q937.09
C125a
J-13-32.
L.
op. 3.

No. 1927. — £4.10.

LIBRARY OF
THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS

FROM THE LIBRARY OF
CONTE ANTONIO CAVAGNA
SANGIULIANI DI GUALDANA
LAZZELADA DI BEREGUARDO
PURCHASED 1921

q937.09
C125a

IVVENCI COELII CALANI
DALMATAE
ATTILA,
Poſt Venetam & Ingolſtadienſem
editionem,
Tertium recuſus, recognitus,
ET
Notis vberrimis
illuſtratus.

DECADIS I. MONVMENTVM III.

q 937.09
C1R51

EXCELLENTISSIMO, REVERENDISSIMO,
ILLVSTRISSIMO

VIRO

DOMINICO PASSIONEIO,

Archi-Epiſcopo Epheſino,

PONTIFICIS MAXIMI

Ad Auguſtiſſimum

ROMANORVM IMPERATOREM,

CAROLVM VI.

Legato Grauiſſimo,

S. P. D.

MATTHIAS BEL.

18 My32

VTerer excuſatione, non æqua minus, quam prolixa; quod celeberrimum nomen TVVM, EXCELLENTISSIME PASSIONEI! tenui opuſculo præfigere ſum auſus; niſi, & de TVA ſingulari bonitate, qua me, anno ſuperiore, accepiſti, probe mihi conſtaret, & illuſtris *Pius Nicolaus Garellius*, ingens ſtudiorum meorum præſidium, plane mihi adfirmaſſet, optime caſuram deſti-

)(2 natio-

716556

nationem hanc meam, apud virum, qui, pro mirifica eruditione ſua, & ſubacta, longo maximarum rerum vſu, prudentia, egregie norit, Muſarum iſtiusmodi, quibus operor, ſacra, ab religionis myſteriis, diſcriminare.

Quod vnum argumentum, tametſi potuit, cœptas conſilii rationes confirmare, apud animum, ſui conſcium; tamen, ita rebar, non poſſe, notam ingrati animi declinari a me, ſi non TIBI, Vir Excellentiſſime! ſacrum nuncuparem libellum, qui nunc, magno TVO beneficio, emendatior in lucem prodit lautiorque. Fui, ſicuti recordaberis, in errore, de *Iuuenco Cœlio Calano Dalmata*, quaſi, qui latuerit hucusque in membranis, editus nunquam. Hunc TV, Eruditiſſime Vir! non modo animo meo, promtus exemiſti; ſed, nauaſti etiam operam ſollicitam, ne me lateret quidquam, quod auctori, non vndiquaque conſummato, ſeu ſarciendo, ſeu illuſtrando, vtile futurum exiſtimabas.

Proinde, accipe, bonitatis illius TVAE, fructum hunc, pro more TVO, benigne, habeque, in iis monumentis, quæ TIBI, maximo TVO merito, paſſim video poſita: non, quod id mihi tribuam, quaſi a me edi poſſit quidpiam, virtute TVA, & inuſitata dignum eruditione; ſed, quod tantilla hæc, deditæ TIBI voluntatis, ſignificatio, ab homine peregrino, erga TE profecta, documento futura eſt orbi litterato, quantum, vbique gentium, & optima fama valueris, & bonitatis præconio. Feliciter age, & ſtudia mea, opis eruditæ, quod noſti, indiga, quo potes modo, potes autem efficaciſſime, porro adiuua. Pisonii, apud Quados. A. MDCCXXXVI. IV. Idus Iunii.

PRÆ-

PRAEFATIO.

Lectori Erudito, Salutem!

ATTILAM, *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ*, edimus, libellum, fama, quam habuit hucusque, multis modis inferiorem; interſerendum tamen, *Adparatui* huic noſtro, partim, vt eruditorum voluntati obſequeremur, partim, vt res *Attilæ* geſtas, nullo fere ordine, ab hiſtoricis relatas, quomodocunque illuſtraremus. quod, quam præſtiterimus feliciter; tametſi lectorum fuerit exiſtimare, docendos tamen putamus hos, qui noſtra hæc adtrectabunt, quemadmodum, in re quantiuis momenti, verſati, quaque vſi fuerimus fortuna.

Venit, nec opinantibus, in manus, ante duo hæc luſtra, ἀπόγραφον IVVENCI, ex codice *Rebdorffenſi*, a *Martino Schedelio Piſonienſi*, *a*) viro docto, & rerum patriarum ſtudioſo, cum apud *Matthæum Bernegerum*, inſigne Academiæ Argentoratenſis decus, ſtudiorum cauſſa ageret, cum cura exſcriptum. Difficile dictu eſt, quam ſimus lætati, de reperto hoc cimelio, cuius cauſſa, multis retro annis, doctiſſimos quosque viros, fruſtra ſollicitaueramus: prorſus in errorem inducti; latere adhuc, intra auara ſcrinia *Iuuencum*, neque adſpexiſſe vnquam lucem publicam. quod non vnis litteris adfirmatum nobis eſt, ab his etiam, quibus & eruditio exaggerata, & ſtudium eſt incomparabile, noſſe τῶν ἀνεκδότων hiſtoriam.

Atque, idem hic error, auctoramento nobis fuit, vti libellum, ex ſe tenuem, & ſine adcuratione compoſitum, notis illu-

)(ſtran-

---

a) Huic debemus Schediaſma, quod moderante MATTHAEO BERNEGERO, de HVNGARIA, Argentorati prodiit forma quadrid. partita, quodque poſtea, IOAN. FERDINANDVS BEHAMB, ſub titulo, NOTITIÆ REGNI HVNGARIÆ, Antiquo Modernæ, perpetuis obſeruationibus condecoratum, edidit, Argentorati, An. MDCLXXVI. form. 8.

ſtrandum edendumque, apud animum, eo confidentius ſtatueremus, quo magis perſuaſi fuimus, primos nos fore, qui orbem eruditum, diuat fruſtra, exquiſito auctore, donaturi ſimus. Proinde, cœpimus commentari in noſtrum hunc, ſic ſatis ſcrupuloſe, ac forte etiam prolixius, quam meruiſſe videbitur, ſcriptor, neque ſcitus, neque antiquus. Vti vero labor is, impeditus ſane, ſed iucundus tamen, eo celerius conficeretur, vocandum in eius partem cenſuimus, virum doctum. cuius ille *b*) dulcedine ad eum modum captus fuit, vt nihil nobis reſidui fecerit, quam recognoſcendarum obſeruationum, quas diuite adparatu congeſſit, curam ac ſtudium.

Iam vero excudebatur libellus, cum *Vindobonæ* tunc diuerſanti, ita licuit eſſe felici, vt, ab DOMINICO PASSIONEIO, Pontificis Maximi, apud Auguſtam Aulam, legato, viro, in hiſtoria litteraria, ad prodigium vſque erudito, ad colloquium beneuole admitterer; PIO NICOLAO GARELLIO, conatuum noſtrorum patrono optimo, id vt faceret, amice procurante. Fit ergo, more doctiſſimi PASSIONEI ſermo, de meliorum litterarum ſtudiis, & prolixus ſane, & eruditionis exquiſitæ: cum operis mei, quod tunc Auguſtiſſimo, CÆSARI, auſpicato dedicaueram, mentio incidit. Percunctanti humaniter, quid, præter vaſtam illam molitionem porro occiperem? Adparatum me edere ad Hiſtoriam Hungariæ, reſpondi, qui decades aliquot ſit complexurus, eorum monumentorum, ex quibus *Notitiam Hungariæ* ditauerim; nunc, monumentum tertium, ineditum adhuc, ſub prælo ſudare, puta: IVVENCI COELII CALANI DALMATAE, vitam ATTILAE. Adriſit mihi, vir ſummus, comiter ac blande, cum audiret, in ineditis me habere *Iuuencum*, ſimulque adfirmauit ſerio, viſum ſibi aliquando fuiſſe, auctorem, ad calcem Vitarum PLVTARCHI, latine, Venetiis, ante duo ſecula, excuſum; elaboraturum ſe liberaliter ſpondens, vt ſaltem ἀπογράφῳ potiri poſſim: ſuſpenderem ergo operas, dum *Roma*, ab amicis, quos per litteras moniturus ſit, eius copiam nactus fuerit.

Accepi, mirificam eam bonitatem, lubens non minus, quam gratus: quum ad Muſas, Poſonienſes reducem, amicus, ex interiore Germania, eiusdem erroris, de *Iuuenco*, commonefacit, vnaque

---

b) Eſt is, ne quid diſſimulem, Cl. IOHANNES TOMKA, olim noſtræ diſciplinæ, alumnus laudatiſſimus; nunc, in Hungariæ litteratis, haud poſtremus.

que nuntiat, in ſua poteſtate eſſe Venetam editionem *Plutarchi*, cui adtexta ſit ATTILAE vita: qua, ſi vellem, adiuturus ſit, deſtinationem meam. Vſus ſum eo beneficio, &, quia in manibus fuit, *Rebdorffenſe* exemplar, ſollicita cura, cum *Veneto* illo, contuli: typographo, tantiſper feriari iuſſo. Neque ceſſabat interim PASSIONEIVS, quam diligentiſſime conniti, vti, quam mihi indiderat, ſpem, pro virili ſuſtentaret: quin immo, cumulum addidit promiſſis, quum, nec opinanti, aliam quoque, ac toto recentiorem ſeculo, *Iuuenci* editionem, ſubminiſtrauit.

Dabo, ea de re, ἀποσπασμάτιον epiſtolæ optimi GARELLII, vt palam ſit, quanta, propenſæ voluntatis ſignificatione, elaborarint ſummi viri, in promouendo inſtituto noſtro. Ita vero habet: *Peropportune accidit, V. C. vt poſtremam, eandemque humaniſſimam epiſtolam Tuam, eo fere tempore, fuerim nactus, quo & Roma, ab Illmo. Fontanino, Archi-Epiſcopo Ancyrano, quæſitis, de Iuuenco Cœlio Calano Dalmata, reſponſum, &, ab Exmo.* PASSIONEIO *(qui nunc in Mellicenſi cœnobio, vt quotannis ſolet, recreandi animi gratia, moratur) de eodem argumento epiſtolam accepi. Gaudeo, Te nuper ab amico certiorem factum, vitam Attilæ Hunnorum Regis, a Iuuenco Cœlio Calano conſcriptam, iam anno* 1502, *ab Hieronymo Squaricafico Alexandrino, typis Donini Pincii, ad calcem Vitarum Plutarchi, Venetiis vulgatam fuiſſe; vt fretus memoria, qua pollet, eximia, eruditiſſimus* PASSIONEIVS, *Tibi, me coram, indicauerat. Nunc Te certiorem facio, eandem* ATTILAE *Vitam, a* CANISIO *editam fuiſſe, in* Apparatu *ſuo* Eccleſiaſtico, *anno* 1608. *Ingolſtadii edito, & quidem ex MS. codice monaſterii* Rebdorffenſis, *ignorata, vt credere fas eſt, integro ſeculo, antiquiore editione. Huius* Caniſianæ *editionis exemplar, nuper ad me, ex Bibliotheca Mellicenſis Cœnobii, miſit, idem eruditiſſimus* PASSIONEIVS, *quod nondum a me viſum, auidis oculis, perlegi. Quia vero ſignificas, Tibi ab amico, Venetæ editionis* ἀπόγραφον *promiſſum fuiſſe, mearum eſſe partium duxi, Caniſianæ quoque editionis exemplar, quam fieri poterit, exactiſſime deſcriptum, Tibi procurare, vt collatis ambobus exemplaribus, cum Tuo, forte recentiore, noua, quam adornas, editione, erudito orbi, cumulatiſſime ſatisfacias.* reliqua. Quis non laudibus in cælum vehat, hanc, tantorum virorum, in promouenda re litteraria, curam ſollicitudinemque? quam, ſi æmularentur noſtri homines, facile foret, in immenſum proficere, circa res Hungariæ illuſtrandas.

Atque

Atque hæc ſunt, de quibus docendus eras, erudite Lector! Iam de ætate, & reliquo *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ* habitu, ſic accipe: recte doctiſſimum GARELLIVM, ex eorum indicio auctorum ſentire, quos in rem ſuam citauit ſcriptor, ad ſeculum XII. eundem referendum eſſe. Sunt in promtu, diplomata, quæ CALANVM, ad annum MCXCVII. ſub EMERICO Rege, in Epiſcopis Quinqueeccleſienſibus referunt. Si hic is eſt, quem SZENTIVANIVS *c*), CALANVM PALEATVM, Dalmatiæ & Croatiæ gubernatorem adpellat, res in vado fuerit, cur *Calanus Dalmata* adpelletur. Tunc vero, IVVENCVS COELIVS, prænomina erunt, ſiue patronimica ea, ſiue aliunde petita. Adfirmat nobis fidem BERNEGERVS, in Schödeliano manuſcripto; adfirmant *Decreta Regni*, quæ *Calanum*, itidem in epiſcopis Quinqueeccleſienſibus recenſent. Plura non habemus dicere; niſi iſtud forte ſit: duos *Calanos*, in Epiſcope Quinqueeccleſienſi, ſemet, mutuo forte excipientes, ſediſſe. nos, priori adſerendum opuſculum exiſtimamus. Certe CVLANVS, cuius magna cum laude meminit, RATKAY *d*,) in huius laudis partem vocari nequit; tum, quod *Boſnæ Banus* dicatur, tum, quod ætate maior eſt, quam id poſcit, CALANI noſtri opuſculum. Sed de his viderint alii.

Quod eſt, de CALANO, reliquum, Illuſtris Viri, PII NICOLAI GARELLII epiſtola, ſicuti eruditionis, ita humanitatis, & præcipui, erga gentem noſtram, amoris plena, vbertim, & ſumma cura, diſputat. quam ideo, bona eius in nos voluntate vſuri, opuſculo prætexendam, exiſtimauimus. Tu interim, erudite Lector! hanc, incomparabilis viri, ad iuuandos nos, bonitatem, oppido lætam pronamque, vti nobiſcum, gratus meminiſſe velis, eſt, quod abs Te, etiam atque etiam, petimus. Vale, & noſtris conatibus faue. Piſonii, An. MDCCXXXVI. Pridie Nonas Iunii.

---

c) Catalogo Epiſcoporum, in Diſſertatione Paralipomenica, Catalogo XIV. p. 71.

d) Memoria Regum & Banorum Dalmatiæ &c. Lib. II. p. 51. ſq.

PIVS

PIVS NICOLAVS GARELLIVS,
CLARISSIMO VIRO,
MATTHIÆ BELIO SVO,
S. P. D.

INter multiplices atque aſſiduas, quibus diſtineor, occupationes, tandem aliquando, obſtrictam Tibi fidem, de, *Iuuenco Coelio Calano Dalmata*, eiusdemque Hiſtoria ATTILÆ, liberare conceſſum eſt. Habes hic, Vir Clariſſime! quod promiſi *ἀπόγραφον Hiſtoriæ Attilæ Hunnorum Regis*, ab eodem conſcriptæ & ab *Henrico Caniſio*, in Promptuario ſuo, Eccleſiaſtico, typis Ederianis, apud Andream Angermarium Ingolſtadii, anno quidem 1608. editæ, ex MS. codice monaſterii Rebdorffenſis: quam tamen Cœlii Iuuenci Calani Attilæ Hiſtoriam (quod ſat mirum eſt) fruſtra quæras in quamplurimis Promptuarii Eccleſiaſtici *Caniſiani* exemplaribus impreſſis, quanquam, in omnibus eandem adnotatam inuenies in Indice contentorum, qui Index, immediate in parte auerſa tituli huius operis impreſſus eſt, & his verbis legitur: *Iuuenci Cœlii Dalmatæ Hiſtoria de Attila Hunnorum Rege*: deeſt autem, vt dixi, in pluribus, vt in huius operis exemplari, quod olim ad Bibliothecam Hohendorfianam pertinuit, nunc Cæſareæ iunctum eſt, expertus ſum, in cuius indice, ad allata verba, manu adſcriptum inuenitur: *deeſt hic & in V. tomo.* Huius notæ ratio hæc eſt, quia ſat celebris Antiquorum Monumentorum Collectio, ſub nomine *Antiquarum Lectionem Henrici Caniſii*, ſex voluminibus ſeu tomis completur, cuius quintus, qui bipartitus inſcribitur, & anno 1604. editus eſt, eadem continet, quæ Promtuarium Eccleſiaſticum, quod anno 1608. vt titulus operis præfert, ſolitarie prodiit; ſi tamen antiqua quatuor monumenta excipias, quæ in Promptuario Eccleſiaſtico, ab initio conſpiciuntur, deſunt vero in tomo V. Antiquarum Lectionum; hic enim quintus Tomus incipit a libro Serapionis, Epiſcopi Thmuos, aduerſus Manichæos, interprete *Franciſco Turriano* S. I. & deſinit in Synodum Ingilenhemenſem, cum admonitione de Alcuino & notis ad vitam S. Cutberti; de *Iuuenci* vero *Calani* Hiſtoria Attilæ, nulla prorſus mentio fit in indice contentorum eiusdem tomi quinti: quapropter certum eſt, Iuuenci hoc ſchediaſma, in Tomo V. Lectionum Antiquarum *Caniſii* nunquam reperiri. Si viueret Ingolſtadienſis bibliopola *Angermarius*, ipſe commodam forte rationem reddere poſſet, cur mutata inſcriptione, Tomum V. Antiquarum Lectionum, quatuor munumentis auctum (quæ ſimul viginti integras paginas non complent) in Promtuarium Eccleſiaſticum conuerterit, & cur in fronte huius Promptuarii, adſcriptus ſit annus editionis 1608. ad calcem vero eiusdem operis, ſolitaria hæc Epigraphe legatur; *Ingolſtadii, ex officina typographica Ederiana, apud Andræam Angermarium Anno* 1604. quæ auerſam faciem vltimi folii, ſola occupat, eodem prorſus modo, ac in tomo V. Antiquarum Lectionum; denique, cur *Iuuenci Calani Hiſtoria Attilæ*, quæ in indice codicum in Promptuario Eccleſiaſtico contentorum, vltimo loco adnotatur, cur, inquam, in omnibus eiusdem operis exemplaribus, non reperiatur; in iis vero, in quibus bono fato inuenitur, eandem

dem, ad calcem voluminis, poſt vltimam ſolitariam epigraphen, ſine numero paginarum, quaſi παρέργον τι ſuperadſutam videre ſit, hac inſcriptione notatam : *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ Hiſtoria de Attila Hunnorum Rege incipit feliciter, ex codice manuſcripto monaſterii Rebdorfenſis*; quod nuper oculis meis, nunquam antea viſum, in exemplari huius Promptuarii Eccleſiaſtici, ex inſtructiſſima bibliotheca celeberrimi Mellicenſis monaſterii, ab Excellentiſſimo & de re literaria meritiſſimo Viro, DOMINICO PASSIONEO, *a*) ad me curato, perluſtrare datum fuit. Accedit porro, huic Iuuenci Hiſtoriæ, a Caniſio editæ, nullos eſſe adſcriptos numeros, a quibus paginæ diſtinguantur : nam ſi vltimum locum inter Monumenta Promptuarii Eccleſiaſtici occupare debuiſſet, prout vltimo loco in indice contentorum collocatur, ejusdem prima pagina, numero 1064. notari debuiſſet, cum notæ in vitam S. Cutberti, quod vltimum eſt, tam Promptuarii Eccleſiaſtici, quam Tomi V. Antiquarum Lectionum Monumentum, in paginam 1063. deſinant, eandemque mediam exacte non compleant; ſi tamen hæc omnia accuratius diſquirere, aut diuinare velle, aliquod operæ pretium eſſet, quod mea quidem ſententia nullum eſt. Quapropter, de *Caniſiana* Hiſtoriæ Attilæ, a Iuuenco Cœlio Calano conſcriptæ, editione, quæ, vt vides, certa eſt, adhuc dicta ſint, ſatis.

Aeque certa eſt, & integro ſæculo antiquior eiusdem, *Iuuenci* Hiſtoriæ editio Veneta, vt dicunt, in fol. iam anno 1502. per Dominum Pincium typis vulgata. Cum enim is, *Plutarchi* vitas latinas, curante *Hieronymo Squarciafico Alexandrino*, prælo ſuo in lucem dare conſtituiſſet, idem *Squarciaficus* in ſua, ad *Ioannem Franciſcum Bragadinum*, dedicatoria epiſtola monet, ſe vitis Plutarchi, tres alias addidiſſe, nempe *Socratis*, *Epaminondæ*, & eam, de qua nobis eſt ſermo, Regis ATTILÆ, per *Iuuencum Cœlium Calanum Dalmatam* conſcriptam, quæ folio huius editionis CXLIV. ſequ. reperitur. Cum vero me nuper, per epiſtolam certiorem feceris, Tibi, hanc eandem Iuuenci editionem ab amico aſſertam fuiſſe, & præterea ſpem tibi eſſe ab eodem ἀπόγραφον indipiſcendi, plura de hac editione non diſſeram, niſi quod eadem illa ſit, quam literatiſſimus, *Paſſioneus* in familiari colloquio, ſolius memoriæ ſubſidio indicauerat, & quam eruditiſſimus Anciranus Archiepiſcopus, *Iuſtus Fontaninus*, epiſtola ad eum data confirmat. Tuum nunc erit videre, an cum illo exemplari, quod manuſcriptum in tuas manus peruenerat, eodem modo reſpondeat, & quid interſit differentiæ inter vtrumque, & *Caniſianam* editionem, cuius Tibi in hunc finem exemplar, accuratiſſime deſcriptum transmitto. Scire autem Te volo, notulas margini adſcriptas & aſteriſcis notatas, non meas eſſe, ſed editoris *Caniſii*, rurſus numeros, 2. 3. 4. &c. indicare initia paginarum *Caniſianæ* editionis in *Quarto*, quæ tamen in impreſſo exemplari deſiderantur; denique, voculam *ſic*, manifeſta indicare typographica ſphalmata, quæ immutare vel corrigere mihi religio fuit, vt exactiſſimum haberes Caniſianæ editionis ἀπόγραφον.

Vides igitur, Optime BELI, ipſum *Caniſium*, talium minutiarum, quas anecdotas reputaſſet, acerrimum inueſtigatorem; ipſum, dico, *Caniſium*, dum in monaſterio Rebdorfenſi, Attilæ vitam, a *Iuuenco Cœlio Calano* conſcriptam detexiſſet, eandem ineditam credidiſſe; quam tamen Dominus Pincius, *Venetiis*, integro ſæculo prius, vna cum vitis *Plutarchi*, ſplendida ſatis & magnifica pro tempore forma, typis vulgauerat.

Idem

a) Sedis Apoſtolicæ nunc ad Aulam Cæſaream Legato.

Idem accidit, eodem ferme tempore, Togatorum Galliæ Clariſſimo lumini, *Nicolao Claudio Fabricio de Peireſe*, vt in eius vita teſtatur *Petrus Gaſſendus*, *b*) cuius verba ſunt: *Hæc inter varia officia, qua prope, qua procul literatis exhibuit, & cum anxie requiſiviſſet ex Paullo Seruita, ex Scaligero, ex Caſaubono, ex eruditis aliis, ecquid nouiſſent de Iuuenco Cœlio Callano Dalmata, cuius codicem MS. de Attilæ vita Venetiis abſportauerat, is vt ederetur animum adplicuit.* Huius adcuratæ, *Peireskii* diligentiæ, a *Gaſſendo* in eius vita commendatæ, autenticum nobis ſeruauit teſtimonium, *Iacobus Revius*, vulgo *Iaques de Reves*, in ſua collectione epiſtolarum Gallicarum illuſtrium & doctorum virorum ad *Ioſephum Iuſtum Scaligerum. c*) Quæ enim libro ſecundo recenſentur, epiſtola, num. XXXIX. Peireskii eſt ad Scaligerum, in qua pag. 246. legere eſt: *J'en attends encores voſtre reſolution, & enſemble voſtre opinion touchant vn manuſcript antique trouvé nouvellement à Venize, intitulé, IVVENCII CÆLII CALLANI DALMATÆ ATTILA, par ce qu'on deſire ſcavoir avant que l' imprimer s' il s' eſt jamais veu ailleurs.*

Hoc idem factum memorat, multæ & exquiſitæ lectionis vir, *Paulus Colomeſius*, in ſuis Paralipomenis ad *Guil. Cavei Chartophylacem*, de Scriptoribus Eccleſiaſticis, *d*) vbi poſt pauca de *Iuuenco*, qui Hiſtoriam Euangelicam exametris verſibus reddidit, mox proſequitur: *Alius ab hoc Iuuenco fuit, Iuuencus Cœlius Calanus Dalmata, Attilæ Hunnorum Regis Hiſtoriæ ſcriptor. Exſtat is in Antiquis Lectionibus Henrici Caniſii ex Codice MS. monaſterii Rebdorffenſis, quod puto neſciuit incomparabilis Peireskius, qui referente Gaſſendo in eius vita, anxie requiſiuit ex Paullo Sarpio, Scaligero, & aliis, ecquid nouiſſent, de hoc Iuuenco cuius codicem MS. Venetiis abſportauerat.*

Paucis mutatis, in eundem ſenſum diſſerit idem *Colomeſius* in ſuis animaduerſionibus ad *Lilii Gregorii Gyraldi*, de Poetarum Hiſtoria dialogos, dialogo V. pag. 286. Integrum locum vide tomo ſecundo operum *Gyraldi* Lugd. Batav. curante Io. Ienſio anno 1696. editorum in fol. Sed bona pace manium eruditiſſimi *Colomeſii* dixerim, inter opera *Henrici Caniſii* ſub titulo Antiquarum Lectionum edita, Iuuenci Cœlii Calani Hiſtoriam Attilæ, nunquam prodiiſſe; bene vero in Promptuario ſuo Eccleſiaſtico, vt vidimus. quod ſub hoc titulo, demum anno 1608. lucem vidit, & in cuius Indice notatur Attilæ Hiſtoria a Iuuenco conſcripta, quamuis in pluribus huius promptuarii exemplaribus deſideretur, vt ſuperius indicaui. Non potuit igitur incomparabilis *Peireskius*, Caniſianam Iuuenci editionem vidiſſe, quæ demum anno 1608. prodiit in lucem. Peireskius vero de reperto ſuo manuſcripro, viros doctos ſollicitauerat, iam anno 1604. vt epiſtola ſua ad *Scaligerum*, a *Iacobo Revio* nobis ſeruata euidenter demonſtrat: hæc enim data eſt Aquis Sextiis, 25. Februarii 1604. Vidiſſe quidem potuerat, *Peireskius*, integro ſæculo antiquiorem *Iuuenci* editionem, nempe Venetam, *Domini Pincii*, anno 1502. vulgatam; ſed eandem videtur cum plurimis aliis viris doctis ignoraſſe *Colomeſius* ipſe; quod tamen illi vitio vertere bono iure is ſolum poterit,

 qui

b) Editionis tertiæ, quæ auctior & correctior dicitur, in 4to. Hagæ Comitum, ex Typographia Adriani Vlacq, anno 1655. lib. 2. pag. 50. & in antiquiore editione in 16to. anni 1651. pag. 119.

c) Epiſtres Francoiſes des Perſonnages Illuſtres & doctes, a Mr. Ioſeph Iuſte de la Scala, miſes en lumiere, par Iaques de Reves. a Harderwyck 1624. in 8vo.

d) Vide opera *Colomeſii*, theologici, critici & hiſtorici argumenti, iunctim edita, curante *Ioan. Alberto Fabricio.* Hamburgi 1709. in 4to. pag. 702.

qui ſe minutias omnes, quæ typis vulgatæ ſunt, vidiſſe inaniter gloriari audeat. Quale tulerit ab eruditis viris reſponſum, ſolertiſſimus *Peireſkius*, non conſtat; certum eſt, *Attilæ* Hiſtoriam, a *Iuuenco* conſcriptam, ſe curante, non prodiiſſe.

Ioannes Albertus Fabritius, cuius indefeſſæ diligentiæ, in conquirenda ſcriptorum notitia nemo eſt eruditorum, qui ſe eidem obſtrictum fateri detrectare poſſit; hic, inquam, laborioſiſſimus vir, in ſua Bibliotheca Latina, cuius quartam iam vidimus editionem, tom. I. pag. 702. de Iuuenco presbytero Hiſpano verba faciens, poſt allegatam *Colomeſii* animaduerſionem ad *Gyraldum*, de qua ſupra, his paucis contentus eſt: *Hiſtoriæ Iuuenci de Attila lucem viderunt Ingolſtadii* 1604. *in* 4to. neglecta antiquiore *Veneta* editione, quam æque cum multis ignorauit.

Illuſtris *Leibnitzius*, Iuuenci vitam Attilæ, *a Pigna*, in Hiſtoria Eſtenſi citatam, plane ſuppoſititiam arbitratus eſt, vide *Otium Hanoueranum*, ſiue Miſcellanea Leibnitziana, *a Ioachimo Friderico Fellero*, collecta, pag 417. §. 18. & quæ ibidem *Fellerus* notat, quod indicaſſe ſufficiat.

Manuſcriptum codicem Hiſtoriæ Attilæ ſe vidiſſe, diſerte teſtatur *Thomas Bartholinus*, in Schedio ſuo de Armillis veterum, pag. 73. editionis Amſtelædamenſis Henrici Vettſtenii anni 1676. *Mortuo Attila, Proceres Regni militesque poſt ferales epulas armillas eius protraxerunt vt filo ſuo pertexuit Iuuencus Cœlius Callanus MS. in Hiſtoria Attilæ: Armillas & armorum diuerſa genera, equos, faleras, diuerſosque ornatus in medium producentes, noctem totam crapulis, ebrietatibus ac diſſolutionibus expenderunt:* quæ verba cum codice *Caniſiano* exacte conueniunt.

Caſpar Barthius, pluribus in locis ſuorum Aduerſariorum, *e*) Hiſtoriam Attilæ a Iuuenco Cœlio Calano conſcriptam allegat *f*) quibus in locis, etſi nullius editionis expreſſe meminerit; tamen a Caniſio editam ſe vidiſſe alibi teſtatur, nempe, in Animaduerſionibus ad Claudianum, Francofurti anno 1650. editis, vbi pag. 1176. de ἀποσπασματίῳ, Iuuenci Calani Dalmatæ, eadem commemorat huius ſcriptoris verba, quæ in Aduerſariis ſuis, lib. LVI. Cap. XV. allegauerat, atque in mendo cubare animaduerterat, hic vero, poſt immutatam verborum diſpoſitionem aperte aſſerit: *Ita collocanda ſunt verba eius ſcriptoris* (Iuuenci) *confuſa in editione H. Caniſii:* quod ſane ita eſſe, ſi vterque locus conferatur, luculenter apparet. Quomodo hic idem locus, cum antiquiore Veneta editione conſentiat, Tu videbis, cum illius exemplar ab amico nactus fueris; nam mihi eam videre adhuc non licuit.

Plura citato loco allegat *Barthius* ex *Priſco Rhetore*, ſeu, vt alii volunt, Sophiſta, Græco ſcriptore, *Attilæ* coæuo, apud quem Theodoſii Iunioris, nomine Legati functus eſt, vt omnes eruditi ex Suida fatentur. Ab hoc Priſco ſuam Attilæ vitam compilaſſe *Iuuencum*, probabilis admodum eruditiſſimi *Fontanini*, præeunte *Bernardo Iuſtiniano*, ſuſpicio eſt. Non poſſum tamen quin hac occaſione velut in tranſitu & quaſi vno ſpiritu Te moneam, immanis flagitii, quo veteres Hunnos, huius *Priſci* authoritate inſimulat *Barthius*, eodem loco, pag. 1177. cuius verba ſunt: *Inter reliqua Hunnorum immania, diſcimus ex eodem Priſco, filias quoque ſuas duxiſſe vxores, vti exemplo Aſcæ & Attila*

e) Editionis Francofurtenſis, typis Wechelianis, apud Danielem & Davidem Aubry &c. 1624. in fol.

f) Lib. XV. Cap. XIII. lib. XIX. Cap. XII. lib. XLVIII. Cap. III. lib. LVI. Cap. XV. & forte alibi in eodem opere.

tilæ demonſtratur. Verba Priſci ſunt: ὡς τοῦ Ἀττήλα ἐς κώμην τινὰ παρεσομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Εσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετὰς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νόμον τὸν Σκυτικόν.

Equidem, nefanda filiarum cum patribus, filiorumque cum matribus coniugia, barbaris populis vſitata quondam fuiſſe, imo & legibus probata, non ignoro, de quibus B. Hieronymus aduerſus Iouinianum *g*) *Perſæ, Medi, Indi & Æthiopes, regna non modica, & Romano regno paria cum matribus & auiis, cum filiabus & nepotibus copulantur*: quod flagitium Perſis fuiſſe, *Herodotus, Diogenes Laertius, Philo, Plutarchus*, & alii teſtantur, ſanctique Eccleſiæ Patres, & Græci & Latini, pluribus in locis execrantur; inter quos *Clemens Alexandrinus h*) Caprinam, (vel potius Aprinam *i*) vt ipſe vocat, Perſarum libidinem acriter exagitat; hæc, inquam, non ignoro, nec me ignorare ſineret *Barnabas Briſſonius*, qui de regno Perſarum Lib. 2. *k*) horrendæ & abominandæ huius libidinis vndiquaque teſtimonia congeſſit; ſed an ex his *Priſci* verbis, enorme illud & horrendum flagitium, quod *Barthius* vult, exſculpi poſſit, ego quidem vehementer dubito: ſuſpicor potius ex analogia linguæ Græcæ, Εσκάμ, non eſſe nomen alicuius filiæ ipſius *Attilæ*, ſed potius proprium & indeclinabile *Patris* illius virginis, quam ducere in vxorem *Attila* cupiebat: intelligendaque eſſe verba *Priſci*, ac ſi articulo adpoſito, ita ſonaſſent, (vt ad veram linguæ Græcæ analogiam ſonare debuiſſent) ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα τοῦ Εσκὰμ ἐβούλετο: latine vero ſonarent: *quo in loco filiam Eſcami in vxorem ducere voluit*; quæ vero de lege Scytharum habet *Priſcus*, naturali allatorum verborum ſequela, polygamiam reſpiciunt, non thygaterogamiam *l*) vt attente legenti patet; nec tempus, quod non ſupereſt, neque huius epiſtolæ ratio mihi permittunt, hoc argumentum vlterius proſequi: ideo tamen probabilem hanc coniecturam Tibi paucis indicare, mearum eſſe partium duxi, vt ſi eandem calculo tuo probaueris, antiquos *Hunnos* Tuos, quorum mores & viuendi inſtituta multis aliis titulis, apud aliarum gentium ſcriptores, tam male audiunt, ab hac ſaltem calumnia vindicare poſſes: interea, dum hæc nondum maturata præmitto (ne expectatam epiſtolam diutius morer) huius coniecturæ ſolidiora fundamenta, dum otium fuerit, inquirere non deſinam, eandem paratus relinquere eadem facilitate, qua mota eſt, ſi falſam comperero. Allatum *Priſci* locum legere poteris apud *Dauidem Hœſchelium*, qui primus Græce edidit, Aug. Vindel. anno 1603. & *Pariſiis* anno 1609. poſtea *Philippus Labbeus*, in ſuo *Protreptico*, de Byzantinæ Hiſtoriæ Scriptoribus recudi curauit, Paris. 1648.

Quæ de *Sidonio Apollinari* allegantur, prorſus ieiuna ſunt, & ad vberiorem *Iuuenci Cœlii Calani* notitiam nihil faciunt.

De *Ioanne Baptiſta Fulgoſo*, non habeo, quod affirmem, niſi eundem *Attilæ* Hiſtoriam, a *Iuuenco* conſcriptam certo quidem vidiſſe, cum exul a patria librum ſuum, de dictis factisque memorabilibus, conſcripſerit: in cuius limine, dum auctores recenſet, a quibus ſua mutuatus eſt, inter reliquos *Iuuencum Cœlium* memorat; cæterum, quæ in toto opere, ſiue facta, ſiue dicta allegantur, nullo indicato auctore, a quo deſumta ſint, referuntur. Cum vero triſtia,

g) Lib. 2. pag. 201. col. a. ex edit. Ioh. Martianay. Paris. 1706. tom. 4.

h) Lib. 1. Pædagogi Cap. VII. Pag. 131. edit.

i) Vide latinam verſionem & notas eiusdem edit. eod. loco.

k) Pag. 231. edit. Commelianæ, anni 1595. in 8vo.

l) Si fas eſt vocabulum fingere.

ſtia, illuſtris illius viri fata (vt turbida erant, quibus vixit, Reipublicæ Genuenſis tempora) notiora ſint orbi, quam definitus eius vitæ terminus, nil certi ſtatui poteſt, quanquam exeunte ſæculo XV. vel incipiente XVI. eundem contigiſſe, valde probabile eſt, ac propterea editionem *Venetam Iuuenci* anno 1502. typis vulgatam, vix videre potuiſſe.

Idem dicendum eſt de *Marco Antonio Coccio Sabellico*, qui Enneade 8. *m*) hæc habet: *Erat iam Pannonia Hunnorum ſedes facta, vnde recens nomen ſortita videri poteſt, vt ab Hunnis & Garis, qui cum ea gente militaſſe dicuntur, Hungaria ſit ad poſteros dicta. Cœlius Hunnos fuiſſe ait, qui & Avares, vnde id nomen factum videri poteſt, vt duplex vox in vnam, coaluit.* Cum vero *Sabellicus*, *Voſſio* teſte, ex *Leandro* vitam vſque ad annum 1507. protraxerit, eandem *Venetam* editionem luſtrare quidem potuit; ſed mihi probabilius videtur, notitiam *Cœlii* ex manuſcripto aliquo codice potius hauſiſſe, cuius apographa non admodum rara fuiſſe, & vndiquaque diſperſa, ex hucusque cognitis, luculenter apparet.

Ita *Bernardus Iuſtinianus*, Patritius Venetus, (quem cum certum ſit, ante annum 1492. deceſſiſſe) quæ in ſua de Origine vrbis Venetiarum Hiſtoria, quam morte præuentus *Benedicto Brognolo* curandum, & typis vulgandum reliquerat, quæ, inquam, de noſtro auctore non ſine diligentiæ encomio commemorat, non potuit niſi ex apographo manuſcripto illorum notitiam hauſiſſe: verba *Iuſtiniani* paulo ante finem libri primi, hæc ſunt: *Iuuentius Cælius, Athilæ vitam ex Priſci & Iordanis Hiſtoria excerptam (is fuit magiſter epiſtolarum Theodoſii Iunioris, & ad ipſum Athilam legatus) cæteris, vt mihi quidem videtur diligentius ſcripſit. Refert is Cælius vixiſſe Athilam annos ſex & quinquaginta.* Hæc *Iuſtinianus*. Quorum verborum ſenſus, ſi prout iacent, attendantur, videtur *Iuſtinianum* intellexiſſe, *Iuuentium Celium* Magiſtrum epiſtolarum Theodoſii iunioris, eiusdemque ad ipſum *Athilam*, Legatum fuiſſe, quod falſum eſt, & aliquot ſæculorum parachroniſmum inuoluit; cum autem *Priſco* hæc eadem quamoptime conueniant, in intricata illa verborum ſtructura *Priſci* nomen repetendum erat hoc modo (*fuit is Priſcus Magiſter epiſtolarum &c.*) ſed hoc qualecunque παρόραμα, non ſine iniuria, vt mihi quidem videtur, ipſi *Iuſtiniano* imputari poteſt, quem conſtat, morte præuentum, laborem hunc ſuum imperfectum & necdum expolitum, *Benedicto Brognolo* reliquiſſe, quo etiam curante, lucem vidit, vt ipſe *Brognolus* in epiſtola ſua ad *Laurentium Iuſtinianum*, Bernardi filium data, & operi præfixa, diſertis verbis teſtatum reliquit.

Hæc de antiquioribus auctoribus, qui *Iuuenci* Hiſtoriam, vel nouerint, vel ignorauerint impreſſam, hucusque dicta ſint ſatis. Mirandum potius, ne dicam vitio vertendum, nouiſſimo Lectionum Antiquarum *Caniſii* editori, *Iacobo Baſnagio*, cuius nomen in republica literaria, non dudum celebre, mirandum, inquam, in recuſa ſplendidis Amſtelædamenſibus Wettſtenianis typis, *Henrici Caniſii* Lectionum Antiquarum collectione, quam ſub nouo titulo: Theſauri Monumentorum Eccleſiaſticorum & Hiſtoricorum, ad ſæculorum ordinem digeſtam variisque opuſculis auctam, præfationibus hiſtoricis, animaduerſionibus criticis, & notis in ſingulos auctores ornatam, quatuor amplis voluminibus, vt aiunt, in fol. curauit, & anno 1725. magna eruditorum expectatione vulgauit: mirandum, repeto, *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ*, Hiſtoriam

m) Lib. 1. p. 5. Pariſienſis edit. apud Aſcenſium 1509.

ſtoriam Attilæ, ne vno quidem verbo indicari, præſertim cum in *Præfatione* ſua generali, ſeptem agnoſcat *Lectionum Antiquarum* Tomos, quorum orbis literarius ſex tantum ſub Lectionum Antiquarum titulo hucusque viderat. Procliue igitur erat iudicare, clariſſimum virum ſolitarium illud *Caniſii* volumen, titulo *Promptuarii Eccleſiaſtici* inſignitum, ſed nullo tomorum numero diſtinctum (de quo ſupra plus quam ſatis diſſerui) pro ſeptimo tomo *Lectionum Antiquarum* reputaſſe; ſed (præter quam quod mutatæ inſcriptionis, & reliquorum, quæ circa hoc volumen animaduertimus, mentio aliqua facienda erat, de quibus ne verbum quidem) id non voluiſſe *Baſnagium*, eo luculentius apparet, quod quatuor illa exiguæ molis Antiqua Monumenta, ſolis viginti paginis in 4to. comprehenſa, eique Tomo V. *Antiquarum Lectionum* præmiſſa, nouum illud ſolitarium volumen ſub nouo titulo *Promptuarii Eccleſiaſtici* conſtituunt, in hac noua *Baſnagii* editione, vna cum *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ* Hiſtoria Attilæ deſiderantur: ſunt vero hæc monumenta quæ ſequuntur:

1.) Capitulare *Gregorii II.* Pontificis Romani datum Legatis in Boiariam proficiſcentibus à pag. 1. ad 4.

2.) Libellus *Theodori Lauræ Rhaitu* Presbyteri, de variis circa Incarnationem hæreſibus, interprete Franciſco Turriano S. I. a pag. 5. ad 16.

3.) Expoſitio *B. Athanaſii Alexandrini*, de Incarnatione a pag. 17. ad 18.

4.) Expoſitio *B. Athanaſii*, Archi-Epiſcopi Alexandrini de diuina Incarnatione Verbi DEI congruens cum ſynodo Nicæna. a pag. 19. ad 20.

Incipit deinde nouus paginarum numerus, ab vnitate vſque ad 1063. cum omnibus illis Monumentis repetitis, quæ tomum V. *Lectionum Antiquarum Caniſii*, qui tomus bipartitus inſcribitur, conſtituunt, vt ſupra vidimus.

Quid, ſi *Clariſſimo Baſnagio* id accidiſſet, quod mihi hiſce diebus contigit, dum in *Iuuenci* Attilam pleniorem notitiam inquirerem? adiueram nempe inſtructiſſimam æque ac ſplendidiſſimam *Illuſtriſſimi Comitis Pertuſati*, ſingulari humanitate inter ceteras virtutes ornatiſſimi viri, bibliothecam, & dum in Corpus Antiquarum Lectionum *Caniſii* (quod olim Colbertinam ornauerat) oculos coniicio, ſeptimum Tomum *Lectionum Antiquarum* video, mole quidem, reliquis comparatum, valde exiguum, eadem tamen Epigraphe *Antiquarum Lectionum Caniſii* aureis litteris, vt a librariis fieri ſolet, in dorſo diſtinctum, & nota VII. Tomi inſignitum. Miratus nouitatem, dum librum penitus inſpicio, video ſolam hic luſiſſe, vel poſſeſſoris, vel compactoris librarii voluntatem; liber enim ſola quatuor continet monumenta ab Henrico *Caniſio* collecta, & ſimul edita *Ingolſtadii*, anno 1600. vnico volumine, vt dicunt, in Quarto, paginarum 148. cum ſex volumina *Antiquarum Lectionum*, anno 1601. prodire cœperint; eorundem vero editio, anno 1604. ad finem peruenerit: ſunt vero, quæ in hoc volumine continentur ſequentia:

1.) Chronicon *Epiſcopi Tunnunenſis.*

2.) Chronicon *Ioannis Biclarenſis*, Epiſcopi Gerundenſis.

3.) Legatio *Luitprandi* Epiſcopi Cremonenſis, ad Nicephorum Phocam, Græcorum Imperatorem, nomine *Ottonis Magni* Imperatoris Auguſti.

4.) Synodus Bavarica ſub *Taſſilone*, Bavariæ duce, tempore Caroli Magni.

Horum vero quatuor monumentorum, cum nulla exſtet, in nouiſſima *Caniſii* editione, memoria, vt ſeptimus *Antiquarum Lectionum* Tomus emergat, vnicum coniectandum manet; clariſſimum editorem, quintum *Caniſii*

tomum, qui bipartitus inſcribitur, pro duplici reputaſſe; ſed hæc *ὡς ἐν παρόδῳ.*

Patet hucusque, binas *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ*, typis vulgatas editiones de Hiſtoria ATTILÆ, fato quodam ſuo, viris eruditis minus cognitas fuiſſe, quam quidem fuerint eiusdem Hiſtoriæ manuſcripta exemplaria, quæ variis & inter ſe diſſitis locis, bono numero ſedulis indagatoribus, vt vidimus, ſe obtulerunt: nec poſſum, quin recentiſſimum huius euentus exemplum, caſu mihi nuper, dum in hæc inquirerem, oblatum, quaſi pro coronide recenſeam. Adiueram hiſce diebus, *Straubii* noſtri librariam officinam, vt eidem poſtremam epiſtolam meam, ad te curandam traderem. Dum varii ſermones miſcentur, obtulit ille mihi, recentiſſimum opuſculum, hoc anno lingua Germanica *Halæ*, typis vulgatum, ſub hoc titulo: Rechtliche Erleütherung der Reichs-Hiſtorie vom erſten Urſprung / bis 1734. zum algemeinen Gebrauch des Iuris Publici, Canonici, und Feudalis S. R. I. nach dem Zuſammenhang der Ludewigiſchen Lehren / und Nuzen ſeiner Zuhörer ꝛc. cuius opuſculi dum monita prooemialia, curioſo oculo obiter luſtrarem, incidi in §. 13. pag. LXXI. cui rubrica adnotatur: Von Beſchaffenheit der Hiſtorie des Königreichs Hungarn. Integrum auide perlegi, & pag. LXXIII. Tui nominis, æque ac meditati operis hiſtorici mentionem, cum laude factam vidi; denique pag. LXXVII. de Hungaris verba faciens, hæc habet: Unter ihren erſten und älteſten Scribenten / hat man des Iuuenci Cælii Callani Dalmatæ Attilam, längſten zu leſen gewünſchet: Nunmehro aber berichtet der Pater de la Porte, daß er Griechiſch geſchrieben / und Ponticus Beluinus ihn erſt in das Latein überſezet habe / da es ſchwerer halten wird / hinter deſſen rechtes Alter zu kommen ꝛc. Ad hæc verba, duas affert notas, num. videlicet 85. & 86. prima ſic habet: *Nicol. FABRY, in epiſt. XXIX. ad Scaliger. lib. III. pag.* 412. ſchreibet: *On a trouvé n'a gueres à Venize un MANVSCRIPT, intitulé: Iuuenci Callani Dalmatæ ATTILA.* Si hæc epiſtola eadem eſt, quam ſupra memorauimus, ex recenſione *Revii*, mendoſe allegatur; certum enim eſt, per *Nicol. FABRY* alium hic intelligi non poſſe, quam celeberrimum *Peireskium*: epiſtola enim Gallice ſcripta, & a me ſupra, ex collectione *Iacobi Revii*, fideliter allegata, hanc habet Gallicam ſubſcriptionem: *Voſtre tres humble & tres affectionné Serviteur N. C. FABRY.* id eſt latine: *Nicolaus Claudius Fabricius*; de hoc autem familiæ nomine, in Latinum vertendo, conſule *Gaſſendum*, in *Peireskii* vita, vbi videbis, & *Fabrum*, & *Fabrium*, & *Fabricium*, verti poſſe, ſeu verti conſueuiſſe: quomodo autem ſic volente patre, cognomentum *Peireskii*, antiquo familiæ nomini adſciuerit, diſerte ipſe *Peireskius* narrat, in Appendice epiſtolæ allegatæ, ad *Scaligerum*, quam in laudata *Revii* collectione legere poteris pag. 247.

Magis ad rem noſtram facit nota, quæ num. 86 legitur, & ſic habet: *In diurnis, TREVOLTIANIS* 1715. *mens. Octobr. art.* 134. *Le Pere de la Porte, a parcouru l Italie & la France, & tiré de l' obſcurité des bibliotheques & des archives, un grand nombre de chartres, de bulles, de lettres, de procés verbaux, de memoires inconnus jusqu'ici.* Und hierauf folgen in den dem Druck gewidmeten Stücken *Iuuenci CELLII Dalmatæ Attila, conuerſi ex Græco in Latinum, a Pontico BELVINO, ex Cod. Mſc. Bibliothecæ Ambroſianæ.*

Non ſunt mihi nunc ad manus *Acta* eruditorum *Trevulſentium*, vt allegatum locum penitus inſpicere & examinare poſſim, nec calamitas temporum permittit, vt ex *Ambroſiana* bibliotheca, de hac *Pontici Belvini* Latina *Cœlii* verſione, per amicos Mediolani degentes, aliquid reſcire poſſim; cum

tamen

tamen hucusque, ſolidorum videlicet viginti annorum ſpatio, *R. P. de la Porte*, (quod ego quidem ſciam) fidem ſuam apud eruditos non liberauerit, eandem, vt dici ſolet, penes auctorem relinquo, contentus, hæc Tibi indicaſſe; quin immo, *Straubium* monere, opportunum duxi, vt quanto citius allegatum *Ludewigi* opuſculum, ad te curaret, quod ſpero factum; plura enim ad rem tuam fortaſſe in eo inuenies, quæ me obiter tantum proœmialia perluſtrantem, fugere potuerunt. Probabilior tamen videtur mihi, eruditiſſimi *Fontanini*, opinio; qui, præeunte Juſtiniano, *Iuuencum Cœlium Calanum Dalmatam*, ATTILÆ vitam, quam habemus, latino ſermone ſcripſiſſe credit; plurimum vero in ea conſcribenda adiutum fuiſſe, a Priſco Sophiſta, in ſua Hiſtoria Græce vulgata; pluries enim de ea, tanquam ſuo tempore exiſtente & vulgata, mentionem facit.

Quod vero ad ætatem ipſius *Iuuenci Cœlii Calani* attinet, (vt de hac quoque paucis loquamur) quantum coniectura aſſequi licet, non valde antiquum eſſe ſcriptorem ex multis apparet. Citat *Eutropium*, ſeu potius continuatorem eius *Warnefridum* monachum, Pauli Diaconi nomine notum; ita & paſſim *Iordanem*, p. 7. Caniſianæ editionis, *Mediolanum*, Liguriæ Metropolim aſſerit, in quo conuenit cum *Guntero* poeta, in ſuo *Ligurino*, pag. 6.; de *Utino* oppido mentionem facit, tanquam ab ATTILA conſtructo, quod ipſe primus aſſerit; de *Marchia* loquitur formula, vt Grammatici aiunt, antonomaſtica, quæ alia eſſe non potuit, quam *Anconitana*, illis temporibus hac formula celebris, atque ob inuaſiones & bella a *Friderico Ænobarbo*, vulgo *Barbaroſſa* illata, nimis nota; non ita Marchia Tarviſiana, quæ nunquam Marchia ἀντονομαςικῶς adpellabatur. Denique, eadem pag. 6. editionis *Caniſianæ*, legitur opera quaſi proditoria *Helinandi* Antiſtitis, & *Araicii*, vel potius *Artvici Tempeſtæ*, in poteſtatem Attilæ veniſſe; quæ familia, antiquiſſima illa quidem, a *Campo Sancti Petri* olim dicebatur, da *Campo San Piero*, & inter præcipuas *Taruiſianæ* ditionis familias reputabatur; tractu autem temporis, antiquum hoc cognomen mutauit, & a *grandine*, Italico idiomate, *Tempeſta* dicta fuit, a quodam illius familiæ bellicoſiſſimo viro, nomine *Vinciguerra*; *quæ eadem familia* tandem *Avogaria* dicta eſt, quia ab *Epiſcopis Taruiſienſibus*, in Eccleſiæ tutelam, quaſi aduocati, huius familiæ potentiores aſſumebantur, vt vult eruditiſſimus *Fontaninus*: hæc omnia diſtincte refert *Io. Bonifacius* in ſua Hiſtoria Taruiſiana, Italico ſermone conſcripta *n*) Lib. 4. pag. 197. a quo euincitur, cognomentum *Tempeſtatæ* circa XII. ſæculum, in hanc familiam irrepſiſſe.

De *Helinando Taruiſiano* Antiſtite, rem aliter narrat *Bonifacius*, *o*) (quem ipſe Helviandum vocat) paulo probabilius, quam *Iuuencus* noſter: non enim ab eo proditum *Taruiſium* aſſerit; ſed concione ad populum facta, deditionem vrbis, ad vitandum excidium perſuaſiſſe. De *Artvico* nulla mentio apud *Bonifacium*, poſtquam vero Senatus populusque Tarviſianus in ſententiam *Helviandi* Epiſcopi, de tradenda vrbe conſenſerant, duos elegerunt præcipuos ciues, nempe *Gibertum Mezzaluna*, & *Salomonem* de *Uderzo*, qui ſpontaneam vrbis deditionem ad *Attilam* deferrent. In allato Bonifacii opere, mentio quidem fit, de quodam *Artico* inter illuſtres *Tempeſtas*; ſed, quod affert, ad *Taruiſianam* deditionem plane non pertinet.

)( )( )(Hæc

n) Hiſtoria Trivigiana di *Gioavanni Bonifacio*, diviſa in dodici Libri &c. Trivigi, 1591. in 4to.

o) Lib. 2. pag. 51. eiusd. operis.

Hæc omnia vero, dum craſſe admodum cum Attilæ chronologia pugnant; tamen, evidenter demonſtrant, *Iuuencum Cœlium Calanum Dalmatam*, poſt ſæculum XII. & forte multo ſerius, atque ſine multo iudicio, ſcripſiſſe.

De *Philippo Callimacho Experiente*, non loquor, nec de *Nicolao Oláho*, Metropolita Strigonienſi, qui ambo vitam Attilæ conſcripſerunt: duo enim hæc opuſcula *Bonfinii* decadibus, de rebus Hungaricis, adiecta ſunt, quas Tibi perſpectas nullus dubito.

Jam video, quantum nugarum, de *Iuuenco Cœlio Calano Dalmata*, tumultuario, & centies interpolato labore, congeſſerim. Quas tamen Te, pro Tua facilitate, æqui bonique conſulturum, confido; quod ſi autem, Tuis laboribus adiuuandis, vel minimo vſui futuræ ſint, multum quoque mihi operæ pretium acceſſiſſe putabo.

Vides igitur, Doctiſſime Beli! ex hucusque allatis *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ* Attilam, etſi typis iterato vulgatum, plures tamen magni nominis eruditos viros, & in ſcrutis litterariis excutiendis, ad ſtuporem aſſiduos, latuiſſe. Quod Tibi, extra commercium literarium degenti, & in tenebris Hungariæ latitanti, ſi vti viris doctis, in magna luce accidit, ſolatio eſſe poterit. Tantum igitur abeſt, vt Te a noua huius ſchediàsmatis editione, *Adparatui* tuo ad *Hiſtoriam Hungariæ* inſerenda, dehortari velim; quin potius Tibi auctor ſim, vt hoc, qualecunque opuſculum, a mendis, quibus antiquæ editiones ſcatent, purgatum, & notis, quas Te iam paratas habere ſignificaueras, ornatum, denuo in lucem prodire ſinas: quod idem, ante plures annos, *Upſaliæ* præſtare meditatus fuerat, *Henricus Benzelius Suecus*, qui dum in *Iuuencum*, e tenebris, in quibus latuerat, eruendum, incumberet, datis ad *Clariſſimum* virum *Fontaninum* literis, eundem ſollicitauerat, vt ſi quid de hoc ſcriptore haberet, ſecum communicare non detrectaret. *p*) Nullus dubitat, idem doctiſſimus *Fontaninus*, in ſua, ad virum eximium, *Dominicum Paſſioneum*, reſponſoria epiſtola, Tui cauſſa conſcripta; non dubitat, inquam, Tibi commodam in Hiſtoria Hungariæ recenſenda, occaſionem futuram; quinimmo putat, ſtudio quærendam eſſe, vt in verum & exactum *Patriæ D. Hieronymi* ſitum, maiore diligentia inquiras, quam hucusque factum ſit; cum nihil certi & explorati, de *Stridone* habeamus, quo in oppido natum eſſe *D. Hieronymum*, ſe ipſo locupletiſſimo teſte, nemo eſt qui dubitet; ſed, quo in ſitu topographico collocandum ſit, mirum, quantum inter ſe diſſentiant eruditi; vide *Tillemuntium*, Tom. XII. ſuæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, pag. 6. & in notis, pag. 617. *D. Chitreum* in epiſtolis, & *Robertum Papafavam*, de ſitu Carniolæ, Carinthiæ, Styriæ & Epeiri. *Melchior* quidem *Inchoffer*, in ſuis Annalibus Eccleſiaſticis Regni Hungariæ, pag. LXXXII. & LXXXIII. præuii Chronici, ad annum Chriſti 341. ſe vidiſſe locum aſſerit, & euerſæ vrbis antiquas reliquias, curioſe perluſtraſſe; ſed, maiorem accurationem geographicam, e Tuis commentariis, hauſturum ſe ſperat *Fontaninus*; quod ideo Te ignorare nolui, vt ſcires, quantam apud viros doctos, expectationem concitaueris: cui adimplendæ, vt, quas dedit ab ingenio vires, omnium bonorum largitor DEUS, Tibi ſartas tectasque, ſano in corpore, quam diutiſſime conſeruare velit, orare atque obſecrare non deſinam. Vale, & me ama.

Dabam Vindobonæ, Prid. Cal. Septembres MDCCXXXV.

Finita

p) De hac meditata *Benzelii* editione, mentio quoque fit a Fabritio, loco ſuperius allegato, ſuæ Bibliothecæ Latinæ.

Ad Editorem Iuuenci, M. Belium.

Finita iam epiſtola, dum *Thygaterogamiam* ATTILÆ & Scythis, a Barthio imputatam, animo verſarem, incidi in *Origines Hungaricas*, *Franciſci Foris Otrokocſii*, *q*) & vidi, eruditum hunc ſcriptorem, primo volumine ſui operis, pag. 125. & 126. eandem difficultatem in verbis *Priſci* exponendis, reperiſſe; paragrapho enim XV. Cap. IV. de quadam vxore *Attilæ*, nomine Creca, ex Priſco verba faciens, hæc habet: *Ceteras eius vxores nominatim non exprimit*, *præter* Eſcam, *quam tunc volebat ducere; ſaltem dicit in genere in mentione* Eſcæ, *eum plures etiam habuiſſe.* Adducit poſtea verba *Priſci* latine reddita, græcis ad notas relegatis: *Attilas interea* (inquit) *in quodam vico ſubſtitit*, *in quo filiam Eſcam in vxorem*, *etſi plures alias haberet*, *Scytharum legibus id permittentibus*, *ducere voluit.* Ad quæ verba, hoc notat laudatus Otrokocſius: *Videtur hic aliquid deeſſe*, *forte cuius Herois illa filia fuerit: nam non dicit aperte Priſcus*, *eam Attilæ propriam fuiſſe*, *nec ratio adiecta id docet*, *ſed potius pluralitatem vxorum licitam apud veteres Scythas.* Ex his verbis apparet *Otrokocſium* agnoviſſe *Eſcam*, pro quadam puella, ſed non pro *Attilæ* filia; quapropter, vt bonum ſenſum ex verbis *Priſci* eruat, putat in ſerie orationis deficere nomen proprium Herois putatæ puellæ patris. Ego Ἐσκὰμ, puto nomen illud proprium patris eſſe illius puellæ, quam ducere cupiebat *Attila*, & quam *Priſcus*, non proprio (quod forte ignorabat) ſed appellativo θυγατέρα appellat. Hanc meam ſuſpicionem, quam in epiſtola, prout ſe mihi obtulit, indicaui, ſola fretus græci ſermonis analogia, mente concepi. Solebant enim Græci, exterarum nationum nomina propria, quæ inuſitatam Græcis terminationem haberent, & quæ ſolito gentis ſupercilio, ab illis, barbara dicebantur; ſolebant, inquam, Græci, ea nomina indeclinabilia facere, & eorundem caſus obliquos, ſola motione articuli indicare, vt paſſim docent Grammatici. Quapropter, vt mea coniectura locum habeat, ad omnem tollendam, in verbis *Priſci*, æquiuocationem, ſola vocula τοῦ deficit, qua appoſita, clarus ſenſus emergit, nempe: θυγατέρα τοῦ Ἐσκὰμ γαμεῖν ἐβούλετο: quanquam non deſint, quinimmo abundent exempla propriorum nominum indeclinabilium, quorum caſus obliqui, ſine articulo reperiuntur, vt Geneſis X. verſ. 23. υἱοὶ Ἄβραμ, & XI. verſ. 31. γύναικα Ἀβράμ, & XXIV. verſ. 40. θυγατὲρ Βαθυὲλ εἶμι υἷοῦ Νάχορ. & alia plura. Accedit, quod ſalua proprietate Græci ſermonis, hoc vocabulum, θυγατὲρ, nunquam ſumi poteſt pro puella, virgine, vel alio ſimili *abſoluto*; ſed ſemper habet relationem ad patrem, & idem valet, quod *Filia* apud Latinos: vnde nata eſt æquiuocatio, quæ vitari non poteſt in verbis *Priſci*, ſiue Ἐσκὰμ ſit filia *Attilæ*, ſiue ſit nomen proprium patris puellæ, ab *Attila* concupitæ. In primo enim caſu, ad orationis perſpicuitatem, deficit pronomen ἑαυτοῦ, in altero articulus τοῦ, quem abeſſe quidem poſſe, allatis exemplis vidimus; vitioſe tamen ſemper omittitur, vbi æquiuocationi locus eſſe poteſt, vt in allatis *Priſci* verbis, quæ in re graui & magni momenti, alterutra ex his vocibus omiſſa, dubium ſenſum efficiunt, appoſita vero, ſenſum totius orationis determinant. Quis vero hanc oſcitantiam ipſi *Priſco*, eidemque Rhetori, non inepto alias ſcriptori, imputare ſuſtineat? cuius integram Hiſtoriam, non habemus, ſed excerptam, neque de ignoti excerptoris fide, diligentia & iudicio, conſtare cum fundamento aliquid poteſt. Vale iterum.

Moni-

Monitio ad Lectorem.

Ne inanis pagina hæc diffugiat, placuit, alteram, Illuſtris Viri, epiſtolam, adtexere, qua, poteſtatem nobis facit, prioris illius edendæ. Eſt autem iſtiusmodi:

Pius Nicolaus Garellius,

Viro Clariſſimo, *Matthiæ Belio* Suo,

S. P. D.

QUod tumultuarie congeſtas, de *Iuuenco Cœlio Calano Dalmata*, nugas, Tu, vir Clariſſime! & eruditi illi viri, qui eas legerunt, aliquid eſſe putaueritis; id, ſingulari Veſtrûm omnium, & Tuæ præſertim humanitati, non ſine tacita quadam animi delectatione, facile tribuerim: hocque titulo, maximæ mihi vobis agendæ gratiæ forent. Quod vero easdem, publica luce dignas; quin immo, proxime edendo opuſculo Tuo, aliquali ornamento futuras arbitramini; atque meam, vt ita dicam, verecundiam, binis iam datis epiſtolis, quo in id conſentiam, officioſiſſime ſollicitas; id demum eſt, quod me anxium, & in ipſa deliberatione, iure merito ambiguum tenet. Vereor enim, ne, ſi perſpecta mihi operis tenuitate permotus, pertinacius abnuero, iudicio Veſtro aliquid detraham; ſin facilis conceſſero, vrbanitate Veſtra, mei oblitus, abutar. Iterum enim, & candide fateor, me hanc epiſtolam, eo animo non conſcripſiſſe, vt, quæ in ea congeſta ſunt, meo nomine prodirent; ſed, vt Tibi, in recudendo, *Iuuenci Cœlii Calani Dalmatæ* opuſculo, vſui eſſent; nimirum, vt ex farragine, ſi quæ forent, quæ placerent, deligeres, & notis Tuis, quas paratas Te habere, olim ſignificaueras, data opportunitate, interſereres, vel Tibi reſeruares. Quod, ſi re adhuc integra, facere decreueris, ſcias, rem mihi quoque gratiſſimam eſſe futurum; ſin vero in ſententia permanſeris, hanc nimirum, qualemcunque epiſtolam meam, opuſculo Tuo, vel affigere, vel præponere, inurbane nimis ſeuerus forem, ſi eruditorum virorum iudicio, & Tuo maxime, diutius repugnarem. Quapropter, *quam ad Te dedi, epiſtolam, Tuam puta, eademque vtere pro arbitrio Tuo:* dum, vel prefatiuncula conſtet, me, vt prodiret in lucem, non affectaſſe, vel, quod dici ſolet, laureolam in muſtaceo, non quæſiuiſſe. *Reliqua.* Vale, & me ama. Dabam Vindobonæ, ad d. XIII. Cal. Decembres, A. CIƆIƆCC XXXV.

IVVEN-

IVVENCI COELII CALANI DALMATAE
ATTILA,
feliciter incipit.
CAPVT I.

HVNNI, *a*), qui & AVARES, nunc autem HVNGARI *b*), in vltima Mæotide *c*), quæ eſt palus Scytharum, inter glacialem

a) HVNNOS & AVARES vnam fuiſſe gentem, cum auctore noſtro, nihil dubitamus adfirmare; tametſi non deſint, qui in contrariam ſententiam abeant. Recte SCHVRTZFLEISCHIVS, in diſputatione, quam *Vngarica*, inſcripſit, ad §. VIII. ** *Hunni & Auares, vna gens, neque origine, neque natione diſtincta fuerunt. Ex quo non poſſunt non errare admodum, qui Auares, Hunnorum ſocios, & tamquam ſede ac ſanguine diſcretos, cenſent. Torquent hic ſe multi, & inter hos nouitii quidam, intricantque adeo, vt non habeant, quemadmodum extricent. Quod ego quidem valde miror, quod refragentur ſcriptores medii æui, & habeant pro iiſdem. Ex reliquis Aimoinus, alterum explicat per alterum, de vna eademque notione, & cum paria faciunt copulat, atque a Dalmatis, vnius alioquin regni ſocietate iunctis, diſtinguit.* Lib. IV. de Geſtis Francor. cap. 24. Hactenus ille. Sunt omnino ſcriptores, propemodum infiniti, iique notæ optimæ, qui *Hunnos* & *Auares*, gentem faciunt eandem. Legant, quibus volupe eſt, MENANDRVM de Legat. p. 117. edit. Pariſiens. THEOPHILACTVM SIMOCATTAM, Hiſtor. Lib. VII. cap. 8. collato Lib. I. c. 3. PAVLLVM WARNEFRIDI de Geſtis Longobard. Lib. I. cap. 27. p. m. 40. Lib. II. cap. 10. p. 56. Lib. IV. cap. 12. p. 129. GREGORIVM TVRONENSEM de Geſtis Francor. Lib. IV. cap. 29. THEOPHANEM, in Chron. p. 263. edit. Paris. anni 1655. ADONEM VIENNENSEM, in Chron. Aetat. VI. ad an. D. 564. 604. 783. & 804. HISTORIAM MISCELLAM, Lib. XVIII. FREDEGARIVM, in Chron. Tom. I. Hiſt. Franc. edit. Paris. Anni 1636. p. 761. atque his multo recentiorem, SIGEBERTVM, in Chron. ad An. D. 804.

b) Neque iſtud controuerſia caret: *An Hungari, iidem cum Hunnis ſint atque Auaribus?* Negotium faceſſunt viri docti, & opinionis, quam elegere, tenaces. In his SCHVRTZFLEISCHIVM nominaſſe ſufficiat, prioris ſententiæ patronum, huius vero acrem aduerſarium. Verba eius, loco citato, ad §. x. * legi poterunt, quæ huc redeunt: *Hungaros ab Hunnis nomine & natione diuerſos, perperam confundi.* ſicuti habet *Propoſitio* I. *Diſputationis* LXI. quam ſub eius præſidio, celeberrimus IOH. FRANCISCVS BVDDEVS, Anno MDCXXCVII. defenſauit. At enim vero, nihil moramur, ſumma iſthæc nomina, quin prorſus cum auctore noſtro faciamus, *Hungaros non minus conſobrinum Hunnis populum fuiſſe, quam fuerunt Hunni Auaribus.* Data id opera, in *Hungaria* diſputabimus *Antiqua*. quæ dum prodeat, lectorem ad chronographos dimittimus conſulto.

c) Conſtans hæc, optimorum auctorum, ſententia eſt, neque niſi his, qui rerum omnium ſunt ignariſſimi, incognita. Vt mirari ſubeat animum, non deeſſe, ingenii, multarum rerum notitia, exaggerati, viros, qui negent, Hunnos a Scythis profectos eſſe. Opinionis origo, niſi error, dicendus ſit, hæc eſt, quod arctius Scythas compin-

lem *d*) Tanaim, & Maſſagetarum immanes populos, vt perhibent plerique chronographorum, habitauerunt. Hi, mortuo ALEXANDRO Macedone, qui eos intra *e*) montes artiſſimos cohibuerat, equis inſidentes velociſſimis, & a Caucaſo monte irrumpen-

---

pingant, quam & res ipſa fert, & ſcriptorum teſtimonia. Adde nimiam Scythici nominis, apud gentes ſeptentrionales adfectationem. Ab hoc capite manauit, quod JORNANDES, & qui hunc incauti ſequuntur, Scytharum actus, ad Gothos ſuos retulerint. Tacemus reliqua. Egregie profecto, ſummus LEIBNITZIVS *Miſcellaneorum* numero XVII. p. 45. *Ego Scythica*, inquit, *malo vocare, non quæ Scandica, ſed quæ Sarmatica, Huniaca, Vgrica ſunt.*

d) Aliter IORNANDES, de Reb. Geticis cap. V. p. m. 21. *Tanaim*, inquit, *hunc dico, qui ex Ripæis montibus deiectus, adeo præceps ruit, vt quum vicina flumina, ſeu Mæotis, gelu ſolidentur, ſolus amnium confragoſis montibus vaporatus, numqaam Scythico dureſcit algore.* Plane MELAM exſcripſit Lib. I. cap. 19. lin. 127. vbi eadem legas: *Ipſe Tanais ex Ripæis montibus deiectus, adeo præceps ruit, vt cum vicina flumina, tum Mæotis & Boſporus, tum Ponti aliqua, brumali algore durentur, ſolus æſtus biememque iuxta ferens, idem ſemper, & ſui ſimilis incitatusque decurrat.* Hæc MELA, quæ non alia re, a JORNANDE diſcrepant, quam quod hic *Tanaim* gelu expertem dicat, quia ſolus amnium, confragoſis montibus *vaporetur*, hoc eſt ſuapte natura ob halitus, quos eructet, glaciem reſpuat; MELA vero, expertem glaciei idcirco dicat, quod præceps incitatusque decurrat, an ruat? Nam quo perniciores ſunt aquæ, eo frigoris vi adſtringuntur difficilius. Ergone abeſt a vero CALANVS noſter, quod *Tanaim glacialem* vocauit? Nolim id ipſi impingi. Legerat, procul dubio, MARCELLINVM, qui Lib. XXXI. cap. 2. p. m. 473. *Hunnos, vltra paludes Mæoticas, glacialem oceanum accoluiſſe*, ſcribit. Itaque & Tanaim ab iis regionibus delapſum, ex climatis indole, haud male *glacialem* dixit. Adde CLAVDIANVM Lib. I. v. 323. in RVFFINVM, vbi de Hunnis ſic canit:

Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus,
Trans gelidum Tanaim. - - - -

Atque SIDONIVM carmine XI. verſu 95. p. m. 138.

Glacies vbi Caucaſum auget
Strinxit Hiperboreis, Tanaitica cruſta pruinis
Naturam ſumens gemmæ, quia perdidit vndæ.

En glacialem *Tanaim!* qualem, vt diceret noſter D. Hieronymi, adductus auctoritate eſt: cuius verba iam ſequentur. Ceterum *Iſaacus Voſſius* e lacu, quem vaſta vndique cingit planities, oriri Tanaim obſeruat, in notis ad hunc locum MELAE p. 415. edit. *Abrahami Gronouii.*

e) Imitatus eſt auctor D. HIERONYMVM, paſſim Hunnorum impreſſiones & damna, deplorantem. Neque enim apud vetuſtos chronographos, quidquam horum legas. Et de Alexandri quidem clauſtris, in epitaphio FABIOLAE Tom. I. Epiſtol. ſic habet: *Ecce ſubito diſcurrentibus nunciis, oriens totus intremuit, ab vltima Mæotide, inter glacialem Tanaim, & Maſſagetarum immanes populos, vbi Caucaſi rupibus, feras gentes Alexandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent.* Adde, quæ in epitaphio NEPOTIAN. ad HELIODOR. item quæ in epiſt. ad OCEANVM leguntur. PAVLLVS OROSIVS Lib. VII. cap. 33. p. m. 576. *Gens Hunnorum, diu inacceſſis ſecluſa montibus, repentina rabie percita, exarſit in Gothos, eoſque ſparſim conturbatos, ſedibus expulit.* Nulla hic clauſtrorum Alexandri mentio eſt. Ceteroquin, de *Muro Caucaſeo*, & huius veſtigiis, hodieque exſtantibus, quidque id rei fuerit, legendus omnino eſt, THEOPHILVS SIGEFREDVS BAYER, Acad. Petropolit. Profeſſor, amicus noſter, *Commentariorum Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ*, Tomo I. p. 425. ſequ.

f) Ita

pentes, Aethiopes & Arabes, totumque orientem, depopulati ſunt. Poſthæc ingreſſi loca, quæ hodie inhabitant, *Hunni*; deinde *f*) *Auares*, a quodam eorum rege, dicti, poſtremo, ex vtraque denominatione ſumto vocabulo, *Hungari g*) nuncupati ſunt, quod ſic inditum nomen eis, vſque hodie perſeuerat.

f) Ita Pavllvs Warnefridi, iis locis, quæ ſupra citauimus: *Alboin*, inquit, *cum Auaribus, qui primum Hunni, poſtea de regis, proprii nomine, Auares, adpellati ſunt, fœdus perpetuum iniit.* Lib. I. de Geſtis Longobardor. cap. 27. p. m. 40.

g) Gentem eandem eſſe, *Hungaros*, *Auares* & *Hunnos*, nunc diximus. Iam de nomine Hungarorum dicendum aliquid eſt. Audacter laudatus Schvrtzfleiſchivs, loco citato, ad §. X. *Nulla*, inquit, *huius gentis mentio exiſtit ante IX. ſeculum: non quod non fuerit; ſed quia tali nomine, ſub hoc ſeculo, primo venire cœpiſſet.* Verum meminiſſe *Hungarorum* debuerat, quorum luculenta apud *Iornandem*, VI. ſeculi ſcriptorem, exſtat mentio, de rebus Geticis Cap. V. p. 17. vbi, cum Hunnorum gentes recenſet, *Hunugari*, inquit, *hinc ſunt noti, quia ab ipſis pellium murinarum venit commercium.* Sola hic ſyncope τȣ̃ V. poſt primam ſyllabam, opus, vt *Hungari*, ipſiſſimum hodiernæ gentis nomen, inde emergat. Iſta veritatis ſunt exploratæ. Itaque, neceſſum haud eſt, dicam, optimis auctoribus, ſcribere, quod *Hunnorum*, *Auarorumque* gentem, *Hungaros*, multo, ante ſeculi IX. exordia, adpellent; cum id non ignorantia, ſed iuſta ducti ratione, faciant.

CAPVT II.

HI, ex *a*) horribili *Scytharum* gente *b*) creti, *Gothos c*) armis & virtute bellica, de ſedibus propriis, depulerunt, &

a) Recte ad Scythas Hunnorum originem refert, interiores illos, & vltra Tanaim colentes. Quod amicorum meorum decus laudatus nunc Bayervs, data ad me epiſtola, negare viſus eſt. Quam poſtea opinionem ſuam, facunde non minus, quam ſcite, adſertum ibat, *Commentariorum Acad. Scientiar: Imperial. Petropolit.* I. c. p. 385. in diſſertatione: *De originibus & priſcis ſedibus Scytharum.* Nobis interea, ſtat ſententia vetus. Neque vero parentes tantum, ſed ipſi quoque *Hunni* horribiles fuere. *Nam, & quos bello forſitan minime ſuperabant, vultus ſui terrore, nimium pauorem ingerentes, terribilitate fugabant, eo quod erat eis ſpecies pauenda nigredine, ſed velut quædam, ſi dicere fas eſt, deformis offa, non facies, habensque magis puncta, quam lumina.* Verba ſunt Iornandis Cap. XXIV. p. 69. Haud vero tam natiua hæc fuit deformitas, quam immani quadam arte, a teneris inducta. ſic Marcellinvs: *Ab ipſis naſcendi primitiis infantum ferro ſulcantur altius genæ, vt pilorum vigor tempeſtiuus emergens, corrugatis cicatricibus hebetetur. Seneſcunt imberbes, abſque vlla venuſtate, ſpadonibus ſimiles: compactis omnes firmisque membris, & opimis ceruicibus: prodigioſæ formæ & pan, vt bipedes exiſtimes beſtias, vel quales in commarginandis pontibus effigiati ſtipites dolantur incomte.* Lib. XXXI. cap. 2. p. 472. Eadem Iornandes quoque habet, loco, quem nunc citauimus, ex Marcellino, vti adparet, exſcripta. Ceterum, legeſis ad hunc Ammiani locum, notam Valesii, deformitatis Hunnorum & hanc adferentis cauſſam, quod luctum teſtaturi, cultris genas conciderint. Confer Sidonivm carmine II. v. 245. ſeqq.

b) Exſecrandus merito Iornandis error eſt, an conuitium; dum nihil dubitat, *Hunnorum* originem, ad impuros ſpiritus referre. Cap. XXIV. p. 67. *Aliorumnas*, inquit, *Filimer habens ſuſpectas, de medio ſui proturbat, longeque ab exercitu ſuo fugatas, in ſolitudinem coegit terræ. Quas ſpiritus immundi, per eremum vagantes dum vidiſſent,* &

& quandoque, ſic caſus variante fortuna, a Gothis & ipſi ſuperati, *d*) & victi ſunt. His reges plures fuiſſe traduntur, e quibus præcellentes fuiſſe memorantur *e*) SVBTHARVS & MANDLVCHVS fratres; ATTILA & BLEDA, Madluchi filii. Qui propriis non contenti, efferata rabie Romanum *f*) intendentes diluere

---

& earum ſe complexibus in coitu miſcuiſſent, genus hoc ferociſſimum edidere. Tali ergo ſtirpe Hunni creati, Gothorum finibus aduenere. Apage iſtas nugas, longe omnium maleuolentiſſimas. quas, quod poſtea, gentis odio, etiam non mali ſcriptores, ſuas fecerunt, non tam noſtri, quam ipſorum cauſſa impenſe dolemus.

c) Hoc vero in confeſſo eſt, apud omnes, *Gothos*, partim ſubactos ab Hunnis fuiſſe, partim regione depulſos. Fatentur id, præter IORNANDEM, luculentiſſimi ſcriptores, ZOSIMVS, PROCOPIVS, MARCELLINVS, alii: vt in re pueris nota, ſuperuacuum ſit, teſtimonia adgerere. Gothi autem, Hunnos fugientes, quomodo accepti fuerint a Romanis, ZOSIMVS prolixe tradit, atque PAVLLVS OROSIVS Lib. VIII. cap. 33. p. m. 576. ſeqq.

d) Euenit hoc, ATTILA fatis functo, cum filii eius, de principatu inuicem dimicarent. Vide IORNANDEM, Cap. L.

e) Fratres vtique *Suphtarum* & *Mandluchum* fuiſſe, IORNANDES teſtis eſt Cap. XXX. p. 99. ſed nomina eorum aliter reddit: *Attila*, inquit, *patre genitus Mundzucco, cuius fuere Germani Octar & Roas, qui ante Attilam regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamuis non omnino cunctorum*; Itaque *Subtharus*, auctoris noſtri, *Octar* eſt IORNANDI. Sic & eum SIGEBERTVS, de regno Hunnorum nominat; tametſi anno mox CCCC XXXIII. *Suphtar* legat. *In Gallia, cum* SVPHTAR *rex Hunnorum, Burgundiones nimis opprimeret: illi in Deum Chriſtianorum ſpem ſuam ponentes, ſe baptizari petierunt. Et ſtatim cum Hunnis congreſſi, pauci, multa millia eorum peremerunt, & ſic rabiem ipſorum refrænauerunt.* Hæc SIGEBERTVS, quæ apud CAROLVM SIGONIVM in Hiſtoria de Occident. Imperio, Lib. XII. p. m. 285. multo ſunt relata luculentius: ſed qui *Suphtarem*, *Optarem* vocat, & ante pugnam Burgundiacam, cibo nimio diſruptum, ſcribit. Itaque, *Optare, Hunnorum rege, vita functo, regnum ad filios, Mundzucci fratris, Attilam & Bledam delatum eſt*: verba ſunt SIGONII. Vnde cognoſcas, neque patris Attilæ nomen varietate carere. *Mandluchum*, ac poſtea conſtanter *Madluchum* auctor noſter vocat, quem IORNANDES Mundzuccum, PRISCVS RHETOR Mundiuchum, denique Hungarici Annales BENDEKVTZ, adpellant. Quin & *Roas*, quem omiſit CALANVS, varie ſcribitur, *Roua* PRISCO Rhetori eſt: *Rugila*, ſequioris ætatis Chronographis. Nos alicubi *Rubas* ſcribere maluimus, vt vocabuli redderemus ſignificationem; quod *commode veſtitum* notat. De *Mandulcho*, vide, infra, Cap. III. nota d.)

f) Loquitur auctor, cum de ATTILA, tum de reliquis etiam, quos nominauerat, regibus. Quod ideo monemus, quia Hungarorum annales, omnem rerum, domi foriſque geſtarum, gloriam, vni ATTILÆ, adſcribunt: cum tamen palam ſit, obſcuro adhuc ATTILA, multa per orbem terrarum facinora, *Hunnos* edidiſſe, non minus euentibus inſignia, quam inuſitata feritate, atrocia. Nam *Hunnis*, ante ATTILAM, complures fuiſſe, ex Græcorum Latinorumque, annalibus eluceſcit. Horum antiquiſſimum *Balamberum* ſeu *Balamirum* IORNANDES in Rebus Geticis Cap. XXIV. XLVIII. p. 71. 139. edit Lugd. 1618. 8. nominat, quem e *Cadarum* familia clariſſima prognatum, Chronicon Hungaricum THVROCZII tradit. Balambero ſucceſſit *Mundzuccus*, pater *Bledæ*, & *Attilæ*, *de quo* IORNANDES in Reb. Get. cap. XXXV. p. 99. adſcito in ſocietatem regni, procul dubio, *Vldi*, quem ZOSIMVS Hiſt. Lib. V. cap. XXII. Hunnorum principem dicit. Creſcente enim imperio *Hunnico*, quum vnus, tantæ multitudini non ſuffeciſſet: principes duo, regia poteſtate, ornabantur. Vtroque mortuo, *Octar* & *Roas*, fratres Mundzucci, Hunnicum populum, teſte IORNANDE l. c. rexere, quibus extinctis, ATTILA, cum *Bleda* fratre, ſucceſſit. PRISCVS Rhetor in Excerptis, p. 81. edit. Paris. 1609. 8. JORNANDES l. c. SIGONIVS de occident. impe-

tuere imperium, Gallias, Pannonias, Illyricam & Liburnorum regiones, Germaniam & Italiam miris congreſſibus, depopulati ſunt.

imperio lib. XIII. p. 304. edit. Baſil. 1579. 4. Regiſne, an Ducis titulo, principes Hunnorum ornati fuerint, diſquirit BERNEGERVS. Notit. Hung. P. I. §. 19. 20. p. 27. PRISCVS RHETOR, & JORNANDES, reges adpellaſſe videtur, quando rempublicam Hunnorum, regnum adpellat. Quorum ATTILAM, inde ab exitu, numero quintum, non vero quartum, vti CALLIMACHVS, adnotauit, obſeruare eſt. THVRÓCZIVS P. I. c. 10. ſeq. Duces nominat, cuius ſententiam, BONFINIVS, OLAHVS & alii, rerum Hungaricarum ſcriptores, ſuam faciunt. SIGEBERTVS, ad an. 389. *Duces*, & Reges Hunnorum recenſet, atque poſt *Balamberum*, *Gnama*, & *Melga*, duces collocat.

CAPVT III.

SVBTHAR igitur, & *a*) MADLVCHVS, cum harum gentium reges eſſent, multa aduerſus Scythas *b*) ingentia bella geſſerunt *c*) & multis claris perſæpe aduerſus eos victoriis habitis; Madulchus

a) *Subthar*, non cum *Mandlucho*, verum cum *Roa* fratre, vti JORNANDES cap. XXX. ſcribit, Hunnis imperauit. Ante eos quippe, *Mandluchum*, cum *Vldi* principe, Hunnorum imperium tenuiſſe, commonſtratum eſt, ad Cap. II. not. e.

b) Scytharum nomine *Gothos*, *Alanos*, ceteroſque Scythiæ Europeæ populos, quos HERODOTVS Iſtro, & Tanai concludit, ex mente JORNANDIS intelligit.

c) Res Hunnorum præclare geſtas, quas CALANVS prætergreſſus eſt, ſuccincte & iuſto ordine, ex annalibus veterum ſupplebimus. Hunni, anno a C. N. CCCLXXV. Valente, Gratiano & Valentiniano iuniore imperantibus, Gratiano autem A. III. & Aequitio Coſſ. ex Scythia egreſſi, ſuperata palude Mæotide, duce *Balambero*, Alipzuros, Adcidzuros, Itamaros, Tuncaſſos, & Boiſcos, qui ripam paludis tenebant, primum oppreſſerunt. IORNANDES Cap. XXIV. p. 69. deinde, Alanos, partim armis, partim fœdere ſibi iunxerunt. MARCELLINVS Rerum geſtarum Lib. XXXI. Cap. III. f. 478. edit. Lugd. 1693. Junctis cum Alanis viribus, Gothos adgreſſi, eorum partem vnam, Veſtrogothos puta, in Thraciam reiecere, partem alteram, Oſtrogothos ſcilicet & cum Gepidis, poteſtati ſuæ ſubiecere. MARCELLINVS l. c. JORNANDES Cap. XXIV. XLVIII. Stabilitis in Scythia & Sarmatia ſedibus, anno CCCLXXVII. Gothis, aduerſus Valentem imperatorem, auxilio fuere. SIGONIVS de occident. imperio Lib. VIII. p. 177. cum iiſque, anno ſequente, Daciam & Pannoniam, occupauere. SIGONIVS Lib. VIII. p. 181. a Theodoſio imperatore, anno demum CCCLXXIX. & cum reliqua, Gothorum Alanorumque multitudine, non tam bello, quam beneficio victi, Romaniſque conciliati. OROSIVS Lib. VII. Cap. XXXIV. p. m. 579. JORNANDES de Rebus Geticis Cap. XXVII. SIGONIVS Lib. VII. p. 185. HERMANNVS CONTRACRVS ad an. 382. fol. 150. & an. 1736. ALBERT. STADENSIS an. 382. f. 164. VRSPERGENSIS in Chronico ad an. 382. f. 112. Ita benignitate Theodoſii allecti *Hunni*, anno CCCLXXXVIII. & CCCXCIV. manum delectam, Alanis & Gothis permixtam, Romanis auxilio miſere, in quorum caſtris illi, ducibus *Gaine*, *Saule*, & *Bacurio* militabant. Horum priorem, *Huldin*; Hunnorum cis Iſtrum in Scythia princeps, anno CCCC. interfecit, eiusque caput Arcadio imperatori miſit. SIGONIVS lib. IX. p. 208. 220. At vero, Alarico quoque regi Gothorum in expeditione Italica, an. CCCCI. ſuppetias tulere, & Stilichonis copias, an. CCCCII. apud Pollentiam, diſſipauere. PROSPER AQVITANICVS, Chron. apud *Caniſium* p. 137. M. AVRELIVS CASSIODORVS, Chronic. Arcadio & Honorio. Coſſ. V. mutuis cædibus, inter Hunnos, Gothos, Alanosque ſubortis, teſte OROSIO attenuati. Eorum manus altera, *Vldin* & *Sáro* ducibus, Honorio imperatori, anno CCCCV. adfuit, qua ſtipatus, Stilicho, Radagaiſio, maſcule obſti-

chus *d*), vt alii ferunt, morbo, & vt plurimi, laſſitudine prœliorum, rebus humanis exemtus eſt, duos filios, relinquens: *Bledam e*) natu maiorem *f*), ATTILAM iuniorem. quos fratri ſuo SVBTHAR cum regno in portione, ſtudioſius commendauit. SVBTHAR

obſtitit, eumque cum ducentis millibus ad internecionem vſque deleuit. OROSIVS Lib. VII. cap. XXXVII. p. 591. 592. FRECVLPHVS Chron. T. II. Lib. V. Cap. V. p. 151. PROSPER AQVITANICVS Chron. in lection. *Caniſii* Tom. 1. p. 168. TIRO PROSPER, in Chronico, ibidem. Tom. 1. p. 151. VRSPERGENSIS, ad an. 399. f. 118. Adeo, ſe tum, *Hunni*, Stilichoni, & magnanimitate, & fidelitate, commendauerant: vti etiam, in cuſtodiam corporis adhiberentur, quorum poſtea omnes, *Sárus* dux Honorii, Stilichonem comprehenſurus, anno CCCCVIII. opera militum ſuorum interemit, SIGONIVS Lib. X. p. 251. Anno ſequente, iuncti, parte quadam, Alarico Gotho, in Italiam irrumpunt, & vrbis Romanæ expugnationem, promouent, quorum millia decem, ea tempeſtate, ab Honorio imperatore, aduerſus Gothos arceſſita, in caſtris Romanorum militauere, SIGONIVS Lib. X. p. 253. 257. 258. Delituerant illi hucdum in Scythia, iuxta Tanaim, & paludem Mæotidem. Tum vero, teſte HIERONYMO, vbi Roma a Gothis capta fuerat: per anguſtias Caucaſi, in Aſiam erupere, indeque præda onuſti in Thraciam penetrauere; vnde, Gothis ex Illyrico, in Italiam & Galliam emigrantibus, facto cum Honorio imperatore fœdere, in Pannoniam & Daciam transiuere, in eaque, datis acceptisque obſidibus, anno CCCCXI. ſedes poſuere. SIGONIVS Lib. XI. p. 269. Horum reliquiæ, facta anno 424. ex Scythia in Thraciam impreſſione, Romanis graues eſſe cœperunt, quibus ſedatis, Johannes, qui poſt obitum Honorii, imperium occupauerat, miſſo in Pannoniam Aetio, ingenti auri pondere, Hunnorum auxilia conduxit, quæ tamen, Aetius, capta demum Rauenna, Johanne in Italiam perducto, inito cum Aſpare pacto, perſolutaque, quam promiſerat mercede, ad ſuos redire iuſſit. PROSPER AQVITANICVS, & TIRO PROSPER apud Caniſium, p. 154. 155. HERMANNVS CONTRACTVS apud Caniſium T. I. p. 459. ad an. 425. MARIANVS SCOTVS Lib. II. ætat. 6. anno 426. f. 412. SIGEBERTVS GEMBLACENSIS ad annum 425. f. 498. SIGONIVS Lib. XI. p. 378. 379. 380. His in Pannonia & Italia geſtis, Hunni anno 428. Burgundiones adgrediuntur, aduerſus quos, quoniam multitudo ingens emigrauerat: eos, hoc plane tempore, poſteaquam annos 50. Pannoniam tenuerant, inde depulſos fuiſſe. SIGEBERTVS ad an. cit. ſcribit.

d) *Madulchum*, Mundzuccum adpellat JORNANDES de Rebus Geticis, Cap. XXXV. & SIGONIVS de Occid. Imperio Lib. XIII. p. 304. *Mundiuchum*. PRISCVS RHETOR, in Excerptis Legationum. CHRONICON Hungaricum, & OLAHVS, in *Hungaria*, Cap. III. §. I. p. 4. edit. Poſonienſis, *Bendegutz*, vel *Bendegitz*. CALLIMACHVS in Attila f. 631. *Mundruthum* & *Mazuchum*; ANTONIVS BONFINIVS Rer. Hungar. Decad. I. Lib. III. f. 35. edit. Colonienſis. *Mundiziccum*; THEOPHANES, *Omnudium*, Msc. VAT. *Omundium*. Alii *Nazuchum*, & *Madluchum*.

e) ATTILAM tamquam natu maiorem, Bledæ anteponunt, IORNANDES de Reb. Get. cap. XXXV. SIGONIVS de occid. imp. Lib. XII. CALLIMACVS item, & alii, quam CALANVS noſter, neſcio quo perductus auctoramento, natu minorem exprimit. *Bletam* IORNANDES nominat. PROSPER Aquitanicus & TIRO Proſper, apud Caniſium p. 147. 172. cum BEDA, Hiſt. Eccleſ. Angl. Lib. I. c. 13. & SIGEBERTO ad an. 449. *Bledam*, pro quo erronee apud HERMANNVM Contractum, ad an. 444. in edit. Piſt. *Bledlam* legitur. Eos ſequitur etiam CALLIMACHVS in Attila ſuo. *Belam* vero COM. MARCELLIN. Chron. f. 1952. in Bibl. Patrum T. VIII. & THVRÓTZ. c. 14. exprimunt. Reliqui, vti MARIANVS Scotus ad an. 445. & OTTO FRISING. Lib. IV. c. 25. cum BONFINIO & OLAHO *Budam* adpellant.

f) Nomen ATTILAE, per duplex, vel ſimplex T. rectiusne ſcribatur, inter auctores diſſenſio eſt. Duplicant litteram *Attilam*que exprimunt: PRISCVS RHETOR, JORNANDES, PROCOPIVS, PROSPER AQVITANICVS, SIDONIVS, PROSPER, FRECVLPHVS, SIGONIVS, Sige-

THAR *g*) ergo rex, fratre defunčto, ſolus *h*) regnum obtinuit; ſed cum filios non haberet, BLEDAM *i*) & ATTILAM, ex fratre nepotes, ſibi adoptionis iure filios, quandoque Imperatorum Romanorum more, conſtituit, & regni *k*) ſui adſciuit ſibi conſortes.

SIGEBERTVS, CALLIMACHVS, THVRÓTZIVS, & alii plures: quæ ſcribendi ratio, & in nummis conſpicitur, & a HVGONE GROTIO in Hiſt. Gothorum, alibique retinetur. Simplex T. ſine adſpiratione, OTTO Friſingenſis, BONFINIVS, OLAHVSque, cum adſpiratione vero, CHRONICON Weingartenſe, ceterique adhibent: & illi quidem ATILAM, hi vero ATHILAM, quaſi vox primitiua, *Ethele*, foret, exprimunt, quos etiam FRANCISCVS FORIS OSTROKOTSY *Orig. in Hung.* P. I. Cap. 4. §. I. ſequitur. qui ATTILAM in lingua vernacula, gemino ll. ad exemplum villa, valla, alla vocum Hungaricarum exprimendum eſſe arbitratur. ceterum ATTILAM, Hungarico idiomate *Ethelè* adpellatum fuiſſe THVRÓTZIVS P. I. c. 13. tradit. Græcis apud PRISCVM & CALLISTVM *Ἀττίλας* dicebatur. A Germanis, vti LAZIVS de Migr. Gent. ex fragmento Annal. Veter. allegat, ETZEL, vel, vti, LVCKIVS in nummis legit WETZEL, adpellabatur. conf. BERNEGERVS in Notit. Hung. p. 125. §. 249. ſeqq. RVD. ROHT. Diſſert. de Attila. 9. 14.

g) *Očtarem* nominat JORNANDES de Reb. Getic. cap. XXXV. Optarum, SIGONIVS Hiſt. occid. imp. L. XII. p. 285. & SIGEBERTVS in Chronogr. de regno Hunnorum; quem tamen in Chronologia ad an. 433. *Suphtarem* adpellat. *Hottarem* CALLIMACHVS in Attila f. 631. *Ottarem* ANTONIVS BONFINIVS Dec. I. Lib. III. f. 35. exprimit.

h) Non ſolus Suphtar, regno præfuit: teſte enim JORNANDE, cap. XXXV. *Očtar & Roas ante Attilam, regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamuis non omnino cunčtorum.* Omiſit Roam CALANVS, qui etiam varie ſcribitur; Roua PRISCO RHETORI eſt, Roas JORNANDI. Rugilam vocat PROSPER in Chronico, quem ſequitur SIGEBERTVS, cum chronographis, ætatis ſequioris. Nos alicubi Ruhas ſcribere maluimus: vt vocabuli ederemus ſignificationem, quod commode veſtitum notat.

i) Ita teſtatur JORNANDES l. c. *Is namque Attila, patre genitus Mundzucco cuius fuere germani, Očtar & Roas.* Neſcio, vnde ANTON. BONFINIVS ſuam acceperit opinionem: is enim, Attilam & Bledam, fratres Suphtaris fuiſſe, incerto prorſus teſtimonio adfirmat.

k) Neque adoptionis iure, Attila & Bleda Hunnorum principes, in regno Hunnorum ſucceſſere, neque a Suphtare, vti CALANO videtur, conſortes regni adſciti fuere. Jure eo, quo Suphtari, Mundzucco quoque fratri, eiusque filiis Attilæ & Bledæ regnum Hunnorum debebatur. Ceterum Suphtar, minorennibus, tutor a patre dičtus fuerat, qui teſte PRISCO & JORNANDE, poſt obitum Suphtaris & Roæ, regnum occupauere. Nullo iure Attilam, in annalibus veterum, regem adpellari BERNEGERVS l. c. §. 257. p. 129. exiſtimat; eo, quod a Romanis *Romanorum exercituum dux* non vero rex, teſte PRISCO vocabatur. At vero ex loco Priſci, Attilam in gente Hunnorum regis, in ſubſidiis autem Romanorum, quæ ex Hunnis legebantur, *Romanorum exercitum ducis* titulo ornatum fuiſſe, luculenter elucet.

CAPVT IV.

POſt SVBTHAR rex, cum innumerabili Hunnorum exercitu, Germaniam *a*) inuadens, quacunque iter arripuit, omnia ferro

a) *Germaniam* intellige, *Sarmatiæ* conterminam, Viſtula amne concluſam, quo loco hodie *Polonorum* ditio ſita eſt. Hic enim, non ſolum intra, Gothini, Burgundiones, & Logiones, verum extra Viſtulam etiam amnem, *Gepidæ*, *Gothi*, *Baſtarnæ*, populi Germanorum, ſedes habebant. CLVVERVS, German. antiquæ Lib. III. cap. XXXVI. CHRISTOPHORVS CELLARIVS, Geographiæ antiquæ Lib. II. cap. V. p. 479. 480.

ferro flammisque ſubiecit. Deinde Burgundiam *b*) procedens, omnemque præliis & rapinis exponens, depopulatus eſt. Burgundiones *c*) autem ſic oppreſſi, viam ſalutis quærentes, cum nullam inuenirent, tandem diuinitus inſpirati *d*), paganos ritus funditus abnuentes, Chriſtiani facti ſunt, putantes, ſicut & ſubſequen-

---

b) Bvrgvndia, quam *Hunni*, duce *Subtharo* infeſtarunt, non in *Gallia*, vti Socrates & Sigebertvs opinantur, verum in Germania, inter Viſtulam & Viadrum amnes, teſte Ptolemaeo Geograph. Lib. II. Cap. XI. quærenda eſt. Eo loco, hodie, Clvvervs Germ. antiquæ Lib. cap. XXXVI. Christophorvs Cellarivs Geograph. antiquæ l. c. Spenervs, Notitia Germaniæ antiquæ, Lib. V. cap. v. *Poloniam* ſitam eſſe, doctiſſime commonſtrarunt. Huc itaque *Hunni*, ex Scythia Daciaque, quam hac tempeſtate tenebant, facili modo, per medios *Sarmatas*, & *Germanos*, nullo prorſus reſiſtente, impreſſionem facere poterant. Lapſum itaque Socratem in Hiſt. Eccl. Trip. Lib. XII. Cap. IV. p. 585. edit. Baſil. an. 1539. crediderim, qui Burgundiam, quam Suphtarus cum Hunnis adgreſſus eſt, ad Rhenum quærit. Ita vero ille: *Quædam inſula vltra Rhenum fluuium eſt, Burgundionum. Iſti vitam quietam agunt & pene omnes fabri lignorum ſunt, ex qua mercede paſcuntur. quorum regionem Hunni, crebra inuaſione vaſtabant, & plurimos occidebant.* Atqui, nondum regnante Suphtare, fines Sarmatiæ & Germaniæ, egreſſus fuerat Hunnorum populus.

c) Eos Plinivs Hiſt. naturali L. IV. Cap. XIV. inter Vandalos numerat. Hi, ætate Probi imperatoris, cum Longionibus & Vandalis ad Rhenum, vti Zosimvs, Hiſt. L. I. cap. LXVII. LXVIII. p. 108. 109. edit. Cizens. tradit, ex Germania emigrauere, & teſte Orosio L. VII. cap. XXXII. portionem Galliæ occupauere. Haud exilis tamen eorum pars, ſedibus priſcis remanſit, qua a Clavdio Mamerto Paneg. Maximiani Cap. V. cum Alemannis & Herulis, Germaniæ ad Viſtulam incolis, coniungitur. Ii, ab Hunnis demum victi, ſub ſignis Attilæ, teſte Sidonio Paneg. C. VIII. p. 95. militabant. Hinc Carolvs Sigonivs Hiſt. de occident. imp. L. XII. p. 285. edit. Baſil. 1570. *Burgundiones*, inquit, *qui in Germania remanſerant, quotidianis impreſſionibus ab Hunnis exagitati, ad Chriſtum Deum, opem implorantes confugerunt.* Deceptum itaque Socratem, l. c. & qui eius auctoritate nititur, Sigebertvm Gemblacensem ad an. CCCCXXXIII. f. 710. edit. 1726. obſeruare eſt. Qui ignorantes reliquias Burgundionum, auitis ſedibus adſiduas manſiſſe, erronee Burgundiones in Gallia a Suphtare preſſos, & occaſione hac, ad Deum conuerſos fuiſſe, ſcribunt. Nihilo rectius Valesivs Rer. Franc. Lib. I. p. 50. Burgundiones Germaniæ ad Rhenum, a Burgundis Sarmatiæ diſcernit.

d) Non tam *diuinitus*, *inſpiratos*, vti Calanvs tradit, quam a popularibus, qui conuerſi ad Deum, Galliam inſederant, commonitos fuiſſe, exiſtimauerim. Quum enim impreſſione *Hunnorum*, in has anguſtias coniecti, ad Burgundiones Gallos confugerant: procliue eſt colligere, iſtos non in hominibus, ſed in DEO auxilium quærendum, populares ſuos docuiſſe. Ita rem hanc Socrates l. c. confirmaſſe videtur: *At illi licet anxietate conſtricti, ad nullum ſe tamen hominum contulerunt, ſed alicui DEO ſe committere cogitabant. Tum* audientes, *quod Romanorum DEUS fortiter adiuuat ſe timentes, communi conſilio ad credulitatem Chriſti confugiunt, venientesque in vnam ciuitatem Galliarum rogabant, vt ab Epiſcopo Chriſtianorum baptiſma mererentur. At ille eos ſeptem diebus faciens ieiunare & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit.* Hæc Socrates, ex quo, eodem prorſus modo, Burgundionum ad Chriſtum conuerſionem, Sigonivs recenſet. *Burgundiones qui in Germania remanſerant, quotidianis impreſſionibus, ab Hunnis exagitati, poſt agros ſuos incenſos, homineſque fœde occiſos, ceteris deſperatis auxiliis, ad Chriſtum Deum opem implorantes, confugerunt, atque epiſcopo ex Gallia repetito, ſe ſacro tingi lauacro poſtularunt.*

e) Caro-

ſequenter factum eſt, quod ex hoc, omnipotens DEVS, eos in ſuam tutelam receptos, ab impetu gentis Hunnorum, & ab imminentibus periculis liberaret. Quorum votis DEVS omnipotens adnuit. Nam dum Rex *Subthar*, poſt annum, cum ingentibus Hunnorum copiis, ad loca Burgundiæ remeaſſet, vt reliquias Burgundionum, efferata rabie abſumeret, ſpe ſalutis imbuti Burgundiones, audacter contra Hunnos, eorumdemque regem *Subthar e*) eductis militum peditumque copiis, prælium inſtruxere, pugnatumque vtrinque eſt, tanta Hunnorum ſtrage, vt decem millium *f*) numerum, & eo amplius gladius, DEO adiutore abſumſerit.

e) CAROLVS SIGONIVS de Occident. imp. Lib. XII. ex *Socrate* refert, SVPHTAREM, ſeu OPTARVM regem *Hunnorum*, *cibo nimio ſumto ſe diripuiſſe*, *atque Hunnos ſine duce pugnauiſſe.*

f) Idem SIGONIVS ex Socrate refert, Burgundios, *facto impetu*, *tanta felicitate impugnauiſſe: vt Hunnorum decem millia*, *a tribus ſint Burgundionum millibus occidione occiſa.* SIGEBERTVS ad an. 433. cæſorum numerum non definit. *Statim* inquiens, *Hunnis congreſſi*, *pauci*, *multa millia eorum peremerunt*, *& ſic rabiem ipſorum refrenauerunt.* Eapropter & CALLIMACHVS, in ſuo *Attila*, Hunnos, fuſis copiis, *e finibus Burgundionum*, *exturbatos fuiſſe*, ſcribit.

CAPVT V.

MOrtuo igitur ea clade *a*) *Subthar* rege, Bleda & Attila fratres, *b*) Hunnorum regno, pari omnium conſenſu præ-

a) Clades, qua Suphtar rex a Burgundionibus cæſus, occubuit, contigit iuxta computum SIGONII, circa annum CCCCXXVIII. a quo imperii *Attiliani*, principium petendum eſt. Cladem hanc, & cum ſucceſſione ATTILAE tardius, ad an. ſcilicet 433. accidiſſe, exiſtimat SIGEBERTVS, qui *Bledam*, anno demum 436. *Rugilæ* ſurrogatum fuisſe, erronee tradit. Perperam itaque annales Hungarorum, & cum iis *Abraham Bakſchai*, imperii Attiliani principium, ad an. CCCCI. locant. Eotum enim, viuente *Mundzucco*, nondum *Attilæ Bledæque* nomen innotuerat, prouti ad Cap. III. not. (d.b.) expoſitum eſt. Hinc vero enatum fuiſſe errorem annalium putauerim: quod primas Hunnorum ſedes in *Pannonia*, (de quibus SIGEBERTVS) ab occupatione Pannoniæ, haud diſtinxerint. Vid. not. (b.) ad Cap. III.

b) De ſucceſſione ATTILAE, & BLEDAE, differebant rerum Hunnicarum ſcriptores. PRISCVS Rhetor in Excerptis p. 81. edit. lat. Paris. 1609. *Rouæ*, quem alii *Roam* & *Rugilam* vocant, ſolum *Attilam*; SIGEBERTVS vero ad annum 436. f. 405. edit. Piſt. *Bledam*, SIGONIVS autem, Hiſt. occid. Imper. Lib. XII. p. 285. cum CALANO noſtro, vtrumque *Optaro* regi ſucceſſiſſe, adfirmant. Ita vero ille: *Optaro Hunnorum rege*, *vita functo*, *regnum ad filios Mundzucci fratris*, *Attilam Bledamque peruenit.* Rem hanc omnium euidentiſſime exponit JORNANDES de Reb. Get. cap. XXV. *Eorum itaque poſt obitum Attila cum Bleda fratre germano*, *Hunnorum ſucceſſit in regnum.* Veriſimile eſt, *Attilam* primum, vti PRISCVS tradit, *Roua* mortuo, faſces imperii ſumſiſſe, poſteaque extincto *Suphtaro*, *Bledam* fratrem germanum, in ſocietatem regni admiſſum fuiſſe; id quod & THVRÓTZIVS P. I. cap. 14. obſeruat, *Belam*, inquit ille, *fratrem ſuum*, *ſui regiminis effecit participem.* Toto hic, vt aiunt, cælo, ab iſtorum ſententia, CHRONICON Hungaricum

præficiuntur *c*). Hi Bleda & Attila fratres, viuente Theodoſio iuniore Auguſto, collecto grandi *d*) Hunnorum exercitu, pacatis *e*) Burgundionibus, in dies, ceteras *f*) finitimas regiones, nunc

M. Iohann. THVRÓTZII, P. I. c. 10. diſſidet, quod Anton. BONFINIVS, OLAHVS, ceterique rerum Hungaricarum ſcriptores, imitantur. Præterquam enim quod *Suphtaris*, & *Rouæ* regum, nulla ab iis fiat mentio, belli tantummodo duces, *Keve*, *Bela*, *Keme* & *Kadicha*, enumerantur. Quibus in prælio ad *Potentianam*, & *Tulnam* exſtinctis, ATTILAM, Hunnorum conſenſu, regem proclamatum fuiſſe, fide dubia traditur. Vid. Chron. THVRÓTZ. P. I. cap. XI. XII. XIII. f. 13. 14. 15. collect. BONGARSII.

c) ATTILAM, cum BLEDA non electum fuiſſe, verum iure hæreditario ſucceſſiſſe, ex PRISCO Rhetore & JORNANDE, conſtat. Ille quidem, in *Excerptis de Legat.* p. 81. obſcure, Hunnorum *regnum ad Attilam perueniſſe*; hic vero *poſt obitum* Octaris *&* Roæ, *Attilam cum Bleda germano, Hunnorum ſucceſſiſſe in regnum*, in Reb. Get. cap. XXXV. exponit. Idem ſentiunt SIGEBERTVS, ad an. 436. & CALLIMACHVS, in Attila. Minus itaque recte THVRÓTZIVS in Chronico P. I. c. 13. ATTILAM, ab Hunnis *vnanimi voto pariter & conſilio, regia dignitate elatum fuiſſe* ſcribit, quem ſequuntur, ANTON. BONFINIVS Dec. I. Lib. III. OLAHVS in Attila, Cap. III. Succeſſiuum profecto, Hunnorum fuit imperium, non minus ante ATTILAM, quam poſt eius obitum; ad quod reges e *Cadárum* ſtirpe, mutuo ſibi ſuccedentes, conteſtantur. vid ad Cap. III. not. (c)

d) Hunnorum exercitum, ex quingentis armatorum millibus, conſtitiſſe referunt: JORNANDES de Reb. Get. cap. XXXV. & SIGEBERTVS, ad an. 433. quem AVCTOR Hiſt. Miſcellæ, ad ſeptingenta millia extendit, & CHRONICON ALEXANDRINVM, ad Olym. CCCVII. p. 735. millia multa fuiſſe ſcribit. Certe maiores, quam vel Germania, vel Gallia ferre potuit, ATTILAM copias contraxiſſe, ex SIDONII Carm. VII. p. 95. edit. Paris. 1609. 4. conſtat. Ita vero ille:

Et iam terrificis diffuderat ATTILA *turmis.*

e) Clade Burgundica, nequaquam Hunnorum *rabies*, veluti SIGEBERTVS, ad an. 433. ſcribit, *refrenata* fuit. Reliquiæ enim *Burgundionum*, poſtea *Hunnis* ſubiectæ, teſte AGATHIA, de regno Juſtinian. Lib. V. p. 149. edit. græca. in caſtris Hunnicis militabant. Sed & Burgundii, qui ex Germania in Galliam tranſiuerant, anno demum CCCCXXXV ab *Hunnis*, occumbente in prælio Gundicaro rege, partim deleti, partim deuicti fuere. PROSPER Aquitanic. Tom. I. collect. *Caniſii* p. 157. HERMANNVS CONTRACTVS ad an. 435. f. 268.

f) Res Hunnorum, poſt mortem *Suphtaris*, & *Rouæ* geſtæ, breuiter a *Calano*, exponuntur. Paullo ante mortem, ROVA, Amaldſuris, Ithamaris, Tancaſſiis, Boiſcis, ceteriſque gentibus, quæ Iſtrum accolunt, bellum inferre decreuit. propterea, quod cum Romanis ſocietatem inierant. Quin, Romanis etiam, per *Elſam* denunciauerat, ſe a fœdere receſſurum: niſi omnes Scythæ, qui ad eos confugerant, reddantur. Tum ergo mortuo *Roua*, THEODOSIVS imperator, *Maximinum* legatum, cum PRISCO RHETORE, ad ATTILAM miſit, non minus ſubortas, inter Hunnos Romanoſque controuerſias compoſiturus, quam fœdus initum reparaturus, PRISCVS RHETOR in Excerptis p. 80. ſeq. ATTILA, Reparato cum *Theodoſio* fœdere, teſte *Callimacho* in Attila, f. 631. *Gepidas*, quos *Suphtar* ſæpius tentauerat, in poteſtatem ſuam redegit, poſtea autem Romanis, aduerſus Viſigothos auxilio fuit. Ea tum, inter Hunnos Romanosque amicitia coaluit: vti etiam Attila, teſte PRISCO, dux Romanorum exercituum adpellaretur. Eorum Aetius Romanorum dux, anno CCCCXXXII. in Hunnorum ſinum confugit interuentu Attilæ, non Rugilæ, vti SIGEBERTVS ad an. 435. exiſtimat, imperatori reconciliandus. PROSPER AQVITANICVS in lectione Canis. Tom. I. p. 143. TIRO PROSPER ibidem p. 156. HERMANNVS CONTRACTVS ad an. 432. Longe plura bella, auſpiciis Attilæ geſta fuere, antequam Hunni, in Germaniam & Galliam impreſſerant, quam, annalibus veterum connotata, leguntur. Eorum enim armis, Gundaricus rex Burgundionum, & cum gente ſua, poſt annum CCCCXXXV. deletus eſt. PROSPER AQVITANICVS in Lectionib. Caniſii Tom. I. p. 143. HERMANNVS CONTRACTVS ad an.

an. 435. Valentiniano quoque imperatori, Hunni, aduerſus Théodoricum regem Gothorum, auxilio fuere. quorum copiis, ſtipatus, Lithorius dux Romanorum, non ſolum, anno CCCCXXXVI. Narbonenſibus obſeſſis, ſuppetias tulit, verum, redactis etiam in ordinem Aremoricis, anno CCCCXXXVII. Gothorum populationem, in Gallia compreſſit. PROSPER AQVITANICVS l. c. p. 143. HERMANNVS CONTRACTVS ad an. 439. p. 268. MARIANVS SCOTVS Lib. II. æt. 6. ad an. 438. Huius ſubſidii SIDONIVS quoque meminit:

Lithorius Scythicos equites, dum forte ſubacto
Celſus Armerico, Geticum rapiebat in agmen
Per terras Aruerne tuas, qui proxima quæque,
Diſcurſu, flammis, ferro, feritate, rapinis,
Delebant pacis, fallentes nomen inane.

vbi vero *Lithorius*, pugna, anno CCCCXXIX. imprudenter commiſſa, in poteſtatem Gothorum perueniſſet: Romani, properante, ad Rhodanum Theodorico rege, *Hunnos* præſidio oppidorum impoſuere. Edocet hoc iterum SIDONIVS, Carm. VII. p. 93.

- - *Capto, terrarum damna patebant,*
Lithorio, in Rhodanum, proprios producere fines
Theodoridæ fixum. Nec erat pugnare neceſſe
Sed migrare Getis, rabidam trux aſperat iram
Victor, quod ſentit Scythicum pro mœnibus hoſtem
Imputat, & nihil eſt grauius, ſi forſitan vnquam
Vincere contingat, trepido.

Tandem Attila, fœdere, quod Hunni, cum Theodoſio inierant, diſrupto, ingentique ex Hunnis, Oſtrogothis, Gepidisque, exercitu coacto, anno CCCCXLI. orientale inuaſit imperium, Mœſiam ſolus, ſuperato Iſtro ingreſſus eſt, Thraciam, Bledæ fratri vaſtandam commiſit. PROSPER AQVITANICVS l. c. p. 146. CHRONICON ALEXANDRINVM Olymp. CCCV. Ind. X. Beda de ſex æt. mundi p. 114. HERMANNVS CONTRACTVS ad an. 442. MARIANVS SCOTVS Lib. II. æt. 6. ad an. 443. Hoc tumultu accepto, Theodoſius, Arnegislum & Joannem vtrumque magiſtrum militum, Hunnis, cum delecta manu occurrere iuſſit, quorum Arnegislus, acri prælio, cum Attila decertauit, Joannes autem dum Bledæ occurrerat, fraude Arnegisli peremtus occubuit. SIGONIVS Lib. XII. p. 304. anno ſequente, *Hunni*, vaſtata Thracia, Græciaque, omnia oppida, inde a ſinu Ionico, vſque ad Conſtantinopolim diripuerunt, ac duas munitiſſimas in Illyrico arces, vrbemque Caſſandream, vt PROCOPIVS auctor eſt, exciderunt. In Thracia certe, omnia oppida, præter *Adrianopolim*, & *Heracleam*, furore *Hunnorum* disiecta fuere. SIGONIVS l. c. Hoc bello, quum duces Romani, variis præliis irritarant, quam repreſſerant potius, Hunnorum multitudinem: Theodoſius, bellum Hunnicum expaueſcens, miſſis anno CCCCXLIII. de pace, ad Attilam legatis, ſex millia pondo auri, pro receſſu, mille autem minas, ſi ſuis finibus impoſterum foret contentus, ſpopondit. SIGEBERTVS Gemblacenſ. ad an. 447. SIGONIVS de occid. imp. Lib. XII. ad an. 443. Interemto vero, ex inſidiis anno CCCCXLV. Bleda fratre, ſubactisque, qui ei parebant populis, Attila, bellum Romanis, anno CCCCXLVI. indixit, qui, ſuperato ſub initium anni ſequentis, frigore, conglaciato Iſtro, exercitum, in Daciam citeriorem, ſeu Mœſiam, populatum immiſit, cæſisque apud *Marcianopolim*, Anthemio & Arnegislo militum magiſtris, graſſatus per Daciam, Mœſiam, Illyricum, Thraciam, vſque ad Thermopolim, inter Theſſaliam & Macedoniam penetrauit, JORNAND. de Regn. ſucceſs. Cap. 98. FRECVLPHVS, Chr. T. II. Lib. V. c. 14. p. 126. coll. *Vulcan.* Hac expeditione, ſeptuaginta minimum ciuitates in oriente, *Hunnorum* deprædatione ſubuerſas fuiſſe TIRO PROSPER p. 172. coll. *Canis.* T. I. ed. *Pith.* & SIGEBERTVS, ad an. 450. narrant. Vnde SIDONIVS, ad Anthemium Carm. II. p. 23. ſic de HVNNIS.

Gens iſta repente
Venerat, & ſectas inciderat orbita lymphas
Hanc tu directus, per Dacica rura vagantem

nunc vna, deinde altera, variis & innumeris præliis laceſſerunt. Et exinde per Germaniam *g*) tranſeuntes, Gallias *h*) in-

Contrahis, aggrederis, ſuperas, includis & vt te
Metato ſpatio caſtrorum Sardica vidit,
Obſidione premis, quæ te ſic tempore multo,
In vallo poſitum ſtupuit, quod miles in agros,
Nec licitis nec furtiuis excurſibus ibat.
Cur deeſſet, cum ſæpe Ceres ſemperque Liæus
Diſciplina tamen non defuit inde propinquo
Hoſte magis timuere ducem, ſic denique factum eſt:
Vt ſocius tum forte tuus, mox proditor illis.
Fruſtra terga daret, flexo pede cornua nudans
Tu ſtabas acie ſolus, te ſponſa fugaci,
Expetiit ductore manus te Marte pedeſtri
Sudantem repetebat eques tua ſigna ſequutus
Dux fugit, inſequeris, renouat certamina, vincis;
Clauditur, expugnas, elabitur, obruis atque
Sarmaticæ paci pretium ſua funera ponis.
Partitur, iuſſum ſubiit iam transfuga letum,
Atque peregrino cecidit tuo victima ferro.

Minus itaque recte LVCIVS de regno Dalmat. & Croat. Lib. III. c. IV. f. 120. ATTILAM nunquam Illyricum vaſtauiſſe obſeruat: cum tamen copiæ Hunnorum, & a depopulatione Mœſiæ Græciæque, teſte PROCOPIO, & ab obſidione Aquileiæ, in Illyricum excurrerint. His actis, *Theodoſius*, tantum bellum auerſatus, legatos ad ATTILAM de pace acturos, in Scythiam miſit, & annuum vectigal auxit. In hanc legationem, PRISCVM hiſtoricum miſſum fuiſſe, elucet, ex eius *Excerptis de Legat.* p. 83. edit. *Paris.* & JORNANDE, de rebus Get. Cap. XXXIV. Qua re cognita, *Valentinianus*, & ipſe, oratores ad pacem petendam, CASSIODORVM, & CARPILIONEM miſit. vid. CASSIODORVS epiſt. Theod. PRISCVS Excerptis Legat. Pace conceſſa, tributoque aucto, *Agatziros* primum, duce *Oneſegio*, perdomat, poſtea vero, bellum, aduerſus *Perſas* molitur. PRISCVS l. c. p. 108. 121. THVRÓTZIVS, Chron. P. I. c. 14. Hæc, ante Gallicam & Germanicam expeditionem. Quo tempore, Pannoniam quoque, cum Mœſia, ceteriſque Romanorum prouinciis, ſub iugum miſſam fuiſſe, ex euerſione *Sirmii*, apud PRISCVM p. 104. luculenter elucet. ceterum, ante ſubiugatas orientis prouincias, haud inſeſſam fuiſſe ab *Hunnis* Pannoniam, vel inde colligere licet; quod ATTILA, Romanorum, aduerſus *Veſtrogothos* exercituum, dux & ſocius, accepto a *Theodoſio* annuo ſtipendio, intactas Romanorum prouincias reliquerit, ſedemque imperii, *Daciam Ripenſem*, & regionem *Iazygum Metanaſtarum*, delegerit. PRISCVS Rhetor Excerptis Legat. p. 169. ſeq. Non igitur ad ann. CCCCI. veluti annales Hungarorum adnotauere, verum ad CCCCXLI. vel CCCCXLVII. quo ATTILA, orientale inuaſerat imperium, occupationem Pannoniæ referendam, eaque, quæ CHRONICON Hungaricum, de præliis, cum Macrino & Detrico apud Potentianam & Keſmawr commiſſis, eo quod ſcriptores Romanorum, ea de re taceant, prorſus incerta & dubia eſſe, exiſtimauerim.

g) *Ex Pannonia*, & *Iazygum Metanaſtarum* regione, conſilio, vti THVRÓTZIO placet, *Detrici*, occidentales adgreditur prouincias. Et primum quidem, ſubactis *Quadis*, & *Marcomannis*, in *Noricum* irrumpit. Vbi, cum *Theodorico* Veronenſi, & *Macrino Anthemio*, limitis Danubiani præſidibus, pactus, itineris aduerſus *Veſtrogothos* faciundi facultatem, clauſis oppidis, accepit, atque per *Vindeliciam*, & *Rhetiarum Rauracorumque* fines, ad lacum *Brigantinum*, peruenit. Vnde, ſubuerſis vrbibus, cæſisque *Gundarico* & *Sigismundo*, Burgundiæ Regibus; quorum poſteriorem THVRÓTZIVS, Regem Con-

h) inuaſerunt, *i*) omnia ferro & igni ſubiicientes, & hoſtili more vniuerſa quoque diripiunt, plerisque tamen ciuitatibus *k*) & oppidis captis, multis & in deditionem receptis, ſecus Aurelianum

Conſtantiæ vocat, ad Rhenum vſque penetrat. AVENTINVS, Annalibus Boiorum Lib. II. f. 164. edit. Baſil. an. 1580. Expeditione hac, omnes, ſine dubio Germaniæ populi, veluti SIGONIVS L. XIII. p. 316. opinatur, ſe, ATTILAE, ad Gothorum, vt præ ſe ferebat, excidium, contendenti, adiunxerunt: *Quadi*, inquam, *Marcomanni*, *Heruli*, *Turcilingi*, *Burgundiones*, *Thuringi*, *Bructeri*, *Saxones*, & qui in Germania remanſerant, *Franci*. Cum hac igitur, diuerſarum gentium multitudine, ATTILA, vniuerſam Germaniam, ſubegit.

h) Galliam puta Belgicam, Lugdunenſem, & Aquitanicam. ATTILA quippe, tantarum gentium ſtipatus multitudine, ſuperato lintribus Rheno flumine, exercitum in Belgium primum infudit; inde in Lugdunenſem & Aquitanicam regionem, nullo impediente, libere progreſſus. Expeditionem, in hunc modum deſcribit SIDONIVS, ad Auitum Carm. VII. p. 96.

Cedit cito ſecta bipenni
Hercinia in lintres & Rhenum texuit alno
Et iam terrificis, diffuderat ATTILA *turmis*,
In campos ſe Belga tuos.

Cauſſam, cur Attila Galliam inuaſerit, PRISCVS Rhetor Excerpt. Legat. p. m. 63. exponit: *Itaque Attilas in varias diſtrahebatur ſententias, & illi in dubio hærebat animus, quos primum adgrederetur. Tandem melius rem ſe habituram viſum eſt, ad periculoſius bellum ſeſe conuertere, & in occidentem exercitum educere. Illic enim ſibi rem fore non ſolum cum Italis, ſed etiam cum Gothis & Francis; cum his vt Honoriam cum ingentibus diuitiis in vxorem acciperet; cum illis vt Genſerichi gratiam promereretur. At Francos bello laceſſendi, illi cauſſa fuit Regum ipſorum obitus, & de regno inter liberos controuerſia. Seniori Attilas ſtudebat, iuniorem Aetius tuebatur, quem Romæ vidimus legationem obeuntem.*

i) Vniuerſam Germaniam, inaudita crudelitate, inde a Pannonia, vſque ad Heduos deuaſtatam fuiſſe HVLDERICVS MVTIVS Chronic. Germ. Lib. IV. T. II. p. 644. Collect. Piſtorii edit. an. 1726. obſeruauit; erronee tamen calamitatem, quæ anno CCCCXLIX. & CCCCL. acciderat, ad an. CCCCXLV. retulit. Memoratu digna eſt, cum primis *Argentinæ*, & *Coloniæ Agrippinæ*, depopulatio. Et Argentinam quidem, ATTILA propterea, quod ſola, conatibus ſuis, obſiſtere audebat, ſolo æquauit, atque propter diuerſas vias, *Strasburgum* adpellari iuſſit. THVRÓTZIVS Chron. Cap. XV. OLAHVS, in Attila, Cap. IV. Teſtatur id icon ATTILAE, in vertice, portæ Argentoratenſis, anaglyphice ſculpta apud SCHÖDELIVM, in Notit. Hung. Part. I. §. 245. ſeq. Apud Coloniam vero Agrippinam, *Gyula* Dux Hunnorum, XI. M. virgines, quæ duce *Vrſula*, Roma, in patriam, ſecundo Rheno, reuertebantur, interceptas, crudeliter enecauit. SIGONIVS Lib. XIII. p. 317. & THVRÓTZIVS l. c. Cap. XVII. Conf. de vndecim mille virginibus, Valeſiana ſeu Meditamenta Critica Hiſtorica cet. Hadriani VALESII Pariſiis 1694. in 12. & Acta Erudit. Lipſ. ad an. 1694. Mens. Iul. p. 309.

k) Nullam ciuitatem, nullum caſtellum, nullumque oppidum Galliæ, a furore ATTILAE, qua ille ducebat exercitum, tutum fuiſſe, ex FRECVLPHI Chron. T. II. L. V. cap. 14. p. 154. cognoſcitur. GREGORIVS Turon. Lib. II. cap. 7. multas Galliarum ciuitates, preſſas fuiſſe adnotauit. Superato enim, Rheno, *Tungros*, & *Coloniam* deleuit, *Treueros* diripuit, *Metas* ſuccendit, *Attrebatum* excidit, *Aurelianum* obſedit. AIMONIVS de geſtis Francorum, Lib. I. cap. 6. p. 286. GREGORIVS TVRONENSIS Lib. II. cap. 6. SIGONIVS Occid. Imp. Lib. XIII. p. 317. Trecas tamen, in Senonia, virtute *S. Lupi*, Epiſcopi percitus, nullo maleficio adfecit. HINCMARVS, Epiſt. V. cap. 17. PETRVS Equilin. Lib. VI. cap. I. Hac tempeſtate *Lutetia* quoque Pariſiorum, pietate *S. Genoueuæ*, ſeruata fuerat. vid. HIST. S. Genouefæ. Ceterum, *Tungrorum* excidium, a *Seruatio* præſule prædictum fuiſſe, tradit FREDEGARIVS, de geſtis Francorum, Cap. I. p. 93. collect. *Freheri. Decad. I. Monument. III.*

 Ciui-

num *l*) caſtra metati ſunt *m*). Sed meritis *n*) B. ANIANI, eiusdem vrbis epiſcopi, DEVS omnipotens, ciuitatem ab incurſu hoſtium protexit; quamuis *o*) multa grauia perpeſſa ſit. *p*) Hoc audiens *Valentinianus Publius*, huius nominis tertius, qui (*q* cum *Theo-*

l) Ciuitas eſt Galliæ Lugdunenſis, ad Ligerim ſita, quæ ab reſtitutore Aureliano, nomen accepit. CHRISTOPH. CELLARIVS Geogr. Antiqu. Lib. II. cap. 2. p. 204. quam Sangibanus rex Alanorum, aduerſus Hunnorum impetum defendebat. JORNANDES de Reb. Get. cap. 37. p. 107. Ea, GREGORIO TVRONENSI Lib. V. cap. 33. & AIMONIO Lib. I. cap. 6. Aurelianenſis; JORNANDI l. c. ciuitas Aureliana; NOTIT. Prouinc. & in præfat. Concil. Aurelian. I. ciuitas Aurelianorum; OTHONI Friſingenſi Lib. IV. c. 41. & BEDAE XV. Kal. Decembris, aliisque, Aurelianis dicitur.

m) Hunnos vrbem Aurelianenſem obſediſſe, elucet ex AIMONIO Lib. I. c. 6. SIGEBERTO ad an. 453. PETRO item Lib. X. cap. 71. cuius oppugnationem, GREGORIVS Turonenſis, Lib. II. cap. 7. deſcribit.

n) B. ANIANVS, præſul fuit Aurelianenſium, FRECVLPH. Chr. T. II. Lib. V. c. 14. AIMONIVS L. I. cap. 6. HISTOR. S. Aniani, cuius meritis Aurelianum obſidione liberatum, numeroſumque Hunnorum exercitum, in campis Cathalaunicis, fuſum fuiſſe, annales Francorum tradunt. Ita enim GREGOR. Turon. L. II. c. 7. *Itaque liberata, obtentu B. Antiſtitis ciuitate*, & alibi: *Nam nullus ambigat Chunorum exercitum, obtentu memorati Antiſtitis fuiſſe fugatum.* AIMON. l. c. *Cuius meritis & orationibus, imaniſſimas Hunnorum phalanges, omnipotentia Chriſti ita protriuit: vt quibus profugi habitent in terris, hucusque ſit incognitum.* Liberationem vrbis, ab inſultu Hunnorum, meritis B. Aniani, SIDONIVS quoque, Epiſt. Lib. VIII. ep. 15. p. 553. tribuit, quam, IDACIVS Chron. Mſc. & qui eum ſequitur, SIGONIVS Lib. XIII. f. 318. orationibus beatiſſimi præſulis, ciuiumque adſcribunt. Ita enim iſte: *Ea re territi ciues, cum quidnam conſilii caperent, in incerto haberent; Anianum conſuluerunt. Ille monuit, vt ſpem in DEO figerent, atque opem eius ſuppliciter implorarent. Quod cum illi humi proſtrati feciſſent, &c.*

o) Aurelianum, maximo arietum impulſu, oppugnatum fuiſſe. GREGOR. Turon. Lib. II. cap. 7. ſcribit: *Attila vero Chunorum rex, a Metenſi vrbe egrediens, cum multas Galliarum ciuitates premeret: Aurelium adgreditur, eamque, maximo arietum impulſu, nititur expugnare.* Ab oppugnatione in vrbem demum, Hunnos irruptionem feciſſe, onuſtosque ſpoliis, in caſtra rediiſſe, AVCTOR Hiſt. S. Aniani, & PETR. EQVILIN. Lib. VII. cap. 71. referunt. Ita vero iſte: *Dum autem epiſcopus ad eos exiuiſſet, & pro populo intercedens, ab* ATTILA *nihil penitus obtinere potuiſſet, ſed, die ſequenti aduerſarii vrbem violenter intrantes, plauſtra eorum, ſpoliis onerarent, &c.* Neque tamen *Hunni*, facta irruptione, vrbem diripuere: ſuperuenientes quippe *Aetius* patricius, *Meroueus* item, *Francorum*, & *Theodoricus*, *Gothorum* reges, eos fugarunt, & ab Aurelianis recedere, relictis ſpoliis, adegerunt. GREGOR. Turon. Lib. II. c. 7. & HIST. S. ANIANI. Eapropter, SIDONIVS Lib. VIII. ep. 16. de obſidione Aurelianenſi, hunc in modum: *Exegeras mihi, vt promitterem tibi* ATTILAE *bellum, ſtilo me poſteris intimaturum, quo videlicet Aurelianenſis vrbis obſidio, oppugnatio, irruptio, nec direptio, & illa vulgata exauditi cælitus ſacerdotis vaticinatio, continebatur.* Oppugnationis Aureliani, haud meminit JORNANDES, qui ante aduentum ATTILAE, demolitum fuiſſe, memoriæ prodidit.

p) Prius *Valentinianus* Imp., exercitum Romanum, duce Aetio, proficiſci iuſſit: quam ATTILA, ſuperato Rheno, in Gallias irruperat. Is enim, in omnem ATTILAE actionem intentus, cognito, legationis, quam anno CCCCL. ad Oſtrogothos exmiſerat, fuco, *Theodoricum*, Gothorum, *Gundaricum*, Burgundionum, *Sangibanum*, Alanorum, & *Meroueum*, Francorum Reges, in ſocietatem belli adſciuit, eiusque ſummam *Aetio* dedit. JORNANDES de Rebus Get. cap. XXXVI. FRECVLPHVS Chron. T. II. Lib. V. c. XIV.

q) THEODOSIVM II. intelligit, qui, cum VALENTINIANO III. ad annum vſque CCCCL. imperauit, & ſub Gallicana *Hunnorum* expeditione, obiit. JORNANDES de Regn. Succeſs. p. m. 126. CVSPINIANVS in Cæſaribus, in Theodoſio II.

r) Dux

Theodoſio iuniore Romanum Imperium tenebat, Etium patricium, virum vtique *r*) rebus bellicis apprime eruditum *s*,) cum magno ſuo exercitus, adparatu, direxit in Gallias *t*), vt Bledæ Attilaeque, & *u*) gentium, quas ſecum duxerant, tumultibus & anfractibus contrairet.

r) Dux fuit, vti Sigonivs, Lib. XIII. p. 315. ſcribit, ea ætate, & manu, & conſilio, promtiſſimus, atque in barbarorum bellis exercitatiſſimus. quem eapropter, Beda de Sex ætat. mundi. p. m. 114. *terrorem Attilæ* nominat. Erat enim hac ætate Aetius, *ſolus ex principibus*, *famoſiſſimo Attilæ*, *formidabilis*. Marian. Scotvs. Lib. II. æt. VI. ad an. 455.

s) Exercitus, conſilio *Aetii*, Attilae obiectus, ex Romanis, Veſt-Gothis, Alanis, Francis, Burgundionibus, aliisque Celtarum, & Germanorum nationibus, collectus fuit. In adparando quippe bello, *tanta fuit Patricii Aetii prudentia: vt vndique bellatoribus congregatis, aduerſus ferocem, & infinitam multitudinem, non impar occurreret. His enim adfuere auxiliares Franci, Sarmatæ, Armoritiani, Litiani, Burgundiones, Saxones, Riparioli, Ibriones, quondam milites Romani, tunc vero, iam in numero auxiliariorum exquiſiti, aliæque nonnullæ Celticæ, vel Germanicæ nationes.* Jornand. de Reb. Get. cap. XXXVI. p. 105. 106. Frecvlphvs, Chron. T. II. Lib. V. c. 14. p. m. 154.

t) Impegit hic Ivvencvs noſter, ignarus Bledam, ante ſuſceptam in Galliam expeditionem, Theodoſio XVIII. & Alboino Coſſ. adeoque anno CCCCXLIV. necatum fuiſſe. Prosper Aquitan. Coll. *Caniſii* p. 147. vid. infra ad cap. XI.

u) Exercitus Attilae, ex incondita Hunnorum, Scytharum, Germanorum, & Sarmatarum multitudine, conflatus fuit. Et *Hunnorum* quidem, qui tot præliis exhauſti erant, haud magna fuit multitudo. Longe maior auxiliarium copiarum numerus. Ex Scythis quippe: Oſtrogothi, ducibus *Valamiro*, *Theodomiro*, & *Vindemiro*; Gepidæ item, duce *Ardarico*, & Sarmatæ, Gelones, Neuri, Alani, Baſtarnæ, ceterique Scytharum bellicoſiſſimi populi, in caſtra Attilae confluxerant. Ex Germanis vero: Quadi, Marcomanni, Rugi, Heruli, Turcilingi, Burgundiones, Thuringi, Bructeri, Saxones item, & qui in Germania remanſerant, Franci. Enumerat eos, qui his rebus interfuit, Sidonivs, in Panegyr. Carm. VIII. p. 95.

- - - Subito cum rupta tumultu
Barbaries tota in te transfuderat arctos
Gallia pugnacem Rugum, comitante Gelono
Gepida trux ſequitur. Scerum Burgundio cogit,
Chunnus, Bellonotus, Neurus, Baſtarna, Thuringus,
Bructerus, vluoſa, quem, vel Nicer alluit vnda
Prorumpit Francus - - - -

In *Sarmatarum* numero, *Jazyges Metanaſtæ* intelligendi ſunt, quos Strabo Lib. VII. & Marcellinvs Lib. XVII. euidenter *Sarmatas* nominant. Diuerſi ab iis fuere *Sarmatæ*, a Jornande inter ſubſidia Romanorum relati. quorum nomine, *Burgundiones* forte, qui e *Sarmatia*, in *Galliam* emigrauerant, intelligit.

CAPVT VI.

Et quoniam ſermo incidit de Valentiniano III. inſerendum eſt memoriæ, notitiæque poſterorum, qui & *a*) quis fuerit Valen-

a) Valentinianus III. filius fuit Conſtantii, Romanorum Patricii, & Theodoſii Magni, ex Placidia filia nepos. Ea enim, anno CCCXVIII. poſt mortem Athaulfi regis Gothorum, Conſtantio comiti, Romanorumque Patricio nupſerat. quem Honorius

Valentinianus. hic fuit filius CONSTANTII Imperatoris, huius nominis tertii, *b*) & Galliæ Placidæ, filiæ maioris Theodoſii, ſororis Honorii & Arcadii, patris minoris Theodoſii. Hic Valentianus ex *c*) vxore *Licinia Eudoxia*, genuit duas filias, quarum maior natu *d*), *Honoria* nomine, Thraſimundi, Regis Vandalorum fuit ſortita connubium; Junioris vero natu *e*) *Placidiæ* nomine, virginis clariſſimæ, Veronæ corpus in Eccleſia *S. Stephani* conditum requieſcit.

Imp. ſublato Conſtantino tyranno, anno CCCCXX. collegam imperii legerat. OROSIVS Lib. VII. c. 41. SOZOMENVS Lib. VII. c. 13. ſeq.

b) PLACIDIA, quam *Placida*, rectius ſcribitur, ſicuti & noſter paullo inferius. Fuit ea Theodoſii M. filia, atque *Arcadii*, *Honorii*que Impp. ſoror, & *Athaulfi* Regis Gothorum, qui Gallias tenebant, vxor. ISIDORVS Chron. Goth. ad an. 448. quam propterea CALANVS cum NICEPHORO, Gallam Placidam vocat. Ea, interfecto a Valia *Athaulfo*, rege Veſtgothorum, Honorio reddita, & *Conſtantino Patricio* matrimonio iuncta, *Valentinianum* III. Imp. peperit. JORNANDES, de Reg. Succeſſ. p. m. 124. NICEPHOR. Hiſt. Eccl. Lib. XIV. c. 6.

c) EVDOXIAM alii, matris nomine, adpellant. Fuit enim *Valentiniani* III. vxor & *Theodoſii* II. ex *Eudoxia*, filia. EVAGRIVS Lib. I. c. 21. ZONARAS Tom. III. p. 91. edit. Franc. an. 1587. IORNANDES de Regn. Succeſſ. p. m. 125.

d) Natu maior, VALENTINIANI III. filia, non *Honoria*, ſed *Eudoxia*, quæ Hunerico, regi Vandalorum nupſerat, adpellabatur. *Honoria* enim ſoror fuit *Valentiniani*. III. PRISCVS Rheor in Excerpt. Legat p. 64. quæ ATTILAM, libidine inflammata, ad ineundum ſecum connubium, in *Italiam* inuitauerat. IORNANDES de Regn. Succeſſ. p. m. 125. SIGONIVS, de Occ. Imp. Lib. XII. ad an. 434. p. 295. conf. ad Cap. XXII. not. c. Ceterum, Eudoxiam, & cum ſorore Placidia, Genſericus Rex Vandalarum, expugnata Roma, in Africam abduxit, eamque filio Hunerico in matrimonium dedit. ISIDORVS in Chronico Wandalorum p. m. 227. 228. IORNANDES de Regn. ſucceſs. p. m. 127. NICEPHORVS Hiſt. Eccleſ. Lib. XIV. Cap. XI.

e) Placidia natu minor Valentiniani III. filia, quæ, cum Eudoxia ſorore, a Genſerico rege Vandalorum, in Africam abducta fuit, remiſſa Conſtantinopolim, Olybrio Patricio, poſtea vero Romanorum imperatori nupſit. PROCOPIVS Lib III. Bell. Vand. ISIDORVS Chronic. Wandalorum p. m. 227. NICEPHORVS l. c.

CAPVT VII.

ETIVS *a*) ergo Patricius, vir, vt antea diximus, ſtrenuus *b*) ter

a) Aetium IORNANDES, PROSPER Aquitanicus, FRECVLPHVS, FREDEGARIVS, aliique plures exprimunt. Aetium ſcribit SIDONIVS. Aethium vero AVCTOR. Hiſt. S. Aniani. Patricius ille fuit Romanorum, qui ea tempeſtate Galliis præerat. FRECVLPHVS, Chron. Tom. II. Lib. v. c. 14. quem IORNANDES de Reb. Get. Cap. XXXVI. tantæ prudentiæ virum fuiſſe indicat: vti etiam, ei, hac tempeſtate *innitebatur reſpub. Heſperiæ plagæ*. Natus ille eſt in *Myſia*, in Doraſtana regione, qui, initio, ob inſignem rei bellicæ peritiam, ab *Honorio* Imp. in locum *Conſtantii*, copiis præfectus, poſt hac vero, quod cum Alanis, Vandalis, ac Sueuis, haud conflixerat, dignitate priuatus, ad *Hunnos* tranſiit, ATTILAE & RVGILAE, vt SIGEBERTVS putat, ob inſignes animi dotes, cum primis carus; a quo is, rerum Italicarum ſtatum, didicit. Mortuo *Honorio*, interuentu *Hunnorum*, Valentiniano reconciliatus, & Romam reuerſus, dignitati priſtinæ reſtituitur. PROSP. Aquit. T. I. p. 143. HERM. CONTR. ad an. 432. OLAHVS in ATTILA cap. V. Maximi Patricii fraude, poſt multa præclare edita facinora, peremtus. JORNANDES de Regn. Succeſſ. p. m. 127. *b*) Pri-

b) ter Conſul, & qui, quidquid bellorum erat, ſolus nouerat, collecto Romanorum exercitu, *c*) *Theodoricum* regem *d*) Gothorum - - - qui Hunnis, habitis ex præcedentibus diſſidiis, & *e*) innumeris conflictibus offenſi, aduerſus eos vlturi ſuas, ſuorumque graues iniurias, Etio, de facili *f*) conſenſere, ſibi adſumſit, certaminis, aut profecto ingentis *g*) futuri belli collegam. Cuius belli conſortio, & *h*) Wallamir & Theodomir, quondam *i*) Tria-

---

b) Primum Anno C. 432. cum Valerio, deinde Anno 437. cum Fl. Sigenulte, inde An. 446. cum Q. Aurelio Symacho. vid. FAST. CONSVLAR.

c) Theodoricus JORNANDI, Theudoridus ISIDORO, Theodorus FRECVLPHO; AVCTORI vero Chron. Alexand. Allaricus, erronee tamen dicitur.

d) Gothorum puta occidentalium rex, quos JORNANDES & RICOBALDVS Ferarienſis, Veſegothos; CHRONICON Reg. Wiſigot, & SIGEBERTVS Wiſigothos; ISIDORVS autem, FRECVLPHVS, SIGONIVS, ceterique plures, Gothos ſimpliciter vocant. Facta illi, ex Scythia emigratione, indultu *Valentis* Imp. in Thraciam primum, inde per Illyricum & Pannoniam, in *Italiam*, & hinc, duce *Athaulpho*, in Gallias effuſi, regnum Gothicum, quod in Hiſpania floruerat, condidere. JORNANDES de Reb. Get. Cap. XXV. ſeq. ISIDORVS Chron. Goth. ad an. 416. ſeq.

e) HVNNORVM, aduerſus Gothos, diuerſa prælia, recenſita, vide, ad Cap. III. ſequ.

f) Notanda hic eſt, in concitanda, inter Gothos Romanoſque, diſſenſione, ſollicita ATTILÆ induſtria. Is enim *legatos in Italiam, ad Valentinianum principem miſit, ſerens Gothorum Romanorumque diſcordiam: vt, quos prælio non poterat concutere, odiis internis elideret, adſerens ſe reipub. eius amicitias in nullo violare, ſed contra Theodoricum Veſegothorum regem ſibi eſſe certamen, vnde eum excipi libenter optaret. Pari etiam modo, ad regem Veſegothorum Theodoricum erigit ſcriptum, hortatus, vt a Romanorum ſocietate diſcederet, recoleretque prælia, quæ paullo ante, contra eum fuerant concitata, ſub nimia feritate.* JORNANDES de Reb. Get. Cap. XXXVI. OTTO FRISING. Lib. IV. Cap. 26. His itaque, prudentia Valentiniani, artibus ATTILÆ detectis, vltro citroque Gothi, in ſocietatem armorum abiere.

g) Tres maiorum gentium principes, belli collegæ, Aetio auxilio fuere. *Theodorici* Gothorum, & *Sangibani* Alanorum Regis, JORNANDES de Reb. Get. Cap. XXXVI. XXXVII. meminit, iſtumque conceptæ in vrbe Aurelianenſi perfidiæ accuſat. His, *Meroueum*, Francorum Regem, GREGOR. TVRON. Lib. II. Cap. 7. AIMON. Lib. I. Cap. 6. SIGEBERTVS item ad an. 453. & reliqui adiiciunt. THÚRÓTZIVS Chron. P. I. Cap. 15. *decem occidentales reges* in auxiliis Aetii, aduerſus Hunnos, numeratos fuiſſe, ex vetuſtis Hungarorum annalibus refert. qui, quemnam, *Soldani* nomine, Galliæ principem, intelligat, cum omnes tres, regionem Galliarum tenuerant, diuinari nequit.

h) Non *Vallamir*, & *Theodemir*, verum *Thoriſmundus*, & *Theodoricus*, in caſtris *Veſegothorum*, aduerſus ATTILAM, militabant. JORNANDES de Reb. Get. cap. XXXVI. Valamir namque, & Theodomir, reges fuere Oſtrogothorum, Hunnorum poteſtati ſubiecti. JORNAND. l. c. cap. XLVIII. Per errorem igitur IVVENCVS, reges Oſtrogothorum, cum principibus Veſegothis, confudiſſe, ex cap. XX. p. m. 105. cognoſcitur.

i) Nullus vnquam huius nominis rex, vel apud Veſegothos, vel apud Oſtrogothos imperauit, veluti ex IORNANDE & ISIDORI Chronico conſtat. Triarius namque, Gothus, cuius filius Theodericus, regnantibus in Pannonia Oſtrogothis, apud Marcianum imperatorem florebat, neque regia dignitate ornatus, neque Theodorico Veſtrogothorum regi propingua cognatione coniunctus fuit; quippe quod, ex alia, quam Amala ſtirpe regia, procreatus. IORNANDES de Reb. Get. Cap. LII. p. 153. 154. Filius tamen eius Theodericus, cognomento Strabo, Rex Gothorum adpellatur. IORNANDES de Regn. Succeſs. p. 131. Crediderim, iniuria ſcribarum deceptum eſſe IVVENCVM, qui abraſis ex nomine WANDILARII regis Oſtrogothorum, primis litteris, per

i) Triarii regis filios, & *k*) Theodorici fratres, tum *l*) in Gothorum regionibus imperantes, *m*) fœderatos Romanis principibus, modicis, & vt res poſtulabat, ex tempore alloquiis, adiunxere.

CAPUT

errorem, pro *Dilarii*, legerunt *Tirairi.* Fuit autem *Wandilarius*, pater, regum inter Oſtrogothos, *Vallamiri*, & *Theodomiri*, IORNAND. l. c. cap. XLVIII.

k) Qui in comitatu Theodorici regis, Gothorum principes numerabantur, non fratres, ſed filii, natu maiores, fuere. IORNANDES de Reb. Get. cap. XXXVI. IVVENCVS eos, immemor ſui, cap. X. filios, cap. vero XX. fratres *Theodorici* vocat.

l) Regiones intellige *Veſegothorum* in Gallia & Hiſpania. *conf. not.* d. Oſtrogothorum, namque, qui ex Scythia, cum Hunnis emigrauerant, ſedes, hac tempeſtate, in Pannonia & Dacia fuerant.

m) Elucefcit hinc, non *Oſtrogothorum*, verum *Veſegothorum* principes intelligi: quippe qui, fœdus cum Romanis, aduerſus ATTILAM inierant. Oſtrogothi contra, ATTILÆ imperio ſuberant. IORNAND. l. c.

CAPUT VIII.

FActis igitur, inter tot & tantas, tantorum victorum exercitus, ingentibus & *a*) variis præliis, nunc victor Romanus exercitus, tunc etiam ſæpe victus, repertus eſt. Demum, cum neque victrix, aut victa pars, quorum ius iudicio noſceretur, ſignis collatis dimicatum eſt, *b*) in campis *Catalaunicis*, in qua pugna

a) Ante pugnam Catalaunicam, nullum, vel cum Gothis, vel cum Romanis, Attilam commiſiſſe in Gallia prælium, propterea, quod *diffidens ſuis copiis, metuebat inire conflictum*, IORNANDES de Reb. Get. cap. XXXVII. auctor eſt. FRECVLPHVS tamen. Chron. T. II. Lib. V. cap. 14. Attilam, primum ad Ligerim, cum Aetio & fœderatis, manus conſeruiſſe, indeque in campos Catalaunicos, pugnam tranſtuliſſe adſerit. Superueniens certe Aetius, cum Theodorico & Meroueo regibus, Attilam fugauit, atque ab Aurelianis, in campos Catalaunicos recedere coegit GREGOR. TVRON. Lib. II. cap. 7.

b) Campi *Catalaunici* vocantur, CASSIODORO in Chron. ad Marcian. A. & Adelphico Coſſ. IORNANDI de Reb. Get. cap. XXXVI. XXXVII. XLIII. DIACONO Lib. V. ISIDORO in Chronico Era CCCCLXVII. FRECVLPHO Lib. V. cap XIV. OTTONI FRISING. Lib. IV. cap. XXVI. SIGEBERT. in Chronic. ad an. CCCCLIII. OLAHO cap. IV. THVRÓTZIVS P. I. c. 15. & CALLIMACHVS; *Cathalanicos*; BONFINIVS Dec. I. Lib. IV. *Catalonicos* exprimunt. Quibusdam, campi Mauriaci audiunt: ita IORNANDES l. c. cap. XXXVI. *campos Mauricii*, FRECVLPHVS, Lib. V. cap. XIV. *campos Mauriacos*. GREGORIVS TVRONENSIS, Hiſt. Lib. II. cap. XII. *campum Mauriacum*, & *Mauriacenſem Campaniam* vocant. Vnde, *Mauriacenſis pugna*, in Legibb. Burgund. Catalaunici adpellantur, a Catalauno oppido *Belgicæ Secundæ*, de quo NOTIT. PROVINC. & AMMIAN. MARCELLINUS lib. XV. cap. X. fol. 79. *Huic* inquit *adnexa ſecunda eſt Belgica, qua Ambiani ſunt, vrbs inter alias eminens, & Catalauni & Remi.* Fuit quidem *Catalanus campus*, Tholoſæ proximus, & *Catalacum* in montanis Aruerniæ ſitum, quod HIST. S. EGIDII M. S. indicat: pugnam tamen hanc, non in his, verum in Belgicis Catalauniæ campis commiſſam fuiſſe, auctoramentis multis oſtenditur. Juuat hanc in rem, JOAN. SAVARI Claramontenſis, notas in CAII SOLLII Apollinaris Sidonii, Aruernorum Epiſcopi, Carmen VII. p. 96. 97. edit. Paris. 1609. 4. adiicere. Vbi gentium ſint, campi Catalaunici, adhuc ambigitur. Ne reſtet locus ambigio: campi *Catalaunici*, non a *Catalanis* campis, Tho-

pugna, vel quod verius, in quo bello, *centum ſexaginta millia* c) pu-

Tholoſæ proximis, vt quidam ſentiunt; nec a *Catalaco* in montanis *Aruerniæ* ſito, de quo Hiſt. MS. S. Egidii. Cui poſteriori ſententiæ, loci natura a JORNANDE deſcripta c. 38. mire concinit. *Erat poſitio loci decliui tumore, in modum collis excreſcens,* & poſtea, *Attila ſuos dirigit, qui cacumen montis inuaderent.* Eſt autem in planitie illa *Catalacenſi*, collis, in cuius apice fixa eſt crux, quæ vulgo, *Croix des Batailles*, vocatur. In illa planitie, vici poſiti dicuntur. De *Catalaco* inter ceteros, eſt vetuſtiſſimus, qui in panchartis, de *veteribus campis*, dicitur. Alter eſt *Entiliacus Catalacenſis*, quem ab ATTILA nomen ſumſiſſe, peritiores indigenæ credunt. Riuulus etiam præterlabitur, qui planitiem, in duodecim Aquitanicas leugas protenſam interſecat. Riuulum, in campis *Catalaunicis* fluxiſſe, PAVLLVS DIACONVS L. IV. tradit, &, quod his omnibus validius eſt argumentum, tractus dicitur *Mauriacus*; vulgo *Prouoſte* de *Mauriac*; vrbes, burgi, villulæ, in illa planitie ſitæ, a Mauriaco vrbe, huic planitiei adiacente, quæ qnondam fuit in montanis præcipua vrbs, HIST. S. AVSTREMONII mſſ. a qua *Mauriacus campus.* GREG. ARUER. *campi reliquis Mauriaci.* Quodque hoc veriſimile iuuat: non ſunt procul diſſiti, ab Aureliacenſi vrbe, quæ vulgo *Aurilinc*, *de qua Odo* in *Hiſt. S. Geraldi Comitis.* Quæ res me impulerunt: vt cum Myrone, totius humanitatis ſenatore, & præſide V. C. probo, & antiquitatis ſtudioſo montana conſcenderem, & in diſputationis campum deſcenderem, cum Sarraſte Aureliacenſi Conſiliario, & Caldaqueo cauſidico, viris eruditis, qui in ea ſententia, adeo fixi ſunt, vt ab illa remouere non potuerim, his rationibus, quibus facile conuincam illos, & huius ſententiæ ſecuteleios, non tamen ſine ratione errare, atque etiam SIGEBERTVM PARADINVM, BARO A. C. 451. Hactenus SAVARVS, in conuincendis iis, qui campos Catalaunicos, in Aruernis quærunt, occupabatur. Nunc euidentibus oſtendit rationibus, campos, in quibus Attila conflixerat, in Belgica eſſe inquirendos. Ac primum quidem, Attilam, e Pannoniis, in Belgicam veniſſe, vero verius, vide ſupra citatos auctores, Metenſis vrbis euerſio, & incendium GREG. TVRON. l. II. c. 6. Treuirorum direptio AIMON. L. I. c. 6. Tricaſſium obſidio S. e. 15. l. 8. ad extremum Aurelianis irruptio ibid. neque direptio, ſatis adſtruunt. Attilam non vltra Aurelianim promouiſſe exercitum s. e. 12. l. 7. et. e. 15. l. 8. a cuius direptione Aurelianenſis Aniani meritis, & ſuperuentu Aetii, Theodori, Merouei, repulſus & fugatus, quomodo in montana centum, ab Aurelianenſi vrbe leugis diſſita profugerit. Non video, nec ratione percipi poteſt, Attilam ſe præcipitem dediſſe, in hunc tractum, qui Romanarum partium erat. Præſertim cum illi & exercitui quingentorum millium traiiciendi eſſent, non ſemel Liger, Alanio, & Elauer, loca etiam confraga & inuia peragranda, priusquam ad montana perueniret. Quod, vt factu difficile, ſic creditu difficillimum eſt. Primam belli molem, circa Ligerim fuiſſe tradit. IDA. & ex eo FRECVLP. l. 5. c. 14. T. 2. Attila autem a tractu Ligeris repulſus fuit. vnde Aetius, Sidonio. c. 12. l. 7. *Ligeris liberator*, ibidemque Attila *Rheni hoſtis* vocatut, atque ita Attila ad Belgas profugit IDAC. In Belgica quærendi ſunt campi Catalaunici, ſic a Catalauno, Catalaunici dicti. Eſt autem Catalaunum ciuitas Belgicæ ſecundæ NOTIT. Prouinc. AM. MARCEL. l. 15. ſub finem, quo loci planities latiſſima eſt, & præliis memorabilis, AM. MARCEL. l. 27. de Iouino: & *maturato itinere, omen prope Cathalaunos inuenit, ad congrediendum promtiſſimum, & vallo oportune metato, ſuisque pro temporis copia, cibo recreatis & ſomno, primo auroræ exortu in aperta planitie compoſuit aciem* cet. De qua etiam PANEG. Flauienſium Conſtantino dictus, & EVTROPIVS in Aureliano, cuius longitudo & latitudo, montanis noſtris non poſſet aptari, apte vero conuenit, his, quæ de his campis IORNANDES & ex eo DIACONVS l. 5. *centum laugas in longum tenentes, & ſeptuaginta in latum*, quorum amplitudo camporum, Campaniæ nomen fecit, GREG. TVRON. l. 9. Hiſt. c. 14. & l. de Glor. Confeſſ. c. 67. vnde & Belga, Campanenſis eidem Gregorio dictus eſt. l. 2. de mira. c. 32. eiusdem Appendici c. 57. & a Catalauno, *Catalaunenſis Campania.* Append. c. 41. AIMON. l. 4. c. 1. quoque Belgicæ II. Metropolis eſt ciuitas Remorum. *Rhemenſis Campagnia.* GREG. ibid. & in Appendice Marcellini comitis ſub finem. Indict. IV. XV.

 P. c.

c) pugnatorum ſiue bellantium, *d*) vtrinque cæſa ſunt gladiis. Ibi & *e*) *Theodoricus* rex inter cæſos occubuit.

CAPVT IX.

NEc ab re eſt inſerere, cum *a*) vtrinque *b*) aruſpices de belli exitu

P. c. BASILII V. quæ *Campania Mauriacenſis* IDACIO, qui pugnam illam in Campania, id eſt, Belgica ſecunda, factam fuiſſe teſtatur. Si adhuc ambigitis, verba hæc Iornandis attendite, de Thorismundo Gothorum rege: *relictis Hunnis redit ad Gallias* cet. atque etiam illa Diaconi & Sigeberti, qui aiunt Attilam ad Pannonias repedaſſe, & vt loquitur SIGEBERTVS repatriaſſe. PROSPER, in Chron. *Attila Gallias ingreſſus, quaſi iure debitam poſcit vxorem, vbi graui clade inflicta, & accepta, ad propria recedit.* PARAD miſere fallitur, qui Lugdunum ab Attila & Hunnis euerſum, & a Maioriano A. reſtitutum ſcribit. Neque minus BARON. Anno 451. T. 6. qui Regium S. Proſperi, patriam conflagraſſe hac Attilæ clade, ex Proſperi verſibus colligit. Dinamius patricius in hiſt. S. Maximi Regienſis, vbi de Regio: *vt ſicut hactenus nullos hoſtium incurſus, longo temporum interuallo pertulit* cet. Verum ne id meritis *S. Maximi* tribuatur, qui non longe tamen ante *Vrbicum Regienſem*, ad quem *Dinamius* ſcribit, ſcias, *Regium*, ante ATTILAM incenſum fuiſſe, atque etiam *Vaſatenſem* vrbem, quæ longa obſidione vallata eſt a *Chunis*, non tamen ab ATTILA, vt BARONIVS ſcribit; ſed a *Ganſerico* rege. GREG. Turon. L. I. de mirac. c. 13. & ex eo, SIGEBERT. An. 453 ſuppreſſo regis nomine, de qua Hunnica clade SALVIAN. l. 4. Da veniam loquacitati, *Lector candide!* Errat hic *Chronicon Alexandrinum*, Olymp. CCCVII. p. 737. dum bellum *Hunnorum* in Gallia deſcribendo, pugnam *Catalaunicam*, ad Danubium contigiſſe adſerit. Ita vero illud: *E veſtigio ergo, impreſſione in illum facta, vt ad Danubium caſtra poſuerat, multa millia de exercitu eius ceciderunt, atque ad fidem faciendam Allaricus ipſe, ſagitta ictus, accepta plaga, occubuit.*

c) De numero cæſorum in campis *Catalaunicis*, non conueniunt ſcriptores. IORNANDES, de Reb. Get. Cap. XLI. CLXII. millia cæſa adnotauit, *exceptis XC. millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congreſſionem publicam, noctu ſibi occurrentes, mutuis concidere vulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunnorum parte pugnantibus.* FRECVLPHVS, l. c. *CLXV.* millia cæſorum ex vtraque parte refert exceptis XV. *millibus Francorum & Gepidarum, qui mutuis vulneribus conciderunt.* DIACONVS L. V. SIGEBERTVS, ad an. 453 & cum eo THVRÓTZIVS vniuerſim CLXXX. vtrinque interfectorum millia numerat; CHRONICON ALEXAND. Olymp. CCCVII. p. 736. numero indefinito, χιλιάδας πολλὰς millia multa exprimit.

d) IORNANDES l. c. ab *vtrisque partibus CLXII. millia cæſa referuntur.* PROSPER Aquitan. Collect. Caniſi p. 161. *Pugna facta in Galliis inter Aetium & Attilam, regem Hunnorum cum vtriusque populi cæde.* FRECVLPHVS l. c. *CLXV. millia ab vtrisque partibus cæſa referuntur.* HERM. Contract. ad an. 500. *grandi vndique cæde pugnantes.*

e) Inter denſiſſima cæſorum cadauera, *Theodoricum* occubuiſſe, IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLI. teſtis eſt, quem inter cæſorum millia pariter referunt, FRECVLPHVS l. c. SIGEBERTVS l. c. Occubuit vero, ſagitta ictus, CHRON. Alexandr. i. c. dum *hac illacque ad exhortationem ſuorum diſcurriſſet.* OTTO FRISING. Lib. IV. cap. 26. f. 94.

a) Non vtrinque, de belli exitu, per aruſpices conſultatum fuit: *Romani* enim eorum, quin *Veſegothi* etiam, atque *Franci*, ſuperſtitionem ethnicam eiurauerant. De ſolo refert Attila. IORNANDES in Reb. Get. cap. XXXVII. *Igitur Attila, ſtatuit per haruſpices futura inquirere.* Primum tamen ex eremita infauſtum belli exitum, cognitum fuiſſe THÚRÓTZIVS, Chron. P. I. cap. 15. auctor eſt.

b) Varia fuiſſe apud ethnicos diuinationum genera, CASPAR PEVCERVS, *Comment. de Præcipuis generibus diuinat.* Cap. I. ſeq. oſtendit. Earum inſigniora fuere, augurum & aruſpicum portenta. Aruſpices, ſeu Haruſpices, a victimis in ara inſpectis, vel ab haruga, ſeu hoſtia dicti, ex victima, ante mactationem, & poſt eam, ex extis, flamma,

exitu conſulti dixiſſent, finem belli huius futurum, magno exercituum viro, gladiis interemto; *c*) vterque exercitus de ſuo principe timuit. Romanorum autem exercitus Etium interimi ſuſpicabatur, Gothi autem Theodericum, *d*) Hunni vero Attilam autumabant. Denique, cum dies bello præfixus eſſet, Hunni *e*) per duces pugnare decreuerunt, *f*) Attila, in caſtris manente, ne quid ſibi fatale, ex auſpicum ſententia, contingeret. Qui licet in caſtris, tamen ſuorum parens conſiliis atque ſententiis, manſit: *g*) Etius

ma, fumo, aliisque rebus, occaſione ſacrificii, forte accidentibus, futura prædicebant, ac deinde, ea portenta explicabant. Plavt. Amph. 5. 2. 2. Exta fuere duplicis ordinis, triſtioris, Cvrt. Lib. VII. Cap. 7. n. 8. & lætioris, Idem l. c. n. 29 oſtentum tetrum, & peſtiferum colligebatur: ſi cor, ſine quo animal nequit viuere, in parte extorum, minime reperiebatur. Plvt. Cæſar. p. 737. Cor autem, non ſemper in parte extorum habitum fuiſſe, ex Appiani, B. C. XI. p. 501. & Capitol. cap. XI. conſtat. Qua de re, ſuborta eſt apud Plinivm XI. 37. quæſtio, *Potueritne, ſine vllo viſcere, hoſtia viuere, an ad tempus amiſerit.* Sed & ex diuerſa iecoris conſtitutione triſte vel lætum omen eliciebatur. Commonſtrat id Valer. Maximvs Lib. I. 6. Marcelli fatum narrans: *Cum ſummo*, inquit, *ſtudio, niteretur, vt Pœnorum exercitum aut in Italia proſterneret, aut Italia pelleret. Solemnique ſacrificio voluntates Deorum exploraret: quæ prima hoſtia ante foculum decidit, ejus iecur ſine capite inuentum eſt, proxima caput iecinoris duplex habuit: quibus inſpectis Haruſpex, triſte vultu non placere ſibi exta, quia prima tam triſtia, ſecunda nimis læta apparuiſſent, oſtendit.* Hæc tamen, quantopere Cæſar riſerit, & Domitianus condemnauerit, Svetonivs in Cæſaribus p. 132. 1047. edit. Pitiſci 1714. refert. Ceterum, aruſpices futura non ſemper per ænigmata, verum adperte etiam præuidiſſe Plvtarchvs notauit. Hoc genere diuinationis ex extis, Attilam vſum fuiſſe, Iornandes de Reb. Get. cap. XXXVII. & ex eo, Otto Frisingens. Lib. IV. cap. 26. atque Sigonivs Lib. XIII. ad an. 451. tradunt, quam, non a Scythis, verum, a *Romanis*, ad *Hunnos* tranſiiſſe, vel inde coniicere licet: quod hæc, ex victimarum extis diuinandi ratio, ab *Hetruſcis*, ad Romanos translata fuerit. Cicer. Philip. III. 8.

c) Non vterque exercitus de ſuo principe timuit. Haruſpices enim, teſte Iornande, *Hunnis infauſta denuntiant: tamen, quantulum prædixere ſolatii, quod ſummus hoſtium ductor, de parte aduerſa occumbet.* Quod autem huius tetri portenti indicium? Haruſpices *more ſolito, nunc pecorum fibras, nunc quasdam venas, in abraſis oſſibus intuentes*, exta vtrique exercitui triſtia portendere, obſeruarunt, Iornandes, Otto Friſing. Sigonivs l. c.

d) Hunni, cognito e numero hoſtium, ducem exercitus periturum, non Attilam, verum Aetium, cuius virtutem ac prudentiam maxime formidabant, caſurum credebant. Iornand. Otto Friſing. Sigonivs l. c.

e) Attila, non per duces, vti Ivvencvs tradit, prælium in campis Catalaunicis commiſit, verum, ipſe etiam, inter viros fortiſſimos, in media acie ſtetit. Hoc autem inſtructa fuit vtraque acies, ordine: In exercitu Romano, dextrum cornu Theodoricus, ſiniſtrum Aetius, mediam aciem Sangibanus obtinuit: vt, qui ſuſpectæ fidei, turba eſſet fidelium ſepiendus. Apud Hunnos contra, hic ordo in vſu fuit: *vt in medio, Attila, cum ſuis fortiſſimis locaretur; Cornua vero, multiplices populi, & diuerſæ nationes, quas ditioni ſuæ ſubdiderat, ambiebant.* Iornandes de Reb. Get. cap. XXXVIII. Otto Frising. l. c. Sigonivs l. c.

f) Primo impetu Attila, non in caſtris, ſed in acie, ſuos ad pugnam excitabat. *Primus ille*, inquit, apud Iornandem cap. XXXIX. *in hoſtes tela coniiciam. Si quis potuerit Attila pugnante, otium ferre, ſepultus eſt.* Inclinante demum acie, in caſtra reuerſus, ſuos ad prælium, ſi quod ex caſtris aduerſus hoſtes faciendum eſſet, noua oratione cohortabatur. Vid. not. l. m.

g) Etius vero, Romanorum ſortitus morem, quidquid auſpicii futurum eſſet, per ſe pugnare, non per duces, decreuit. Hoc idem, & Theoderico a Gothis factum eſt. Commiſſo itaque bello, dum hic inde *h*) acerrime pugnaretur, Hunnorum gens, quaſi *i*) duobus exercitibus impar, & Romanorum & Gothorum, cum *k*) ducem ſui Attilam non haberent, quaſi victa, longo cum eſſet feſſa certamine, *l*) terga dabat. Quod, vbi Attilæ nunciatum eſt, continuo *m*) ex caſtris proripuit, nunc ſudibus, nunc *n*) caſſulis, nunc equorum ſellis, omnique materia, aggerem, ſeu

---

g) Fredegar in geſt. Franc. cap. 1. f. 93. coll. Freher. *Cum iniſſet certamen cum Hunnis*, (Aetius) *quæ geſſerit*, Idacivs *ſuæ hiſtoriæ huius volumina narrat. Nam his diebus oratione vxoris ſuæ, ad limina beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Paulli, ieiuniis & vigiliis diſcurrentis, intercedentibus Apoſtolis, Aetius a periculis liberatur. Reuelatum eſt cuidam pauperi nuntianti vxoris Aetii orationibus fuiſſe ſaluatum. Quod cum a pauperibus proditum fuit, pauper cæcitate percutitur.*

h) *Bellum atrox multiplex, immane, pertinax, cui ſimile, nulla vſquam narrat antiquitas.* Iornandes de Reb. Get. cap. XL. & Diaconvs Lib. V. adpellant. Tale fuiſſe, pertinax Attilæ Hunnorumque animus, & expedita Romanorum fœderatorumque pugnandi ratio, indicant. Attila certe, vbi perturbatum, infauſto rei auſpicio, exercitum, oratione confirmauerat: ſigno pugnæ, circa nonam diei horam dato, *vſque ad noctem, tanto ardore, tantaque pertinacia depugnauit; vt maiore dimicari non potuerit.* Sigonivs Lib. XIII. ad an. 451. Præter labentem in campo Martio riuulum, manante e vulneribus ſanguine auctum, & in cruorem conuerſum torrentem fluxiſſe, Iornandes adſerit. Tanta enim multitudo cæſa eſt: vt amplius, centum & nonaginta hominum millia, vtrinque perierint. Vid. not. c. ad cap. VIII.

i) Diuiſis Hunnorum copiis, impar videbarur eſſe Attila. Tertia namque exercitus pars, ad diripiendos Hiſpaniæ fines emiſſa, a prælio abfuit, auditaque clade ſuorum, metu Attilæ percita, nunquam ad caſtra Hunnorum reuertit. Thvrótzivs Chron. P. 1. cap. XV. Olahvs in Attila cap. V. VIII.

k) Ductu Attilæ, & aciem inſtructam, & prælium factum fuiſſe, Iornandes cap. XXXVIII. tradit, atque cap. XXXIX. orationem Attilæ ad milites refert. conf. not. e)

l) Repugnat id, generoſæ regis magnanimi indoli, quem Iornandes cap. XL. cum leone venabulis preſſo, comparat. Inique itaque, Marianvs Scotus Lib. II. æt. VI. ad an. 452. & Hermanvs Contractus ad an. 450. Attilam in acie victum, in ſuperiorem Galliam fugiſſe, & Otto Friſing. Lib. IV. cap. 26. in fugam verſum, victum ſe prodidiſſe tradunt. Gothorum namque impetu preſſus, vbi iam nox impendens, dirimebat prælium, exercitum ſingulari prouidentia, in caſtra retulit. Iornandes l. c. Frecvlphvs Chron. T. II. Lib. V. cap. 14. Sigonivs Lib. XIII. ad an. 451.

m) Hunnorum acie inclinante, Attila non ex caſtris ſe prorupit, verum, ex acie in caſtra, ſemet cum exercitu, retulit. Vid. not. *l*) atque hic die ſequenti, veluti Iornandes ſcribit, *ſtrepens armis, tubis canebat, incuſſionemque minabatur, velut leo venabulis preſſus, ſpeluncæ aditus obambulans, nec audet inſurgere, nec deſinit fremitibus vicina terrere. Sic bellicoſiſſimus rex, victores ſuos turbabat incluſus.* Habebat autem caſtra, plauſtris obuallata, quæ quamuis fragile munimentum, tamen opportunum fuit vitæ ſubſidium. Iornandes. Diaconvs. Frecvlphvs. Sigonivs l. c.

n) Iornandes de Reb. Get. cap. XL. & Sigonivs de occid. imp. Lib. XIII. *ſellas equorum.* Diaconvs Lib. V. ſellas equitatorias, Callimachvs in Attila *ſtrata equorum.* Ant. Bonfin. Dec. I. Lib. 4. *clitellas iumentorum.* Nic. Olahvs in Attila cap. VIII. *equorum ephippia & alia impedimenta adpellant.* Caſſum Solino Polyh. cap. 65. fragmentum ſigni.

ſeu *o*) pyram conſtrui e veſtigio iuſſit, & fecit, propriis manibus ipſe opus iuuans. Tunc *p*) aurea veſte amictus, ſtructum aggerem conſcendit, conſpectusque ab omnibus, & ſuis terga cedentibus, educto e vagina gladio *q*), voce magna clamans ait: Quid de vobis video, commilitones mei, quibus hic vincentibus Romanorum orbem polliceor. Mecum pugnare noluiſtis, ſed *r*) nouis ducibus. Ecce adſum! Me duce pugnate, nihil eſt, quod me duce pugnantes vos terreat. Dii vos, & me pauent, victores eſtis. Retroferte vultus hoſtibus; mihi vero terga oſtendite. Quisquis vultus hoſtibus viſendos præbere ſciet, is hoſtium victor profecto eſt. Tum Hunni, verecundia ducti, animatique ducis ſui viſu, *s*) ad bella reuerſi ſunt.

CAPVT

ſignificat. *Lychnis gemma aut palearum caſſa, aut chartarum filla, ad ſe rapit.* Hinc itaque CALANVS vocem *caſſulis* diminutiuam traxit, quam PITISCVS in Lexico, Ant. Rom. voce *Caſſulæ*, de ſtragulis aliisque impedimentis explicat.

o) IORNANDES de Reb. Get. cap. XL. *Fertur autem deſperatis in rebus, prædictum regem, adhuc & in ſupremo magnanimem, equinis ſellis conſtruxiſſe pyram, ſeſeque, ſi aduerſarii irrumperent, flammis iniicere voluiſſe: ne, aut aliquis eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem hoſtium, tantorum hoſtium, gentium dominus, perueniret.* In more id apud ſapientes Indorum poſitum fuiſſe, vti ignibus ingeſti, vitam in rogo finiant, POMPONIVS Mela de ſitu orbis tradit; quod Attilam, non tam ſapientum exemplo permotum, quam, *ne aut aliquis eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem hoſtium, tantarum gentium dominus perueniret*, feciſſe cenſendum eſt. IORNANDES, DIACONVS, SIGONIVS, CALLIMACHVS & OLAHVS in Attila.

p) IVVENCO repugnat PRISCVS Rhetor in Excerp. Legat. p. 127. *Frugalis*, inquiens *admodum illius* (Attilæ) *veſtis, nihil, quo ab aliorum veſtibus dignoſci poſſit, habebat, niſi quod erat pura, & impermixta.* Veſte ſplendida vſum fuiſſe CALLIMACHVS eſt auctor: putabat enim, id *ad maieſtatem pertinere.* Scilicet indumenta eius fuerant, lintea munda, vel pelles murium ſilueſtrium conſarcinatæ, quibus Hunni, teſte AMMIANO MARCELLINO Lib. XXXI. operiebantur. Ea CALLIMACHVS, pelles Scytharum hirſutas, & VALESIVS ad Marcell. l. c. ex HELMOLD. Chron. Sclau. Lib. II. pelliculas odoratas explicat. Ceterum, aurea veſte vſum fuiſſe, inde colligit CALANVS: quod CHRONICON Hung. P. I. cap. XIII. omnem adparatum regium ex auro conſtitiſſe autumet, cuius PRISCVS Rhetor Excerpt. de Legatione, & IORNANDES de Reb. Get. cap. XLIX. mentionem faciunt.

q) Noua, poſt cladem oratione, Attila, animos militum eorum confirmauit: quando Thuriſmundus, vlturus necem parentis, impetum in caſtra Hunnorum, renouato prælio, facere voluit. OLAHVS in Attila cap. VIII. Ceterum *ſermonem horridum & minacem, ac propter barbaram pronunciationem, auribus grauem*, CALLIMACHVS in Attila obſeruat.

r) PRISCVS Rhetor. Excerpt. Legat. p. 123. Attila *dicebat exercituum duces ſuos eſſe ſeruos; qui quidem Attilæ, non tamen imperatoribus Romanis, erant honore & dignitate pares.*

s) Hunni, Attilæ oratione confirmati, non in caſtris, verum in acie, alacriter in hoſtem inuehuntur: neque enim, redeuntibus in caſtra Hunnis, concurſum eſt amplius, neque Attila in caſtris ab hoſtibus oppugnatus. IORNANDES de Reb. Get. cap. XLI. DIACONVS Lib. V. SIGONIVS Lib. XIII. ad an. 451.

 a) De

CAPVT X.

TAntum autem res bellica proceſſerat, vt victi, victorum partibus fungi, *a*) nulloque caſu corrumpi viderentur: quamquam Hunnos remeantes, ſatis redintegrare bellum potuiſſe, quidam non *b*) leues hiſtorici adteſtantur. Fuerat autem animus Attilæ, cum aggerem conſcendit, hoc, quod ſuis diſtrictius iuſſerat, vt ſi quid inemendabile ſuis contigiſſet, ignem aggeri immitterent, quo ille, cum omni adparatu regio, quem, ſecum detulerat, *c*) cremaretur, ne vnquam tantus vir in hoſtium poteſtatem perueniret. Etius ergo Patritius, cum auxilio Gothis veniſſet, Attilam in ſummo aggeris conſpiciens, animum eiusdem Attilæ, *d*) vt reor, ratus tenuit, ne male Romanorum Rei-

a) De victoria Catalaunica, in duas abeunt Hiſtoriographi ſententias. Sunt, qui eam, Romanis Gothisque adſcribunt. Ita PROSPER AQVITANICVS p. 161. in collect. Caniſii. *Attila fugatur in Gallias ſuperiores.* TIRO PROSPER collect. Caniſii p. 173. *Attila graui clade inflicta, & accepta, ad propria recedit.* Cum iis Annales Francorum, & præterea, MARIANVS SCOTVS Lib. II. æt. 6. ad an. 452. SIGEBERT GEMBLAC ad an. 453. aliique plures idem ſentiunt. Superatum non tamen fugatum fuiſſe Attilam, DIACONVS Lib. V. refert: *In quo prælio, quamuis neuter ceſſiſſet exercitus: conſtat tamen Attilam fuiſſe ſuperatum.* THVRÓTZIVS contra, Chron. P. I. Cap. XV. Attilam ſuperiorem ex prælio rediiſſe, reliqui autem ſcriptores Aetianos, cognita Theodorici morte, primos ſe fugæ commiſiſſe adfirmant. Quidquid in hac ſententiarum diuerſitate adfirmetur: vtrinque profecto, veluti OLAHVS in Attila Cap. VIII. obſeruauit, *æquo Marte pugnatum eſt*, imo pugna hæc, *extremo vtriusque populi periculo, cæde ac internecione contigit.* Eapropter IORNANDES de Reb. Get. Cap. XL. & qui eum imitatur SIGONIVS Lib. XIII. ad an. 451. p. 320. *Poſtera*, inquit, *die luce orta, quum cadaueribus plenos campos conſpicerent, nec audere Hunnos erumpere, ſuam arbitrantur* (Aetiani) *eſſe victoriam.* Attila certe, vbi nox diremerat prælium, in caſtra redux, non vt victus, turpem fugam meditabatur, verum, vt victor, bellum, reſumtis viribus, proſequuturus, claſſicum canebat. IORNANDES l. c. DIACONVS l. c. Nequaquam igitur Attila, veluti PROSPER AQVITANICVS tradit, *in Gallias ſuperiores fugatur*, *neque Hunnorum phalanges* ita fuere protritæ, *vt quibus profugi, habitent in terris, huc vſque ſit incognitum;* id quod AIMONIVS de geſtis Franc. L. 1. c. 6. reliquit.

b) Colligitur id ex IORNANDE & DIACONO l. c. qui tradunt: Attilam in caſtra e prælio reducem, *ſtrepentem armis, tubis ceciniſſe, incuſſionemque minatum fuiſſe, veluti leo venabulis preſſus.* Idem SIGONIVS ex IORNANDE repetit. FRECVLPHVS autem Chron. T. II. L. V. c. 14. eo fini, Hunnos in caſtra rediiſſe adſerit, vti *noctis præſidio vires reſumerent.* Recte igitur SIGEBERTVS Attilam in caſtris, *ſpem reſumſiſſe*, memoriæ prodidit: nam & hoſtem, intra ſepta caſtrorum concluſus, crebris ictibus reiecit, & metum Aetianis inuſitata magnanimitate incuſſit. IORNANDES. SIGONIVS.

c) Cauſſam, cur Attila, in extremo rerum Hunnicarum diſcrimine, igni comburi voluerit, ad *Caput IX.* not. o) expoſuimus. Elucet hinc excelſus eius animus, *qui, ne aliquis eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem hoſtium perueniret*, flammis exuri peroptauit. IORNANDES, DIACONVS, THVROTZIVS, CALLIMACHVS, OLAHVS, SIGONIVS.

d) Locus CALANI iniuria temporis mutilatus, & corruptus; hoc modo reſtitui, emendarique poteſt: *Etius ergo Patritius, cum auxilio Gothis veniſſet*, ATTILAM *in ſummo aggeris conſpiciens, Hunnorumque gentem pene victam eſſe comperiens, animum eiusdem* ATTILÆ, *vt reor, admiratus, timuit; ne male reip. fieret, ſi* ATTILA *ſic victus, occumberet.*

e) Con-

Reipubliaæ fieret, ſi Attila ſic victus occumberet. Signum itaque receptui dedit, atque inde *e*) a bello ceſſatum. Tunc compertum eſt primum apud Gothorum exercitum, *f*) Theodoricum in bello extinctum. Cumque de regno eſſet inter Walamir & Theodomir, *g*) Theodorici filios non minima contentio, ſuadente Etio Patricio, a bello diſceſſum eſt. *h*) Timuit enim Etius, ne victo Attila, Gothi, qui ſibi ſuperiores erant, *i*) inſæuirent, & ſolito more Romanis Principibus rebelles, exiſterent. *k*) Huius ergo in dies pace & fœdere habitis, inter Eium Patricium, Gothos, Bledam & Attilam, in Pannonias Attila cum *l*) Bleda *m*) reuertitur.

CAPVT

---

e) Concluſum in caſtris commeatuque priuatum ATTILAM, obſidione fatigare decreuit Aetius: magnanimitate tamen regis percitus, & *crebris* Hunnorum *ictibus* reiectus, ab incœpto deſtitit. IORNAND. de Reb. Get. Cap. XL.

f) Inter turmas militum diſcurrentem Theodoricum, equo delapſum, pedibusque ſuorum conculcatum, vitam, matura ſenectute concluſiſſe, memoriæ prodidit IORNANDES l. c. Nihil de mortis genere ISIDORVS Chron. Got. Aera CCCCLXVII. reliquit: ſuperatum tamen in campis Catalaunicis occubuiſſe tradidit; id, quod DIACONVS, FRECVLPHVS, SIGEBERTVS, aliique rerum Gothicarum & Francicarum ſcriptores adfirmant. Iaculo ictum, in prælio cecidiſſe CHRON. ALEXANDR. Olymp. CCCVII. incerta relatione tradidit. Vtramque ſententiam, OLAHVS in Attila Cap. VII. hunc in modum explicat: *Theodoricus rex, Thraſimundi pater, dum equo circumuectus, ſuos ad pugnam hortatur: deiectus per quempiam Hunnorum in terram, a pugnantibus conculcatur. Sunt, qui dicant, cuiusdam audacis Oſtrogothi telo confixum, exhalaſſe animum.*

g) Emendandus hic eſt Calanus: *Cumque de regno eſſet, inter Thorismund, & Theodoric, Theodorici filios, non minima contentio.* Wallamir namque & Theodomir, reges fuere hac tempeſtate Oſtrogothorum, conf. Cap. VII. not. *i*) *k*) Thorismund vero & Theudoric, filii Theodorici regis Veſtrogothorum ISIDORVS Chron. Goth. Aera CCCCXC. Tametſi vero Thorismundus, ſepulto patre, rex, in campis Catalaunicis proclamatus fuerat: principio tamen imperii, non minus fratrum, quam optimatûm diſſenſiones experiri, neceſſum habuit. IORNAND. de Reb. Get. Cap. XLI.

h) Quod Aetius, concluſum caſtris Attilam adgredi noluerit, non tam Gothorum vires, quam Hunnorum, ſpe renouata erectum animum, & inſignem Attilæ in extremo periculo magnanimitatem timuiſſe, ex verbis IORNANDIS colligere licet: quippe qui, Aetium, Attilæ in defenſione caſtrorum magnanimitatem, admiratum fuiſſe ſcribit.

i) Emendetur, *in ſe ſæuirent.*

k) Locus eſt corruptus, quem ego hunc in modum emendandum putauerim: *Huius ergo prudentia, de pace & fœdere, inter Etium Patricium, Gothos, Bledam & Attilam habitis conſiliis, Attila cum Bleda, in Pannonias reuertitur.*

l) Bledam ante prælium Catalaunicum interiiſſe, neque bello Gallico interfuiſſe, ad CAPVT XI. certis indiciis notatur.

m) Quidnam Attila poſt prælium Catalaunicum ſuſceperit, diſſident inter ſe, qui de rebus eius geſtis, nonnulla ſcripſere. Sunt, qui, e campo Catalaunico reiectum, in Galliam ſuperiorem confugiſſe autumant. Ita PROSPER AQVITANICVS, TIRO PROSPER, HERMANNVS CONTRACTVS, MARIANVS SCOTVS. Alii, eum, metu ingenti liberatum, vaſtata Gallia, in Pannoniam, vt comminutas ſtrage copias, ſupplemento & auxiliis inſtauraret, reuertiſſe exiſtimant. Hoc modo ſcribit CHRONICON HVNGARICVM THVRÓTZII, CALLIMACHVS & OLÀHVS. Et iſti quidem Attilam, peracto, poſt cladem Catalaunicam,

in honorem *Martis* ſacrificio, in Tungros mouiſſe, indeque Trecas veniſſe, & Lupum Epiſcopum, vſque ad Rhenum ſecum duxiſſe, auctores ſunt. Trecis, Tholoſam, expeditionem ab eo ſuſceptam fuiſſe, CHRONICON HVNGARICVM adfirmat, quod tamen OLÁHVS in dubium vocat, atque Rhemos, iſthinc profectum fuiſſe, deletisque cum *S. Nicaſio*, ciuibus, ad Rhenum reuertiſſe, contendit: dum interea *Gyula*, dux Hunnorum, Coloniam Agrippinam diripit, atque diuam VRSVLAM, cum duodecim mille virginibus interficit, cuius cædem nonnulli, ad alterum bellum Gallicum reiiciunt. Calamitatem hanc Galliæ, ſcriptores rerum Francicarum, ante pugnam Catalaunicam enarrant, cum quibus SIGONIVS etiam, noſterque IVVENCVS ſentiunt. conf. ad Cap. V. not. k. ſeq. Alii Attilam regem, reparatis legionibus, Galliam repetiiſſe, commemorant. In hac ſententia eſt SIGEBERTVS GEMBLAC ad an. 453. *Attila reſumta ſpe, rex Ætii diſceſſu, repatriauit, mature rediturus ſuppleto exercitu.* Ceterum, admodum a vero iſtos aberrare oſtendit ANTON. BONFINIVS Dec. I. Lib. V. neque enim, vel honor, vel commodum, regem, ad eas oras reuocare potuit, quas, incenſas vaſtatasque reliquerat. Nihilominus tamen IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIII. Attilam e bello Italico redeuntem, in Galliam iterum Narbonenſem, contra Viſigothos caſtra mouiſſe, refert, qua de re in ſequentibus. Nobis in tanta hiſtoriographorum diſſenſione, SIGONII ex Iornandis Cap. XLII. ſententia placet: *Quod vbi Attila audiuit, dolum parari putans, ſeſe per aliquot dies intra caſtra continuit: at vero, poſtquam exploratam rem habuit, lætitia ſumma perfuſus, bene de ſe ſperare inſtituit, ac Romanum diſſolutum iam cernens exercitum, ſecurus e caſtris exceſſit, ac ducto ſecum, vſque ad Rhenum Lupo Tricaſſino Epiſcopo, atque cum honore remiſſo, Rhenum traiecit, atque per Germaniam in Scythiam retro incolumis abiit.* Ante vero, quam in Pannoniam redierat; Normannos quoque, cum Friſiis, Cimbris, Pruthenis, Lithuanis, ceterisque in ſeptentrione populis, ATTILAM per legatos deuiciſſe, atque indictis *Iſenacum* Thuringiæ comitiis, omnium gentium legatos, auditos fuiſſe, CHRONICON HVNGARICVM, cum OLÁHO, & BONFINIO tradit. Redux in Pannoniam, curam, partim adminiſtrandæ reipublicæ, partim obſeruandorum regni limitum, in ſe ſuſcepit, atque exploratores, in quatuor extremis imperii partibus, tamquam in ſpecula collocauit, *Coloniæ*, inquam, *Agrippinæ*, in Lithuania, apud Tanaim, & Jadræ in Dalmatia. THVRÓTZIVS Chron. P. I. c. 17. BONFINIVS Dec. I. Lib. V. Anne vero redux e Galliis quinquennium, in otio & quiete, veluti ANNALES Hungarorum adnotant, tranſegerit, dubitauerim. Id profecto, cum rebus præclare geſtis ab Attila, eiusque obitu, minus conuenit: anno namque CCCCLI. *Marciano*, & *Adelphio* Coſs. Galliam vaſtauit, anno ſequente *Aſporatio*, & *Herculano* Coſſ. Aquileiam obſedit. Quomodo igitur ante expeditionem Italicam, quinquennium in Pannonia quieſcere potuit?

CAPVT XI.

a) MOdico vero temporis poſt hoc ſpacio interiecto, Attila *b*) ſolus

---

a) Cædem Bledæ minus recte, CALANVS noſter, poſt prælium Catalaunicum narrat. Eam, anno CCCCXLIV. accidiſſe, omnes propemodum Chronographi tradunt. PROSPER AQVIT. in Collect. Caniſii T. I. p. 147. *Theodoſio XVIII. & Albino Coſs. Attila rex Hunnorum, Bledam fratrem & conſortem ſuum peremit, eiusque populos ſibi parere iuſſit.* Eum ſequuntur TIRO PROSPER in collect. Caniſii p. 172. HERMANNVS Contractus ad an. cit. SIGONIVS Lib. XII. ad an. cit. Solus COMES MARCELLINVS Chron. in Biblioth. Patrum T. VIII. f. 1952. edit. Paris. 1689. eam, in annum ſequentem CCCCXLV. reiicit; cuius calculum, etiam MARIANVS SCOTVS Lib. II. æt. 6. ad an. cit. retinuit; BEDA vero, in Hiſt Eccleſ. Angl. Lib. I. c. 13. ad an. XXII. imperii Theodoſiani, qui eſt CCCCXXX. errore forte ſcribarum retulit. Reliqui, vti SIGEBERTVS, VRSPERGENSIS & ALBERTVS STADENSIS internecionem Bledæ, ad an. CCCCXLIX. adnotant. Omnes itaque communi conſenſu, necem Bledæ, ante cladem Catalaunicam contigiſſe adfirmant, quibus CALLIMACHVS etiam in Attila, & ANTON. BONFINIVS Dec. I. Lib. III. adſentiuntur. Soli Annales Hungarorum apud THVRÓTZIVM Chron. P. I. cap. 17. poſt cladem Catalaunicam interfectum tradunt, quos OLAHVS in Attila Cap. XII. & CALANVS noſter ſequuti ſunt. *b*) Di-

b) ſolus cupiens imperare, *c*) Bledam fratrem dolo interemit: vt quidam tradidere, veneno; alii percuſſoribus immiſſis, qui eum continuo interimerent. Sed, licet de ſpecie mortis in hiſtoriographís diſſenſio ſit, de nece, inſidiis facta, nulla diſcrepantia eſt. Regnum igitur Hunnorum, interemto fratre, Attila *d*) ſolus obtinuit.

CAPUT

b) *Diuerſas alii fraternæ mortis cauſſas referunt, aut, quod mitioris ingenii vir, formidoloſas expeditiones inhiberet, aut, quia cum eo ſæpe contenderet, & liberius argueret, quod Gepidarum & Oſtrogothorum reges, in ſocietatem adſcitos, pro ſubditis ille tractaret, aut, quia ſe cum Scythis immitius ageret.* Anton. Bonfin. Dec. I. Lib. III. Annales Hungarorum propterea, manu fraterna interfectum perhibent: quod imperium Hungaricum ſolus, excluſo fratre, occupare voluerit. Cuius rei indicium fuiſſe, Thvrótzivs Chron. P. I. cap. 17. & Olahvs in Attila Cap. XII. adſerunt: quod arcem, quam Attila prope Sicambriam ædificari, &, e ſuo nomine Attilam vocari iuſſerat, ſpreta voluntate fratris, Budam adpellauerit. Ceterum, quæcunque demum internecionis fraternæ cauſſa, ſin ea euinci poteſt, adferatur: incerta eſt. Procliue tamen eſt ex Iornande, & aliis colligere, Attilam regni cupiditate flagrantem, Bledam, vti ſubiugatis eius populis, ſolus imperaret, ex inſidiis interfeciſſe.

c) Quonam mortis genere Bleda interierit, & anne ab Attila interfectus fuerit, nec ne, Priscus Rhetor haud prodidit, Iornandes tamen de Reb. Get. Cap. XXXV. Bledam, Attilæ fratris fraudibus peremtum ſcribit, quem Tiro Prosper in collect. Caniſi p. 172. Vrspergensis ad an. 449. Albert Stadenſis ad an. 449. ſequuntur. Ex inſidiis occiſum Comes Marcellinvs l. c. tradit. Cui Beda & Olahvs adſentiuntur. Sunt, qui veneno vel a percuſſoribus interemtum, apud Callimachvm autumant. Prosper nihilominus Aqvitanicvs, cum Hermanno Contracto, Mariano Scoto & Sigeberto, ab Attila quidem peremtum refert, at mortis genus non indicat. Prudenter proinde Callimachvs in Attila, inter tot varias hiſtoriographorum ſententias, Bledam omnino ante expeditionem Thracicam interiiſſe, adfirmat, & quia mors acciderat ſubita, vulgo dictum fuiſſe, *a fratre veneno necatum, vt aut ſocium regni, aut æmulum ſubmoueret.*

d) Hæc ex Iornande de Reb Get. Cap. XXXV. *Bleda fratre fraudibus peremto, qui magnæ parti regnabat Hunnorum, vniuerſum ſibi populum ſubiugauit* Huic ſuffragantur Prosper Aquitanicus in collect. Caniſii T. I. p. 147. Tiro Prosper, ibid. p. 172. Hermannvs Contract. ad an. 444. Marianvs Scotvs Lib. II. æt. 6. an. 445. Sigebertvs Gemblacens. ad an. 449. Sigonivs, Lib. XII. ad an. 444.

CAPVT XII.

POtitus igitur ſolus Hunnorum regno, reliquarûmque finitimarum gentium, *a*) quas antea cum fratre domuerat, *b*) Dacorum, *c*) Pan-

a) Attila, cum fratre Bleda, ampliſſimos, Scythiæ, Daciæ, & Pannoniæ, populos ſubegit, atque imperium orientale perdomuit. Chronic. Alexand. Olymp. CCCV. Ind. X. Sigebertvs Gemblac. ad an. 447. Vt igitur eſſet, qui ſuo nomine, tam vaſto imperio præeſſet: *Budam fratrem toti illi regioni, quæ a Tibiſco, vsque ad Tanaim amnem, ad ſeptentrionem protenditur, præfecit.* Olàhvs in Attila Cap. III.

b) Daci, Iſtro, Tibiſco, & Boriſthene fluminibus concluſi, genuina Getarum ſoboles, Ivstin. Lib. XXXII. Cap. III. & idem cum Getis populus, Plin Lib. IV cap. 12. a Gothis, genere Germanico prognatis, cum quibus eos Iornandes in Reb. Get.

c) Pannoniorum, *d*) Nigorum, *e*) Curalorum, *f*) Arorum, *g*) Turcilingorum, *h*) Germanorumque, ac pene totius *i*) orien-

---

Get. Cap. V. ſequ. confundit, probe diſcernendus, imperante rege Roua, ſub Hunnorum venerunt poteſtatem. Iam enim, eotum, Hunni, vt tradit PRISCVS Excerpt. Legat. ſedes in Dacia Ripenſi, & regione Jazygum Metanaſtarum poſuerant.

c) Quando Pannonii, inter Danubium, Sauum, & montem Cetium, Hunnorum ſubiecti fuerint imperio, ambigitur. Niſi geminam Pannoniæ occupationem ſtatueris: latentibus, in rebus Hunnorum, dubiis, nullo modo explicaberis. Hunni profecto, Gothis permixti, Pannoniam parte quadam, circiter annum CCCCXV. vel CCCC. Arcadio & Honorio imperantibus, poteſtati ſuæ ſubiecerant. Eam enim, imperante Gratiano, cum Gothi, Hunni & Alani, Daciam Thraciamque iam poſſederant, in ditione Romanorum fuiſſe, ex DIACONI Hiſtoria Miſcella Lib. XII. in Gratiano elucet. Sententiæ noſtræ ſuffragatur etiam FRANC. FORIS OTROKOTSIVS Orig. Hung. P. I. cap. 3. §. 8. ſeq. geminam tamen Pannoniæ occupationem inficiatur. Vnius peræque occupationis Annales Hungarorum meminere, quam illi ad an. CCCCI. SIGONIVS autem ad an. CCCCXI. refert. Quocunque demum anno, Pannonia, parte quadam, ab Hunnis fuerat occupata: profecto, circiter annum CCCCXXVIII. rurſus eſt deperdita. Hac etenim tempeſtate, Hunni, accepta a Burgundionibus clade, amiſſoque, in prælio rege Octare, facile, armis Romanorum Gothorumque, vt SIGEBERTVS ad an. 428. tradit, de Pannonia depelli potuerunt. Eapropter ſub initium regiminis Attilæ, quod, mortuo demum Roua & Octare, ſubſequebatur, Hunnorum domicilium, non in Pannonia, verum in Dacia, & Iazygum Metanaſtarum regione, a PRISCO RHETORE in Excerpt. Legat. deſcribitur. Recuperatam ab Hunnis Pannoniam, tum demum exiſtimâuerim: cum vaſtato oriente, Thraciam Moeſiamque inuaſerant. conf. ad Cap. v. n. f)

d) Pro Niconiorum, *Nigorum* ſeu *Nicorum*, contracte ſcribit CALANVS. *Niconia* ſeu Niconium, vrbs eſt, Ponti ad Iſtri oſtia. STEPHANVS in Diction. Hiſt. Geograph. *Niconiam* hoc tractu, STRABO quoque Lib. VII. ad Tyram locat fluuium. *Niconium* vero PTOLEMÆVS in Moeſia inferiori. Niconiam itaque, ad Iſtrum, ambientes Scythiæ populi, Niconii dicebantur, quos CALANVS noſter, contracte, Nicorum, in caſu genitiuo exprimit.

e) Curalli vel Coralli, gentes barbaræ, ad Iſtrum & Pontum, in Sarmatia Europea. Horum meminere OVIDIVS Pont. Lib. IV. Ep. II. v. 37. FLACCVS Argonaut. Lib. VII. v. 89. STRABO item & APPIANVS. conf. ABRAHAM ORTELIVS in Theſauro Geographico, voce Coralli.

f) Pro Arorum, Aroterum legendum cenſuerim. Hoc nomine, *Aroteres* procul dubio Scythas, CALANVS intelligit, qui circa Dionyſopolim, Thraciæ vrbem, ad Euxinum agebant, de quibus HERODOTVS & PLINIVS. Erant & *Aorſi* Scythiæ quoque, circa Tanaim, incolæ. PTOLEMÆVS Geogr. Lib. III. Tab. VIII. STRABO item & PLINIVS. *Aoti* item Thraciæ verſus Iſtrum populi. PLINIVS.

g) Turcilingos, inter populos Germaniæ PAVLLVS VARNEFRIDVS de Geſt. Longob. Lib. I. cap. 1 tefert. *Gothi ſiquidem Vandalique, Rugi, Heruli, atque Turcilingi, nec non etiam aliæ feroces, & barbaræ nationes, e Germania prodierunt*, quos ORTELIVS propterea, quod in Scythia commorabantur, ex JORNANDE, & Hiſt. MISCELLA, Scythiæ gentes adpellat. Eos, Sciris & Herulis, ſub rege Odoacro immixtos JORNAND. de Reb. Get. cap. XLVI. recenſet. Thuringos vocant THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. 14. & ANTON. BONFINIVS Dec. I. Lib. IV. SIDONIVM niſi fallor & CASSIODORVM ſequutus, qui Thuringorum, inter ſubiectas Atrilæ gentes, meminere. Tungros ſeu Turlingos, DIACONVS Lib. V. nominat.

h) Germanos, qui Attilæ ſubiecti parebant, SIDONIVS Paneg. Carm. VIII. p. 95. enumerat. Fuere vero præter Gothos & Gepidas, Quadi, Marcomanni, Rugi, Heruli, Turcilingi, ſeu Bructeri, Burgundiones, Thuringi, Saxones, & qui in Germania remanſerant, Franci. conf. DIACONVS.

i) Ea-

i) orientis fultûs auxilio, *k*) potentiſſimus *l*) intrauit Italiam: & vt narrat *m*) Priſcus hiſtoricus, vt eam ſibi cum Romano imperio *n*) ſubiugaret. Erat autem Attila rex, vt narrat *o*) Iordanis, &

---

i) Eadem tempeſtate, Hunni imperium orientale, in Aſia inuaſerant: quum ii, in Europa, Daciam, Thraciam & Moeſiam adfligebant. Obſeruat id S. HIERONYMVS T. I. Epiſt. in Epitaphio Fabiolæ. *Ecce*, inquiens, *ſubito diſcurrentibus nuntiis*, *oriens totus intremuit*, *ab vltima Mæotide*, *erupiſſe Hunnorum examina.* Horum progreſſus in oriente, deſcribit PHILOSTORGIVS Lib. II. §. 8. *Hunni autem orientales*, *traiecto amne Tanai*, *in orientis prouincias effuſi*, *per maiorem Armeniam*, *in regionem*, *quæ Melitene dicitur*, *irruerunt. Exinde Euphratenſem adgreſſi*, *ad Coeleſyriam vsque penetrarunt*, *& percuſſa Cilicia*, *incredibilem hominum cædem perpetrarunt.*

k) Attilam, interfecto fratre, non minus potentem, quam inſolentem factum fuiſſe, ex JORNANDE de Reb. Get Cap. XXXV. conſtat. *Is enim vniuerſum ſibi populum ſubiugauit*, *aliarumque gentium*, *quas tunc in ditione tenebat*, *numeroſitate collecta*, *primas mundi gentes*, *Romanos Veſegothasque ſubdere peroptabat*, *cuius exercitus quingentorum millium eſſe numerus ferebatur.* Inſolentiam eius, BEDA Hiſt. Eccleſ. Lib. I. Cap. 13. deſcribit. *Quamuis Bleda Attilæ fratris ſui ſit interemtus inſidiis*, *Attila tamen ipſe adeo intolerabilis reipub. remanſit hoſtis: vt totam pene Europam*, *excifis inuaſisq; ciuitatibus*, *atque caſtellis corroderet.*

l) Hunnos, Italiam, duce Attila, repetitis vicibus, ante & poſt cladem Catalaunicam intrauiſſe, FRANCISCVS FORIS OTROKOCSI Orig. Hung. P. I. Cap IV. §. 18. oſtendit. Bellum nihilominus, quod, Attila, adparatu magno, aduerſus Italos ſuſceperat, in annum CCCCLI. incidiſſe, ex COMITE MARCELLINO elucet. Ita enim ille: *Aquileia ab Attila deletur Ind. V. Spunatio & Herculino Coſſ.* vel, vt alii legunt, Aſporatio & Herculano Coſſ. qui, anno CCCCLII, vrbi Romanæ præfuerant. Ceterum, PRISCVS Rhetor in *Excerpt. Legat.* p. 64. expeditionem hanc, pauciſſimis verbis expoſuit: *Attila*, *vaſtata Italia*, *ad ſua ſe retulit.*

m) Priſcus Rhetor & Sophiſta C. Pol., imperante Theodoſio iuniore vixit, admiſſusque in partem curarum imperii, cum legatis imperatoris, apud Attilam, in regione Jazygum Metanaſtarum fuit. Is, a HENRICO VALESIO in Notis ad Priſcum p. 210., merito, *ſcriptor valde bonus & vtilis* dicitur, quem, BARTHIVS quoque Aduers. Lib. XI. c. 32. hoc nomine commendat. Quando enim Attilam regem, & vidit, & cum eo epulatus eſt, *Excerpt. Legat.* p. 125. ſeq. non potuit non omnium optime, cum ingenium & mores, tum vero corporis habitum eius deſcribere. Proſtant eius excerpta legationis ad Attilam. Reliqua, quæ, *de bello aduerſus Attilam* conſcripta fuere, non ſine inſigni reipub. litterariæ intertrimento, inter deperdita connumerantur. JOAN. ALBERT. FABRICIVS Biblioth. Græcæ Vol. VI. Lib. V. c. 5. n. 4.

n) Cauſſa ſuſceptæ in Italiam expeditionis, eadem fuit, quæ in Gallia ad Cap. V. n. h) obſeruatur. Scilicet: vt *Honoriam cum ingentibus diuitiis*, & parte imperii, *in vxorem acciperet.* PRISCVS Rhetor in Excerptis Legat. p. 62. 63.

o) Jordanis nomine, JORNANDEM Gothum, CALANVS intelligit. BARTHIVS Lib. LVI. c. 15. Fuit is, regibus Gothicis in Italia, a ſecretis primum, poſthac, imperante Juſtiniano Seculo VI. epiſcopus Gothicus, Rauennæ. Scripſit *de Rebus Gothicis & de Regnorum ſucceſſione*, quæ proſtant in *Bibliotheca Patrum*, & in Collect. Script. Gothicorum VVLCANII, HVGONIS GROTII, & inter MVRATORII Scriptores rerum Italicarum. Ceterum, fabulas eum narrare, cumprimis de Hunnis, BEAT. RHENANVS Rer. Germ. Lib. I. & CLVVER. Introd. Geograph. Lib. III. c. 2. obſeruant. Minime igitur credibilia eſſe, ea, quæ de Hunnis conſcripſit, propterea, *quod a homine ea gente oriundo*, *qui minime poterat*, *Hunnorum rebus fauere*, *profecta ſunt*, BARTHIVS Adu. Lib. LVI. c. 15. exiſtimat, cui vt noſtrum adiiciamus calculum, conceptum auctoris, in Hunnos Attilamque odium, certis indiciis ſuadent.

& præfatus Priſcus, hiſtorici, *p*) ſuperbus inceſſu, huc & illuc circumferens *q*) oculos, ita in omnibus ſuis arrogans, vt eius iactantiæ ſuperbia, ex *r*) corporis geſtibus quibuscunque, etiam incognitis facillime cognoſceretur. Bellorum ſiquidem amator erat, ſed conſilio & temperantia circumſpectus, ingenio ſagaciſſimus, propitius, & exorabilis his, quos ſemel in fidem recepiſſet. Sin autem fidem irritam aliquis ei feciſſet, numquam ei parcere volens: deteſtabatur enim vt immanes belluas, qui vel patriam,

---

p) Ambitionis & iracundiæ documentum eſt, ſuperbus inceſſus. Barthivs Lib. XLVIII. cap. 3. Hinc Emanvel Palæologvs Cap. LXX. iracundorum celſitudinem hoc modo deſcribit: *Superbos & iracundos mores, quales cadunt in homines iniurioſos, equorumque more calcibus petentes, & inſolentes inceſſus, & aliorum contemtiones, & inflexas vbique ceruices, & quos delicatos vocant greſſus, ab egregiis & probis moribus alienos ducit.* Ceterum, ſuperbus Attilæ inceſſus, teſte Prisco, cum grauitate fuit coniunctus, qualis *inceſſus ad maieſtatem compoſitus*, a Ioanne Barclaio *Icone Animorum* cap. VIII. in viris *Hungariæ* nobilibus, laudatur.

q) Motum oculorum in Attila, cum quadam grauitate fuiſſe coniunctum, id, quod eſt maieſtatis documentum, ex Prisco elucet.

r) Nos, ex moribus actionibusque Attilæ, quando veram eius imaginem, haud licet contueri, natiuam tanti principis indolem, præmiſſis certis animi indiciis, elicimus. Priscvs Rhetor, qui Attilam, in regia conſpicatus eſt, *conſtantem vultus grauitatem*, cum *ambitione, ſeueritate*, & *iracundia* coniunctam, in eo obſeruat, & præterea *humanitatem*, cum quadam *comitate* & *affabilitate*, in eo admiratur. *Excerpt. Legat.* p. 119. 129. 120. 95. 96. Hæc vero certa ſunt complexionis cholerico ſanguineæ, qua hodienum, gens Hungarorum potiſſimum gaudet, documenta. Vid. Leütmann. Noſce te ipſum. p 70. Gvndlingivs Diſcurs von dem heutigen Zuſtand der Europæiſchen Staaten Cap. XIII. §. 18. Talem Jornandes de Reb. Get. Cap. XXXV. deſcribit. *Erat namque ſuperbus inceſſu, huc atque illuc circumferens oculos, vt elati potentia, ipſo quoque motu corporis adpareret. Bellorum quidem amator, ſed ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fide ſemel receptis.* Eam animi indolem, Bonfinivs quoque, Dec. I. Lib. III. in Attila adnotauit: *Quamuis nimia ſeueritate atrox, ac dirus videretur: benignius tamen externos admiſit, & non modo ſuos, verum etiam alienos, præ nimia liberalitate ſibi conciliauit. Quanto formidoloſior hoſtibus, tanto ſuis carior erat.* Callimachvs ſane, ipſi tractabile, miteque ingenium fuiſſe ſcribit, & Aventinvs Lib. II. Annal. Boicorum f. 165. auctor eſt, complura ſe vidiſſe de virtutibus Attilæ carmina, patrio ſermone, more maiorum conſcripta, & quidem in bibliotheca B. H. Merani, de Rebus ab Attila geſtis, reperiſſe opus, heroico verſu, & latina lingua, non inelleganter factum, ex quo duos iſtos verſiculos deſcripſit:

Foedera ſupplicibus donat, ſternitque rebelles;
Vltra millenos, fertur dominarier annos.

Inique igitur, Gothici Romanique ſcriptores, Attilam non ſuperbum ſolum, ſed & ſæuam adpellant beſtiam. Ita Erycivs Pvteanvs Hiſt. Inſubr. Lib. I. 1. edit Helmſtad. p. 9. ad Attilam, dum bella in Italia geſta recenſuiſſet: *Quo ruis immaniſſima bellua? ad crudelitatis famam hæc iam ſatis.* Ceterum, ea ſingula, quæ iurati nominis Hunnici hoſtes, de vitiis, horridoque Attilæ ac Hunnorum animo, confinxerant, concepto Gothorum Romanorumque odio, cum Barthio Aduers. Lib. LVI. c. 15. & Rvdolpho Rohtio in Attila §. 18. tribuendum putauerim. Multa, profecto, animi bona, Callimachvs in Attila obſeruauit: erat enim *prudens, grauis, temporibus callidiſſime parens, peritus belli, religioni ſuæ cumprimis addictus, frugalis præterea, laborioſus, & otio luxuique inſenſiſſimus.* Sed de his alibi in Prisco Rhetore.

s) Habi-

patriam, vel ſe ſuperantem, luſione quadam decipere ſatagebant. *s*) Corpore fuit breuis, *t*) ſtatura tamen prope iuſta, *u*) lato pectore, w) capite grandi, *x*) oculis minutis, *y*) longisque acutisque auribus, *z*) hirſutis & hiſpidis crinibus, vt fere ab omnibus *aa*) caninæ dicerentur: rara bb) barba, ſed more ſuo

s) Habitum corporis Attilæ, CALANVS, ex JORNANDE de Reb. Get. Cap. XXXV. verbis quodammodo immutatis delineauit. Ita vero ille: *Forma breuis, lato pectore, capite grandiori, minutis oculis, rarus barba, canis aſperſus, ſimo naſo, teter colore, originis ſuæ ſigna reſtituens.* Eum, iiſdem fere verbis, VRSPERGENSIS Chron. ad an. 377. CALLIMACHVS in Attila, BONFINIVS Dec. I. Lib. 3. & OLAHVS Cap. 3. depingunt. Fragmentum hoc CALANI, quo habitus corporis Attilæ deſcribitur, BARTHIVS Lib. LVI. Cap. XV. emendauit, & verba, vt *ab omnibus fere caninæ dicerentur*, non de crinibus, verum de labiis pendentibus, explicuit. Ita vero ille: *Erat autem Attila rex ſuperbus inceſſu, huc & illuc circumferens oculos, ita in omnibus ſuis arrogans, vt eius iactantiæ ſuperbia, ex corporis geſtibus, quibuscunque, etiam incognitis facile cognoſceretur. Corpore fuit breuis, ſtatura tamen prope iuſta, lato pectore, capite grandi, oculis minutis, longisque & acutis auribus, hirſutis & hiſpidis crinibus, rara barba, ſed more ſuo demiſſa, canis quidem aſperſus, ſimius naſo, colore ſubrufus, moribus ferus, audacia pronus, & veræ originis ſuæ barbaræ, ſignum vel lineamenta demonſtrans, ore paruo, latis tamen labiis, vt fere ab omnibus, caninæ dicerentur, vno dentium, qui foris eminebat, plus iuſto faciem dehoneſtante.*

t) IORNANDES, Attilam *forma breuem*; CALLIMACHVS, *ſtatura corporis infra mediocrem*; OLÀHVS vero cum CALANO, *ſtatura media fuiſſe* ſcribit. Hæc vero Hungaris eſt potiſſimum propria, eaque ad perficiendam rem bellicam, aptiſſima. LEÜTMANNVS Noſce te ipſum. §. 32. 38. ſeq.

u) Non minus pectus, quam humeri lati, robur corporis inſigne, cum fortitudine ſignificant.

w) Ita JORNANDES, CALLIMACHVS, & BONFINIVS, de capite Attilæ. Illud tamen ceteris corporis membris proportionatum fuiſſe, OLÀHVS in Attila Cap. 3. obſeruauit.

x) Orbes oculorum, in Attila, ad Sauromatarum ſpeciem paruos fuiſſe, CALLIMACHVS auctor eſt. Minutiores quidem oculi, teſte LEVTMANO l. c. exceſſum in vitiis denotant; adſpectus nihilominus grauioris, qualis in Attila deprehenditur, moderatam animi indolem teſtantur.

y) Acutas aures, acre iudicium, quale in Attila fuerat, deſignare, BARTHIVS Aduers. Lib. XI. C. VII. ex CALPVRNII Eccloq. 1. obſeruat.

z) Crines promiſſi laxique, ſignum ſunt mollitiei. BARTHIVS Lib. XXIV. C. XXV. hirſuti contra & hiſpidi, animi duri, & inexpugnabilis.

aa) Vocem hanc, BARTHIVS, ad labia Attilæ reiicit. Caninas namque buccas, Martialis Lib. X. epigr. 5. in rogatoribus notat, & ADAMANTIVS SOPHISTA Phyſiognomic. Lib. II. Cap. 17. labia pendentia, canina adpellat.

bb) Barbæ, apud plures gentes, magnam fuiſſe venerationem & religionem, BARTHIVS Lib. LI. Cap. 6. indicat. Apud Gothos & Francos veteres, cum in fœdera arctiora, & durabiliora conuenire volebant, veluti pignore ſacro interueniente, barbam alter alteri tangebat. ANONYM. Hiſt. Franc. Lib. III. ex Idatio. AIMOIN. de Geſt. Francorum Lib. I. C. 20. Apud orientales quoque populos, in tanto barba fuit pretio: vt pro pretioſiſſimo pignore, eam oppignorauerint. BARTHIVS l. c. Inter Hunnos, barbam pariter, in magno honore poſitam fuiſſe, vel inde colligere licet: quod, dum reliqui Hunni, teſte AMMIANO, imberbes fuerant, ſolus Attila, eam alere conſueuerat. Ad cultum proinde regium, eam pertinuiſſe, haud leuibus auctoramentis inductus, exiſtimo.

ſuo demiſſa, canis quidem adſperſus, *cc*) ſimius naſo, *dd*) colore ſubrufus, *ee*) moribus ferus, *ff*) audacia pronus, & vere originis ſuæ barbaræ *gg*) ſigna vel lineamenta demonſtrans; *hh*) ore

cc) IORNANDES habet, *ſimus naſo*, ſeu depreſſa nare. Ita legit BARTHIVS quoque, in fragmentis Calani l. c. Eſt vero naſus ſimus plerumque, magni animi documentum. Hinc MARTIALIS 6. epigr. 39. *Sima nare, turgidis labris.*

dd) Forte *ſubfuſcus*, IORNANDES namque habet, *teter colore*; BONFINIVS *colore ſubniger*; OLAHVS *fuſca facie.* Colorem hunc, qui genti Hungaricæ, propemodum natiuus eſt, *agreſte* Attilæ *originis genus* indicauiſſe, minus recte CALANVS adnotauit. Ceterum BARTHIVS, in emendatione CALANI l. c. *colore ſubrufus* ſeruauit.

ee) Repugnat CALANO, PRISCVS RHETOR, qui in Attila, vultus grauitatem conſtantem, & comitate ciuilitateque temperatam, cumprimis commendat. Ita vero ille in Excerpt. Legat. p. 119. *Attila*, inquiens, *egreſſus habitatione, grauis vultu, omnium oculis quaquauerſus in ſe conuerſis, incedens, cum Oneſegio ſedit præ ædibus.* Et alibi p. 96. *Attila comis & blandus viſus eſſet.* item p. 132. *Per totum conuiuii tempus, nos blandis ſermonibus adpellans.* Hæc vero, non feros, ſed cultos Attilæ mores ſubindicant, de quibus in PRISCO prolixius.

ff) Magnanimum, quam audacem, rectius dixeris. VIRG. Aen. 6. v. 647. *magnanimos heroes* OVID. Triſt. 3. 5. v. 33. *magnanimos leones*, CIC. off. 1. 19. *viros fortes & magnanimos adpellant.* Audacia vero, interdum in malam partem accipitur. CIC. de Inuent. I. 3. *Cum ad gubernacula reip. temerarii atque audaces homines acceſſerant.* & Cat. 2. 5. *in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior.* Magnanimum fuiſſe Attilam, non minus ex PRISCO, quam ex JORNANDE elucet. Ita vero iſte: *Qui, quamuis huius eſſet natura, vt ſemper magna conſideret.* Teſtatus id eſt, cum vultus geſtuumque grauitate, tum vero inceſſu quoque compoſito. Vnde apud Romanos, Gothosque, teſte CALLIMACHO, ſuperbiſſimi animi contraxerat infamiam.

gg) Mores Hunnorum feros, cultumque Hunno Scythicum, AMMIANVS MARCELLINVS Lib. XXXI. deſcribit. Certe Romani, eos, non pro hominibus, ſed pro monſtris & centauris habuerunt, eo, quod equis prope affixi, muneribus conſuetis, teſte AMMIANO fungebantur. Hinc CLAVDIANVS Lib. I. in Rufin.

Eſt genus extremas Scythiæ vergentis in oras
Trans gelidum Tanain, quo, non deformius vllum.
Arctos alit, triſtes habitus, obſcoenaque viſu,
Corpora, mens dura, nunquam ceſſura labori.

Ex iſtorum aliorumque traditione, IORNANDES, nominis Hunnici hoſtis acerrimus, hunc in modum, habitum corporis, faciemque Hunnorum, in Reb. Get. Cap. XXIV. delineat: Hunni, *quos bello, forſitan minime ſuperabant, vultus ſui terrore nimium, pauorem ingerentes, terribilitate fugabant: eo quod erat eis, ſpecies pauenda nigredine, ſed velut quædam, ſi dici fas eſt, deformis offa, non facies, habensque puncta, quam lumina. Quorum animi fiduciam, toruus prodit adſpectus, qui etiam in pignora ſua, prima die nata deſæuiunt. Nam maribus ferro genas ſecant, vt antequam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur ſubire tolerantiam. Hinc imberbes ſeneſcunt, & ſine venuſtate ephebi ſunt: quia facies ferro ſulcata, tempeſtiuam pilorum gratiam, per cicatrices abſumit. Exigui quidem forma, ſed arguti, motibus expediti, & ad equitandum promtiſſimi. Scapulis latis, & ad arcus ſagittasque parati, firmis ceruicibus, & in ſuperbia ſemper erecti. Hi vero ſub hominum figura, viuunt belluina ſæuitia.* Iisdem verbis Hunnorum ſpeciem, SIGEBERTVS GEMBLACENSIS Chron. de Reg. Hunnorum, Collect. Piſtor. T. I. f. 694. ad an. 1726. & VRSPERGENSIS Chron. ad an. 377. p. m. 98. deſcribunt. Quam OTTO FRISING. de geſtis Frid. I. Imp. Lib. I. c. 31. Hungaris quoque, iure ſuo attribuit. *Hungari*, inquit, *facie tetri, profundis occulis, ſtatura humiles, moribus & lingua barbari, & feroces.*

hh) Os

hh) ore paruo, *ii*) latis tamen labiis, *kk*) vno dentium, qui foris eminebat, plus iuſto *ll*) faciem dehoneſtante quantillum.

CAPVT

hh) Os paruum, ad venuſtum corporis habitum, referunt nonnulli. Verba hæc, depromſit CALANVS, ex ADAMANTIO Sophiſta Phyſiognom. Lib. II. c. 17. vbi paruum os in feminis commendatur.

ii) BARTHIVS Animadu. Lib. LVI. c. 15. locum hunc ita emendauit: *latis tamen labiis, vt fere ab omnibus, caninæ dicerentur.* Hæc vero ex ADAMANT. SOPHIST. Phyſiog. Lib. II. c. 17. Calanum emaculauiſſe, idem exiſtimat; meminit enim, & *oris parui*, & *caninorum labiorum.* Ceterum *Canis*, obſeruante BARTHIO Lib. XLI. cap. 9. opprobrium eſt hominis ſanguinarii. Hinc etiam APVLEIVS Lib. VIII. *per animos canum*, iracundiam beſtiæ indicat. Hæc vero de Attila, quem PRISCVS, *blandum* & *humanum* vocat, accipi nequeunt.

kk) Ita, BARTHIVS quoque, in fragmentis CALANI legit. Tacent ea de re, IORNANDES, aliique rerum Hunnicarum ſcriptores.

ll) Attila, ex ſingulari corporis vultusque, quam deſcripſimus ſymmetria, non deformatus, veluti CALANVS autumat, verum forma grauis & venuſta, cum maieſtate quadam deprehenditur. Iniurii proinde ſunt in tantum principem, qui eum, facie prodigioſa, tamquam immanem quandam confingunt belluam. Fuit omnino, Attila, teſte BONFINIO, *forma egregia*, & præterea, *vultu grauis*, proptereaque hoſtibus terribilis. Eapropter PAVLLVS JOVIVS, Illuſt. vir. Elog. Lib. I. Attilæ imaginem, *terribilem & immanem Hunnorum ſæuitiam ſpirantem* deſcripſit. Talis profecto, in nummo triumphali adparet, quem MARTINVS SCHOEDELIVS in Notit. Hung. P. I. ad §. 238. ex cimelio LVCKIANO, & RVDOLPHO ROHT. in Attila ex muſæo Boſiano, depromſere. Eam nos quoque, Exercitat. de Vet. Litt. Hunno-Scyth. Sect. III. Tab. IV. exhibuimus. Icon hæc Attilæ anaglyphice ſculpta, figura circulari, Argentinæ, in vertice portæ, lapidi inciſa, teſte SCHOEDELIO conſpicitur. Anne vero, imago Attilæ in nummis, & quæ, inter heroas Hungariæ, in Mauſolæo regum fol. 27. alibique pingitur, geuinam eius faciem, habitumque corporis repræſentet, aliis disquirendum relinquimus.

CAPVT XIII.

HIc, vt idem hiſtoricus refert, Bleda fratre interemto, Dacos, Sarmatas & Pannonios, multis praeliis *a*) ſuperauit, collectoque, ſuarum, & earum, quas vicerat, gentium, grandi & immenſo adparatu, proceſſit *b*) in Scythiam, *c*) re-

a) Ante mortem Bledæ, Dacos, Sarmatas, & Pannonios ſuperatos fuiſſe, ex PAVLLO DIACONO conſtat. Ita enim ille Hiſt. Miſcell. Lib. XV: *Rex Hunnorum Attila, quum cum fratre Bleba* (Bleda) *regnum intra Pannoniam Daciamque gereret: Germanum ſuum, regnique conſortem interemit.* Sarmatæ autem ante, deuictis Alanis, Gothis, Gepidis & Burgundionibus, quam, vel Daci, vel Pannones, in poteſtatem Hunnorum peruenere.

b) Verba hæc, C. BARTHIVS Adu. Lib. LXIX. cap. XII. f. 954. ex IVVENCO adducit: *Proceſſit in Scythiam*, cetera. Scythiam intellige Europæam Iſtro adiacentem, de qua HERODOTVS Lib. IV. Ceterum Scythiam quoque, ante mortem Bledæ, armis Hunnorum ſubactam fuiſſe, ex PRISCO Rhetore in Excerpt. Legat. euidenter elucet. *Pace cum Romanis facta*, (nempe circa annum 428.) *Attilas & Bleda, ad ſubigendas gentes Scythicas profecti ſunt, & contra Sorosgos, bellum, communibus opibus, & viribus mouerunt.*

c) regemque Scytharum ſibi tributarium reddidit. *d*) Apud quem inuenit gladium Martis, qui fingitur *e*) DEVS fuiſſe bellorum, eo quod truculenter bellator *f*) Scythas perdomuit, & apud eos regnaſſe perhibetur. Cuius gladii munere gratulatus, vt erat magnanimus, quaſi ſibi totius orbis *g*) offerretur imperium, Mar-

---

c) Scythas intelligit CALANVS Europæos, Iſtri accolas, *Amaldzuros*, inquam, *Ithamaros*, *Tancaſſios*, *Boiſcos*, ceterosque Iſtri accolas, quos Attila, mortuo Roua, cum Bleda fratre, bello adgreſſus, Hunnorum ſubeſſe imperio coegit. PRISCVS RHETOR in Excerptis Legat. p. 80.

d) C. BARTHIVS Aduers. Lib. LXIX. cap. XII. f. 954. *Bellicoſiſſimi quondam Thracum regis gladium* fuiſſe, obſeruauit. Martis ille fuit ſimulacrum, quod, teſte HERODOTO Lib. IV. c. 76. 77. vni & ſoli Marti ſolebant erigere. *Sub hoc*, inquit ille, *aggeſtu, acinaces ferreus, qui ſingulis, cui vetuſtus eſt, ſtatuitur, idque eſt Martis ſimulacrum, cui annuas hoſtias offerunt.* Cum HERODOTO, conſentit CLEMENS ALEXANDRINVS, Admonit. ad Pagan. p. m. 29. 42. 43. Deperditum tandem lapſu temporis, & multis ſeculis haud viſum fuiſſe, ex eadem PRISCI narratione conſtat. *Neque parua*, inquit, *illi* (Attilæ) *potentiæ acceſſio contigit, ex eo, quod Martis enſis erat detectus. Hic tanquam ſacer, & DEO bellorum præſidi dedicatus, a Scytharum regibus, olim colebatur, & multis antea ſeculis non viſus, bouis miniſterio fuerat, tunc temporis erutus.* BARTHIVS vero, vſque ad tempora Attilæ, apud Thracos conſeruatum fuiſſe opinatur. Tali autem occaſione repertum fuiſſe, in Scythia, JORNANDES de Reb. Get. Cap. XXXV. ex PRISCO RHETORE refert: *Quum paſtor quidam gregis, vnam buculam conſpiceret claudicantem, nec cauſſam tanti vulneris inueniret: ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur, tandemque venit ad gladium, quem, depaſcens herbas bucula, incaute calcauerat, effoſſumque protinus ad Attilam defert.* Enſem hunc ſacrum, ab Hunnis ad Abares, & ab his, ad Hungaros transmiſſum, & vtrinque cultum fuiſſe, ex priſca eorum religione elucet. Chaganus enim rex Abarum, fidem Romanis ſtipulaturus, per enſem, ritu Abarico, iuſiurandum præſtitit. *Enſe educto, & in altum ſublato, ſibi & Abarorum genti, dira eſt imprecatus: ſi quid mali comminiſceretur Romanis.* MENANDER in Excerpt. p. 128. Haud ſecus Hungari, qui, quoties expeditionem, populo indicebant: toties, circumlato per caſtra enſe, cruore adſperſo, *vox populi vox DEI*, conclamabant. THVRÓTZ. Chron. Part. I. cap. 10. Eum, interuallo temporis, vt SCHAFNABVRG de Reb. Germ. ad an. 1071. Collect. Piſt. T. I. f. 348. edit. 1726. adnotauit: *Regina Vngarorum, mater Salamonis regis, duci Baioariorum Ottoni, dono dederat, cum, eo ſuggerente atque annitente, rex, filium eius in regnum paternum reſtituiſſet. Cumque eum Dux Otto, filio Dedi Marchionis, Dedi iuniori, in argumentum pignusque, indiuiduæ dilectionis, ad tempus præſtitiſſet, illo, vt prædictum eſt, peremto, regi & per regem Lupoldo huic duci de Merſpurg, caſu obuenerat*, quo etiam ruentem de equo, transfoſſum fuiſſe ſcribit.

e) Inter Deos, & idola veterum Scytharum, quæ HERODOTVS in Melpom. Lib. IV. c. 59. deſcribit, potiſſimum, Mars colebatur. Hinc etiam, nulli, præterquam Marti, ſimulacra, aras & delubra putabant exſtruenda. Conf. FRANCISC. FORIS OTROKOCSI, Orig. Hung. P. I. cap. 1. §. 25. 26.

f) Scythiæ nomine, CALANVS Thraciam intelligit. Huc enim Mars, arte Vulcani, a Veneris amplexibus ſolutus, teſte HOMERO Lib. Θ Odyſſæ conceſſit.

Hicque, vbi ſunt illis duriſſima vincla ſoluta,
Diſcedunt ſubito. Thracas mox ille petiuit
Ipſa Venus Cyprum petit, alma nata Dione.

Eapropter Mars, vt LYCOPHRONIS enarrator ait, Deus fuit Thracum, a quibus ille, eximie colebatur. NAT. COMES Myth. Lib. II. cap. 7.

g) PRISCVS in Excerpt. Legat. p. 123. *Neque parua illi potentiæ acceſſio contigit ex eo: quod Martis enſis erat detectus.* Et IORNANDES de Reb. Get. cap. XXXV. *Quo ille munere*

Martis gladium *h*) præ ſe, quocunque iter arripuiſſet, ferens. Aquilonis iam magna parte domita, vt *i*) Romanos opprimeret, ad partes Italiæ, feſtinus conſcendit. Cumque *k*) Thracias, a Pannoniis veniens, & omne *l*) Illyricum depopulatus eſſet, *m*) Aquilegiam,

---

nere gratulatus, vt erat magnanimus, arbitrabatur ſe, totius mundi principem conſtitutum, & per Martis gladium, poteſtatem ſibi conceſſam eſſe bellorum. Cur autem Attila, ex detecto enſe Martis, hunc animum ſumſerit, OLÀHVS in Attila Cap. III. hunc in modum tradit: *Dum quadam nocte, per quietem vidiſſet, ſe a Marte armari: poſtero die, quidam ex gregariis militibus, detulit ad eum enſem, in campo patenti repertum.* Huic accedit, obſeruante BARTHIO Aduerſ. Lib. LXIX. Cap. XII. f. 954. *veterum regum religio, qui paternas haſtas & gladios, velut ſanctorum vice, ſeruabant.*

h) Tacent ea de re, PRISCVS, IORNANDES, Hungarorumque Annales. Ceterum, gladium cruore adſperſum, quotiescunque, expeditio bellica, indicebatur populo, per caſtra Hunnorum, fuiſſe circumlatum, THVRÓZIVS Chron. P. I. cap. x. refert, quod nunc diximus.

i) Hæc fuit Attilæ, expeditionem in Italiam molientis, intentio: vti, cum Honoria, ſorore Valentiniani imp., partem imperii occidentalis occuparet. Exponit rem hanc PRISCVS RHETOR in Excerpt. Legat. p. 64. *Sed Attilas, antequam in eam expeditionem ingrederetur, rurſus legatos in Italiam miſit, qui Honoriam poſcerent. Etenim ſecum matrimonium pepigiſſe, cuius rei, vt fidem faceret: annulum ab ea ad ſe miſſum, per legatos, quibus tradiderat, exhiberi mandauit. Itaque, imperii parte ſibi Valentinianum cedere, æquum cenſebat, quam pater Honoriæ reliquiſſet, ſed, hac illam frater, qua eius erat auaritia, priuarat.*

k) Attila, bellum quidem Marciano imperatori minabatur, propterea, quod promiſſum a Theodoſio II. tributum, cum conſuetis muneribus, ſibi negaretur: non prius tamen illud Thraciæ, & imperio orientali, quam, dum vaſtata Italia, in Pannoniam reuerterat, denuntiauit.

l) Expeditione Italica, Hunnos, Illyricum quoque, ſubuerſis vrbibus, deuaſtauiſſe, non minus ex eorum profectione, quam, ex oppugnatione Aquileiæ, euidenter conſtat. Præterquam enim, quod Callimachus atque Bonfinius, Attilam, prius in Illyricum, quam in Italiam penetrauiſſe, diſerte adfirmant: pronum etiam eſt colligere, ſi non vniuerſum exercitum, ſaltim delectam Hunnorum manum, ab oppugnatione Aquileiæ, ad deuaſtandum Illyricum emiſſam fuiſſe. Illatam ab Hunnis Illyrico calamitatem, prolixe deſcribit, ANTON BONFINIVS Dec. II. Lib. III. vbi etiam complures ab Hunnis expugnatas Illyrici vrbes, enumerat, *Tragurium*, inquam, *Scardonam*, *Belgradum*, *Sicum*, *Coronam*, *Salonas*, *Iadram* aliaque Dalmatiæ oppida. Ex Illyrico in Japydiam & Iſtriam, & hinc, in Carnos, ad Aquileiam penetraſſe Attilam, IDEM contendit.

m) Aquileia, antiqua Romanorum colonia, cuius originem, LIVIVS Lib. XL. cap. 34 deſcribit: *Aquileia, colonia latina, eodem anno, in agro Gallorum eſt deducta*, & STRABO, Lib. V. p. 148. *Opus Romanorum eſt Aquileia, munitum, aduerſus ſupra illam habitantes barbaros.* Aucta coloniis nouis, poſt aliquot annos, teſte LIVIO, Lib. XLIII. cap. 17. celeberrimum fuit emporium. HERODIAN. Lib VIII. Cap. II. PRÆFAT. Nouell. XXIX. & AVSON. de claris vrbibus Nomen, IVLIANVS orat. II. de Geſtis Conſtantii, ab *aquilæ* augurio, quum conderetur, impoſitum dixit. ISAACVS VOSSIVS ad Melam, ab *aquarum copia*, quaſi *Aquilegiam*. Portum enim habuit in Natiſonis oſtio, LX. ſtadiis ab vrbe diſtantem. MELA Lib. II. cap. 4. cuius fluuii JORNANDES quoque, de Reb. Get. Cap. XLII. meminit. Vrbs fuit ampla, & ſede Patriarchæ clara, de quo PAVL. WARNEFRIDI Lib. II. Cap X. hunc in modum: *Aquileienſi quoque ciuitati, eiusque populis, beatus Paulus Patriarcha præerat.*

Hh 2 *n*) Vene-

legiam, quæ *n*) Venetiarum *o*) Metropolis eſt, ſitam *p*) in littore maris Adriatici, ſibi rebellem neque obſequentem inuenit: vbi & vt eam in deditionem acciperet, *q*) caſtra metatus eſt.

CAPVT

n) Venetia regio eſt Italiæ, quam Veneti, antiquus Italiæ populus, inhabitabant. Livivs Lib. XXXIX. cap. 22. Plin. Lib. II. cap. 72. Jacuit ea, a Pado, vſque ad Hiſtriam protracta, cuius limitem, Clvverivs in Italia antiqua, in Tilauentio Carnorum fluuio, quærit.

o) Aquileia, teſte Strabone Lib. V. *extra Venetorum fines ſita eſt.* Hinc Plinivs Lib. III. c. 18. poſt narrata, Tilauentum, Alſam, Natiſonem fluuium, & Aquileiam coloniam, *Carnorum hæc*, inquit, *regio cunctaque Iapydum.* Carni etenim, Alpina gens, vel partem hanc oræ vlteriorem, Venetis eripuerunt, vel a victoribus Romanis, in eam deducti fuerunt regionem. Cellarivs geogr. ant. Lib. II. c. 9. p. 694.

p) Aquileia a portu, quem in Natiſonis oſtio habebat, LX. ſtadiis ſeiuncta iacuit. Strabo Lib. V. Mela Lib. II. c. 4.

q) Modus caſtra metandi, apud Hunnos peculiaris fuit, longeque a conſuetudine Romana diuerſus. Romani namque caſtra, vallo ex aggere & ſudibus congeſto, & pedes tres vel quatuor alto, muniebant, valloque, foſſam plerumque nouem pedes altam, & duodecim latam, prætendebant. Lipsivs de antiqua Romanorum militia. Hunni contra ſtatiua ſua, quæ propter celerem expeditionem, haud diuturna eſſe poterant, plauſtrorum ordinibus ſepiebant, id, quod ex caſtris Catalaunicis, apud Jornandem & Frecvlphvm, luculenter elucet. conf. ad cap. x. not. m) Communiendis igitur caſtris, Attilam *decem millia falcatorum curruum* habuiſſe, Thvrótzivs Chronic. Hung. P. I. Cap. XIII. tradit.

CAPVT XIV.

ERat autem, & ibi, & in finitimis ciuitatibus Romanorum *a*) præſidium, ab Valentiniano & Theodoſio transmiſſum, quo *b*) ab ingreſſu Italiæ, quantis fieri potuerit, Attila, viribus arceretur. Attila tamen, ſæpe & ſæpius Aquilegienſes, & ciuitates finiti-

a) Non a Theodoſio, iam enim, teſte Pavllo Diacono, de geſtis Romanorum Lib. XV. p. m. 371. anno CCCCXLIX. viuere deſierat, verum a Marciano, qui ei in imperio ſucceſſerat, auxiliares copiæ ſubmitti poterant. Nullam tamen ſubmiſſi ex oriente auxilii, mentionem facit Procopivs, Gothos, ducibus Alarico & Anthalamo, ad ſolita Italiæ munimenta, a Valentiniano imperatore euocatos fuiſſe tradens. Hoc itaque modo Valentinianus, prouti Sigonivs Lib. XIII. p. 325. obſeruat, concuſſos trepidatione Italiæ fines, communiuit. *Alpes Julias, per quas, e Pannonia, in Italiam tranſitus, nouo præſidio communiuit, Aquileiam, quæ prima erat, ſuperatis Alpibus, occurſura, rurſus militibus, turribus, commeatibusque firmauit, neque ceteras, per quas, ad Padum amnem rectus eſt aditus, rebus neceſſariis communire neglexit. Aetium autem, ad vrbis Romæ defenſionem, & ad omnem arripiendam, aduerſus Attilam occaſionem, citra Romam paratum, cum validiſſimo adeſſe exercitu iuſſit, atque ipſe ſe in vrbe continuit.*

b) Quo itinere, Attila Italiam inuaſerit, triplex eſt Hiſtoriographorum ſententia. Callimachvs cum Oláho contendit, Attilam, ſuperatis, Norici, Rhætiæque aſperis montibus, cum iam Italiam, exiguo ſeiunctam interuallo, vidiſſet: aditu intercluſum, in Illyricum primum, & inde, iuxta mare Adriaticum, per Carnos, in Foro Julium irrupiſſe. Antonivs Bonfinivs Dec. I. Lib. VI. contra ea, ne a tergo a Græcis vrgeretur, reditnque, ſi quid aduerſi pedem referre cogeret, intercluderetur: ex Pannonia, in Illyricum primum, & inde, ad mare Adriaticum penetraſſe perhibet. Iter bre-

finitimas, *c*) per ſuos legatos alloquutus, ne ſibi Romam adgredi intendenti, moleſti eſſent: nihil profecit, cum eis fidem & immunitatem polliceretur: &, ſi proſpera ſibi, Deo propitio gradienti contingerent, *d*) eas ciuitates facturas, quæ ipſa Roma feciſſet. *e*) Taruiſium tamen, auctore *f*) Helinando Antiſtite, & Araico Tempeſta: item *g*) Verona, *h*) Diaterico tradente, Attilæ partibus ſe dederunt. Tum *i*) Altinum ciuitas, *k*) Op-

---

breuiſſimum, per fauces Alpium Iuliarum ſeu Pannoniarum, amnemque Sontium, Sigonivs deſcribit: iis enim ſuperatis, facilis eſt, ad Aquileiam in Carnis tranſitus. Hoc vero, perficiendæ deſtinationi iter eſt, vti rectiſſimum, ita commodiſſimum, per quod, non minus Galli, quam Romani, expugnatis Iapydorum oppidis, in Pannoniam penetrauere. Schönlebenvs in Carniolia Antiqua Cap. IV. §. 1. Ita vero illud, Antoninvs in Itinerario p. 128. ſeq. edit. Amſtel. 1735. delineauit.

Aquileja ciuitas	*M. P. XXXI.*
Fluuio frigido	*M. P. XXXVI.*
Longatica manſio	*M. P. XXII.*
Hemona ciuitas	*M. P. XXIII.*
Adrante Manſio	*M. P. XXV.*
Celeia ciuitas	*M. P. XXIV.*
Ragondone	*M. P. XVIII.*
Patauione ciuitas	*M. P. XVIII.*

Ceterum, proficiſcente, per fauces Alpium, excercitu Attilæ, copiarum pars altera, in Noricum & Rhætiam, altera in Illyricum, non minus prædæ & populationis cauſſa, quam, vt vires Romanorum diuiderentur, irrupit, in Carnis demum, protrito Romanorum præſidio, reliquo corpori adſerta.

c) Ira percitum, ciues Aquileiæ adloquutum fuiſſe Attilam, cum Sigonio crediderim: quod copiis ſuis reſiſtere, ſuſceptæque in Italiam expeditioni, moram iniicere auſi fuerint; cumprimis, quod præda opima, quam ſperauerat, primo impetu potiri nequiuerat. Vrbem eapropter acriter vrgere, & quam expugnare nequiuerat, diuturna obſidione premere cœpit.

d) Emendandus hic eſt Calanvs: *ea ſe ciuitati facturum, quæ ipſa Roma feciſſet.* Scilicet: Romanorum, in expugnandis vrbibus, quæ armis ſuis obſiſtebant, conſuetudinem reſpicit. Vrbes enim deuictas, dirutis mœniis turribusque, ſolo æquabant, cæſisque partim, partim in ſeruitutem redactis ciuibus, principes populi, cum ſpoliis in triumpho, Romam ducere ſolebant; id quod, ex ſubuerſione Hieroſolymæ elucet, apud Iosephvm de Bell. Iud. VII. 18. Egesip. Exſcid. Hieroſol. V. Cedren. p. 179.

e) Taruiſium, oppidum in ditione Venetorum, ad Sile fluuium. Meminere eius, Procopivs Lib. II. B. Gotth. Cap. XXIX. & Pavllvs Diaconvs Lib. IV. cap. III. alii.

f) Callimachvs in Attila, *Helmundo* Antiſtite legit. Quin & *Araici* nomen, *Artuici* legi oportere, Illuſtris Pivs Nicolavs Garellivs monet, in eruditiſſima, quam præmittimus, de *Iuuenco*, epiſtola: vbi, quinam hic fuerit Tempesta, doctiſſime ediſſeritur. quorſum lectores eo dimittimus lubentius, quo magis noſtra intereſt, momenta auctoris ſingula, illuſtrari quam luculentiſſime.

g) Verona, antiqua vrbs Italiæ, Brixienſium, teſte Catvllo Veronenſi Carm. LXVII. colonia, quam Rhætorum & Euganorum ſimul fuiſſe, Plinivs Lib. III. cap. XIX. tradit.

h) Pro *Diaterico* cap. XVI. *Dietherico* ſcribit, quem Callimachvs Diamericum vocat.

i) Altinum in regione Venetorum, ad fluuium Silis poſitum. Plinivs Lib. XII. cap. XVIII. quod Strabo Lib. V. p. 148. in palude locat.

k) Oppitergium, ſed & *l*) Cenetenſe pulcherrimum oppidum, puoniam *m*) Tarniſenſibus quandodue infeſtæ fuerant, iubente Attilæ, & quia partibus eius non fauerant, dirutæ ſunt *n*) Vincentia, itemque *o*) Patauium, *p*) manentibus adhuc ad Aquilegiam caſtris, vbi & *q*) Vtinum oppidum, mira imaginatione conſtruxit.

CAPVT

k) Oppitergium, vno p. Plinivs Lib. III. cap. XIX. exprimit, iiludque, coloniam Venetorum fuiſſe ſcribit, idque, inter Taruiſium & Forumiulii locat, Pavl. Diaconvs Lib. IV. cap. XLVII.

l) Ceneta, teſte Fortvnato Lib. IV. *de vita S. Martini*, Venetorum eſt oppidum, & municipium antiquum. *m*) lege *Taruiſenſibus.*

n) Plinio & Tacito, Vicetia, Ptolemaeo Vicenta, ſeu Vicentia, Diacono Vincentia dicitur. Municipium fuit, inter oppida Venetorum, a Plinio connumeratum.

o) Patauium Antenoris, in opulentiſſimis Venetorum oppidis, Pomponivs Mela Lib. II. cap. V. numerat, Strabo Lib. V. p. 147. prope paludes locat, omniumque eius regionis vrbium, præſtantiſſimam vocat.

p) Alii, non niſi expugnata Aquileia, vrbes has, imperium Hunnorum ſuſcepiſſe, autumant. Ita Pavllvs Diaconvs Lib. XV. p. m. 386. Otto Frisingensis Lib. VI. cap. XXVII. f. 95. Sigonivs Lib. XIII. p. 427. Quo ordine, & quo tempore, eæ, in poteſtatem Attilæ peruenerint, curatiſſime Callimachvs & Oláhvs in Attila adnotauere. Scilicet, ne ſub obſidione Aquileiæ, miles otio torpeat, aut facta ſeditione ſoluatur: Taruiſium, ac Veronam, ceteraque vacua præſidiis oppida, expugnata fuere. Reliqua a Ivvenco euumerata, capta demum vrbe, in Hunnorum dirionem peruenere. Multo plures, hoc tempore occupatas vrbes, Ant. Bonfinivs Dec. I. Lib. VI. recenſet, quæ, a nobis, ſuo loco adducentur. conf. cap. XVI. n. 1.

q) Montem adpellat Otto Frisingensis Lib. IV. cap. XXVII. f. 95. teſtis huius rei oculatus. *Tanta*, inquit ille, *in obſidione huius vrbis, & mora & multitudo fuit, vt miræ magnitudinis montem, Vtinum dictum, quem ipſe vidi, in modum aggeris, ab exercitu comportatum, incolæ vſque hodie adfirment. Alii tamen, a Iulio Cæſare, eundem montem factum tradunt.* Othonem ſequitur Sigonivs Lib. XIII. p. 326. Oppidum ab Attila erectum fuiſſe putant: Callimachvs atque Olahvs in Attila. Proſtat omnino hodienum, *Vtinum ſeu Vdine* oppidum, in regione Foroiulii, probe munitum, & Patriarchæ Aquileienſis domicilio clarum: at vero ab agro Aquileienſi, vno alteroue lapide diſſitum. Quod forſitan, recedente Attila, ex ruinis Aquileiæ poſtea enatum, congeſti ab Hunnis, proximi montis Vtinæ, nomen retinuit. Hungarica profecto origine prognatum eſſe videtur. *Vt* enim, Hungaris, viam, *Vton* cum ſuffixa particula, in via, ſignificat. Veriſimile eſt, eo fini collem Vtinum excitatum fuiſſe, partim, vt memoriam Attilæ, ſi Aquileia, potiri non potuiſſet, apud poſteros iuxta vitam ſuſtineat, partim, vt demigrantibus in Italiam, remigrantibusque Hunnis, collis in itinere, hermæ loco fiat. Errant igitur, qui apud Palladivm Rer. Forojul Lib. X. *Vdinum*, ab Huldin, duce Hunnorum, conditum fuiſſe arbitrantur. Sghönleben. ad an. 405.

DAPVT XV.

a) CUmque diu ciuitatem Aquilegiam obſediſſet, aut eam capere non poſſet, his, qui intra erant, fortiſſime reſiſten-

a) Nullius ciuitatis obſidio, vſque adeo priſcorum ſcriptorum ſilentio inuoluta eſt, atque Aquileiæ. Neque enim, per quos duces defenſa, neque, quibus caſibus, &

ſtentibus, exercitus milites, omnisque gens murmurare coeperant, vt tandem fatigatus ab obſidione recederet. Attila autem, cum *b*) murmura militum, vulgique ſenſiſſet, & anxius deliberare cœpiſſet, firmaretne in dies caſtra, an tolleret, cum paucis ex militibus electis adequitans, vna dierum muros ciuitatis Aquilegiæ circumirent, conſpexit *c*) ciconias, aues, quæ in altis vrbis turribus nidificauerant *d*) ex more naturæ, exportantes pullos ſuos de nidis earum, foris ciuitatem ad loca *e*) campeſtria, & in arboribus nidos contra morem exſtruere. Quod videns Attila,

---

& quamdiu oppugnata ſit, SIGONIVS, etiam apud locupletem ſcriptorem, inuenire potuit. IORNANDES de Reb. Get. cap. XLII. vrbem diu obſeſſam fuiſſe ſcribit, quod ſpatium, PAVLLVS DIACONVS *Continuat. Eutropii* Lib. XV. interuallo triennii dimenſus eſt, quem deinde omnes, qui de rebus Attilæ ſcripſere, potiſſimum vero Annales Hungarorum, ſequuti ſunt. Hoc ille vnde acceperit, cognoſci nequit. Certe, M. AVRELII CASSIODORI, & MARCELLINI COMITIS in *Chronic.* atque IORNANDIS in Reb. Get. cap. XL. XLI. teſtimoniis, ſatis liquet, Attilam, anno CCCCLI. Marciano & Clodio Adelpho Coſſ. Ind IV. in Gallia, cum Aetio concertauiſſe, anno autem CCCCLII. Fl. Aſporatio L. Herculano Coſſ. Aquileiam euertiſſe. Colligere hinc licet, non triennium, ſed aliquot menſes, Aquileiam ab Hunnis obſeſſam fuiſſe. Neque enim rex, gloriæ cupidus, tantam moram perferre, neque miles prædæ inhians, tantum otium tolerare potuiſſet. Recte igitur tempus oppugnationis, ex congeſto colle Vtino, OTTO FRISINGENSIS l. c. colligit. *Tanta autem in obſidione huius vrbis, & mora & multitudo fuit: vt miræ magnitudinis montem Vtinum dictum, quem ipſe vidi, in modum aggeris, ab exercitu comportatum, incolæ vtique hodie adfirment.* Id vero, non triennii, verum propemodum trium menſium, interuallum expoſcit.

b) Hæc ex IORNANDE: ſubortum fuiſſe in caſtris Hunnorum murmur, ex inopia commeatus, & continua militum defatigatione, ex THVRÓTZIO, BONFINIO, & OLÁHO promtum eſt colligere.

c) IORNANDES, aues candidas nominat, crediderim, ab albis pennis, quas, nigris immixtas habent. Eapropter Græcis πελαργοὶ, albis nigrisque pennis diſtinctæ aues, dicuntur. Hinc OVIDIVS Met. VI. v. 96.

candida pennis
Ipſa ſibi plaudit crepitante ciconia roſtro.

d) Ciconia auis, teſte PVBLIO MIMO & PHÆDRO fab. XXVI. auis peregrina, in altiſſimis turrium ædiumque tectis, nidos ponit, quos PETRONIVS cap. LV. ex Publio Mimo, factos in cacabo, explicante BARTHIO Aduers. Lib. LIV. Cap. XXII. f. 2561. ad luxuriam hominum adplicat.

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita
Pietati cultrix, gracilipes crotaliſtria,
Auis exul hyemis titulus tepidi temporis
Nequitiæ nidum in cacabo fecit tuo.

Attila, quorſum, DIACONVS in Continuat. Eutrop. Lib. XV. reſpicit: *cernite.* inquit (Attila) *in ædificiorum faſtigiis nidificare ſolitas, quæ ciconiæ vocantur.*

e) Ciconia, quam PVBLIVS pietatis cultricem vocat, non ſolum erga parentes gratitudinem, verum etiam erga pullos, inſignem teſtatur amorem. Nunquam profecto deſerit pater, filium, aut filius patrem, ſed mutuas gerunt curas. BOCHARTVS in HIEROZOICO. P.II.lib.II.cap. XXIX. FRANTZIVS Hiſt. Animal. P.II.Cap. VIII. §. 4. Ciconias Aquileienſes, IORNANDES de Reb. Get. cap. XLII. pullos *per rura forinſecus* comportaſſe,

THVRÓ-

tila, cum eſſet *f*) ſagaciſſimus, & augurandi peritiſſimus, diu ſubſtitit, rem, quæ gerebatur, ſolerti perquiſitione conſiderans, demum ad ſuos coequitantes ſermonem direxit: Ecce ſignum ruituræ vrbis. Aues ſiquidem, quarum natura eſt, ſummis in vrbium mœnibus nidificare, vi quadam naturæ futurorum *g*) præſcias reſpicere, caſuras arces, periculo imminente, deſerere. Confeſtim inuadenda vrbs eſt. Inſtat enim exitium; nec expugnatio differenda eſt, ne fatalis hora pertranſeat. Quo dicto reuerſus ad caſtra, recitatisque his, quæ viderat, cunctos, omine fauſto inuitauit ad prælium. Tunc igitur, omni telorum *h*) armamentorumque genere, ad expugnationem vrbis concurſum eſt; *i*) nec

---

THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XVIII. ad *arundinetum ipſi ciuitati propinquum detuliſſe*, BONFINIVS atem Dec. I. Lib. VI *per pagorum culmina nidos inſtauraſſe*, auctores ſunt.

f) Singularis, in coniectandis rerum euentibus, prudentia, multis documentis, in Attila obſeruatur. Nitebatur ea nihilominus, pro ratione ſuperſtitionis Hunnicæ, non minus *haruſpicinis*, quibus Attila, ante prælium Catalaunenſe vſus eſt, IORNANDES de Reb. Get. cap. XXXVII. conf ad cap. IX. not. *a*,) quam *auguriis*, *auſpiciis*, & ceteris *ominibus*, ac *prodigiis*. Auguria, ab auium obſeruatione, Romani vocabant, eaque, ex inuolatu auium, cantu oſcinum, & tripudiis ſoliſtimis captabant, vt breuiter, CICERO *Fam.* VI. 6. complexus eſt. DIONYSIVS vero HALICARNASSEVS XI. augurii nomine, omnis diuinationis ſpecies, qua ipſi vtuntur periti, comprehendit, tam eius, quæ in ſignis cœleſtibus & ſublimibus, quam eius, quæ in terreſtribus verſatur.

g) IORNANDES: *Reſpicite aues, rerum futurarum prouidas.* OTTO FRISINGENSIS. *Hæ inquam aues futuræ cladis præſagæ.* DIACONVS, *Aſpicite*, inquit, *ad ſuos, iam aues futurorum præſcias, perituram relinquere ciuitatem.* THVRÓTZIVS: *Aſpicite auem, futurorum præſciam.* Ciconiæ, temporum quidem viciſſitudines cognoſcunt, *Ierem.* VIII. 7. impendentem tamen calamitatem haud præuident. Quando igitur nidum, quem ſemel occupauerant, teſte WOLFGANGO FRANTZIO Hiſt. *Animalium* P. II. cap. VIII. nonniſi coacte relinquunt: vel ventorum aſperitate, vel pugnantium clamore, & tumultu, e nidis excitæ, pullos in loca campeſtria extulere. Quæ res, ab Attila conſpecta, in omen, ſagacitate principis, conuerſa fuit.

h) IORNANDES. *Qui machinis conſtructis, omnibusque tormentorum generibus adhibitis, nec mora inuadunt ciuitatem.* Iiſdem fere verbis, OTTO FRISINGENSIS. Ita & DIACONVS, *ſtatimque, adhibitis machinis tormentisque, hortatur ſuos. Acriter expugnat vrbem.* Elucet hinc modus expugnandi vrbes & caſtelia, Hunnis vſitatus. BONFINIVS, in oppugnatione Aquileiæ, obſeruat, Attilam obſeſſis vrbibus, *arte* primum & *aſtutia* vſum fuiſſe, deinde, quæcunque expugnationi neceſſaria fuerant, *turres ligneas* erexiſſe, muniuiſſeque *pluteis*, & coacta ad *complendam foſſam materia*, *mœnia*, *admotis machinis tentauiſſe*, neque unquam, *ſine magna ſuorum cæde rediiſſe.* Vbi autem neque vi, neque adactis vndique *cuniculis*, neque quauis arte, vrbem capi poſſe viderat: *fame*, obſeſſos expugnare contendebat. Modum, vrbes expugnandi, a Romanis, in quorum caſtris, Hunni militabant, accepit Attila, qui in acie quidem, Aſiatico more, *telis*, *haſtis*, *gladiis*, & *falcatis currubus* præliabatur; veluti ex pugna Catalaunica conſtat: in expugnatione tamen vrbium, *turres*, *pluteos*, *arietes* & *catapultas*, exemplo Romanorum adhibuit. vid. LIPSIVS de Militia Romana. Artem expugnatæ Aquileiæ, prorſus ſingularem, ſed quæ expugnandis vrbibus, haud conuenit, THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XVIII. hunc in modum tradit. *Cumque rex Attila, eo die, ſe nihil profeciſſe potuiſſe conſpexit: die altera, aliud genus periculi, in ipſam ciuitatem excogitauit. Præcepit enim, vt omnis ſuæ expeditionis innumera multitudo, ſellas, de quatuor duntaxat equitibus,*

i) nec diu protracta pugna eſt: vrbs enim continuo capta eſt, quam Hunni inuadentes, omnia, quæ reperta, diripuere, ferro flammisque cuncta ſubiecere; non ætati, non *k*) ſexui parcentes, eamque ita deleuere, vt vix hodie inſignia, vel vrbis *l*) veſtigia videantur. Cæſa, eo conflictu traduntur, cuiuscunque etiam ætatis, circiter *m*) triginta ſeptem millia capitum, iuxta traditionem *n*) Priſci Hiſtorici, qui eam in litteras retulit.

CAPVT

tibus, vnam afferrent, & illas iuxta muros, obſeſſæ ciuitatis proiicerent. Fit igitur ingens congeries, cui tandem ipſe rex ignem ſupponi mandauit. Quibus ardentibus, ciuitatis eiusdem murus, ex ignis vehementia in ea parte debilitatus, & pracipiti ruinæ datus fuiſſe, dicitur. Quibus viſis, rex ipſe, rurſus cooptato ad bellum innumerabili populo, miſeram, & pauitantem ciuitatem adgreditur.

i) Ita IORNANDES: *nec mora, inuadunt ciuitatem, ſpoliant, diuidunt, vaſtantque crudeliter.* Hoc modo, DIACONVS etiam: *Statimque adhibitis machinis - - acriter expugnat vrbem, ac ſine mora capit, diripiuntur opes, captiuantur vel trucidantur ciues.* THVRÓTZIVS vero in *Chronico* l. c. biduum, in prælio, ſub moenibus Aquileiæ, extractum fuiſſe ſcribit. Primo ille die, vrbem, ab Hunnis comminus impetitam, altero, debilitatis igne moenibus, per inſultum expugnatam fuiſſe, ſcribit. Primus omnium Attila, murum, teſte BONFINIO, conſcendit, militesque ſuo exemplo, in occupandis turribus confirmauit; id quod, inſigne eſt ducis fortiſſimi documentum.

k) Annales Hungarorum, feminas, execrandæ voluptati ſeruatas fuiſſe, adfirmant, quarum, pudiciſſima Dina vel Dugna, videns, non alia via, præterquam morte, impollutum ſeruari poſſe corpus, e ſummis ædibus, in ſubiectum Natiſonium ſeu Natiſſam fluuium, præcipitem ſe dedit. DIACONVS l. c. cap. XV. THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XVIII. CALLIMACHVS in *Attila*, BONFINIVS Dec. I. Lib. VI. OLÁHVS in *Attila* Cap. XIV.

l) IORNANDES de Reb. Get. cap. XLII. *Vaſtantque crudeliter ita, vt vix eius veſtigia, vt appareant, reliquerint.* DIACONVS l. c. *Reliquum direptionis, igni ſuppoſito, flamma conſumſit.* OTTO FRISINGENSIS Lib. IV. cap. XXVII. *Captamque funditus, vt vix veſtigia maneant, deleuit.* FRECVLPHVS Chron. T. II. L. V. cap. CLV. *quam captam ita penitus deleuit: vt veſtigia eius ruinæ vix appareant.* Iſtos, ſequuti Annales Hunnorum, funditus dirutam, & ſolo æquatam vrbem, vti ceteris metus incuteretur, reliquere.

m) CALLIMACHVS in Attila, XXXVII. millia cæſorum vtriusque ſexus, cum CALANO numerat. BONFINIVS, ſub moenibus, X. Aquileienſium millia cecidiſſe, expugnataque vrbe, omnes ad vnum cæſos fuiſſe, auctor eſt. Reliqui, rem geſtam alias tradunt. Dicunt Aquileienſes, fame laborantes, diſpoſitis per moenia armatis ſtatuis, quæ cuſtodum ordinem mentirentur, ex vrbe, clam, in inſulam Gradum confugiſſe, Hunnosque, ex ciconiis, quæ ſtatuis inſederant, cognouiſſe, ſe eſſe illuſos, & vrbem deſertam. Id vero, merito in dubium vocat, BONFINIVS l. c.

n) Oppugnatio Aquileiæ, quam CALANVS ex Priſco refert, conformis eſt traditioni IORNANDIS in Reb. Get. cap. XLII. Vterque igitur, Priſcum de rebus geſtis Attilæ, conſuluit.

CAPVT XVI.

INde digreſſus Attila *a*,) Veronam iter arripuit, vbi & aliquibus diebus perſtitit, a Dietherico, qui eam vrbem, ſibi tradiderat,

a) Sub obſidione Aquileiæ, Veronam cum Taruiſio captam fuiſſe, ad Cap. XIV. not. (e) obſeruatum eſt. Hunni igitur, reſumto, expugnata Aquileia, animo, *per reli-*

rat, honorifice ſuſceptus, cui & *b*) Mantua confeſtim paruit: Exinde autem progrediens, *c*) Cremonam, *d*) Placentiam, *e*) Pergamum, *f*) Mediolanum, quæ & Liguriæ metropolis eſt, pari ſorte protriuit, atque diripuit. *g*) Ticinium quoque, ac ceteras Italiæ vrbes, quæ ſui deditionem non fecerant, funditus diruit. Denique *h*) Tuſciam ingreſſus, quacunque iter fecerat, caſtella & vrbes, pari ſorte *i*) deleuit.

CAPVT

---

reliquas Venetum ciuitates bachantur. IORNANDES de Reb. Get. cap. XLII. & HERM. CONTRACT. ad an. 451. adgreſſique Italiam, omnes pene eius ciuitates, aut diruunt, aut diripiunt, aut incendunt. SIGEB. GEMBLAC. ad an. 454. Deleta namque Aquileia, vrbium Italiæ potiri, haud magni admodum negotii fuit. SIGONIVS de Occident. Imp. Lib. XIII. ad an. 452.

b) Mantua Italiæ, ad Mincium fluuium iacuit, cuius famam, vel ſolus VIRGILIVS clariſſimam fecit. Deſcribit ille originem eius, AENEID. Lib. X. 198. ſeq.

c) Cremona ad Padum, infra Adduæ confluentem ſita, opibus & mercatu fuit celebris. TACITVS Hiſt. III. cap. XIX. XXXII.

d) Placentia, antiqua Romanorum colonia, metu belli Punici, & cum Cremona condita. POLYBIVS Lib. III. Cap. XL.

e) Bergomum PLINIO & PTOLEMÆO, Pergamum PAVLLO DIACONO, dicitur. Oppidum eſt Cenomanorum in Italia. hodie Venetorum ditionis, non confundendum cum Pergamo Thraciæ. vid ORTELIVS *Theſauro* Geographico, voce Bergomum & Pergamum.

f) Mediolanum Liguriæ, metropolim & vrbem regiam adpellat, IORNANDES de Reb. Get. cap. XLII. Ea, per deditionem Hunnis tradita, ciues rogauiſſe Attilam, vti Mediolani regiam ſtatuat, BONFINIVS Dec. I. Lib. VI. adnotat.

g) Ticinium oppidum Italiæ ad Padum, a Gallis, teſte PLINIO conditum, ſub Cæſaribus clarum fuit. TACIT. Annal III. Cap. V. Æuo medio Papia, vel Pabia dicebatur. PAVLLVS WARNEFRID. Lib. II. Longob. cap. XV. vnde Pauiæ nomen enatum eſt.

h) Tuſcia hodie Toſcana, a Tuſcis accepto nomine, Romanis *Etruria*, Græcis, a Tyrrheno rege, *Tyrrhenia* dicebatur. Protracta fuit a Macro fluuio, Liguriæ fine, ad Tiberim. CELLARIVS *Geograph. antiqu.* Lib. II. cap. X. p. 710.

i) IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLII. pene totam Italiam deletam fuiſſe refert. Confirmat SIGEBERTVS GEMBLAGENSIS ad an. 454. *Attila, Italiam adgreſſus, omnes pene eius ciuitates, aut diruit, aut diripuit, aut incendit.* Calamitatem hanc Italiæ, prolixe deſcribit, SIGONIVS de Occid. Imp. Lib. XIII. ad an. 452. *Maritimis his oppidis expugnatis, non recto curſu, ſicut opinio fuerat, ad Padum proceſſit, vt Romam, quod in ſermone iactabat, appeteret, credo, quod Aetium armatum ibi obuium extimuerit: verum, ad dextram conuerſus, ſeſe intra Padum continuit, atque vni prædationi, ac vaſtationi, vt videbatur, vrbium deditus, mediterranea Venetiæ oppida, Taruiſium, Vicetiam, Veronam, Mantuam, Cremonam, Brixiam, Bergomumque petiuit, & capta, ac pariter militari populatione exhauſta ſubuertit. Tranſmiſſo inde Addua, Liguriam ingreſſus, eandem vrbibus eius intulit labem, Laudi, Como, Nouariæ, Vercellis, Eporedii æ, Taurino, Mediolano ac Ticino, quarum omnium populi formidine conſternati, relictis oppidis, ad montes ferme, & loca ſitus difficultate munita, confugerant. Inde*, vt addit DIACONVS, *ineunte iam, vt opinor, hieme, Padum ſine impedimento traiecit, atque occurrentes Aemiliæ vrbes, Placentiam, Parmam, Regiumque, ſubinde adortus, nullum item in eas exemplum hoſtilis feritatis amiſit. Iam omnia, quæ intra Apenninum, & Alpes erant, fuga, populatione, cæde, ſeruitute, incendio, & deſperatione repleta erant, nullaque mali facies aberat, nefaria per omnes ordines, ſexus & ætates barbarorum auaritia, crudelitate, ac licentia peruagante, cum vir, illa tempeſtate vnicus, ac bello princeps, Aetius, opportunum auxilium, reliquæ iam iam perituræ Italiæ, attulit. Is maximum iam pridem exercitum, ex Romanis, barbariſque contractum, habebat, ita, vt ex*

æquo,

CAPVT XVII.

CVm vero *a*) Romam feſtinus accederet, vt eam caperet, *b*) ſui milites, quibus rerum cura præcipua fuerat, a propoſito reuocarunt: non Romanæ vrbis interitu, quam oderant, eius potentia ſtomachati; ſed *c*) Alarici, quondam regis Gothorum proponentes exemplum, qui capta & depopulata vrbe ipſa, pauco tempore ſuperuixit. Cuius exemplo audito, perterritus Attila, quaſi vrbem Romanam ingredienti diripientique fatale quoddam eſſet exitium, ſpoliata & *d*) vaſtata omni Tuſcia, & *e*) Marchia, ac flammis tradita, retroceſſit.

CAPVT

æquo, cum Attila iuſto confligere prælio poſſet. qui copias, iam præda graues, ac fame, morbis, atque algore afflictas, & domum repetere cupientes, trahebat. Itaque, cum iam alter annus procederet, quo Opilio Vincomalusque, conſulatum geſſerunt, cernens illum, recta per Aemiliam, incitato Romam verſus impetu, contendentem, ſuperiora Alarici tempora, quibus adhuc, nihil fuerat triſtius, auerſatus, ad prouinciæ fines occurrit, ſummo prælio, ſi opus eſſet, decertare paratus, atque Aemilienſes campos, non minus, quam Catalaunicos, clade Hunnica inſignes, poſteris proditurum confiſus. Attila interim, relicto Regio, Mutinam victoriam, inſolentemque exercitum, VII. Kal. Februarias duxit. Expectabant ciues noſtri, ſuſpenſis ac tropidantibus animis, vltimum in horas, ipſorum vrbis excidium, atque omni humano deplorate auxilio, imminentem peſtem auertere, ſupplicibus ſolis ad Deum fuſis precibus, contendebant, cum repente, quaſi cælo auditi, præter opinionem omnium, voti ſui compotes ſunt effecti. Siquidem Attila, vt Tricaſſibus, in Gallia, virtute Epiſcopi S. Lupi pepercit, ſic Mutinam in Italia, meritis S. Geminiani, intactam præteriit, neque hoſtili vllo detrimento affecit. Itaque, Eccleſia Mutinenſis, merito hodie quoque, feſtum accepti huius a ſancto ſuo antiſtite beneficii, die VII. Kal. Februarias, ſolemni pompa concelebrat, præclaro pietatis ac relligionis exemplo, iam pridem a maioribus inſtituto.

a) Attila, ſubuerſis, Italiæ cis & trans Padanæ, vrbibus, Mutina aliquantulum progreſſus, pedem præter omnium expectationem, retulit, atque exercitum, ad Padum reduxit, Aetio acriter in tergis inſtante, atque extremum agmen, cædibus ac terrore premente: SIGONIVS de *Occid. Imp.* Lib. XIII. *ad an.* 452. Vbi iam, traiecto ea parte Pado, qua in ipſum Mincius influit, caſtra trans flumen reduxerat: animum ad occupandam Romam, teſte IORNANDE de Reb. Get. cap. XLII. adiecit.

b) Hunnorum proceres, non tam amore vrbis permoti, quam diuturnæ expeditionis pertæſi, Attilam ab oppugnatione Romæ, auocant. SIGONIVS l. c.

c) Alaricus rex Gothorum, poſtquam Romam diripuiſſet: foedo naufragio, in freto Siculo fractus, paucos dies ſuperuixit. IORNANDES de Reb. Get. cap. XXX. ISIDORVS Chron. Got. Era. 449. THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XX.

d) Vltra Mutinam, haud progreſſum fuiſſe, cum exercitu Attilam, ex IORNANDE & SIGONIO conſtat. THVRÓTZIVS tamen Chron. P. I. cap. XIX. auctor eſt, maximam partem Hunnorum, duce Zowardo, in Apuliam penetrauiſſe, vniuerſamque regionem, cum Campania & Lucania, quam ille terram laboris, & Calabriam adpellat, igni ferroque depopulatos fuiſſe. Tuſciam hodie Toſcanam, olim Etruriam adpellatam fuiſſe, ad cap. XVI. not. (h) obſeruatum eſt.

e) Marchiæ nomine, agrum Taruiſinum ſeu Taruiſium in ditione Venetum, cuius meminit CASSIODORVS Lib. X. Variarum Lect. Calanus intelligit. Hanc enim regionem, Marcam Trauiſanam vocari, ORTELIVS Theſ. Geograph. voce Euganæi notat.

CAPVT XVIII.

CUm autem adhuc arderet vrbem, Romanam, ſibi ſubiicere, eamque finali exitio tradere, hæſitaret tamen tunc, rediret ne, an a concepto deſiſteret: ecce *a*) Leo, Romanorum Papa, *b*) imperante tunc principe, Martiano, cum nobili ſenatorum *c*) vrbis comitatu *d*) ad Attilam venit in agro Mantuano, vbi Mincius fluuius, qui de Penaco lacu egreditur, *e*) intra Padum, quo in loco Attila caſtra metatus erat. Cuius aduentu audito Attila, paucis ſociatus, paullulum proceſſit. Leo autem Papa, viſo Attila, de equo deſcendit. Cui *f*) occurrit Attila, & eum gra-

a) Leo I. cognomento Magnus, ſummus Romanorum Pontifex, ea gaudebat, cum eloquentia, tum auctoritate etiam: vt non ſolum Attilam, Hunnorum, verum Genſericum etiam, Vandalorum, reges, a depopulatione Romæ auerterit. VRSPERGENSIS Chron. ad an. 453.

b) In oriente Marcianus, in occidente Valentinianus III. cuius iuſſu Leo Pontifex, ad Attilam venerat, imperium, ſumma cum poteſtate tenebant.

c) De comitatu Leonis Pontificis, nihil IORNANDES adnotavit. SIGONIVS l. c. *honeſtum ei comitatum adiungit.* Præſto enim fuit, teſte SABELLICO, alterūter Conſulum, cum parte ſenatus Romani. Dubitauerim itaque, defuncturum legationis munere Pontificem maximum, ſacris ornatum veſtimentis, & venerando ſacerdotum cinctum collegio, ad modum religioſæ obambulationis, cum labaris & reliquo adparatu ſacro, Attilæ occurriſſe. Id vero THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XXI. fide tamen incerta, hoc modo refert: *Tandem Leo Papa, cum Cleri multitudine, multoque adparatu eccleſiaſtico, diuinis illum præcedentibus vexillis, ad Attilam venit*, quem ſequutus BONFINIVS Dec. I. Lib. VII. & OLÁHVS in Attila Cap. XV. venerandum ſacerdotum collegium, ſacris indutum veſtimentis adiungit.

d) Iuſſu Valentiniani imp., veniſſe ad Attilam, Leonem Pontificem, SIGONIVS de Occid. Imp. Lib. XIII. ad an. 452. HERMANNVS item CONTRACT. ad an. 451. & MARIANVS SCOTVS Lib. II. æt. 6. ad an. 453. tradunt. A populo Romano exoratum fuiſſe, THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XXI. cum OLÁHO cap. XV. auctor eſt. Vtriusque, Valentiniani, inquam, Imp. & Senatus, Populique Romani precibus, permotum, legationem ad Attilam ſuſcepiſſe, ANTON. BONFINIVS. Dec. I. Lib. VII. adfirmat. IORNANDES, contra, de Reb. Get. cap. XLII. *Leo*, inquit, *Papa per ſe ad eum accedit.* Neque aliter DIACONVS l. c. cap. XV. *Nam per ſe vir ſanctiſſimus Leo Papa, ad eum acceſſit.* Et FRANCISCVS PHILELPHVS Epiſtolar. Volum. II. Lib. XVIII. qui XXXIIII. fol. CCXXIV. *Hunni*, inquit, *rege & duce Attila, in Italiam, manu prædatoria deſcenderunt, Leone, viro illo ſanctiſſimo, & vrbis Romanæ Pontifice. Is, audita eruptione hoſtis, tam formidabilis, tam horrendi, tam truculenti, nullo retardatus metu, quin fretus diuina ope, bonæque ſpei plenus, Attilæ ipſi, in ordine & ornatu pontificiali occurrit ad Padum, cum iam eſſet in tranſitu.*

e) IORNANDES de Reb. Get. cap. XLII. *Nam Leo Papa per ſe ad eum accedit, in Acrouento Mamboleio*, vel, vti ORTELIVS in *Theſauro* Geogr. voce *Acrouentum*, ex Lectione Forneri oſeruat: *in agro Venetum Ambuleio, vbi Mincius amnis, commeantium frequentatione tranſitur.* Eo loco, vbi Mincius amnis, e lacu Panaco, in Padum delabitur, Leonem Attilæ occurriſſe, BONFINIVS adnotat. Cum enim tot regnorum victor, Mutinam vsque progreſſus, ambigere coepit, Romamne adgredi, an in Pannoniam redire debeat: exercitum, inſtante in tergis Aetio, ad Padum, qua parte in ipſum Mincius influit, reduxit. SIGONIVS de Occid. Imp. Lib. XIII. ad an. 453.

f) Nihil hac de re IORNANDES, vel SIGONIVS, ceterique Attilæ rerum ſcriptores. Solus THVRÓTZIVS cum OLÁHO, Attilam, Leoni obuiam proceſſiſſe, incerto argumento com-

gratanter excepit. Cumque allocutus eum eſſet Leo Papa, *g*) poſt multos ſermones habitos, quidquid voluit, *h*) impetrauit. Fertur autem, inter alia *i*) Leonem Papam dixiſſe: Rogo, Attila, vt facta nobiſcum pace, Italiam exeas; in ipſam de cetero nullatenus reuerſurus. Quod ſe facturum rex, proprio ore ſpopondit. Soluto colloquio, Leo Papa cum ſuis, Romam reuerſus eſt; & Attila iuxta ſponſionem, quam fecerat, omni furore depoſito, retrocedens cum ſuis, *k*) Danubium pertranſiuit.

CAPVT

---

commemorat: id enim, elato regis animo, prorſus aduerſum fuiſſe videtur. Honorifice nihilominus, venerandum antiſtitem excepiſſe, & liberaliter, quæ petierat, expromere iuſſiſſe, recte, ex IORNANDE colligit SIGONIVS l. c. Ita enim ille: *Qui mox, depoſito exercitus furore, & rediens, qua venerat, id eſt, vltra Danubium, promiſſa pace, diſceſſit.* Fuit profecto Attila, perhumanus, & ſupplicibus exorabilis, cuius ingenium mite & tractabile, prolixe ad Cap. XII. not. *r*) deſcriptum eſt. Hinc etiam FRANCISCVS PHILELPHVS Epiſt. Volum. II. l. c. *Quod Attilas cum audiſſet: non ſubſtitit modo, ſed, aduenientem Pontificem reuerenter excepit, eumque dicentem perhumaniter audiit, & quod petierat, perbenigne conceſſit.*

g) SIGONIVS l. c. *Quibus tum verbis Pontifex, non ſolum optimus, ſed etiam diſertiſſimus, cauſſam Italiæ, vrbis atque eccleſiæ Romanæ orauerit, ac quemadmodum regis barbari pectus, dicendo verſarit, nemo prodidit antiquorum, neque ad ea ex ingenio confingenda, nobis veritatem ſectantibus, ſuppetit animus: cum hactenus nihil, niſi ex vetuſtis ſumtum auctoribus, attulerimus.* Lepide igitur, pro more ſuo, ANTON. BONFINIVS Dec. I. Lib. VII. qui elinguibus Hunnorum Hungarorumque ducibus, ſubinde diſertiſſimas confingit orationes, grauiſſimis refertum auctoramentis, Leonis Pontificis, ad Attilam ſermonem, verbis prolixis recitat.

h) Pacem vrbi & vniuerſæ Italiæ, oratione grauiſſima, impetrauit ab Attila, antiſtes optimus. IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLII. SIGEBERTVS Gembl. ad an. 454. HERMANVS Contractus ad an. 451. MARIANVS SCOTVS Lib. II. æt. 6. ad an. 453. annuum pollicitus tributum, SIGONIVS Lib. XIII. ad an. 453. OLAHVS in Attila Cap. XV. & præterea cum portione regalium opum, Honoriæ, Valentiniani imp. ſororis connubium, quod niſi tempore iuſto præſtitum fuerit: rex multo grauiorem, vniuerſæ Italiæ interminabatur calamitatem. IORNANDES l. c.

i) FRANCISCVS PHILELPHVS l. c. *Petierat autem aliud nihil, præter id vnum, ne Padum traiiceret. Conſiderauerat enim Pontifex ſapientiſſimus, ſibi atque Italiæ ſatis fore, ſi ab homine, ſæuitia efferato, atque prædæ auido extorqueret: ne interius Chriſtianos populos diſcerperet. Iam enim poſt incredibilem hominum, omne genus cædium, Aquileiam vrbem nobilem ac vetuſtam, ſolo æquarat, & vniuerſam ferme Venetiam diripuerat ac vaſtarat.*

k) IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLII. Qui mox depoſito exercitus furore, & rediens, qua venerat, id eſt, vltra Danubium, promiſſa pace diſceſſit. Scilicet, in Scythiam, in qua ſedes Attilæ, apud Tiſſiam amnem, teſte PRISCO RHETORE de Legat. p. 106. poſita fuit. Ante vero Rauennam, ſolutis caſtris diuertiſſe, ac archipræſulem, Ariana fœdatum improbitate, in captiuitatem traxiſſe, THVRÓTZIVS l. c. tacentibus reliquis ſcriptoribus, auctor eſt. Cauſſa reditus in Pannoniam, non tam auctoritas, & perſuaſoria Romanorum antiſtitis oratio, quam, quod Hunnorum exercitus, *fame, peſte, morbo, cædibusque inſuper ab Aetio attritus* fuerat, a IORNANDE & HERMANO Contracto ad an. 451. in collect. Caniſii p. 463. adfertur. Neque vero, quo irruperat in Italiam, eodem domum reuerterat itinere. Noricum verſus, caſtra mouit: ne per loca ruinis ſtrata, agrosque, recenti adhuc igne fumantes, atque ab omni genere alimentorum inopes, exercitum præda onuſtum reduceret. SIGONIVS l. c.

CAPVT

CAPVT XIX.

IN litteras autem a plerisque hiſtoricis *a*) relatum eſt, cum Attila a ſuis argueretur: quod vni ſacerdoti inermi, tam potentiſſimus obediſſet, cuncta quoque, quæ petiuerat, indulſiſſet; Attilam dixiſſe hunc ſermonem: Vidi ad latus ſacerdotis illius *b*) ſtantem virum miræ magnitudinis in veſte candida, euaginato gladio, mihi mortem minitantem, niſi continuo, quæ peteret ipſe, feciſſem: vnde territus, feci. Igitur, Attilam, *c*) admirati milites vidiſſe, quem cum præſto eſſent ipſi, non viderant, numen recte arbitrati, fuiſſe, quo territus Attila, qui numquam antea terreri potuerat, obſequens pontifici fuiſſet, factum eius laudauere: quippe *d*) cæleſti infuſione, præuiſum.

CAPVT

a) Priscvs Rhetor. de Legat. p. 64. verbis pauciſſimis, res geſtas Attilæ in Italia refert. *Attilas, vaſtata Italia ad ſua ſe retulit.* Nihil itaque de adſtante, Leoni Pontifici, genio, vel ipſe, vel Iornandes retulit. Sigonivs de occid. Imp. Lib. XIII. ad an. 453. rem hanc mirabilem, maiorum traditione auditam fuiſſe, adnotat. Eam profecto, nulli alii magis, quam Hungarorum referunt annales. Thvrótzivs inquam Chron. P. 1. Cap. XXI. Anton. Bonfinivs Dec. I. Lib. VII. Ranzanvs Ind. V. Callimachvs in Attila, Olahvs in Attila Cap. XV. cuius tamen Inchofervs in Annalibus Eccleſiaſt. ad an. 1451. ſeq. nullam, quod mirum eſt, mentionem facit.

b) Sigonivs, vnius tantum habitu ſacerdotali, a tergo adſtantis, & forma auguſta, atque canicie venerabili præditi, principis Apoſtolorum genii, meminit, quem Thvrótzivs veneranda canitie, aſpectu ſeuerum, & manu frementem, dentibusque ſtridentem; Callimachvs contra, forma iuuenili & humana ſpecie auguſtum depingit. Duos, Bonfinivs cum Ranzano, numerat, & alterum quidem Petri, alterum autem Paulli, diuorum Apoſtolorum genium fuiſſe, ſcribit. Vtrumque Ranzanvs cum Olaho, ſupra caput Leonis volantem, Sigonivs vero cum reliquis, antiſtiti a tergo adſtantem, conſpectum fuiſſe referunt. Qua in re, leuis inter hiſtoriographos controuerſia, obſeruatur.

c) Hac occaſione, vulgo inter Hunnos ſermo percrebuit: Attilæ ferociam, a duabus tandem feris fuiſſe perdomitam, Lupo in Gallia, & Leone in Italia; cum Lupum, Tricaſſinum epiſcopum, & pontificem ſignificare vellent Leonem, Sigonivs. Olahvs l. c.

d) Vetuſtam, de Iaddi ſummi pontificis occurſu, quo ille, inflammatum ira, M. Alexandrum placauit, prælectisque Danielis vaticiniis, genti Iudaicæ conciliauit, Ebræorum traditionem, pia Hiſtoriographorum meditatione, ad interuentum Leonis M. adplicatum fuiſſe exiſtimauerim. Ea de re, legi poterunt: Iosephvs Antiquit. Lib. II. Cap. VIII. Evsebivs in Chron. Auguſtus Torniellvs in Annalibus ſacris & profanis, ad A. M. 3721. n. 1. f. 241. 242. Ceterum, rem, de adſtante Leoni Pontifici genio, in dubium vocat, piisque commentis accenſet. Rudolphus Roth in Attila, §. 44.

CAPVT XX.

REuerſus ergo de Italiæ iam fuſæ, iam laceratæ, iam ad vltimum deductæ, partibus, Attila, *a*) in Pannoniam venit, & in-

a) Iornandes de Reb. Get. Cap. XLIII. *Reuerſus itaque Attila in ſedes ſuas*, quas Priscvs Rhetor Excerpt. de Legat. p. 106. in regione Iazygum Metanaſtarum, Sigonivs vero Lib

ingenti coacto exercitu, *b*) Alanos bello adgreditur. *c*) Alani autem tunc erant *d*) ſub imperio Theodomir Oſtrogothorum Regis, filii Triarii regis, Fratris autem Walamer, qui *e*) cum Theodorico eorum fratre, qui in bello, de quo ſupra mentio habita eſt, pugnante Etio Patritio, cum Gothis, quorum auxilio ab Romanis principibus miſſus fuerat contra Attilam, pugnans interemtus fuerat, pace in dies - vt Etius auctor fuerat, Gothorum regnum poſt multas varietates obtinuerat, ab interiori Scythia egreſſus, Alanorum Prouinciam occupauerat. Hic Theodomir, genuit *f*) Theodoricum Magnum, cognomine Walamer, qui poſt Ravennæ ſedens, totam vſurpans poſſidebat Italiam *g*)

CAPVT

Lib. XIII. p. 130. in Scythia exſtitiſſe ſcribunt. Annales contra Hungarorum, regiam Attilæ, communi nomine in Pannonia, & quidem Sicambriæ quærunt. Qua de re alibi in Priſco.

b) Reuerſus ex Italia in Scythiam Attila, Martiano, orientis imperatori, bellum denuntiat: propterea, quod, promiſſum ſibi a Theodoſio tributum, minime ſoluebatur. PRISCVS Rhetor Legat. p. 64. IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIII. ſed & nouam in Aſiam & Africam expeditionem, animo ſuo agitaſſe eum, THVRÓTZIVS Chron. P. I. Cap. XXII. cum BONFINIO Dec. I. Lib. VII. & OLAHO in Attila Cap. XVI. auctor eſt. Mox, immutato conſilio, in Alanos, Ligeris accolas, ſi IORNANDI fides habenda eſt, arma conuertit. Relationem tamen hanc IORNANDIS in dubium vocant, BONFINIVS, CALLIMACHVS, OLAHVS.

c) Haud confundendi, cum Albanis Aſiæ populis: a PLINIO & PTOLEMÆO in Sarmatia Europæa, iuxta Tanaim fluuium locantur. Eorum pars altera, aduenientibus Hunnis in Europam emigrauit, atque iuxta Ligerim, cum Sangibano rege conſedit. IORNANDES de Reb. Get. Cap. XXXVII. XLIII. altera, iugo Hunnorum in Sarmatia ſubiecta, auctore Alberto Vtjukio KOIALOWITSIO, in Hiſt. Lithuan. Dantiſci 1650. 4. in Lituanorum gentem tranſiit.

d) Error Calani de Theodomiro, quem, cum Thoriſmundo rege Veſtrogothorum confundit, ſupra ad Cap. VII. not. *i*) *k*) Cap. X. not. *g*) obſeruatus eſt. Neque vero Alani, vel Thoriſmundi, vel Theodomiri & Valamiri, poteſtati ſuberant. Sangibanum enim iis imperauiſſe, eumque nullius imperio ſubiectum fuiſſe, ex IORNANDE de Reb. Get. Cap. XXXVII. elucefcit. Thoriſmundus igitur, rex Veſtrogothorum, Alanis ſociis in auxilium veniſſe dicitur: vti fraudem Attilæ, artibus bellicis ſubuerteret. IORNANDES l. c. Cap. XLII.

e) Theodoricus, Thoriſmundi regis Veſtrogothorum frater, perperam, cum Theodorico patre, qui in prælio Catalaunico occubuit, a Calano confunditur. Vid. IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIV.

f) Theodoricus M. ſeu Dietericus Veronenſis, rex Oſtrogothorum, qui e Pannonia in Italiam cum Oſtrogothis emigrauit, filius fuit, omnino, Theodomiri regis Oſtrogothorum, quem tamen CALANVS, Alanis imperauiſſe, cum Thoriſmundo permiſcet, IORNANDES de Reb. Get.

g) Totum iſtud Caput ſaucium eſt, cui ex IORNANDE de Reb. Get. Cap. XLIII. & SIGONIO Lib. XIII. p. 330. hoc modo medebimur: Reuerſus ergo de Italiæ prorſus contuſæ & laceratæ, *atque etiam* ad vltimum *exitium* deductæ partibus, Attila in Pannoniam venit, & ingenti coacto exercitu, Alanos bello adgreditur. Alani autem tunc erant ſub imperio Theodomir regis Oſtrogothorum, filii Triarii regis, fratris autem *Valamer*, qui cum Theodorico, eorum fratre, qui in bello, de quo ſupra mentio habita eſt, pugnante Etio Patricio, cum Gothis, quorum auxilio, a Romanis principibus miſſus contra

 tra

CAPVT XXI.

REx igitur *a*) Theodomir, collecto vndique Gothorum exercitu, aduerſus Attilam perrexit in prœlium. Inter quos varia fuere certamina & bella grauiſſima, in quibus nunc Attila inferior, nunc Theodomir, (vt ſe oſtentant bellorum euentus) fuiſſe dicitur, vt ſcribit horum *b*) Iornandes hiſtoricus. Demum vt idem refert, in campis Catalaunicis vltimum factum eſt bellum, vbi paullo ante Etius Attilam, & fratrem eius Bledam, ſuperauerat. In quo prælio, tanta *c*) multitudo exercitus Hunnorum occubuit, vt vix pauci cum Attila euadere potuiſſent. Theodomir vero Gothorum rex, victoriam aſſecutus, Hunnorum graui perſecutione exercitum depopulans, de finibus Alanorum eiecit. Sic ergo, vt dicit *d*) Iordanis, Attila rex, multarum gentium dominus, vt antea orbi terrarum terror, inuiſus, dum proditoris famam, qua aſperſus fuerat, quærit abiicere, (nam in prædictis campis, ob quondam Etio Patricio & exercitu Romanorum & Gothorum fuerat ſuperatus) gemina tum eſt paſſus confuſionis opprobrium. Nam inde receſſit inglorius in Pannonias.

CAPVT

---

tra Attilam pugnans interemtus fuerat, *pacate in dies multos*, vt Etius auctor fuerat, Gothorum regnum, poſt multas varietates, obtinuerat. Igitur ab interiori Scythia & Pannonia, in qua tunc Hunni, cum diuerſis ſubditis nationibus inſidebant, egreſſus Attila, Alanorum prouinciam occupauerat.

a) Thoriſmundum ſcribit Iornandes de Reb. Get. Cap. XLIII.

b) Solus Iornandes de Reb. Get. Cap. XLIII. alterum, aduerſus Alanos ſuſceptum in Gallia bellum Attilæ recenſet. Sigonivs Lib. XIII. ad an. 453. p. 331. quod merito in dubio relinquunt, Bonfinivs Dec. I. Lib. VII. Callimachvs in Attila, Olahvs in Attila, Cap. XVI. eo, quod non ſolum Chronicon Hungarorum apud Thuróczium, verum reliqui etiam rerum Hungaricarum ſcriptores, tantam cladem, tantumque dedecus, illatum Attilæ, reticeant.

c) Nihil de clade Iornandes: dum alterum in campis Catalaunicis commiſſum prælium recenſet. Ita vero ille: *Sed Thoriſmundus rex Veſegothorum, fraudem Attilæ, non impari ſubtilitate perſentiens, ad Alanos tota ſubtilitate prius aduenit, ibique ſuperuenientis iam Attilæ motibus, præparatus occurrit, conſertoque prælio, pene ſimili eum tenore, vt prius in Catalaunicis a ſpe remouit victoriæ, fugatumque a partibus ſuis, ſine triumpho remittens, in ſedes proprias, fugere compulit.* de Reb. Get. Cap. XLIII.

d) Iornandes l. c. *Sic Attila famoſus, & multarum victoriarum dominus, dum quærit famam perditoris abiicere, &, quod prius a Veſegothis pertulerat, abolere, geminatam ſuſtinuit, ingloriusque receſſit.*

CAPVT

CAPVT XXII.

ITaque reuerſus Attila rex, modico poſtea tempore viuens, tali morbo defecit, *a*) vt apud Priſcum *b*) Eutropiumque, & plures hiſtoricos in litteras relatum inuenio. *c*) Poſt innumeras ſiquidem vxores, quas ex more habere licuerat, *d*) formoſiſſimam admodum nobilem iuuenem, *e*) Hildico nomine vxorem

---

a) Nihil de morte Attilæ apud PRISCVM in ſcriptis, quæ hodie exſtant. Ex EVAGRII tamen Hiſt. Eccleſ. Lib. I. cap. XVII. colligitur, Priſcum in libris deperditis, huius rei mentionem quandam feciſſe. Ita vero ille: *Iisdem temporibus bellum illud, multorum ſermone celebratum, ab Attila, Scythàrum rege, excitatum eſt. Quod quidem Priſcus Rhetor accurate ſimul ac diſerte conſcripſit, ſingulari elegantia nobis exponens, quomodo ille, aduerſus orientalis & occidentalis imperii partes, expeditionem ſuſceperit, quotque & quantas vrbes captas, ſub ditionem ſuam redegerit, quibus denique rebus geſtis ex hac luce migrauerit.* Idem eluceſcit, ex IORNANDE de Rebus Get. Cap. XLIX. p. 142. *Attila, vt Priſcus hiſtoricus refert, extinctionis ſuæ tempore, Ildico nomine ſibi in matrimonium ſocians.*

b) Eutropius Sophiſta Italus, vt eum vocat SVIDAS, voce Eutropius f. 912. ed. Cantabr. 1725. probe ab Eutropio presbytero, de quo GENNADIVS, in illuſtrium virorum Catalogo, diſcernendus, Breuiarium rerum Romanarum ab V.C. vſque ad Flauium Valentem Auguſtum, cui & opus ſuum dicauit, ſtilo parum concinno, produxit. Compendio Eutropii, PAVLLVS DIACONVS, monitu Adilbergæ, Deſiderii Longobardorum regis filiæ, ſua inferſit, vt liquet, ex vndecim primis Hiſtoriæ miſcellæ libris. Gerh. Ioan. VOSSIVS de Hiſtoricis Græcis. Ioh. Albert FABRICIVS Biblioth. Lat. Lib. III. cap. 9. §. 6. 7. Ea igitur, quæ de rebus Attilæ, in Additamentis Eutropii leguntur, DIACONO debentur.

c) Attilam, more gentis, complures habuiſſe vxores, IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIX. refert, quas nonnulli, e filiarum etiam numero, lectas fuiſſe, ex PRISCI Legat. p. 100. incerta opinione colligunt. Hinc vero, non tam thygateromiam, ſeu nuptias filiarum, quam polygamiam, quæ apud pleraſque gentes in vſu fuerat, ingenioſiſſime elicit, Attilamque, pro inſigni in gentem Hungaricam amore, a tam enormi & execrando flagitio, doctiſſime vindicat, illuſtris PIVS NICOLAVS GARELLIVS, Archiater Cæſareus & Auguſtæ Biblioth. Vindob. Præfectus, in eruditiſſima, quam ad me, nuper admodum, de IVVENCO dedit, epiſtola. Quæ, vti CALANO præmitteretur, non minus, incredibile in promouendis ſtudiis Hungaricis, illuſtris viri ſtudium, quam ſingulare, de Iuuenco, rebusque Hunnorum, argumentum, iure quaſi ſuo imperauit. Ceterum, anne nuptiæ agnatorum cognatorumque, ſi quas, lege Hunnica permiſſas fuiſſe, euinci poteſt, iuri naturæ conueniant, apud PRISCVM, loco ſuo, examinabitur. Eas, profecto, iure naturæ minime prohiberi nonnulli cenſent. conf. Chriſt. THOMASIVS Iurisprud. diuina Lib. III. Cap. II. §. 203. 221. Sed hac de re alibi in Priſco. His itaque, quas ante expeditionem Gallicam & Italicam, domi ſuæ aluit, vxoribus, Honoriam quoque, Valentiniani III. imp. ſororem accenſeri voluit, eo potiſſimum fine: vti cum ea opes ingentes, & imperium Romanum accipiat. PRISCVS RHETOR de Legat. p. 62. 63. Ea dum Valentiniani III. auaritia negatur: non ſolum imperium occidentale inuadit, PRISCVS l. c. TIRO PROSPER, apud Caniſium, T. I. p. 173. verum grauiora etiam, redux ex Italia, Romanis minatur, IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLII.

d) IORNANDES, & ex eo Paullus DIACONVS, *valde decoram* notat, vnde IVVENCVS, *omnium formoſiſſimam* fuiſſe colligit, forte propter formam corporis candidam, qualis ſub cælo Germanico, puellis contingit. qua, aduſtas ſolis ardore feminas Hunnicas, facile, ſponſa Attilæ, ſuperaſſe cenſebatur.

e) IORNANDI ex Priſco, *Ildico* dicitur. Eo nomine, & ANTON. BONF. Rer. Hung. Dec. I. Lib. VII. eam adpellat. *Hildiconem* vocant, CALLIMACHVS in Attila, & SIGONIVS de Oc-

rem ſuperinduxerat. In cuius nuptiis, *f*) cum in ipſius amorem exardeſceret, maxima gentium aulicarum exterarumque *g*) lætitia fuit. Ipſe ergo conuiuio diſſolutus, cum & interdiu ludis plurimum intendiſſet, aliisque variis luxuriarum generibus, quæ hominum mentes obledant; dum nocte aduenientе, cubiculum, in quo puella virgo nobilis Hildico ſe poſuerat, ſolus intraſſet *h*) vino

---

cid. Imp. Lib. XIII. p. 332. *Hyldegundam*, AVENTINVS de Reb. Boiorum Lib. II. f. 237. edit. Baſil. 1580. Annales Hungarorum apud THVRÓTZIVM Chron. P. I. cap. 22. & OLAHVS in Attila cap. XVI. *Mykoltham*; RITIVS vero de Rebus Hungariæ Lib. II. f. 234. MILZOTHAM nominant, quam PAVLLVS DIACONVS in Continuat. Eutropii Lib. XV. p. 386. edit. Amſtel. 1625. in 12. *indicto nomine* exprimit, & CHRONICON Alexandrinum Olymp. CCCVII. p. 737. *pellicem Hunnam* vocat. Eam, regis Bactrianorum fuiſſe filiam, neſcio, vnde acceptum tradidere Annales Hung. apud THVRÓTZIVM, quos etiam ſequuntur, ANTON. BONFINIVS, OLAHVS, RITIVS. Rectius certe AVENTINVS l. c. eam, Herrici reguli Francorum filiam nominat. Eius crediderim Errici, cuius pater Sigebertus, in demigratione Francorum, regulus, cum vndecim proceribus, electus fuerat, AVENTINVS Lib. II. p. 238.

f) IORNANDES, non amore, ſed *magna hilaritate*, *reſolutum* fuiſſe Attilam, reliquit. Nulla profecto, vel veneris, vel intemperantiæ indicia, die hoc, in Attila obſeruantur: quidquid de vtroque, Annales Hungarorum, referant crimine. Hunc enim in modum THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XXII. *Mulier*, inquit, *illa ad latus ipſius iacens*, *de ſomno euigilans*, *dum in dominum ſuum amplexibus vti voluiſſet* : *corpus exanime*, *rigidum pariter & infrigidatum tangendo*, *perſenſit.* Et BONFINIVS Dec. I. Lib. VII. *Comparatis pro regis dignitate nuptiis*, *per omnem intemperantiæ licentiam*, *in coniugali conuiuio ſibi indulſit*, *Baccho ac Venere*, *corpus ita ea nocte confecit* : *vt inter dormiendum*, *ſupino corpore*, *profluuio ſanguinis*, *e naribus*, *continuo ſuffocatus interierit.* Vtrumque repugnat integerrimis, grauiſſimisque Attilæ moribus, quos PRISCVS Rhetor. Excerpt. Legat. p. 129. potiſſimum in conuiuio admiratur.

g) Quo ritu nuptiæ Hunnorum peractæ fuerint, nihil hac de re adnotatum reperimus. Quando autem Hunni, omnia a re diuina occipiebant: veriſimile eſt, Haruſpices quoque, cumprimis in nuptiis regiis, exta victimarum inſpexiſſe, ex iisque, de felici & infelici matrimonio, prædictiones accepiſſe; id, quod, apud Hunnos, in omni re ardua, frequentatum fuiſſe, ex IORNANDE colligitur. Superſtitionis huius, haud exilia, hodienum ſuperſunt, in gente Hungarica, veſtigia. Die enim connubio Sacra, apud rudiores, non minus ſponſa, ritu ſuperſtitioſo, aduerſus quasuis incantationes magicas præmunitur: verum, diuerſa etiam, ex rebus actionibusque diuerſis, de futura matrimonii conditione, omnia capiuntur. Haruſpicinam, conuiuium, & iſtud, ludi Circenſes, excepere. Conuiuia Attilæ, pro more gentis, opipare inſtruebantur. Nihil enim, quod vel ad luxum, vel ad magnificentiam pertinere videtur, prætermittebatur. Fercula, aureis argenteisque vaſis, diuerſis vicibus, triclinio inferebantur, concertantesque inter ſe poculis conuiuæ, ad ſeram vſque noctem, luxurioſius epulabantur. Sublatis epulis, victoriæ primum, virtutesque Hunnorum bellicæ, lætis carminibus, ab incentoribus recitabantur. Poſt cantus & carmina, Hiſtriones & Mimi prodibant. qui, vel arguta & ingenioſa, vel abſurda & prodigioſa dictione, perfuſos lætitia conuiuas, in riſum & cachinnos prouocabant. PRISCVS. Excerp. de legat. p. 126. 127. 128. 129. Nihil hic, quod mirere de choreis, nihil de compotationibus, & intemperantia. Ceterum, ludi Circenſes, vel ante cænam peragebantur, vel, in diem ſequentem, ſin exiguum temporis ſpatium ſupererat, transmittebantur. Præcipua eorum genera fuerunt: *Curſus*, *pugna equeſtris*, *haſtiludium*, & *ſagittatio in hyppodromo.* quorum priora duo, cum Romanis communia, vid. ROSINVS Antiquit. Rom. Lib. V. cap. XI. poſteriora, Scythis potiſſimum propria fuere. Currebant autem equis, *vſque ad pernicitatem leues*, MARCELLINVS Lib. XXXI. c. 2. colludebantque, partim *circumequitando*, partim *excurrendo*, *& opportune receden-*

b) vino repletus & cibis, laſſitudine, quantam numqua m antea contraxerat, diſſolutus ſomno, vt & ſic preſſis naturalite r euenit, ingrauatus ſe ſuper cubiculum ſupinus, vt erat, inieci t, & ore aperto graui ſomno oppreſſus accubuit. Repente igitur laborante onerolitate naturæ, exundans eius ſanguis de naribus, qui ſæpe ſolitus erat effluere, in os iacentis defluens copioſius, non ſui iam compote corpore, obſtruſo vitali ſpiritu, iacentem regem ſupinum e veſtigio præfocauit. Igitur, taliter *i*) ſuffocatus,

---

cedendo. Zosimvs Lib. IV. p. m. 747. Subinde, pugna equeſtris inſtituebatur, qua, vel fugientes, ab inſectatoribus, recta effuſo curſu, vel inſectatores, a fugientibus, ex aduerſo, maximo impetu oppugnabantur. Hac arte pugnandi exercitati, cum hoſte quoque, pro ſua conſuetudine dimicabant. Agathias Lib. V. Cum pugna equeſtri, *haſtiludium* & *ſagittatio*, quibus Hunni cumprimis excellebant, coniungebatur. Erant ſane, Hunni, optimi in eqao ſagittarii, qui inter equitandum, etiam peritiſſime iaculabantur. Procopivs Lib. II. Gothic. conf. Prodromvs Hungariæ Lib. II. Sect. I. Cap. I. §. 17. ſequ. Veſtigium vetuſti huius ritus, hodienum, inter Hungaros, in nuptiis obſeruare eſt. Aduentante enim ſponſo, delecta equitum turma, adpenſo victoriæ præmio, in ſpatioſum effunditur campum, diuiſaque in duas ſponſi ſponſæque factiones, velociſſima, pro conſuetudine gentis, pernicitate, edito curſus indicio, ſcopum verſus prouehitur. Qui primus, abſoluto curriculo, metam contingit, victor, reportato præmio, pronunciatur. quæ res, haud leuem, ſponſo, gloriam conciliat: quodſi factio eius, quæ ſumma contentione, cum factione ſponſæ, de laude præmioque concertare ſolet, victoriam reportauerit.

h) Non tam vino, ciboque grauatus; erat namque frugalis, Priscvs Rhetor. Excer. Legat. p. 129. quam effuſa lætitia, teſte Iornande defatigatus, laſſata ſomno membra, in thalamum coniecit. Recte proinde Franciscvs Foris Otrokócsi Orig. Hung. P. I. cap. 4. §. 19. incerta ea eſſe cenſet, quæ, de temulentia temperantiſſimi principis, inuidia Chronographorum tradita ſunt.

i) Auctor, Iornandem Scriptorem, ſane Hunnis iniquum ſequitur. Ita vero ille in Reb. Get. Cap. XLIX. de morte Attilæ *eiusque in nuptiis magna hilaritate reſolutus*, *vino ſomnoque grauatus*, *reſupinus iacebat*, *redundansque ſanguis*, *qui ei ſolite de naribus effluebat*, *dum conſuetis meatibus impeditur*, *itinere ferali faucibus illapſus eum extinxit.* Eadem Pavlvs Diaconvs Continuat. Eutropii Lib. XV. recenſet. *ob cuius nuptias*, *profuſa conuiuia*, *exercens*, *dum*, *tantum vini*, *quantum nunquam antea*, *inſimul bibiſſet*, *cum ſupinus quieſceret*, *eruptione ſanguinis*, *qui ei de naribus ſolitus erat effluere*, *ſuffocatus & extinctus eſt.* Ex Iornande, Gotthicæ, hoc eſt, dubiæ fidei ſcriptore, ſua depromſere Chronographi Hungarorum, qui mortem Attilæ, communi ſententia, turpiſſimo temulentiæ vitio, adſcribunt. Tantum vero abeſt, vt princeps temperantiſſimus, in quo frugalitatis virtus, cumprimis eminebat, intemperantiæ & ebrietatis argui poſſit: vt potius crimen hoc, a cœna regia conuiuiisque prorſus exulauerit; id, quod, ex Prisco ad notam f.) commonſtratum eſt. Prognatam igitur e liuore Iornandis, de morte Attilæ ſententiam, prorſus reiicimus, ſed, ne Marcellini quidem Comitis Illyricani relationem, adprobamus. Refert ille in Chronic. Indict. VII. Attilam iuſſu Aetii a muliere cultro confoſſum. *Attila rex Hunnorum*, *Aetii hortatu*, *noctu*, *Prouinciæ mulieris manu cultroque*, *confoditur.* Quod, quia dubium eſſe auctori videtur, *Sanguinis reiectione necatum*, ex aliorum traditione adiicit. At vero, quodſi mulier, proterua temeritate, tantum principem enecare auſa fuiſſet: non ferro, palam, ſed veneno, clam, impiam deſtinationem, perfeciſſet, quod Franc. Foris Otrokócsi. Orig. Hung. P. 1. Cap. IV. §. 19. callidiſſime coniecit. *Puellam*, nihilominus, *de nece Attilæ ſuſpectam*, primo impetu fuiſſe, auctor Chronici Alexandrini, Olymp. CCCVII. p. 737. edit. Monach. 1624. in 8. notauit. Reiecto

 ira-

tus, in bellis glorioſiſſimus, & potentiſſimus Hunnorum rex Attila, diuerſarum gentium, victor occubuit. *k*) cui ebria impudentia, pudendum finem dedit.

CAPVT

itaque turpiſſimo, quod per temulentiam, acceleratum cenſent nonnulli, mortis genere *hæmorragia narium*, quam ſomno ſepultus princeps, minime ſenſerat, extinctum fuiſſe Attilam, facile IORNANDI concesſerimus. Laborabat enim Attila ſœpius, reiectione cruoris, cumprimis vero, vbi ſanguis, motu vel adfectu vehementiore, in profluuium concitatus fuerat; id, quod IORNANDES, atque ex traditione eius, Paullus DIACONVS & CALANVS obſeruauere. Nobiſcum ſentit CHRONICON ALEXANDRINVM, nullam temulentiæ cauſſam adducens: *Attila ſanguine, ex naribus prorumpente extinctus eſt, noctuque cum pellice Hunna, quæ puella de nece ſuſpecta fuit, dormiens, in tabernaculum delatus eſt.* Et MARCELLINVS comes, ex mente aliorum: *Quidam, ſanguinis reiectione eum necatum, perhibent: Quoniam vero, ſubito rebus humanis*, teſte Paullo Diacono. Hiſt. Miſcellæ Lib. XV. *exceſſit*: SIGEBERTVS Gemblacenſis ad an. 455. *apoplexia* extinctum reliquit. Ceterum, *iuſto DEI iudicio*, mortem Attilæ accidiſſe, vltro OTTONI Friſingenſi, Chronic. Lib. IV. Cap. XXVIII. f. 96. largimur: *vt qui, ſemper humanum ſunguinem ſitiuerat; proprio quoque ſanguine, ſuffocatus interiret.* Quod dum, euidentibus probari poteſt teſtimoniis, neſcio, quam ob rem, OTROKÓCSIVS l. c. ex funebri quadam cantilena, expunctum velit: *örömének elsö napján meg fuladott vala*, id eſt: die primo ſui genialis gaudii ſuffocatus fuit.

k) Verba ſunt IORNANDIS l. c. *Ita, glorioſo per bella regi, temulentia, pudendum exitum dedit.* Vindicatam ex PRISCO a temulentiæ crimine, ſubitam Attilæ mortem vide not. h. i.

CAPVT XXIII.

PUella autem, quæ timens valde, *a*) ab vna parte cubiculi latebat, exſpectans regis imperium, dum diu ſuſtinuiſſet, neque a rege ſenſim ad oblectamentum aliquod vocaretur: verecunda tamen ad cubiculi partem, qua ſe rex iniecerat, pedetentim acceſſit, & vt vidit eum mortuum iacere ore operto, & a decurſu e naribus ſanguine, ingemuit, mouens tamen & quatiens perſæpe, ſi vel grauiter obdormiſcens, excitari potuiſſet. Sed quid? fruſtra tentabatur, immobile iam & exanimatum corpus, perpetuoque ſomno traditum, excitari non poterat. *b*) Sequenti ſane die, elapſa tamen magna diei parte, miniſtri regis admirati, quod

a) Diſſentiunt a PRISCO, quem IORNANDES & CALANVS ſequuntur, Annales Hungarorum. Iis enim, absque omni veterum auctoritate, adnotatum eſt, ſponſam in thalamo regis cubauiſſe, Attilamque, confecto Baccho ac Venere corpore, mortem turpiſſimam opetiuiſſe. vid. THVRÓTZIVS Chron. P. I. Cap. XXII. BONFINIVS Dec. I. Lib. VII. Hæc vero ex CHRONICO Alexandrino depromta eſſe videntur: *Attila, ſanguine ex naribus prorumpente, extinctus eſt, noctuque, cum pellice Hunna, qua puella de nece eius ſuſpecta fuit, dormiens, in tabernaculum delatus eſt.* Olymp. CCCVII. p. m. 737. Nihil horum apud IORNANDEM: neque enim rex, poſt diutinam corporis defatigationem, aliud, quam quietem nocturnam quæſiuit.

b) Hæc, cum relatione IORNANDIS conueniunt. *Sequenti vero*, ait ille, *luce, quum magna pars diei fuiſſet exemta, miniſtri regii, triſte aliquid ſuſpicantes, poſt clamores maximos,*

fores

quod non aperiretur cubiculum, validis ad vltimum clamoribus vociferare cœperunt, & cum neque vlla vox aut ſonus ederetur, vehementius admirati, oſtiis infractis intrauere cubiculum, & eleuata cortina, viderunt regem Attilam ſupinum ore aperto iacentem, inundatione ſanguinis, qui de naribus effluens, os eius intrauerat interemtum: *c*) Puellam quoque iuxta cubiculum ſedentem, demiſſo vultu, ſub velamine lacrymantem. Tunc miniſtri, vocatis omnibus proceribus, & exercitus *d*) principibus, oſtenderunt eis, Attilæ, ſine vulnere, decurſu ſanguinis præfocati corpus. Illi ergo, vt eſt mos Hunnorum, *e*) crinium parte truncata,

---

fores effringunt. de Reb. Get. Cap. XLIX. Cum Iornande, SIGONIVS de Occid. Imp. Lib. XIII. ad an. 454. p. 332. aliique Chronographi ſentiunt. Annales contra Hungarorum, ea nocte, qua extinctus eſt, experrectam mulierem, fatum regis, elato luctu, promulgauiſſe, & cubicularios, ſuccenſis lucernis, exſangue corpus reperiiſſe, memoriæ prodidere. THVRÓTZIVS Chron. P. I. cap. XXII. BONFINIVS Dec. I. Lib. VII. OLAHVS in Attila Cap. XVI. Hæc vero, ex CHRONICO Alexandrino profluxere: ea namque nocte, qua extinctus eſt, in *tabernaculum delatum* fuiſſe, ibidem connotatum legitur.

c) Hunc in modum IORNANDES quoque l. c.: *inueniuntque Attilæ ſine vulnere necem, ſanguinis effuſione peractam, puellamque demiſſo vultu, ſub velamine lacrymantem.* Mos hic feminarum, mortuos in gente Hunnica lugendi, cum conſuetudine conuenit. Perſica, quod, e luctu deflentis Alexandri M. mortem Siſygambis, apud CVRTIVM Lib. X. Cap. V. p. 784. edit. Lugd. 1724. ſi qua ei antiquitatis auctoritas, concedenda eſt, luculenter eſt cognoſcere. *Abſciſſa ergo veſte, qua induta erat, lugubrem ſumſit, laceratisque crinibus, humi corpus abiecit. Adſidebat ei altera ex neptibus, nuper amiſſum Hephæſtionem, cui nupſerat lugens. Ad vltimum, dolori ſuccumbit, obvolutoque capite, accidentes genibus ſuis, neptem nepotemque auerſata, cibo pariter abſtinuit & luce.* En viuam luctus Hungarici imaginem! qua hodienum, in illuſtribus Hungarorum feminis, conſpicere eſt. Lugent eæ mortuos, obuoluto capite, amariſſime, indutæque veſte ſqualida, luce ciboque abſtinent pariter, neque, niſi transacto anno, priſtinam induunt faciem. Veſtis iis eſt, ſtola flammeumque cannabeum. Vtraque ſqualida, & natiuo induta colore: neque enim matronæ pullatæ, veſtem mundant, neque conſuetum induunt ornatum, vti recordatæ ſqualoris, tanto acerbius lugeant.

d) Præter Attilæ filios, Hunnorumque principes, præſto erant, Theodemir, Walemir, Vuidemir, Oſtrogothorum; Thoriſmundus item, Gepidarum reguli. Vt reliquos, diuerſarum gentium, quæ Hunnis ſuberant, quæue in eorum caſtris militabant, dynaſtas prætercam.

e) Morem reges lugendi mortuos, a Scythis, ad Hunnos tranſiiſſe crediderim: Expreſſit eum HERODOTVS Lib. IV. f. 244. ed. Lugd. 1716. f. *Quod (cadauer regium) qui excipiunt, eadem agunt, quæ regii Scythæ: aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circumcidunt, frontem naſumque conſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt.* Comas in luctu radere, apud Perſas pariter, in more fuit poſitum. Qua de re CVRTIVS Lib. X. Cap. V. p. 783. BRISSONIVS de regno Perſico Lib. III. In ſacris quoque litteris, eius moris veſtigia proſtant. Jobi I. 20. Eſaiæ XV. 5. confer luctum ob mortem Germanici, in SVETON. Calig. V. 3. p. 519. Communis hic eſt mos Barbarorum. In graui enim luctu, viri, barbam ponebant. Hæc eſt cauſſa, cur Priamus, in illa calamitatum & malorum Illiade, faciem cute tenus raſam habuiſſe, legitur. Sed & feminæ, præter naturæ legem, capita radebant. Hinc EVRIP. Alceſtid. u. 426. *Iubeo communem eſſe luctum huius mulieris, cæſarie raſa, & nigra veſte.* Et ACCIVS Amphit. ap. Non XI. 850.

cata, faciem regis *f*) profundis repleuere vulneribus, & ſe lanceolis *g*) & phlebetomiis concidentes, vulnera, quæ regio cadaueri intulerant, *h*) repleuerunt, vt prœliator & tantus rex, non femineis lachrymis, ſed virili ſanguine lugeretur.

CAPVT

Sed, quænam hæc eſt
Mulier, funeſta veſte, tonſu lugubri.

Vid. MEVRS de Fun. C. XLVI. KIRCHMAN. de Fun. Rom. XI. 13. 14. Hunni, quandoquidem teſte MARCELLINO Lib. XXXI. c. 2. imberbes fuerant, neque alii, præterquam reges & proceres, barbam nutriebant, vid. ad Cap. XII. bb. cæſariem, in communi luctu raſiſſe, ſaltem comas vellere ſolitos fuiſſe, exiſtimauerim. Id enim, obſeruante BARTHIO Animaduers. Lib. XXI. c. XI. f. 1042. haud leue fuit luctus indicium, quod, & MARTIALIS Lib. V. Epigr. 39. notauit.

Pietasque pulſans, pariter, & comam vellere,
Deflere non te vernulæ pudet mortem.

Hunni, profecto, perinde, ac Hungari, caput barbamque, more Scythico demebant; id, quod e ritu Scythiciſmi impio, ad quem Hungari, ſub Andrea I. prolapſi ſunt, THVRÓTZ. Chron. P. II. Cap. XXXIX, quemue, regnante Ladislao IV, a Cumanis acceperant, Comes de REVA. Cent. III. f. 18. liquido elucet. Comas igitur barbasque prolixas, non prius, quam vbi ad Chriſtum conuerſi ſunt, ad exemplum Europæorum, promittebant. Reſecabantur eæ, more Scythico, neque, niſi ad ſignificandam luctus funebris acerbitatem, promittebantur. BONFIN. Dec. II. Lib. IV. Quæ res, adeo in conſuetudinem, lapſu temporis abiit: vt etiam SIGISMVNDVS, ad promerendam Vngarorum gratiam, barbam in deliciis nutriuerit, & geſtauerit. BONFINIVS Dec. III. Lib. III. f. m. 292. Ceterum, coma capitis, ſemper, inter Hunnorum feminas, in honore fuit. Eam itaque, a feminis, in communi dolore, non tam raſam, quam effuſam exiſtimauerim: crinium enim ſolutio, haud exilis eſt, adnotante BARTHIO Lib. XLVI. cap. XV. luctus ſignificatio.

f) Nihil de inflictis faciei regiæ vulneribus, apud IORNANDEM ceterosque Chronographos occurrit. Idcirco, crediderim, regio cadaueri, addit CALANVS vulnera: ne inter arma natus educatusque, & in armis verſatus princeps, ſine vulnere occubuiſſe, a ſuis iudicaretur.

g) Hunni grauiorem triſtitiam ſignificaturi, *informes facies, canis turpauere vulneribus: vt prœliator eximius, non femineis lamentationibus & lacrymis, ſed ſanguine lugeretur virili.* IORNAND. de Reb. Get. Cap. XLIX. Ritum hunc lugendi mortuos, vetuſtum fuiſſe, in Aſia, ex LEVITIC. XIX. 28. liquido conſtat: *Neque cæſuram, pro vllo mortuo inditote carni veſtræ, & inſcriptionem ſtigmatis, ne imponite vobis*, quem, inter Scythas etiam, vſu receptum fuiſſe, ex HERODOTO, nota e. expoſitum eſt. Adhibebatur vero, non ſolum in lucta funebri, verum, in concilianda etiam idolorum clementia. Hoc igitur modo, prouocaturi, opem idolorum, Baalitæ, *incidebant ſe, ritu ſuo, cultris & lanceolis.* 1. Reg. XVIII. 28. Fuerant vero cadaueroſæ facies, apud Hunnos, non minus luctus & ærumnarum ſpecies, id, quod BARTHIVS Aduerſar. Lib. XXIII. Cap. XV. f. 1141. ex TERENT. Act. III. Scen. IV. de aliis etiam gentibus obſeruat; verum, ſignum etiam virtutis bellicæ. Qua de cauſſa ii, genas infantum, ab ipſis naſcendi primitiis, ferro ſulcabant. AMMIAN. Marcellin. Lib. XXXI. c. 2.

h) Mancus eſt hoc loco IVVENCVS, hunc in modum, ex Iornande ſupplendus: *vulnera, quæ regio cadaueri intulerant, ſanguine repleuerunt: ſcilicet, vt prœliator eximius non femineis lamentationibus & lacrymis, ſed ſanguine lugeretur virili.* IORNANDES de Rebus Get. Cap. XLIX.

CAPVT

CAPVT XXIV.

STatim ergo in mediis *a*) campis, pretioſa *b*) tetendere tentoria, & pallia, auro texta gemmataque, in medio campo, ſtatuerunt. In quibus cadauer regis, *c*) more regio indutum, *d*) in-

a) Non in Sicambriæ campis, veluti annales Hungarorum, incerta referunt traditione; verum in regione Iazygum Metanaſtarum, in qua regia Hunnorum, a PRISCO de Legat. p. 106. deſcribitur, & mortuum & ſepultum Attilam, certum eſt. Hoc enim ille loco, ſedem regni poſuerat, quam in Pannoniam, vbi hodie Buda iacet, translatam fuiſſe, nullius compertum eſt auctoritate. Etiamſi vero Buda, iuſſu Attilæ regis, id, quod CHRONICON Hungarorum notauit, condita fuerit: inhabitatam tamen ab eo, vel propterea negauerim, quod, vrbem fraterno adpellatam nomine, inuiſam habuerit. Cum Hungarorum Chronographis, AVENTINVS Annalibus Boior. Lib. II. f. 167. ſentit, *Cantatur*, inquiens, *apud nos antiquis carminibus, Sicambriæ, quam nos Ophen, Vgri Budam vocare ſolent, Attilam habitauiſſe & opetiiſſe*: quod tamen, dum in dubio relictum eſſe videtur, recte nonnulli, Attilam, intermiſſa Budæ mentione, in ſedibus ſuis, extinctum, connotauere. TYRO Proſper Chron. in Lect. Caniſii T. I. p. 173. HERMANNVS Contractus ad an. 452.

b) Videre hinc eſt funeris magnificentiam, quam Hunni, in efferendis regum cadaueribus, ſeu Scytharum ritu, ſeu aliarum gentium exemplo, adhibebant. Neque enim ſplendor, quem Scythæ, in regum vſurpauere funere, vel Græcorum magnificentiæ, quam Alexander, in Hephæſtionis ſepultura, Babylone expreſſit. PLVTARCH. in Alex. XXXVII. f. 332. edit. Pariſ. 1558. vel Romanorum faſtui, qui ex Neronis funere, apud SVETONIVM Ner. Cap. L. n. 1. elucet, vllo modo cedere poteſt. Præterquam enim, quod cadauer regium, ad Gerrhos vſque, ampliſſimo, inter adminiſtrorum militumque cohortes, efferebatur funere: pretioſis etiam indumentis, & præterea, aurea argenteaque contegebatur ſuppellectile. HERODOT. Lib. IV. f. 243. ſequ. Scytharum ritu, Hunni quoque, auratas gemmatasque ſtragulas, *in mediis campis, & intra tentoria ſericea.* IORNAND. de *Reb. Get.* Cap. XLIX. p. 144. regio Attilæ cadaueri, ſubſternere haud dubitarunt, ſiue, vt regis magnificentia indicaretur, ſiue, vt diuini, tanto heroi, honores exhiberentur. Hoc namque modo, gentes, defunctorum corpora, qua deos honorabant. LACTANTIVS II. 4. iiſque immortalitatis ſemen ineſſe, tacite innuebant. quam rationem, cur plerique mortales, ſtudioſi ſepeliendorum corporum fuerint, SCALIGER, vir ſummi ingenii, ſummæque doctrinæ. *Poet. Libr. III. cap.* 20. ad ſignauit. Hinc vero colligi poteſt, Hunnos, Scytharum ritu, curam magnifice ſepeliendorum corporum adhibuiſſe: tametſi plerique mortales, leuem ſepulturam, magnificæ, anteferre conſueuerint. Sic Cyrus apud XENOPHONTEM, Pædia III. ſufficere ait, ſi terra, tegantur mortui. Et LVCIANVS, plurimis locis, ſollicitam cadauerum curam, ironiis irridet, ſarcaſmis lacerat, rationibus & argumentis confodit, ſicut & SENECA. Epiſt. XCII. & STOBÆVS XXXIIX. Serm. hæc omnia, quæ inuſitato ſumtu, in funere adparantur, luculenta contemnunt grauitate.

c) Mos hic, e priſco Scytharum ritu profluxit, qui exentratum, habituque regio ornatum corpus regium, ritu ſolemni efferebant. HERODOT. Lib. IV. f. 244. Mirum, quod in funere Attilæ nulla, vel exentrationis, vel condimenti fiat mentio. Quando enim Scythæ, diſſecto, ritu Ægyptiaco, cadauere, interanea eximebant eiiciebantque, reliquum vero corpus iam quodammodo depuratum, abiectis, quæ maxime feculenta ſunt, condimentis curabant, atque *ſilere contuſo, & thymiamate, apiique ſemine & aniſi, infarciebant.* HERODOT. l. c. non poſſum non in eam induci ſententiam; quin, idem moribus quoque Hunnorum vſitatum fuiſſe, adfirmem. Depuratum hoc modo ablutumque cadauer, veſte ferali amiciebatur. quam ego, non Græcorum Romanorumque conſuetudine, *albam*; de qua HOMERVS Illiad. XVIII. v. 353. & SVETON. in Neron. cap. 2. n. 1. verum, *rubram & puniceam* fuiſſe, arbitror. Hæc namque militaris eſſe cenſetur, quali

d) inaurato feretro poſitum *e*) extulerunt. Mox igitur nobiliſſimi milites, *f*) in modum Circenſium, feretrum ambientes, hos funereos

---

& Spartani, defunctos indui volebant. vid. ÆLIANVS Var. Hiſt. Lib. VI. c. 6. Ceterum, feralem regum veſtem, auro intertextam, eſſe oportuit, cum adſignificandam regii funeris magnificentiam, tum, ad immortalitatem, quam Scytharum ſapientes, defunctorum tribuebunt animis, indigitandam. Quæ conſuetudo, inter Romanos non fuit inuſitata, quod ex SVETONII l. c. & HIERONYMO in vita Paullæ, elucet; quin, ab Hunnis, ad Hungaros etiam translatum fuiſſe, ex ferali Caroli I. amictu, apud THVRÓTZIVM Chron. P. II. cap. XCIX. luculenter patet. Hunc vero, ille, feralis in corpore regio amictus imaginem, ſiſtit: *Tandem die ſequenti, ob præceptum dictæ dominæ reginæ, Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Baronibus, Præsbyteris, Fratribus, Clericis omnibus, ſimul conuenientibus, & lachrymabiliter proceſſiue pergentibus, ad dictum caſtrum deuenitur. Vbi pretioſiſſimum caput eius, iuxta decentiam regni ſui, honoris corona aurea, corpusque ipſius ſplendidiſſimum, tunica ſcarletina, ac etiam caligis ſalutaribus gemmis pretioſiſſimis contextis, & deſuper calcaria aurea, pulcherrimis pedibus ſuæ excellentiæ annectendo induentes.*

d) Feretrum, cui defuncti Scytharum reges imponebantur, erat *plauſtrum.* Huic enim impoſitum cadauer regium, ad Gerrhos ferebatur. Eius loco, quod in Gerrhis adhibitum fuerat, hunc in modum depingit, HERODOTVS Lib. IV. f. 244. *Quem, poſtquam in locutis poſuerunt ſuper torum, mucronibus, hinc atque hinc defixis, deſuper ligna extendunt, ac deinde palliis contegunt.*

e) Non Scythico, ſed Romano ritu, elatus fuiſſe videtur Attila. Apud Scythas namque, depuratum, plauſtroque impoſitum regum cadauer, ad diuerſas, quibus imperitabant, ferebatur gentes, non ſine inſigni optimatum, qui funus comitabantur, frequentia. quod per diuerſas circumlatum regiones, in Gerrhis, qui extremam Scythiæ partem inhabitabant, in regum deponebatur ſepulchris. HERODOT. Libr. IV. f. 244. Alii contra ea Scythæ, quum deceſſerunt, a proximis in plauſtro collocati, per amicorum circumferebantur tuguria. qui defunctorum excipientes cadauera, transactis quadraginta diebus, terræ mandabant. RHODIGINVS Lect. Ant. Lib. XVII. cap. 21. At vero Attila, e regia, in campum, ritu Romano, in lectica, pretioſis ſtragulis ſtrata, a viris ſummis elatus, in eum primum locum deferebatur, in quo, & caſtra facere, & publicas inſtituere conſueuerat conſultationes: vti res eius præclare geſtæ, funebri carmine, a lectiſſimis equitum, laudarentur. IORNANDES de Reb. Get. cap. XLIX. Pompam funebrem, qua Attila rex efferebatur, *ſpectaculum admirandum & ſolenniter exhibitum*, adpellat. Comitabantur namque funus, præter Hunnorum proceres, fortiſſimi ſubiectarum gentium reguli, cum delecto, e diuerſis populis equitatu, præeuntibus, qui næniam canebant, ſiticinibus. In pompa funebri, ferebantur maieſtatis regiæ inſignia, ſpolia hoſtium, & ſimilia. Sequebantur filii, propinqui, aliique Hunnorum heroes, & aulæ adminiſtri, habitu lugentium, hoc eſt: ornamentis poſitis, capillo raſo, conſciſſo vultu, in veſte pulla, ſiue atra.

f) Talem decurſionem LIPSIVS in Tacit. Annal. II. n. 29. explicat. Ludorum namque Circenſium, qui a circo Tarquiniano nomen acceperunt, ſex potiſſimum fuerant genera: curſus, lucta ſeu certamen gymnicum, ludus Troiæ, venatio, pugna equeſtris & pedeſtris, & denique naumachia. Præcipue tamen Circenſium adpellatio, hypodromiis id eſt equorum curſibus, adhæſit. ROSINVS Antiquit. Lib. V. Cap. II. quales PAVSANIAS, in Azanis filii Arcadis, & IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIX. in Attilæ exequiis, adhibitos fuiſſe, notauerunt. *De tota*, inquit iſte, *gente Hunnorum electiſſimi equites, in eo loco, quo erat poſitus in modum Circenſium curſibus ambientes, facta eius cantu funereo, tali ordine, referebant*: niſi decurſionis nomine, *agona*, certamen cruentum, quale in monimento Mauſoli, quod diis manibus ab Artemiſia regina dicatum fuerat, AVL. GELLIVS Noct. Att. Lib. X. cap. 18. commemorat, intelligi velis. Scythæ namque, non minus, quam Hunni, in honorem demortui, ſiue placandis defuncti manibus, ſiue alia de cauſa, lectiſſimos quosque miniſtrorum contrucidare ſolebant. HERODOT. Lib. IV. f. 244. IORNAND. de Reb. Get. Cap. XLIX. pag. 145. 146.

g) Voce

neros verſus *g*) decantabant: Præcipuus Hunnorum rex Attila, *h*) patre

g) Voce tibiisque cantare, apud Hunnos Hungarosque, in laude fuit poſitum. Pueri namque & puellæ, inde ab infantia, hymnos & Pœanes, præſcriptis cantare numeris, diſcebant; & non minus viri, in caſtris, aulis principum, vitaque ruſtica, quam feminæ, virginesque in lanificiis, diuerſa occinere carmina conſueuerant. Ita apud Priscvm de Legat. p. 128. in conuiuio Attilæ, *adueniente veſpere, ſublatis epulis, duo viri Scythæ, coram Attila prodierunt, & verſus a ſe factos, quibus eius victorias & bellicas virtutes canebant, recitarunt.* Quinimo, puellæ etiam Scythicæ, redeunti ab expeditione, Attilæ regi, in vico quopiam, tamquam Syrenes Scythicæ, *obuiam prodibant, ſub linteis tenuibus & candidis, & dum iter pergerent, odas & cantilenas Scythicas canebant.* Priscvs. l. c. p. 107. Quæ conſuetudo, non domi ſolum, verum in caſtris etiam, a militibus ſedulo obſeruabatur. Hinc ſeptem Hungarorum duces, teſte Thvrótzio Chron. Part. 2. Cap. 9. *de ſe ipſis cantilenas fecerunt, inter ſe decantari, ob plauſum ſecularem, & diuulgationem ſui nominis.* Mos hic diuerſa occinendi carmina, in gentem tranſiit Hungarorum, apud quos, noſtra etiam ætate, plerumque, non inter plebeios ſolum, verum, inter quosdam etiam viros illuſtres, bellique duces clariſſimos, res fortiſſimorum virorum præclare geſtæ, vetuſta conſuetudine, partim voce, partim tibia decantari ſolent. quod, & Galeotvs Martivs, in aula Matthiæ Coruini obſeruauit. *Semper enim*, inquit ille, *in eius conuiuio diſputatur, aut ſermo, de re honeſta, aut iucunda habetur, aut carmen cantatur. Sunt enim ibi muſici & cytharœdi, qui fortium geſta, in lingua patria, ad menſam in lyra decantant.* & Cap. XXXI. *Semper enim in eius domo, aut oratur, aut ſtudetur, aut carmen cantatur ad lyram*; & Avgerivs Mvsbeqvivs Epiſt. III. inter plebeiæ conditionis homines, militesque notauit. *Occurrebat*, inquit, *modo horridus aliquis, a finibus Hungaricis, cum ſuis gregalibus, miles, qui flebili in chelyde, mœſtum quiddam, triſtis ipſe vlulabat verius, quam cantabat.* Pronuntiabantur autem hæ cantiones, voce magis, quam chelyde, vel tibia, a phonaſcis & hilarodis, cum quibus choraulæ interdum concinebant: tametſi vtrumque inſtrumenti genus, genti Scythicæ familiare fuiſſe, ex gente Slauorum cognoſcere eſt. quorum legati, dum ad Hunnos Abares, ex Scythia, in Pannoniam, imperante Mauritio, contenderunt; chelydis, ſeu cytharæ dulcedine, moleſtiam longinquioris itineris leuabant. Landvlphvs Miſcel. Lib. XVII. Cap. 24. Inter inſtrumenta muſica, *tibia* fuit apud Hunnos clariſſima, qua, choraules, cum in caſtris, tum in conuiuiis, occinere ſolebat. Namque adfirmante Pratina, apud Athenævm, Deipnoſoph, Lib. XIV. Cap. 2. f. 617.

Tibia commeſſationum adminiſtra eſt,
Spectaculis commoda, quibus pugnant
Ardentibus animis pugiles,
Et vt quaſi temulenti apud ſe non ſint,
In conflictibus bellicorum agminum duces.

Huic, decurſu temporis, *chelis*, loco illuſtri adiecta eſt, ſicuti inter agreſtes, *tibia vtriculariorum*, horriſonis ſtridens modulis. Cantabatur inter Hunnos Hungarosque, cum domi, in conuiuiis, nuptiis, natalitiis, funeribus, & inter diuerſas gentis occupationes; tum foris etiam, in caſtris, & in acie. Vnde demum diuerſa enata ſunt cantilenarum genera: *modi*, inquam, *& cantica*, inter pocula, Galeotvs Martivs l. c. *hymenæus* & *nomion*, hoc eſt, carmen amatorium, in nuptiis, *catabaucaleſes* in natalitiis, *quæſtus & lamenta*, in funeribus. Iornand. de Reb. Get. cap. XLIX. *bucolica* item aliaque carminum genera, quæ Athenævs Deipnoſoph. Lib. XIV. cap. 3. f. 618. 619. enumerat, inter diuerſas occupationes. Militibus proprium fuit, *pæan* in caſtris, quo illi, ducum, heroum, militumque laudes, virtutes bellicas, & victorias recitabant, Priscvs & Thvrótzivs l. c. *claſſicum* in acie, & *ouatio* in triumphis. cuius imaginem, in Hunnicis Syrenibus, ex Prisco oſtendimus. Vt *odas hymnos*que, qui in Deorum laudes concipiebantur, hac vice prætercam. Neque vero, ſolius tantummodo voluptatis, delectationis, & vel proliciendi, vel ſedandi doloris cauſſa, cantiones occinebantur: verum, res etiam, Hunnorum virtute, domi foriſque præclare geſtæ, iis comprehendebantur.

h) patre genitus Madlucho, fortiſſimarum gentium, *i*) fortiſſimus Dominus, qui, inaudita ante ſe *k*) potentia, ſolus *l*) Scy-

Tales ſunt verſus illi, in Attilæ conuiuio recitati, quibus victoriæ virtutesque Hunnorum, audiente PRISCO Rhetore, enumerabantur; & ſeptem ducum cantilenæ, quibus res Hungarorum fortiter geſtæ, in poſteritatem transmittebantur. THVRÓTZIVS Chron. Part. II. cap. 9. Earum concentus, inexplicabilem, in audientum animis, concitabat commotionem. *Alii namque*, teſte PRISCO, *verſibus delectabantur*, *aliis bellorum recordatio*, *animos exſuſcitabat*, *aliis manabant lachrymæ*, *quorum ætas affecta*, *reddiderat corpus effœtum & imbecillum.* Vtinam earum rudera quædam, ad noſtram transmiſſa fuiſſent ætatem; quo, & deperditæ Scytharum muſicæ, modos cognoſcere, & mancam hiulcamque rerum Hunnicarum notitiam, ex iis ſupplere liceret. Hunni namque & Hungari, vſque ad Geyzæ tempora, res bello paceque geſtas, ad modum hiſtoricum, *concelebrabant carminibus antiquis*, *quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus erat.* WERBÖTZ. Op. Trip. Iuris. Præfat. SCHOEDELIVS Notit. Hung. Prooem. p. 6. ſequ. Quæ in exſequiis Attilæ regis, cantu funereo, partim voce, partim tibia, recitata erant carmina, non modo quæſtu & lamentis, verum laudum etiam & virtutum victoriarumque Attilæ enumeratione, abſoluebantur. Laudem namque mortuo dicere, non minus apud Hunnos, quam apud Græcos Romanosque, in more fuit poſitum. quam, in caſtris, delecti ex Hunnorum equitatu, milites, heroicis concipiebant verſibus, IORNANDES l. c. Qui laudes defuncti ad funera canebant, *ſiticines* GELLIVS Lib. XX. Cap. II. KIRCHMAN. de Funerib. Rom. 11. & lingua Hungarica, *énekeſek*, hoc eſt, cantores ſeu modulatores, dicebantur. *Apud ſitos* namque *canere ſoliti erant*, *hoc eſt*, *vita functos*, *& ſepultos.* quo ſenſu, LIVIVS Lib. I. Cap. 2. ſitum, de ſepulto dixit, & CIC. de Leg. II. 22. *Hic eſt ille ſitus. Vere. Nam ſiti dicuntur ii*, *qui conditi ſunt.* Hinc vero eluceſcit, conceptam in laudem mortuorum næniam etiam ſepultis cadaueribus, partim ante ſepulcrum, partim in viſceratione, de qua capite ſequenti, a ſiticine, cantatam fuiſſe, reliquis, qui funus efferebant, cognatis, voce mœſta plangentibus, & laudes demortui, verbis inter ſingultus interruptis, recenſentibus.

h) Diuerſa patris Attilæ nomina, quibus is, cum a Græcis, tum a Latinis ſcriptoribus cognominatus eſt, ad Cap. III. n. d. expoſuimus.

i) Domini adpellationem, Octauius Cæſar, vt maledictum & opprobrium ſemper exhorruit. SVETONIVS in Octau. Cap. LXII. p. 276. edit. Pitiſci. TERTVLLIAN. Apol. Cap. XXXIV. ne ciues, pro ſeruis habere, adeoque tyrannus videretur. Qua de cauſſa, Tiberius quoque, ſe ita adpellari vetuit, TACIT. Annal. 11. 87. & Alexander Seuerus, LAMPRIDIO teſte, eius vita Cap. IV. Primus ex Romanis imperatoribus, Caligula vſurpauit hoc nominis, AVREL. VICTOR de Cæſar. Cap. III. f. 13. qui in epiſtolis ſuis, vt SVETONIVS eius vita Cap. XIII. obſeruat, præſcribere ſolitus fuit: *Dominus Deus noſter.* Poſtea vero ita inualuit, vt Dominum & Imperatorem ſeu Principem dici, idem eſſet propemodum, id, quod ex PLINII Epiſtolarum ad Traianum Lib. X. paſſim elucet. Quo ſenſu, Hunni etiam Attilam, quia pro arbitratu ſuo inſolenter longe lateque imperitabat, Dominum, hoc eſt, principem ſeu imperatorem fortiſſimum ac potentiſſimum adpellabant, ſicuti hodie Hungari, imperantem principem, *Ur*, Galli *Sire*, hoc eſt, Domine, compellare ſolent. Quæ adpellatio, Attilæ Hunnorum regi, iuſto adſcripta eſt titulo. Fuit namque, omnium poſt hominum memoriam principum, & potentiſſimus, & fortiſſimus.

k) Perpauca in orbe terrarum ſita imperia, iſthoc, quod Attila, longe lateque per Aſiam & Europam protenderat, ampliora vnquam fuiſſe exiſtimo. Illud equidem Græcorum dominationem vix exceſſit, diffuſum tamen per Europam, Aſiam & Africam, Romanorum principatum, cum prouinciis, potentatu ſuo abſorpſit, & præterea, per vtramque Scythiam, Sarmatiam, & Germaniam porrectum fuit. Eius fines, ex THVRÓTZII Chron. Part. I. Cap. XVII. quodammodo cognoſcuntur: *Speculatores ad cunctas ſibi neceſſarias partes*, *prout ſuis expediebat rebus*, *ordinaſſe dicitur. Quorum vna ſtatio*, *Colonia in Germania*, *altera in Lithuania*, *tertia iuxta fluuium Tanain*, *& quarta in Iadria Dalmatia*

l) Scythica & Germanica regna poſſedit, nec non vtraque *m*) Romanæ vrbis imperia, calcatis ciuitatibus, terruit, & poſt, ne reliqua ſubderentur, placatus ſummi Romanorum antiſtitis, *n*) precibus, annuum vectigal accepit. Dum hæc omnia, prouentu felicitatis gerit, non vulnere hoſtium, *o*) non fraude ſuorum, ſed gente incolumi, inter gaudia lætus, *p*) ſine ſenſu doloris occubuit. Quis ergo hunc dicat exitum, quem nullus æſtimat vendicandum?

CAPVT

---

matiæ ciuitate, conſtitutæ erant. Hinc vero eſt colligere, quænam Attilæ Hunnorumque, regnante Attila, fuerit potentia. Quingenta ille, in aciem educebat millia, IORNANDES de Reb. Get. Cap. XXXV., vel vti AVCTOR Hiſt. Miſcel. exiſtimat, ſeptingenta, conf. ad Cap. V. n. d, ſub cuius ſignis, potentiſſimi, Oſtrogothorum, Gepidarum, Alanorum, Marcomannorum, aliarumque gentium, militabant reguli, reliquis, qui Hunnorum caſtra ſubſequi nolebant, pendendo vectigali, obnoxiis redditis.

l) Regna *Scythica* intellige, quæ partim per *Aſiam*, vſque ad Serres prolata iacebant, partim in *Europa*, per *Scythiam Sarmatiam*que *Europæam*, *Daciam* item, & *Iazygum Metanaſtarum* regionem, vſque ad Cuſum & Viſtulam protracta, in occidentem diuergebant. Diſcedimus hic ab eorum ſententia, qui Scythiam, Daciæ limitibus, & Patiſci ripis terminant, atque Iazygum regionem, a Scythiæ complexu excludunt. vid. CELLARIVS Geogr. Ant. Tom. I. Lib. 2. cap. 6. p. 395. edit. 1231. Germanorum contra ea ditio, a Viſtula & Cuſo amnibus, ab oriente, in occaſum, vltra Rhenum exibat, & ampliſſimos, Quadorum, Marcomannorum, Sueuorum, Boiorum, Alemannorum, Thurcilingorum, Herulorum, ceterosque Germaniæ populos, nomine ſuo continebat. vid. CELLARIVS Geogr. Ant. Tom. I. Lib. II. Cap. III. p. 358. 412. ed. 1731. In quorum numerum, Oſtrogothi etiam, Gepidæ, Baſtarnæ, aliique, qui Hunnorum caſtra ſequebantur, Germaniæ populi, referri debent.

m) Hinc iam, quodnam ſit, Hunnorum imperii, territorium, videre eſt. *Principale*, a palude Mæotide, vſque ad Cuſum Viſtulamque amnes, per *Scythiam*, *Sarmatiam Europæam*, prolatum fuit, in eoque, Attilæ regia, haud longe a Patiſco remota ſtetit. quod demum, ſuperato Danubio, per vtramque *Pannoniam* protractum, ad Norici & Italiæ fines diuergere cœpit. Principali, *acceſſorium*, multo amplius fuiſſe videtur. Namque per utramque *Aſiaticam* atque *Europæam Scythiam*, prorogatum, & *Germaniæ*, *Cherſoneſi Cimbricæ*, *Galliæ*, *Italiæ*, *Illyrici*, *Mœſiæ*, *Thraciæ*, *Græciæ*, *Aſiæque Romanæ* acceſſione auctum, vtrumque Romanæ vrbis *imperium*, *orientale* inquam atque *occidentale*, vectigalis nomine, ambitu ſuo comprehendiſſe, ex diverſis rerum Attilæ ſcriptoribus, euidenter elucet. Qua de re alibi copioſius.

n) Recte itaque ad Cap. XVIII. & XIX. obſeruatum eſt, Attilam, non tam cœleſtium geniorum adparitione, quam diſertiſſima ſummi Pontificis oratione permotum, vrbi populoque Romanæ pepercisſe. Lege, quæ hac de re, ad Cap. cit. copioſe commentati ſumus.

o) Fraudis omnis ſuſpicionem ab Attilæ obitu ad Cap. XXII. n. 1, prorſus remouimus. Tametſi enim Attila, teſte BEDA, Hiſt. Eccl. Lib. I. cap. 13. pro arbitratu ſuo, inſolenter cum Hunnis, tum ceteris populis dominabatur. qua de re ad Cap. XII. n. K. amorem tamen ſui, timore & reuerentia temperatum, cum inſigni, ſuſpiciendæ maieſtatis opinione, incredibili quadam vi, animis omnium impreſſerat. Erat namque Attila, vti vultu grauis, ita ſupplicibus benignus. conf. ad Cap. XII. n. r. ſequ.

p) Scilicet, quia mors inſperata, quæ vigilantem ſuperare nequiuerat, dormientem, ſeu hæmorragia narium, ſeu apoplexia, ſicuti ad Cap. XII. n. 1, expoſitum eſt, oppreſſerat. Hoc namque caſu, omnis ſenſus & motus, interne ac externe ceſſat.

 CAPVT

CAPVT XXV.

COnfeſtim igitur *a*) in noctis ipſo crepuſculo, corpus, honore, quo decuit, *b*) ſepeliuerunt. Denique menſis adpoſitis

a) Nihil de ſepulturæ tempore, vel apud IORNANDEM, vel apud Hungarorum chronographos. Funera Hunnorum ignobilia, eorumque, qui in prælio occubuere, poſtridie obitus, efferri fuiſſe ſolita, ex gentis Hunnicæ ducum, qui in acie occiderant, ſepultura, apud THVRÓTZIVM Chron. Part. I. Cap. 11. 12. hodiernaque Hungarorum conſuetudine, quodammodo comprobari poteſt. Quod autem a priſco Scytharum more, qui defunctos die quadrageſimo efferebant, receſſerint, incerta ſedes & continuæ in caſtris expeditiones, huius rei cauſſa fuere. Procerum tamen ducumque cadauera, partim propter adparandi funeris magnificentiam, partim propter luctum acerbiorem, longiore interiecto temporis interuallo, contumulabantur, quod, ex Scytharum ſepeliendi ritu, apud HERODOTVM Lib. IV. f. 245. colligitur. Apud eos namque, homines priuati, quadraginta diebus circumaguntur, dein humantur. Quidni principes, ceterique loco illuſtri nati viri? Anne vero, cum Græcis, ante ſolis ortum, vel cum Romanis, interdiu ſepeliebantur, incertum eſt. Attilam tamen, IORNANDES de Reb. Get. cap. XLIX. *nocturno tempore*, vel, ſicuti CALANVS, in *noctis crepuſculo*, propterea ſepultum refert; vti ignotus tanti regis tumulus redderetur, & curioſa hominum induſtria ab inquirendo eius loculo auocaretur, IORNANDES l. c.

b) Vti priſcus inter Hunnos ſepeliendi ritus, debito exponatur ordine: videndum eſt primum ſepulcrum eiusque altitudo, locus & modus ſepeliendi, deinde munera, quæ cum demortuo in tumulum inferebantur, ornamenta item cuſtodesque ſepulcri. Sepulcra in Scythis Hunnisque ſacra fuiſſe, ex HERODOTI Lib. IV. f. 244. & IORNANDIS de Reb. Get. cap. XLIX, elucet, quæ, quocunque demum modo violaſſe, ſummum fuiſſe ſcelus, indicio ſunt pleraque. Et profecto, nulla fere tam efferata gens fuerat, quæ non habendam ſepulcrorum rationem ſenſerit: ſin quosdam barbaros exceperis populos, qui demortuos, in iisque etiam reges, vel in mare, vel in ſterquilinia, neglectis loculis, reiiciebant. RHODIGINVS: Lect. Antiqu. Lib. XVII. cap. XIX. Alta vero ſpatioſaque fuiſſe, indicant munera, in reliqua loculi parte cum rege contumulata. Quorum altitudinem PLATO Leg. 12. quinque virorum, totidemque dierum labore dimetitur. Vetat namque altius exſtrui ſepulcrum, quam viri quinque, diebus totidem excitare poſſint. Quibus reges Scytharum inferri ſolebant, tumuli, in Gerrhis extremam regionis oram inhabitantibus, ſtruebantur; forſitan, quia locus ad cetera inutilis, & ad id tantum commodus, viuentibus nil prorſus inferebat emolumenti. *Nullum* enim PLATO l. c. *in loco fœcundo, & agro ad cultum parato, fieri ſtruiue ſepulcrum iubet: ne a mortuis, terræ matris fœcunditas præpediatur.* Ceterum, quoniam reges heroesque, quarundam gentium conſuetudine, vel in vertice, vel ad radices montis, conditores autem vrbium, in ciuitatis meditullio, obſeruante RHODIGINO, l. c. Cap. XIX. ſequ. ſepeliebantur: Regum Scythiæ, in montibus apud Gerrhos, Attilæ contra ea, ceterorumque Hunnici populi principum ſepulcra, in centro Hunniæ, iuxta viam, Romanorum ritu, inquirenda exiſtimauerim; neque tam in Pannonia, veluti THVRÓTZIVS Chron. Part. I. cap. 11. 22. exiſtimat, quam in Iazygum Metanaſtarum regione, in qua, & Hunnorum regiam ſtetiſſe, & Attilam mortuum eſſe, ex IORNANDE, ſuo loco oſtendimus. Dubitauerim vero, in regum ducumque monumentum, quod THVRÓTZIVS l. c. in Keweháza conſtructum adfirmat, Attilam illatum fuiſſe; quandoquidem Hunnorum proceres, recondito, clam, nocturno tempore, cadauere, contrucidatisque veſpillonibus, ignotum, teſte IORNANDE, volebant eſſe Attilæ tumulum. Quod ſi tamen curioſitati quidpiam, dandum eſſet: Attilæ ſepulcrum, in agro *Jáſz Birinyienſi*, in quo, FRANC. FORIS OTROKOCSI Orig. Hung. P. 1. C. IV. 4. Hunnorum regiam ſtetiſſe condocet, inueſtigandum, exiſtimauerim. Sed dum in re incerta, nihil definiri poteſt: videndum potius, quonam modo regum ſepeliebantur cadauera. Non Romanorum cremabantur more, ſed inhumabantur, cum quibus, Scythæ Hunnique, ſeruos, equos, aureaque vtenſilia, aliaque demortuorum manibus

tis mixtum dolori gaudium faciunt. Nam epulas *c*) diuerſi adpara-

nibus conſecrata munera, inferebant. Qua de re, hunc in modum, Herodotvs l. c. *In reliqua loculi ſpatioſitate, aliquam eius pallacam ſtrangulatam ſepeliunt, & pincernam, & cocum & equiſonem, & miniſtrum, & internuncium, nec non equos, & aliarum rerum omnium primitias, quin etiam phialas aureas, nam argentum, aut æs, in vſu non habent.* Seruorum animantiumque in Attilæ ſepulcro, Iornandes non meminit: *Arma tamen, hoſtium cædibus adquiſita, phaleras vario gemmarum fulgore pretioſas, & diuerſi generis inſignia, quibus colitur aulicum decus*, addita enumerat. Munera hæc ſunt, mortuorum manibus ſacra, quorum meminit Virgil. Aen. III. 66.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis & ſacri pateras.

Loculum Attilæ ſumtuoſum fuiſſe, ex Iornande eſt cognoſcere. *Primum* namque *auro, ſecundo argento, tertio ferri rigore communitus erat.* Qua re ſignificabatur, hæc omnia potentiſſimo regi conueniſſe; id quod loco ſuo exponetur. Cui, in ſepulcro ſuper toro collocato, defixisque ex vtroque latere mucronibus, Scythæ, obſeruante Herodoto, *humum certatim atque auide iniiciebant, cupientes tumulum quam maximum efficere.* Quam, in ſepeliendis demortuis, conſtruendisque ſepulcris, Hungarorum, alacritatem, ingenti cum admiratione, plus vice ſimplici, hodienum conſpeximus. Illato namque in tumulum cadauere, vltimum demortuo conteſtaturi amorem familiares, humum certatim auideque loculo ingerunt, tumulumque quam maximum, congeſta terra efficiunt, cognatis ceterisque amicis, qui contumulatum defleant, confertim adſtantibus, ceterisque, qui funus comitantur, funebrem occinentibus næniam. Conſtructus hoc modo, illato cadauere, tumulus, ſuis ornabatur monimentis. Scythæ namque, ſtrangulatos quinquaginta equites, qui ſuper exentrata, paleaque impleta, equorum cadauera, in ambitu ſepulchri regii, transactis ſtipitibus locabant: ſiue, vt deos manes placarent, ſiue, vt conceptam poſt mortem dominationis ſpem indicarent. Lubet ea, ex Herodoti l. c., vti priſcus gentis mos oſtendatur, adducere. *E famulis reliquis aptiſſimos ſumunt. Sunt autem hi ingenui Scythæ, illi enim ſeruiunt, quos ipſe rex iuſſerit. Nam pecunia emtos ſeruos non habent. Horum miniſtrorum quinquaginta quum ſtrangulauerunt, ac totidem præſtantiſſimos equos, aluo eorum exempta & expurgata, paleis implent ac conſuunt: & vbi dimidium fornicis ſuper duo ligna tali modo defixerint, multa illa tum oblonga ligna craſſa, per equos ad ceruicem vſque, quum traiecerant, adtollunt eos ſupra fornices, quorum priores fornices ſuſtinent armos equorum, poſteriores vero, iuxta femora ſuſcipiunt ventres, vtrisque cruribus superne dependentibus. Equos autem infrenant, eorumque habenas anteriora extendunt, & mox ad palos alligant: dehinc ſuper eorum ſingulos ſtatuunt, ſingulos quinquaginta iuuenum ſtrangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum, rectum ſtipitem, præter ſpinam, ad ceruicem vſque transfigunt: quod inferius extat aliquid ſtipitis, id infigunt foramini ligni alterius, quo equus traiectus eſt. His equitibus ſepulchro circumpoſitis, abeunt. Hunc in modum reges ſepeliunt.* Hunni contra ea, a priſco deſciſcentes more, ſolas ſuper congeſtum terræ tumulum, columnas ſepulcrales cipposque, erigebant, his crediderim de cauſſis; vti demortuorum, ceteris eminentius faſtigium indicaretur, & inſculpto cum elogio contumulatorum nomine, ſempiternum, memoriæ cauſſa, poneretur monumentum, Thvróczivs Chron. P. I. Cap. 11. 12. Ita enim ex ſepulcris facta ſunt monumenta. quæ Ægyptii, tanquam ſempiternas defunctorum domos, inſigni magnificentia conſtruebant. Rhodiginvs Lib. XVII. Cap. 20, Græci autem & Romani, quinimo, Scythæ etiam Hunnique, fornicibus ſubſtruebant. Hinc plebs Romana, vaſtata vrbe incendio a Nerone, *ad monumentorum buſtorumque diuerſorium compulſa fuit.* Sveton. in Neron. Cap. XXXVII.

c) Sepulcrales Hunnorum epulæ, Romanis *Silicernium*, Lipsivs ex Nonio & Feſto ad Taciti Annal. Lib. VI. not. 19; Hunnis, *Strava* dicitur. Iornandes de Reb. Get. Cap. XLIX. *Poſtquam talibus lamentis eſt deflectus: ſtrauam ſuper tumulum eius, quam adpellant ipſi, ingenti commeſſatione concelebrant.* Quam vocem, rectius Lazivs in der Chorographiſchen Beſchreibung Hung. Cap. de Hunnis, ad linguam Sarmaticam, quam Schoedelivs Notit. Hung. P. I. §. 180. ſeq. ad Scytho Hunnicam referendam eſſe autumat. Tametſi enim Hun-

paratus, & generis adfluentiſſimas parauerunt. Cuius cœnæ *d*) fer-

Hunnorum idiomate, ſtrauam dici, IORNANDES obſeruauit: ex Sarmatico tamen, in Hunnicum ſermonem, prouti complures dictiones alias, deriuatam fuiſſe, pronum eſt colligere; quum vox ipſa, natiua ſua origine, *conſumtionem*, *commeſſationem*, indigitet. Quo nomine, recte WORMIVS in Monumentis Dacicis Lib. I. Cap. VI. p. 36. *conuiuium in honorem defuncti celebratum* intelligi, adſerit, quod ſuper demortui *tumulum*, teſte IORNANDE inſtituebatur, eique conſtructa ex hoſtium exuuiis moles, adiungebatur; id, quod LACTANTIVS ad Statii Lib. XII. Thebaidos, ex barbararum gentium conſuetudine notauit. Ita enim ille, ad vocem aceruos: *Aceruus exuuiarum hoſtilium moles. Exuuiis enim hoſtium exſtruebatur regibus mortuis pyra: quem ritum ſepulturæ, hodie quoque, barbari ſeruare dicuntur, quem*, ſtrabas *dicunt*, *lingua ſua.* Lactantii obſeruationem, IORNANDES l. c. illuſtrat: *Addunt* inquiens, *ad conuiuium exequiale: arma hoſtium cædibus acquiſita, phaleras vario gemmarum fulgore precioſas*, *&* *diuerſi generis inſignia*, *quibus colitur aulicum decus.* quæ, vbi in modum pyræ ſtructa fuere: cum corpore regio contumulabantur. Priſcus hic eſt in exequiis commeſſandi ritus, inter Romanos, perinde, atque inter Scythas vſitatus. Illi namque funus exſequiati, cum plauſu, ad ſepulcrum, ſiliceruium conficiebant, pranſique dum diſcederent, alii aliis, Vale dicebant. VARRO ap. Nonium I. 224. KIRCHMAN. de Rom. Funer. 4. Hi, ante exequias, *epulum*, *cadauer comitantibus præbebant*, *tam propinquis*, *quam ceteris.* HERODOT. Lib. IV. f. 245. quorum nonnulli mortuos, inter epulas, honoris cauſſa, deuorauiſſe perhibentur. RHODIGINVS Lect. Antiq. Lib. XVII. Cap. XIX. Traducta ad poſteros, Scytharum Hunnorumque cœna funebris, hodienum, inter Hungaros, more antiquo inſtituitur. Illato namque in tumulum cadauere, propinqui & familiares, in defuncti ædes conuocantur, liberaliterque, adpoſitis dapibus, pro demortui conditione habentur, interdum ad luxum etiam, cumprimis in illuſtrium familiarum exequiis. Qualibus epulis, ſœpenumero, inter Hungaros, non ſine iucunda venerandæ antiquitatis recordatione, intereſſe licuit. Vbi, cum Hunnis ad tumulum Attilæ, commeſſari nos credideramus. Ita enim funereo hoc epulo, tamquam per imaginem, priſcam Hunnorum ſilicernii conſuetudinem, repræſentare nobis poteramus. Scilicet: diſpoſitis ad exequiale triclinium amicis, ſecluſisque a virorum conſortio feminis, altum fit, quale nocte profunda eſſe ſolet, poſt conteſtatam doloris ſignificationem, inter funebres conuiuas, ſilentium. Mœret quilibet, tacitusque communem, mente recolligit, & vultu indicat triſtitiam. Quorum alii, manantes ex oculis abſtergunt lacrumas, ſingultus ſedant inter epulas alii. Tum, propinato, verbis conceptis, poculo conſolatorio, demortui manibus vino verbisque parentatur, & ſolennes, partim pro æterna animæ quiete, partim pro beata corporis reparatione, comprecationes DEI, inter ſingultus & ſuſpiria effunduntur. His dictis, vbi iam collapſi mœrore artus, mero incaluerunt: pedetentim lugentium erigitur animus, & inſperatum miſcetur dolori gaudium. Tametſi vero, ſicut TIBVLLVS III. 7. 2. ait:

Difficile eſt triſti fingere mente iocum;

obliti tamen, inter commeſſandum, luctus mœrorisque, funebres conuiuæ, modo in iocos liberales, facetiis vrbanisque ſermonibus, prorumpunt; modo res ſerias, easque magni ponderis, in medium proferunt; modo doloris & triſtitiæ recordati, in amaras colliqueſcunt lacrymas. Namque vinum *Horat.* Lib. I. ep. 5. teſte,

Sollicitus animis onus eximit,

quo dum luctus, tamquam dulci hilaritatis ſeminario diluitur:

Tunc veniunt riſus

Tunc dolor & curæ, rugaque frontis abit. OVID. de Arte am. Lib. I.

Dum ita vino epulisque, ad ſeram vſque noctem, ſatis ſuperque parentatum eſt: DEO amicisque, exequiales conuiuæ, bene precati, domum reuertunt. Si ditior fuerit, & non conſanguinitate modo, ſed clientelis etiam valens, cui iuſta perſoluta ſunt, pluribus ſæpe tricliniis diſcumbitur, at ducenti ſubinde epulatores, numerantur. Meminimus paucos ante annos, emortuali iſtiusmodi conuiuio, boves duodecim, vitulos complures,

d) fercula, primo in *e*) vaſis aureis; ſecundo in argenteis, tertio in *f*) æreis, quarto in ferreis delata ſunt. *g*) Significare autem ex

plures, porcorum & altilium immanem numerum, vini præterea, dolia aliquot conſumta fuiſſe. Neque enim heri tantum & digniores quique in conuiuium adhibentur, ſed viliſſima etiam miniſteria, vti ſunt agazones, rhedarii, & cetera famulorum turba, demenſum accipiunt ſuum, quaſi ideo venerint, vti alieno dolore gulæ perlitarent. Iſta ſilicerniorum apud Hungaros ratio eſt, ne Romanis quidem ignorata, ſed noſtris profecto hominibus, ſuo quodam iure a prima gentis origine propria, quod in NOTITIA Hung. in Comitatu Neograd. Memb. II. Politic. § 2. expoſitum eſt. Hoc ritu fortiſſimi Hungarorum heroes, Stephanus Bathorius, & Paulus Kiniſius, cæſis in campo kenyer mező hoſtibus, olim parentauerant, quem ANTON. BONFIN. Dec. IV. Lib. 17. verbis exprimit prolixis, hunc in modum: *Super cadauera ſtratæ menſæ: quippe quæ vſque adeo frequentia denſaque iacebant, vt per vniuerſum campum, quoquo verſus, in ſtadia pene ſedecim, in cadauer proſilire potuiſſes. Appoſitis ergo dapibus accubuere milites. refecta ſatis ſuperque corpora; & animi lætitia, vinoque plus æquo exhilarati; captiui, qui proſpecta dudum victoria hoſtilia caſtra populari cæperant, ibi quoque opulentiſſime diſcubuere: cœna non ſine militari cantu transacta in compoſito extemporalique carmine ducum procerumque laudes concinuere; mox incaleſcente Bacho, militarem pyrrichiam ſaltarunt. Cum adhuc armati Martiales choreas agerent, elatis in numerum clamoribus, cuncta complebant, item cum in publicæ hilaritatis monumentum, quotusquisque miles geſtu motuque corporis aliquid ageret, quo riſum a ceteris exigeret: Paulus ſaltare iuſſus, in media corona, ita ſubſiliit, medium ſublimemque cæſum hoſtem humo porrectum, dentibus ſine ullo manuum adminiculo, plane corripuit, mox in orbem, admirantibus potius, quam ridentibus ſpectatoribus, numeroſe ſaltauit, choream, ſe & Herculeo quoque viro dignam, edidit. Ea nox præ lætitia geſtiente, inſomnis acta.*

d) Pro ferculis, *coöpercula*, apud IORNANDEM l. c. vnde CALANVS ſua accepit, SAVARO not. in Sidonii. ep. XII. Lib. 3. p. 209. legit, ſine cauſſa tamen. Fercula namque proprie, τρόαπια ſunt, quæ ferertra TERTVLLIANVS dixit, ſeu geſtamina ex ligno, quo pompa, apud Romanos deferri ſolebat. Ita SVETONIVS in Cæſare Cap. XXXII. *Inter pompæ fercula, trium verborum prætulit titulum, veni, vidi, vici.* CIC. Offic. 1. 13. *Cauendum eſt ne tarditatibus vtamur in ingreſſu mollioribus, vt ſimiles pomparum ferculis videantur.* ASCON. in Cic. p. 85. *Ferculis, ſigna ante triumphantem vehi, per pompam.* Et SENEC. Herc. Oetæo v. 110.

Nec pompæ veniet nobile ferculum.

Perperam igitur CALANVS noſter, vocem fercula, ad cœnam refert funebrem. Non enim cœnam, ſed loculum Attilæ, IORNANDES, hoc loco reſpicit: *Noctuque ſecreto cadauer eſt terra reconditum. Cuius fercula primum auro, ſecundo argento, tertio ferri rigore communiunt.* Quo ſenſu, D. AMBROS. ep. 34. *tabulas porphyricas pretioſiſſimas, quibus veſtiebatur operculum, quo regales exuuiæ clauduntur, accipit.*

e) Verba hæc, non tam de vaſis, quibus diuerſa eſculentorum genera, triclinio adponebantur, quam de loculo & feretro Attilæ accipienda eſſe, IORNANDIS lectio monet. Ceterum, aurum & argentum cælatum, quod priſca ætate, teſte ATHENÆO Lib. VII. f. 230. rarum fuerat, PRISCVS de Legat. p. 127. in Attilæ tricliniis admiratur. *Ceteris quidem barbaris & nobis, cœna omni eduliorum genere referta & inſtructa, præparata erat, & in diſcis argenteis repoſita; Attilæ in quadra lignea, & nihil præter carnes. Conuiuis aurea & argentea pocula, quibus bibebant, ſuppeditabantur. Attilæ poculum erat ligneum.*

f) Triplicis metalli, auri inquam, argenti & ferri, IORNANDES meminit. Superfluum itaque eſt, *in æreis*: niſi verba hæc ad vaſa tricliniorum referre volueris. Quoniam enim aurum & argentum, hac ætate fuit rarum: in poculis æneis qui bibebant, doctiſſimi credebantur. ATHENÆVS. Lib. VI. f. 230. ſequ.

g) Quidnam, diuerſo metalli genere, Hunni indicabant, exponit IORNANDES: *Significantes tali argumento, potentiſſimo regi omnia conueniſſe: ferrum, quo gentes edomuit, aurum & argentum, quod ornatum reipublicæ vtriusque acceperit.* Scilicet: *aurum*, rubiginis atque cor-

ex hoc Hunnorum Principes voluerunt, hæc omnia regi potentiſſimo conuenire. Denique armillas, & *h*) armorum diuerſa genera, *i*) equos *k*) faleras diuerſosque *l*) ornatus in medium *m*) pro-

---

corruptionis expers, non ſolum eſt metallum pulcherrimum, verum mortalibus etiam cariſſimum, quod, *Ioue prognatum*, SAPHO dixit, & RHODIGINVS Lib. VII. f. 271. ſoli ſacrum fuiſſe, obſeruauit. Eius itaque imagine, Hunni, in Attila, *maieſtatem* cum *ſapientia*, *gloriam*, *magnanimitatem*, *potentiam*, *victorias*, *diuinosque*, quos manibus regiis attribuebant, *honores*, indigitaſſe videntur. Auri namque nomine, SOCRATES in Platonis Phædro, *ſapientiam*, PROCLVS Diadochus, *imperturbatum mentis ſtatum* intelligit. RHODIGINVS Lib. VII. cap. 24. XIII. Cap. 21. Quod Lacædemonii, propterea Delphico dicauerant Apollini. ATHENÆVS. Lib. VII. f. 283. vti *maieſtatem* in eo *diuinam diuinumque* indicarent *cultum*; Romani vero, in torques, armillas, phialas, phaleras, monilia, coronas, aliaque dona militaria transfuſum, militibus præmii nomine donauerant, SVETON. in Octau. Cap. XXV. TACIT. Annal. XI. 9. 4. vti victoribus, reportatæ de hoſte *victoriæ*, perpetua eſſent *documenta*. *Argento*, contra ea, quod Lunæ ſacrum, *prudentia militaris*, & *inſignis rei bellicæ peritia*, ſignificabatur. Etenim viri ſapientes, argentum ſymbolice, *ſcientiam rerum a Deo conditarum*, ſignare tradunt. quomodo ORPHEVS, homines qui *rationis puritate* viuunt, *argenteos* nuncupauit. RHODIGINVS. l. c. FERRI autem nomine, quod Marti dicatum, iis tantum, qui militari obſtringebantur iure iurando, portare licuit, PITISCVS ad Sueton. Octau. Cap. XXXII. not. 7. *inuſitatum* Attilæ *robur*, *armorumque*, quibus Aſiam & Europam perdomuerat, *ſtudium* oſtendebatur. Illud namque fortiſſimos frangit populos, *principemque tuetur*. SENEC. Octau. v. 456. Ceteroquin, quoniam ſpiritus diuinus apud DANIELEM II. 32. ſequ. in coloſſo Nebuchadenezaris, auro, Babyloniorum gloriam, argento, Perſarum maieſtatem, ære, Græcorum potentatum, ferro, Romanorum robur expreſſit: nihil dubitamus adfirmare, Hunnos, ſymbolis iſtis indigitare voluiſſe, Attilam, non Romanorum ſolum imperii, verum reliquorum etiam, quæ ante eos, florebant regnorum, gloriam, maieſtatem, potentatum, roburque, ſi non ſuperauiſſe, ſaltim æquauiſſe. RANZANVS Ind. V.

h) *Arma hoſtium cædibus acquiſita*, apud IORNANDEM & SIGONIVM nominantur, ſcilicet: gladii, conti, haſtæ, ſcuta, clypei, parmæ, galeæ, caſſides, pilæ, loricæ, arcus, iaculæ, aliaque armorum genera, quibus partim Romani, partim ceteri populi dimicare ſolabant. Hunni namque cominus ferro, & laqueis; eminus, haſtis, ſagitta, ſine galea ſine lorica, ſine ſcuto, confligebant. quod ex MARCELLINO, in Prod. Hung. Lib. II. Sect. I. Cap. I. §. 19. obſeruatum eſt.

i) Equorum, inter dona manibus Attilæ deſtinata, nullam mentionem facit IORNANDES. Scytharum nihilominus ritu, equos cum regibus inhumatos fuiſſe, HERODOTVS Lib. IV. f. 244. tradit.

k) Phaleras ſcribunt CIC. Verr III. 80. Liuius XXII. 52. aliique, non faleras. SVIDÆ *ſunt frontis ornamenta*, *ſcutula*, *id quo frons equorum ornatur*. SERVIO ad Virg. Æneid. VII. 278. *monilia*, ſeu *præpendentia a collo equorum ornamenta*. quæ tamen GELLIVS V. 5. a monilibus diſtinguit: *Inducebat equitatum frenis ephippiis*, *monilibus*, *phaleris præfulgentem*.

l) *Diuerſi generis inſignia*, *quibus colitur aulicum decus* IORNANDES nuncupat. Quod PRICVS de Legat. p. 127. hunc in modum exprimit: *Conuiuis aurea & argentea pocula*, *quibus bibebant ſuppeditabantur Attilæ poculum erat ligneum. Frugalis admodum illius veſtis*, *nihil quo ab aliorum veſtibus dignoſci poſſet habebat*; *niſi quod pura & inpermixta. Neque eius enſis erat*, *aliqua illuſtri elegantia conſpicuus*, *neque calceorum barbarorum ligamina*, *neque eius equi fræna*, *vt reliquorum*, *Scytharum*, *auro aut lapidibus*, *& aliis huiusmodi pretioſis gemmis erant ornata*. Hinc vero eſt cognoſcere, quisnam, Attilæ Scytharumque ornatus fuerit. Tametſi enim MARCELLINVS tradat, Hunnos, dum ex Scythia demigrauiſſent; *linteis*, vel *pellibus* & *obſoleti coloris tunica* conueſtitos fuiſſe: ditati tamen, per tot tantasque victorias Romanorum aliorumque gentium ſpoliis, vſque ad luxum, decurſu temporis, & amictu, armisque & phaleris, cimeliisque, comti fuere. Præterquam enim, quod

m) producentes, *n*) noctem totam crapulis, ebrietatibus, ac diſſolutionibus expenderunt.

CAPVT

---

quod veſtes, arma, frena, ephippia phaleræque, auro, argento, gemmis, & lapidibus pretioſis, refulſerant, armillæ etiam, annuli, torques, phialæ, monilia, aurum item & argentum cælatum, Romanorum exemplo, paſſim inter Hunnorum proceres, in vſu erat. Quæ ſingula, quæ & quantæ Hunnorum opes ſint, quæue cum Attila contumulatæ fuerint, euidenter indicant. Ceterum, hæc omnia, aliaque, quæ enumerauimus, dona fuiſſe demortui manibus ſacra, quæ ad officium, quod mortuis debetur, pertinere exiſtimabantur, alibi indicauimus. Duplicis ea apud Scythas ſunt ordinis: exuuiæ, inquam, diuerſæ, & homines. *Poſtquam enim mortuum, in loculo poſuerunt: in reliqua loculi ſpacioſitate, aliquam eius pellacum ſtrangulatam ſepeliunt, & eum, qui vina miſcebat, & cocum, & equi agaſonem, & miniſtrum, & qui erat a nunciis, nec non equos, & aliarum rerum omnium primitias, quin etiam phialas aureas.* HERODOTVS Lib. IV. f. 244. Quorum conſuetudinem imitati Hunni, Attilæ loculo, *addunt arma hoſtium cædibus acquiſita, phaleras vario gemmarum fulgore pretioſas, & diuerſi generis inſignia, quibus colitur aulicum decus. Et, vt tot & tantis diuitiis, humana curioſitas arceretur; operi deputatos deteſtabili mercede trucidarunt.* IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIX. Hoc itaque modo Hunni regum manibus iuſta perficiebant, iisque, non hoſtium ſolum exuuiis, verum humano etiam ſanguine litabant. BONFINIVS. Dec. I. Lib. VII. fol. m. 23. ſicuti Æneas apud VIRGILIVM Æneid. Lib. X. v. 518. ſequ. Pallantis memoriæ, captiuum immolauerat ſanguinem.

Quatuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens,
Viuentes rapit, inferias quas immolet imbris,
Captiuoque regi profundat ſanguine flammas.

Cognoſcitur hinc, ſepulturam, ſpeciem cultus fuiſſe diuini, quem Scythæ, transacto anno repetebant, viroſque ex adminiſtris quinquaginta, cum equis totidem, ad tumulum regis demortui, denuo litabant, HEROD. l. c. conf. n. c. Ceterum, deſtinata inferis dona, ſpolia fuere Hunnorum hoſtibus detracta. Romani namque, milites, torquibus aureis vel argenteis, armillis, coronis, phaleris, atque monilibus donauere. PLIN. XXXVIII. 2. TACIT. Annal. XI. 9. 4. GELLIVS V. 6. quæ ſingula, ſicut & alia virorum feminarumque ornamenta, in prædam Attilæ ceſſere, eorumque pars maxima, cum armis hoſtium, eidem, cum Attila, ſepulcro iniecta eſt.

m) Antequam hoſtium exuuiæ, ceteraque cimelia, in tumulum inferebantur: Hunnorum conſuetudine, in aceruum congeſta, in modum pyræ ſtruebantur. Qualem aceruum, LACTANTIVS l. c. Strabam, lingua barbarorum adpellat, eumque, STATIVS Thebaid. Lib. XII. venuſte deſcribit.

Sic bellicus ager.
Curribus & clypeis Graiorumque omnibus armis,
Sternitur. Hoſtes ſuper ipſe vt victor aceruos,
Pacifera lauro, crimen vittisque decorus,
Accubat.

n) Nocturnam in exſequiis commeſſandi conſuetudinem, perducti ad Chriſtum Hungari, in laudes DEI, & piam mortalitatis recordationem conuerterunt. Abluto namque, & ſepulcrali amictu ornato cadauere, coacti in ædes demortui hymniſtæ, carmen funeſtum, quod Chriſtianorum pietate, in recordationem mortis transfuſum eſt, noctu & interdiu, voce modulantur lugubri, cognatis viciniſque, qui impoſitum funereo pegmati corpus, circumſtant, inter ſingultus & ſuſpiria, collacrymantibus. Ne vero præficines, luctu cantuue continuo, prorſus contabeſcant: identidem, deſignator funeris, adpoſitis triclinio dapibus, plenis prælibat vinum cantharis. Tum vero,

Pars epulis onerant menſas & plena reponunt,
Pocula Pancheis adoleſcunt ignibus aræ.

CAPVT XXVI.

EA nocte, qua Attila mortuus eſt, vt dicunt *a*) Iordanis & Priſcus, hiſtorici, Martianus Imperator, dum in Conſtantinopolitana degens ciuitate, Romanum gubernaret Imperium, *b*) in ſomniis vidit arcum Attilæ fractum. Vnde, (quod mirum dictu eſt) *c*) mane, dum ſurrexiſſet, ab aulicis, incerto auctore, cognouit: Attilam rebus humanis exemptum: quo poſt multos dies clarius probato, *d*) vota, omnium conſenſu, DEO reddita ſunt.

VIRGIL. Georgic. Lib. IV. v. 378. ſubinde, ne, cantu & ſingultibus defeſſi modulatores, prorſus, in triſti noctis ſilentio obmuteſcant: vel pericope quædam, ex codice ſacro, aliisque libellis moralibus, lectitatur; vel de rebus ſeriis diſſeritur; vel ænigmatibus concertatur. Hæc in ciuium funeribus. Alia eſt in illuſtrium virorum feminarumque exequiis ratio. quod in Comitatu Neogradienſi l. c. obſeruauimus.

a) IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIX. *De quo id acceſſit mirabile, vt Martiano principi orientis, de tam feroci hoſte ſollicito, in ſomniis diuinitus adſiſtens, arcum Attilæ in eadem nocte fractum oſtenderet, quaſi quod gens ipſa, eo telo multa præſumat. Hoc Priſcus hiſtoricus vera ſe dicit adteſtatione probare.* Ex Priſco & Iornande, rem hanc depromſere, PAVLLVS DIACONVS Lib. XV. SIGEBERTVS in Chron. ad an. 455. OTTO Friſing. Lib. IV. Cap. XXVIII. THVRÓTZIVS Chron. P. I. Cap. XXII. BONFINIVS Dec. I. Lib. VII. aliique plures.

b) Plura obitus Attilæ præſagia recenſentur, apud CALLIMACHVM, & OLAHVM in Attila Cap. XVI. *Plurima mortem eius prodigia præſignauere. Nuptiali eius die, equus, quo in præliis, & optimo & ſibi fidiſſimo vtebatur, nullo ſigno præcedentis morbi apparente, ſubito eſt mortuus. Mycoltha etiam ſponſa, ingreſſura cubiculum, tam fortiter pedem dextrum limini impegit: vt ex dolore nimio, aliquamdiu deſidere fuerit coacta, auditaque eſt adnotante Callimacho, eius vox dicentis, ſi tempus eſt veniam. Cometes ante eius mortem, viginti circiter noctibus, ad ortum ſolis vernum viſus. Ad hoc traditur, quædam mulier fanatica, equo inuecta, Attilæ redeunti ex Italia, in Pannoniam, ſub traiectum Lyci amnis, inter Rhetos & Vindelicos defluentis, ter frementi voce acclamauiſſe: Retro Attila*: Hæc vero vana, atque ex ethnicorum ſuperſtitione profecta, videntur eſſe præſagia, qualia SVETONIVS in Cæſaribus, paſſim, pro more ſuperſtitioſæ gentis Romanæ, connotauit. Eadem eſt, & præſagientium ſomniorum, quæ a diuinis probe diſtingui debent, ratio. Ea enim, quum ſint euentuum picturæ: multa ſunt in hoc genere, magis ſcite de euentis coniecta, quam vere ſignificata, multa ancipicia, incerta, dubia, pleraque, prorſus falſa & deteſtanda. PEVCERVS Comment. de Præcipuis generibus Diuinat. Cap. X. Hinc OVIDIVS

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes, vana timere iubent.

Si qua PRISCO Rhetori, ex quo Iornandes ſua accepit, fides habenda eſt: ſomnium Martiani de obitu Attilæ, præſagiens magis, quam diuinum fuiſſe colligitur. Eo enim, non minus mors, quam clades Attilæ, per coniecturam ſignificatur: niſi rationibus certis educere velis, mortem Attilæ, iuſſu Numinis, fuiſſe, non per imaginem ſolum prædictam, verum in regia etiam, primo diluculo, a cœleſti genio pronunciatam. quod tamen, Græcorum commentis, quæ Byzantinis ſcriptoribus cumprimis ſunt familiaria, quodammodo adfingenda eſſe exiſtimauerim. Nihil itaque moramur PAVLLVM DIACONVM, qui Lib. XV. *Dominum, in ſomniis Marciano apparuiſſe, eique fractum Attilæ arcum, oſtendiſſe*, incerta tradit relatione.

c) Nihil hac de re apud IORNANDEM. Quodſi tamen rumor quiſpiam, de morte Attilæ, primo diluculo, Conſtantinopoli percrebuit: ex ſomnio ille Marciani imp. per incertam præſagientium coniecturam, promanauit.

d) IORNANDES de Reb. Get. Cap. XLIX. *Nam in tantum magnis imperiis, Attila, terribilis habitus eſt: vt eius mortem, in locum muneris, ſuperna regnantibus iudicarent.*

e) De

ſunt. Vixit autem Attila *e*) annos LVI. vt plerique hiſtoricorum,

---

e) De ætate Attilæ, haud leuis inter Chronographos lis intercedit. Annales Hungarorum, eum, annos centum & viginti quatuor vixiſſe, quatuor autem & quadraginta, rebus Hunnorum præfuiſſe, perhibent. Ita Thvrótzivs Chron. P. 1. Cap. 22. Bonfinivs Dec. I. Lib. VII. Sabellicvs contra ea, cum Callimacho & Calano, non niſi ad *ſextum ſupra quinquageſimum annum*, vitam eius protrahit. quam ſententiam Bvcholtzervs etiam, aliique ſequuntur. Litem hanc componere, reiectaque Sabellici ſententia, veritatem annalium, quodammodo adſtruere contendit, Olahvs in Attila, Cap. XVI. At vero, quum incertum & dubium, ſupputationis poſuerit fundamentum: non poteſt non, quam inde eduxit, annorum ſeries, diſſoluto nexu concidere. Nos, difficultati huic, ex Hunnorum Attilæque geſtis, quodammodo occurremus, eaque, ex quibus, vera Attilæ annos ſupputandi ratio colligitur, præmittemus. De primo Hunnorum ex Scythia Aſiatica exitu, nihil ſupereſt dubietatis. Accidit ille, Gratiano, Valente, & Valentiniano II. imperantibus. Iornandes, de Regn. Succeſſione in Grat. p. m. 118. adeoque, *non ante annum* 373, vti hoc Schönlebenvs Annal. Carniol. P. III. ad an. 374. ſequ. colligit. quod, & Sethvs Calvisivs in Chronolog. ad an. 374. ex Ammiano Marcellino concludit: quidquid tandem, de Hunnorum, ante Valentem imperatorem, in Pannonia inferiore ſedibus, Inchoffervs Apparat. f. 5. ſentiat. Præerat hoc tempore, rebus Hunnicis, Balamirvs, & poſt eum, Mvndzvccvs, pater Attilæ. Iornandes de Reb. Get. Cap. XXIV. XXXV. quos, Octarem & Rovam fratres, excepiſſe, adeoque quatuor hos principes, *annos* 55, regno Hunnorum in Europa præfuiſſe, certum eſt. Attila namque, *ante annum* 429. Hunnorum imperium, nondum tenebat. quod ex Prisco Rhetore de Legat. p. 80. 81. luculenter demonſtratur. *Romanis vero*, inquit ille, *conſilium de mittendis ad Hunnos legatis capientibus, Plinthas & Dionyſius, hic ex Thracia, ille ex Scythia oriundus, ambo exercituum duces, & qui conſulatus dignitatem apud Romanos geſſerant, hanc legationem obire voluerunt.* Quod ſi itaque Plinthas & Dionyſius, ſuſceptam ad Hunnos legationem, poſt peractum conſulatus munus obiere: *ante annum* 429, id muneris ſuſcipere haud poterant. Plinthas namque A. C. 419. Dionyſius 429, conſulatus dignitate ornati, claruerunt. vid. Petavii Ration. Temp. T. III. p. 501. 502. ed. Venet. 1733. 8. Atqui, his ad Hunnos, vti munus legationis obeant, contendentibus, Attila, Rouæ mortuo, teſte Prisco l. c. adeoque an. 429 vel 430, in regno Hunnico ſucceſſerat. quod etiam ex bello Burgundico, anno 428, obſeruante Sigonio, geſto, euidenter cognoſcitur. Eotum namque, occiſo Suphtare rege, ſolus Rouas, vſque ad annum 429. vel 430. impetauit, mortuoque, Attila, Priscvs de Legat. p. 81. cum Bleda fratre, Iornandes de Reb. Get. Cap. XXXV. ſucceſſit. conf. ad Cap. V. n. a. b. Cognito, imperii Attiliani principio, videndum iam, quonam ille anno fatis functus eſt. Nihil moramur, vel Hungarorum annales, qui Attilæ obitum, ad an. 445. referunt; vel Græcorum Latinorumque Chronographos, quorum nonnulli, vt Niceph. Hiſt. Eccleſ. Lib. XIV. f. 954. ed. Francof. eum, in prælio Catalaunico; alii, vt Hermannvs Contract, anno 452; alii, vt Sigeb. Gemblacensis, ceterique, anno 455. mortuum fuiſſe perhibent. Optime, Attilæ rebus præclare geſtis, horum congruit ſententia, qui eum, *anno a ſalute mundi* 454, deceſſiſſe tradunt. Ita, Comes Marcellinvs Chron. ad Ætii & Studii conſulatum, hoc eſt ad an. 454, & Sigonivs de Occid. Imp. Lib. XIII. ad an. cit. Namque anno 450. & 451, Germaniam atque Galliam, anno 452, Aquileiam & Italiam, inuaſerat. conf. ad Cap. XV. not. a. Hinc iam pronum eſt colligere, Attilam, qui *anno* 429. *imperare cœpit*, & *anno* 454. deceſſit, non *quatuor & quadraginta*, vti Hungarorum Hiſtorici adnotarunt, verum *quinque & viginti* annos, in populo Hunnico regnauiſſe. Quodſi vero Attila, nonniſi annos quinque & viginti, ſicuti euidenter demonſtratum eſt, rebus Hunnorum præfuit: quis credet tantum heroëm, maieſtatem ſuam, vſque ad *annum ætatis nonageſimum nonum*, occultare potuiſſe, relictumque a Mundzucco patre regnum, Octari atque Rouæ patruis, ceſſurum fuiſſe. Quod, quia poſt mortem patris, accipere nequiuerat: *vicenario* inferiorem eum fuiſſe, & dum ad clauum imperii ſedere occeperat, *annum quadrageſimum* ſuperauiſſe, exiſtimauerim. Comprobat id, apud Priscvm de Legat.

rum, in litteras retulerunt. Ea *f*) die, qua Iulius Cæſar, qui primus Romanorum ſingulare arripuit imperium, natus eſt, & ea *g*) nocte, fluxu ſanguinis interemtus, qua menſis die, idem Cæſar, in ſenatu, acceptis vulneribus, confoſſus interiit.

---

131. non ſolum *Oerbarſius* Attilæ *patruus*, quem adultus iam, *patris loco*, ducebat, verum filii etiam annis florentes, quorum ætas integra, in patre, ſi non *ſextum*, ſupra *quinquageſimum*, certe annum *ſeptuageſimum* indicaſſe videtur. Nihil iam de Attilæ robore, viribus, corpore vegeto, vſuque veneris, proferam, quæ ſingula, anno ſupra *centeſimum quarto* & *vigeſimo*, vix ac ne vix quidem conueniunt: quocunque demum modo ea, OLAHVS in Attila Cap. XVI. ROHT. in Attila 5. 48. regum ſeptentrionalium exemplis adſtruere, vitamque Attilæ, incerta ſupputatione, ad annum centeſimum quartum & vigeſimum, prorogare adlaborent. Neque vero ſententiæ noſtræ obſtat, Attilam, teſte PRISCO, *canis adſperſum fuiſſe*. Feſtinata etenim hæc ſenectutis inſignia, ſæpenumero in iuuenes incidiſſe, Numæ, Traiani, aliorumque hiſtoriæ teſtantur. His de cauſſis, res eſt clariſſima, Attilam, annos *quinque* & *viginti*, *quinquagenario* tamen *maiorem*, *at*, *octogenario inferiorem*, imperauiſſe, atque adeo, non in Aſiatica, verum in Europæa Scythia, ſeu Dacia, in Engadi, regnante inter Hunnos, Mundzucco patre, natum fuiſſe, & ingraueſcente quidem, non tamen præcipitata ætate, obiiſſe. Ceterum, qui ætatem Attilæ, ſex & quinquaginta annis metiuntur, Julii Cæſaris inducti exemplo, id faciunt. quem anno hoc periiſſe, SVETON. in Cæſ. cap. 87. reliquit. Quod ſi euinci poſſet: Attilam, ſicuti Cæſarem, anno occidiſſe climacterico, nullum ſupereſſet dubium; annus enim *ſextus* & *quinquageſimus*, inter *climactericos* eſt, qui vitæ mortalium periculoſi eſſe produntur. Hunc namque octo hebdomades conficiunt, & ſeptem octies multiplicata, componunt. CIC. de Repub. VI. PITISCVS ad SVET. Cæſ. Cap. 88. n. 1.

f) Iulius Cæſar natus fuit a. d. IV. Idus Quintiles, hoc eſt d. 12. menſis Iulii, auctore MACROB. Sat. 1. 12. C. Mario VI. & L. Valerio Flacco Coſs. ſiue, anno ab. V. C. 653. v. PIGH. Ann. Rom. III. p. 200. Incertum vero eſt, Attilam, eodem die in lucem editum fuiſſe, quod OLAHVS l. c. ex aliorum refert traditione: quum ne annus quidem natiuitatis eius, tanto minus dies, deficientibus Hunnorum faſtis, cognitus eſſe poſſit.

g) Idibus Martiis, Iulium Cæſarem, a coniuratis, tribus & viginti plagis confoſſum, in curia occidiſſe, SVETONIVS in Cæſar. Cap. 80. ſequ. reliquit. Quo die, quoniam Annae Perennæ feſtum erat, in quo Romani, largioribus poculis indulgebant, & pro cyathorum numero, annos mutuos ſibi precabantur: PITISCVS in Suet. Cæſ. Cap. 80. n. 37. facile rerum Hunnicarum ſcriptores, dum Attilam cum Iulio Cæſare comparare contenderant, eumque poſt cœnam nuptialem extinctum obſeruarant, in eam, læti funeſtique ſimul temporis ſimilitudine, inducti ſunt opinionem: vti Attilam, non ſolum eodem die, quo Cæſarem, & natum & mortuum fuiſſe, verum, producta ad annum ſextum & quinquageſimum, ætate firmata, pari etiam mortis genere interiiſſe, adfirmare nulli dubitauerint. Hæc itaque eſt cauſſa, quare CALANVS, Attilam anno ætatis ſexto & quinquageſimo obiiſſe, ceteri vero, ex vulnere, vel in prælio, vti NICEPHORVS, vel in thalamo, ſicuti MARCELLINVS, occubuiſſe exiſtiment: quoniam Iulius Cæſar, hac quoque ætate, tribus & viginti plagis enecatus, periit. SVETON. in Cæſ. cap. 87: quamuis P. MANVTIVS non hoc, ſed ſeptimo & quinquageſimo ætatis anno, eum periiſſe, contendat. Hæc de Attila.

F I N I S.

SYLLA-

SYLLABVS VARIARVM LECTIONVM

ex Cod. MS. Rebdörffenſi, ed. Veneta & Caniſii, in vitam ATTILÆ IVVENCI COELII CALANI DALMATÆ.

MS Rebd. Manuſcriptum Rebdörffenſe.
Ven. Codex Venetus.
Can. Caniſiana editio.
p. pagina.
l. linea.

TITVLVS.

p. 89. *l.* 1. *Iuuenci* cet. MS REBD. Attilæ vita per Iuuencum Celium Calanum Dalmatam edita. VEN. Hiſtoria de Attila Hunnorum rege incipit feliciter. CAN.

CAP. I.

p. 89. *l.* 5. *Hunni* MS REBD. Hunnique te Auares. VEN:

ibid. *Hungari.* MS REBD. Vngari. CAN.

p. 90. *l.* 2. *Chronographorum.* MS REBD. Coſmographorum. VEN.

l. 3. *Alexandro* MS REBD. Alexandro Philippi. VEN.

ibid. artiſſimos. MS REBD. arctiſſimos. VEN.

p. 91. *l.* 2. *inhabitant Hunni.* MS REBD. Inhabitant primo Hunni. VEN. CAN.

l. 5. *quod ſic.* MS REBD. quod & ſic inditum. VEN. CAN.

CAP. II.

p. 92. *l.* 2. *His reges.* MS REBD. Horum reges. VEN. CAN.

l. 3. *Mandluchus.* MS REBD. CAN. Madluchus VEN.

CAP. III.

p. 93. *l.* 3. *Madulchus* MS REBD. Madluchus. VEN. CAN.

p. 94. *l.* 3. *Attilam.* MS REBD. CAN. & Attilam. VEN.

l. 4. *cum regno, in portione.* MS REBD. CAN. cum regni portione. VEN.

p. 95. *l.* 3. *adoptionis iure filios* quandoque imperatorum Romanorum more conſtituit. MS REBD. adoptionis filios principum quandoque Romanorum more conſtituit. VEN. adoptionis iure filios, quandoque principum Romanorum more conſtituit. CAN.

CAP. IV.

p. 95. *l.* 1. *Poſt Subthar* rex. MS REBD. Poſt quæ Subthar rex. VEN. CAN.

p. 96. *l.* 2. *omnemque* MS REBD. eamque. VEN. CAN.

ibid. rapinis MS REBD. CAN. rapinis & cædibus. VEN.

p. 96. *l.* 5. *& ſubſequenter.* MS REBD. CAN. ſubſequenter. VEN.

p. 97. *l.* 2. 3. *periculis.* MS REBD. exitiorum periculis. VEN. CAN.

l. 6. *efferata rabie abſumeret.* MS REBD. effrenata rabie ductus abſumeret. VEN. CAN.

l. 10. *Deo adiutore.* MS REBD. CAN. DEO adiuuante. VEN.

ibid. abſumſerit. MS. Quæ deſunt, ſupplenda ſunt ex VEN. & CAN. ed. Capta circiter tria millia fuerunt, reliqui ſalutem fuga quæſiuerunt. Inter cæſos, & ipſe Subthar tribus confoſſus vulneribus repertus eſt. vbi VEN. Cod. pro confoſſus confeſſus habet.

CAP. V.

p. 100. *l.* 1. *nunc vna, deinde altera.* MS REBD. CAN. ſcilicet expeditione. nunc vnam deinde alteram. VEN.

p. 101. *l.* 3. *Aurelianum.* MS REBD. CAN. Aureliacarium. VEN.

p. 103. *l.* 4. *ſecum duxerant.* MS REBD. CAN. ſecum duxerat. VEN.

CAP. VI.

p. 103. *l.* 1. *inſerendum eſt.* MS REBD. CAN. inſerendum eſſe. VEN.

p. 104. *l.* 1. *huius nominis.* MS REBD. VEN. huius nomine. CAN.

l. 2. *Galliæ Placidæ.* MS REBD. CAN. Galliæ Placidiæ. VEN.

l. 3. *Arcadii* MS REBD. VEN. Archadii. CAN.

l. 4. *Eudoxia* MS REBD. CAN. Eudoſia. VEN.

l. 4. *Thraſimundi.* MS REBD. CAN. Thraſemundi. VEN.

CAP. VII.

l. 1. *Etius ergo.* MS REBD. Etius igitur. VEN. Ecius igitur. CAN.

p. 105. *l.* 1. *ſolus nouerat.* MS REBD. ſolus præcipue nouerat. VEN. CAN.

l. 3. *Gothorum.* Deeſt regum, alter, qui cum Etio, aduerſus Attilam, bellum geſſit in Galliis. Eum IORNANDES de Reb. Get. Cap. 36. Sangibanum, GREGOR. Turon. Lib. II. Cap. 7. aliique rerum Francicarum ſcriptores, Mercueum adpellant. Hoc itaque modo, locus hic ſupplendus eſt: Sangibanum Alanorum, & Meroueum Francorum principes.

R r *Ibid.*

ibid. ex præcedentibus. MS Rebd. & præcedentibus. Ven. ex præcedenibus. Can.

l. 4. *conflictibus.* MS Rebd. Ven. conflictib. Can.

l. 5. *ſibi adſumſit.* Deeſt nomen ducis bellici.

l. 7. *Walamir.* MS Rebd. Walamer. Ven. Walamar. Can.

p. 106. *l.* 1. *Theodorici.* MS Rebd. Can. Theodonti. Ven.

ibid. tum in Gothorum regionibus. MS Rebd. tunc etiam in Gothorum regionibus. Ven. tunc & in Gothorum regionibus. Can.

CAP. VIII.

l. 1. *victorum.* MS Rebd. Can. virorum. Ven.

l. 3. *tunc etiam.* MS Rebd. Can. nunc etiam. Ven.

p. 108. *c.* 2. *occubuit.* MS Rebd. Ven. accubuit. Can.

CAP. IX.

p. 109. *l.* 1. *magno exercituum viro, gladiis interemto.* MS. Rebd. Can. magno ex exercitium viro gladiis interempturo. Ven.

l. 3. 4. *ſuſpicabatur.* MS Rebd. Can. ſuſpicabantur. Ven.

p. 110. *l.* 3. *factum eſt.* MS Rebd. ſuaſum eſt. Ven. Can.

l. 4. *dum hic inde.* MS Rebd. dum hinc inde. Ven. Can.

l. 8. *ex caſtris proripuit.* Scilicet, ſe.

l. 9. *Sellis.* MS Rebd. Can. ſellulis. Ven.

p. 111. *l.* 3. *conſpectusque ab omnibus, & ſuis terga cedentibus.* MS Rebd. Can. conſpectusque à ſuis terga cedentibus. Ven.

l. 7. *nouis ducibus.* MS Rebd. vobis ducibus. Ven. nobis ducibus. Can.

ibid. me duce pugnate, nihil eſt, quod me duce pugnantes vos terreat. MS Rebd. Can. me duce pugnante, nihil eſt, quod me duce pugnante, vos terreat. Ven.

l. 8. 9. *victores eſtis.* MS Rebd. victores eſtis, ſolum velitis, immo & ſi non vultis, victores eſtis. Ven. Can.

l. 9. *terga oſtendite.* MS Rebd. terga veſtra oſtendite. Ven. Can.

l. 10. *quisquis vultus hoſtibus viſendos præbere ſciet.* MS Rebd. Quisquis vultus hoſtibus viſcendos præbere ſciet. Ven. Quisquis vultus hoſtibus viſendis præbere ſciet. Can.

l. 11. *Tum Hunni* MS Rebd. tunc Hunni Ven. Can.

CAP. X.

p. 112. *l.* 2. *nulloque caſu, corrumpi viderentur.* MS Rebd. nullo quoque caſu viderentur. Ven. nulloque caſu viderentur. Can.

l. 6. *contigiſſet.* MS Rebd. Can. accidiſſet. Ven.

l. 10. *in ſummo aggeris conſpiciens.* MS Rebd. ſupple ex ed. Ven. & Can. Hunnorum gentem pene victam eſſe comperiens.

l. 11. *ratus tenuit.* MS Rebd. Ven. Can. lege, admiratus timuit. conf. ad Cap. X. not. d.

p. 113. *l.* 4. *inter Walamir & Theodomir Theodorici filios.* MS Rebd. inter Vualamer & Theodomir fratres, Theodoricique filios. Ven. Can.

l. 6. *diſceſſam eſt.* MS Rebd. ſupple ex Ven. & Can. & in dies cum Attila pacificatum.

l. 7. *qui ſibi ſuperiores erant.* MS Rebd. Can. qui & ibi ſuperiores erant. Ven.

l. 9. *Huius ergo in dies, pace & fœdere habitis.* MS Rebd. Can. Huiusmodi ergo indies pace ac fœde habitis. Ven.

CAP. XI.

p. 114. *l.* 1. *poſt hoc ſpacio interiecto.* MS Rebd. Can. poſt hæc ſpatio interiecto. Ven.

p. 115. *l.* 2. 3. *quo eum continuo interimerent.* MS Rebd. ſupple: eo quod quædam recuſauerat, quæ Attila fieri abſolute mandauerat. Ven. eo quod recuſauerit. Can.

l. 3. *in hiſtoriographis.* MS Rebd. Can. inter hiſtoriographos. Ven.

CAP. XII.

p. 115. *l.* 1. *reliquarumque finitimarum gentium.* MS Rebd. Ven. reliquarum finitimarumque gentium. Can.

p. 116. *l.* 1. *Nigorum.* MS Rebd. Can. Rugorum. Ven. Nos not. d. ad Cap. XII. Niconiorum, legimus.

ibid. Curalorum. MS Rebd. Can. Curulorum Ven.

ibid. Arorum. MS Rebd. Ven. Can. Nos Aroterum legendum cenſuimus. not. f. ad Cap. XII.

p. 116. *l.* 3. *quibuscunque etiam incognitis facillime cognoſceretur.* MS Rebd. Can. quibusque etiam incognitis facillime noſceretur. Ven.

l. 117. *l.* 4. *hiſpidis crinibus.* MS Rebd. Can. crinibus, omiſit. Ven.

l. 5. *caninæ dicerentur.* Vocem hanc, non de crinibus, verum de labiis pendentibus, explicuit Barthivs conf. not. 5. ad Cap. cit.

p. 118. *l.* 1. *ſimius naſo.* MS Rebd. ſimus naſo. Can. Iornand.

l. 2. *moribus ferus.* MS Rebd. Can. moribus ferreus. Ven.

l. 3. *lineamenta.* MS Rebd. Can. illiniamenta. Ven. & αὐτόγραφον. MS Rebd.

p. 119.

p. 119. *l.* 1. *latis tamen labiis.* MS Rebd. Can. latis cum labiis. Ven.

CAP. XIII.

p. 119. *l.* 1. *idem hiſtoricus.* MS Rebd. idem Priſcus hiſtoricus. Ven. Can.

l. 3. *collectoque.* MS Rebd. Ven. collocatoque. Can.

l. 4. *immenſo adparatu.* MS Rebd. innumero exercitu apparatu. Ven. innumero apparatu. Can.

p. 121. *l.* 2. *magna parte domita.* MS Rebd. Can. magna parte perdomita. Ven.

l. 3. *ad partes Italiæ feſtinus conſcendit.* MS. Rebd. Ven. vel partes Italiæ feſtinus conſcendit. Can.

p. 122. *l.* 1. *ſitam in littore maris.* MS Rebd. Can. ſitam in lingua maris. Ven.

l. 3. *& vt eam.* MS Rebd. Can. vt eam. Ven.

CAP. XIV.

p. 122. *l.* 2. *Valentiniano & Theodoſio.* MS Rebd. Valentiniano Theodoſioque. Ven. Can.

l. 3. *quantis fieri potuerit.* MS Rebd. quantis fieri poterat. Ven. quantis fieri potuit. Can.

p. 123. *per ſuos legatos alloquutus.* MS Rebd. allocutus Ven. alloquitur Can.

l. 4. *eas ciuitates facturas.* MS Rebd. Ven. Can. emendandus eſt locus: eas ciuitates futuras. vel, ea ſe ciuitati facturum. conf. not. d. ad Cap. XIV.

ibid. *quæ ipſa Roma feciſſet.* MS Rebd. quæ ipſa Roma ſubiſſet. Ven. quæ ipſa Roma fuiſſet. Can.

l. 5. *Helinando Antiſtite & Araico tempeſta.* MS Rebd. Can. Heluiando antiſtite & Atturco tempeſta. Ven.

l. 6. *item Verona.* MS Rebd. Can. deeſt in ed. Ven.

p. 124. *l.* 1. *Oppitergium, ſed & Cenetenſe.* MS Rebd. Can. Opitergiumque & Cenetenſe Ven.

l. 4. *ad Aquilegiam.* MS Rebd. apud. Aquilegiam. Ven. Can.

CAP. XV.

p. 124. *l.* 1. *ciuitatem Aquilegiam.* MS Rebd. Can. ciuitatem Aquilegiam ciuitatem. Ven.

p. 125. *l.* 3. *deliberare cœpiſſet.* MS Rebd. Can. cœpiſſe. Ven.

l. 4. *an tolleret.* MS Rebd. Can. vel tolleret. Ven.

l. 6. *circumirent.* MS Rebd. circuiret. Ven. circuirent. Can.

ibid. *in altis vrbis turribus.* MS Rebd. Ven. in altias vrbis turribus. Can.

p. 126. *l.* 6. *reſpicere caſuras arces.* MS Rebd. Can. reſpicite caſuras ſine arces. Ven.

l. 7. *inſtat enim exitium.* MS Rebd. Can. eius exitium. Ven.

ibid. *nec expugnatio differenda eſt.* MS Rebd. Can. nec expugnando differenda eſt. Ven.

l. 9. *recitatisque his.* MS Rebd. Can. recitatis his. Ven.

ibid. *omine fauſto.* MS Rebd. Can. hoie fauſto. Ven.

p. 127. *l.* 2. *Hunni inuadentes.* MS Rebd. Can. humi inuadentes. Ven.

ibid. *omnia quæ reperta.* MS Rebd. Can. omnia quæ repererunt. Ven.

l. 3. *flammisque cuncta ſubiecere.* MS Rebd. Can. flammis ſubiecere. Ven.

l. 5. *cæſa eo conflictu.* MS Rebd. Can. confluctu. Ven.

ibid. *cuiuscunque etiam ætatis.* MS Rebd. vtriusque ſexus cuiusque etiam ætatis. Ven. cuiusque etiam ætatis. Can.

CAP. XVI.

p. 128. *l.* 3. *Pergamum.* MS Rebd. Can. Bergamum. Ven.

l. 6. *denique Tuſciam.* MS Rebd. Can. deinde Thuſciam. Ven.

CAP. XVII.

p. 129. *l.* 3. 4. *eius potentia ſtomachati.* MS. Rebd. Can. cuius potentia ſtomachati. Ven.

l. 5. *depopulata vrbe.* MS Rebd. Can. ſpoliata vrbe. Ven.

l. 7. *quaſi vrbem Romanam ingredienti.* MS. Rebd. Can. quaſi ſibi vrbem Romanam ingridienti. Ven.

CAP. XVIII.

p. 131. *l.* 5. *Quod ſe facturum, rex.* MS Rebd. Can. quod rex ſe facturum. Ven.

CAP. XIX.

p. 132. *l.* 1. *in litteras.* MS Rebd. Can. in litteris. Ven.

l. 7. *admirati milites vidiſſe,* MS Rebd. Can. admirati milites. Ven.

l. 8. *præſto eſſent.* MS Rebd. Ven. præſto eſſe. Can.

l. 11. *prauiſum.* MS Rebd. Can. prouiſum. Ven.

CAP. XX.

p. 133. *l.* 2. *ſub imperio.* MS Rebd. Can. ſub dominio. Ven.

l. 3. *fratris autem Walamer.* MS Rebd. Ven. fratris: at Walamer. Can.

l. 3. *Theodorico eorum fratre.* MS Rebd. Can. Theodorico fratre. Ven.

l. 7. *pace in dies.* MS Rebd. Can. Ven. Hiatum hunc, ad Cap. cit. n. 9. hoc modo expleuimus: pacate in dies multos.

l. 10. *Walamer.* MS Rebd. Can. Vuallames. Ven.

ibid. qui poſt Ravennæ. MS Rebd. Can. qui poſtmodum Rauennæ. Ven.

CAP. XXI.

p. 34. *l.* 7. *vbi paullo ante Etius.* MS Rebd. vbi paulo ante, prius, Etius patricius. Ven. vbi paulo ante Etius patricius. Can.

l. 10. *Hunnorum graui perſecutione exercitum depopulans.* MS Rebd. Hunnos graui perſecutione exercitum depopulans. Ven. Hunnorum graui perſecutione depopulans. Can.

l. 13. *vt antea orbi terrarum terror inuiſus.* MS Rebd. Can. & ante orbi terrarum terror immenſus. Ven.

l. 14. *quærit abiicere.* MS Rebd. Ven. quærit obiicere. Can.

l. 15. *ob quondam Etio.* MS Rebd. ab quodam Etio. Ven. ab quondam Etio. Can.

l. 17. *in Pannonias.* MS Rebd. & Can. referunt ad verba præcedentia: nam inde receſſit in Pannonias. Venet. edit. ad. ſequentia. In Pannonias itaque reuerſus.

CAP. XXII.

p. 135. *l.* 2. *tali morbo.* MS Rebd. tali morte. Ven. Can.

p. 136. *l.* 2. *gentium aulicarum.* MS Rebd. Can. gentium militarium. Ven.

l. 6. *intraſſet.* MS Rebd. intrauiſſet. Ven. Can.

p. 137. *l.* 1. *laſſitudine, quantam nunquam antea contraxerat.* MS Rebd. laſſitudine & ebrietate, quantam nunquam antea contraxerat. Ven. laſſitudine & ebrietate, quantum nunquam ante contraxerat. Can.

l. 2. *vt & ſic preſſis.* MS Rebd. Can. & vt ſic preſſis. Ven.

l. 3. *ſuper cubiculum.* forte, ſuper cubile.

l. 4. *oppreſſus accubuit.* MS Rebd. depreſſus accubuit. Ven. Can.

l. 6. *copioſius.* MS Rebd. Can. corpus ſuis. Ven.

l. 6. 7. *non ſui iam compote corpore, obſtruſo vitali ſpiritu.* MS Rebd. Can. non ſui iam corporis obſtruxo vitali ſpiritu. Ven.

p. 138. *l.* 1. *Hunnorum.* MS Rebd. Can. Humorum. Ven.

CAP. XXIII.

p. 138. *l.* 6. *decurſu è naribus ſanguine.* MS Rebd. Can. decurſo è naribus ſanguine. Ven.

l. 6. *quatiens perſæpe.* MS Rebd. Can. quatiens perſæpe eum. Ven.

p. 138. *l.* 8. *fruſtra tentabatur.* MS Rebd. Can. temptabatur. Ven.

ibid. exanimatum corpus. MS Rebd. Can. exa- minatum. Ven.

p. 139. *l.* 1. *adperiretur cubiculum.* MS Rebd. Can. periculum. Ven.

l. 2. *vociferari.* MS Rebd. Can. vociferare. Ven.

ibid. ſonus redderetur. MS Rebd. ſomnus redderetur. Ven. Can.

l. 3. *oſtiis infractis.* MS Rebd. oſtiis effractis. Can. hoſtiis effractis. Ven.

l. 5. *de naribus effluens.* MS Rebd. Can. de naribus eius affluens. Ven.

p. 140. *l.* 1. *lanceolis.* MS Rebd. lanteolis. Ven. Can.

l. 2. *phlebetomiis.* MS Rebd. phlebotomiis. Can. flobothomiis. Ven.

l. 3. *repleuerunt.* MS Rebd. Can. ſanguine repleuerunt. Ven.

l. 4. *femineis.* MS Rebd. fæmineis. Can. feminiis. Ven.

CAP. XXIV.

p. 141. *l.* 3. *campo ſtatuerunt.* MS Rebd. Can. ſtrauerunt. Ven.

p. 142. *l.* 1. *milites.* MS. Rebd. Can. milites eorum. Ven.

p. 143. *l.* 1. *hos funereos verſus.* MS Rebd. Can. hos funere verſus. Venet.

p. 145. *l.* 3. *antiſtitis precibus.* MS Rebd. precibus, deeſt in ed. Ven. & Can.

l. 8. *nullus æſtimat.* MS Rebd. Can. nullus exiſtimat. Ven.

CAP. XXV.

p. 146. *l.* 2. *denique menſis adpoſitis.* MS Rebd. Can. deinde menſis appoſitis. Ven.

p. 149. *l.* 1. *in argenteis.* MS Rebd. Can. in argentiis. Ven.

p. 150. *l.* 2. *denique armillas.* MS Rebd. Can. deinde armillas. Ven

l. 3. *faleras.* MS Rebd. Can. Ven. Phalcraſi. MS Rebd.

p. 151. *l.* 1. *noctem totam.* MS Rebd. Ven. noctam totam. Can.

CAP. XXVI.

p. 152. *l.* 2. 3. *in Conſtantinopolitana.* MS Rebd. Can. Conſtantinopolitana. Ven.

l. 7. *clarius probato.* MS Rebd. Can. clarius prolato. Ven.

p. 153. *l.* 1. *vixit annos.* MS Rebd. Can. annis. Ven.

p. 154. *l.* 1. *Iulius Cæſar.* MS Rebd. Can. Caius Iulius Cæſar. Ven.

l. 4. *confoſſus interiit.* MS Rebd. Can. confeſſis interiit. Ven.

£300.

3 0112 098538496